Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ, *Κυριακή 27 Αυγούστου 2023 • Ετος 15ο • Αρ. φύλλου 782* | Κυπριακή Πολιτική και Οικονομική Εφημερίδα | www.kathimerini.com.cy | €2,90

ΦΑΚΕΛΟΣ ΠΥΛΑ: Η «Κ» ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΤΩΝ ΕΠΕΙΣΟΔΙΩΝ

Επικίνδυνα παιχνίδια στη Νεκρή Ζώνη

Τα σχέδια της Τουρκίας, η ασφάλεια της Ευρώπης και ο ρόλος του ΟΗΕ

Επίδειξη ισχύος από την Τουρκία, προκειμένου να επιβάλει τις θέσεις της, χαρακτηρίζουν κοινοτικοί και διεθνείς παράγοντες τις τουρκικές προκλήσεις στην Πύλα. Πρόκειται, τονίζουν, για επικίνδυνα παιχνίδια στη Νεκρή Ζώνη, με απρόβλεπτες εξελίξεις. Τα εντάσσουν μάλιστα στο πλαίσιο των κινήσεων της Αγκυρας προκειμένου να εξασφαλίσει την κυριαρχική ισότητα για το κατοχικό καθεστώς σε ενδεχόμενη επανέναρξη του διαλόγου. Οι Βρυξέλλες βλέπουν την κατάσταση στην Κύπρο και ως θέμα ασφαλείας που αφορά την Ε.Ε. Η «Κ» βρέθηκε στην Πύλα και συνομίλησε με Ελληνοκύπριους και Τουρκοκύπριους κατοίκους για όσα συνέβησαν και αν φοβούνται τα χειρότερα. **Σελ. 4, 5, 6.**

Το μικτό χωριό της Πύλας την περασμένη εβδομάδα βρέθηκε στο επίκεντρο της επικαιρότητας, μετά τις επιθέσεις σε μέλη της ΟΥΝΦΙΚΥΠ από διάφορα πρόσωπα των κατοχικών αρχών. Οι τουρκικές μεθοδεύσεις και ο ενστερνισμός τους από την τ/κ ηγεσία, εγείρει σοβαρά ερωτήματα για τον τελικό στόχο που έχει η κατασκευή του δρόμου Πύλας – Αρσους Λάρνακας.

Στοχευμένη κίνηση από την Αγκυρα για «εδραίωση» κράτους

Το ρευστό σκηνικό και τα σενάρια για επανέναρξη διαλόγου

Θέμα ασφαλείας που αφορά την Ευρώπη λένε οι Βρυξέλλες

ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ

Δέκα αλήθειες για το μάθημα-ασπίδα των νέων

Η εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα λύκεια και τις Τεχνικές σχολές –ένα μάθημα που διδάσκεται στην προσχολική και δημοτική εκπαίδευση και στο γυμνάσιο από το 2011– είναι, όπως διαφαίνεται και από τα στοιχεία που εξασφάλισε η «Κ», ωφέλιμη και βοηθάει, μεταξύ άλλων, στην αύξηση των αποκαλύψεων περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Παρουσιάζονται επίσης και 10 αλήθειες γύρω από το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. **Σελ. 8-9**

■ **Αρθρο του Χαράλαμπου Θεοπέμπτου:** Ανάγκη εμπλουτισμού του προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. **Σελ. 9**

ΠΙΕΣΕΙΣ ΥΠΟΙΚ ΓΙΑ ΚΑΤΑΘΕΤΙΚΑ

Σκέψεις για πρόσθετο φόρο στις τράπεζες

Σκέψεις για πρόσθετη επιβολή φόρου στις τράπεζες κάνει το υπ. Οικονομικών. Τραπεζικές πηγές δηλώνουν στην «Κ» ότι στόχος του ΥΠΟΙΚ είναι η άσκηση πιέσεων στις τράπεζες να πάρουν αποφάσεις και για τα καταθετικά επιτόκια. **Οικονομική, σελ. 4**

ΕΛΛΑΔΑ: Η ΑΝΑΤΟΜΙΑ ΤΗΣ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΗΣ

Δομικές αλλαγές στην Πολιτική Προστασία

Μέτρα περαιτέρω θωράκισης της Ελλάδας από τις πυρκαγιές επεξεργάζεται το κυβερνητικό επιτελείο. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης προτίθεται να ανακοινώσει μια πρώτη δέσμη την προσεχή Πέμπτη ή Παρασκευή, ενώ το συνολικό πλαίσιο για αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης θα παρουσιαστεί στο πλαίσιο της ΔΕΘ μια εβδομάδα αργότερα. **Σελ. 18, 19**

ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

Η μεταρρύθμιση Τ.Α. δεν σηκώνει πειραματισμούς

Τις ανησυχίες του για τη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης εκφράζει ο δήμαρχος Εγκωμης Ζαχαρίας Κυριάκου, προσθέτοντας ότι έχουν γίνει ελάχιστα μέχρι στιγμής. Τονίζει ότι πρόκειται για τεράστιο εγχείρημα που δεν σηκώνει πειραματισμούς. **Σελ. 16**

DIGITAL AGENDA

Ενθάρρυνση σε νέες ιδέες

Ο πρώην υφυπουργός Καινοτομίας, Κ. Κόκκινος, μιλάει στην «Κ» για τον φετινό διαγωνισμό του Digital Agenda, που βραβεύει νεοσύστατες επιχειρήσεις ή ομάδες για καινοτόμο έργο στην Τεχνητή Νοημοσύνη. **Σελ. 17**

ΝΑΡΕΝΤΡΑ ΜΟΝΤΙ

Ελλάδα: Πύλη Ινδίας στην Ε.Ε.

Ο πρωθυπουργός της Ινδίας Ναρέντρα Μόντι μιλάει στην «Κ» για τη χώρα του, που φιλοδοξεί να ηγηθεί των χωρών του Νότου σε έναν πολυπολικό κόσμο. **Σελ. 21**

ΟΠΕΝΧΑΪΜΕΡ

Ενα θρίλερ και μια ιστορία αγάπης

Ο Κίλιαν Μέρφι, που ενσαρκώνει τον «πατέρα» της ατομικής βόμβας στην ταινία «Οπενχάιμερ», μιλάει στην «Κ» για τη συνεργασία του με τον Κρίστοφερ Νόλαν. **Τέχνες, σελ. 1**

ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ

Λυδία λίθος η Πύλα για το Βαρώσι

Την ανάγκη να επεκταθεί η Νεκρή Ζώνη για να καλύψει και την περίκλειστη περιοχή της Αμμοχώστου, τονίζει ο Ανδρέας Μαυρογιάννης. Χαρακτηρίζει λυδία λίθο για την Αμμόχωστο την Πύλα και προσθέτει ότι πρόκειται για προανάκρουσμα περαιτέρω ενεργειών στην κατεχόμενη πόλη. **Σελ. 7**

ΑΘΗΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ

Σχολείο με σύγχρονες μορφές αξιολόγησης

«Θεωρώ υπερβολική όλη αυτή την αντίδραση για το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η παραπληροφόρηση πρέπει να τερματιστεί», αναφέρει στην «Κ» η υπ. Παιδείας Αθηνά Μιχαηλίδου. Προσθέτει πως το σύστημα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών είναι πεπαλαιωμένο και θα πρέπει να συζητηθεί. **Σελ. 10**

ΚΥΡΙΟ ΑΡΘΡΟ

Πολλαπλά οφέλη

Το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, το οποίο από τη φετινή σχολική χρονιά θα διδάσκεται και στο λύκειο, όπως δείχνει η διεθνής εμπειρία έχει πολλαπλά οφέλη για τον μαθητικό κόσμο. Η παραπληροφόρηση που εν πολλοίς υπάρχει σχετικά με τη διδακτέα ύλη συσκοτίζει το τοπίο γύρω από την αξία του μαθήματος και είναι χρέος του υπουργείου Παιδείας να ξεκαθαρίσει το τοπίο με κάθε δυνατό τρόπο, ώστε η διδασκαλία του από το εκπαιδευτικό προσωπικό των σχολείων να γίνει με απρόσκοπτο τρόπο, προς όφελος των παιδιών και των εφήβων, που καταλαβαίνουν πολλά περισσότερα απ' όσα νομίζουμε.

ΤΑ ΙΟΥΛΙΑΝΑ / *Γράφει ο* **ΣΤΑΥΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Τρίχες, πολιτική και λασπόνερα

«Δεν ψήφισα αυτόν τον Νίκο εγώ...» ψέλλισε η αθεράπευτα ΔΗΚΟϊκή Ρενέ Κυπαρίσσι και σωριάστηκε στο Le Corbusier ανάκλιντρο. Η καθεστωτική πτέρυγα του καρέ (η Θεοπίστη Θεοδούλου της ΔΗΠΑ και η Λητώ Περιστέρη Μουσουπέττη της ΕΔΕΚ) συγκατάνευσαν σιωπηλά, εξίσου συντετριμμένες. «Ας μην μπλέκουμε την πολιτική με τις τρίχες κοπέλες» παρενέβη η ομογάλακτη Φώφη Κούταλου (τέως ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗ), σε μια απέλπιδα προσπάθεια ν' ανυψώσει το καταρρακωμένο τους ηθικό, αλλά εις μάτην.

Το μούσι του προέδρου Χριστοδουλίδη συνεχίζει να προκαλεί εκνευρισμό στη συμπολιτευόμενη αστική Λευκωσία. Ούτε καν η Θεογνωσία (Σία) Λαμπρινού, Μελλοντολόγος – Επικοινωνιολόγος και επικεφαλής της εταιρείας Σία & Σία, με το εγνωσμένο επιστημονικό της κύρος, δεν μπορεί να ερμηνεύσει το απονενοημένο εγχείρημα. «Επιστημονικά ομιλούντες σε άλλους πάει το μούσι, σε άλλους πάλι όχι. Είναι ωραίος ο Τζορτζ Κλούνεϊ με μούσι; Προφανώς ναι, κατά τον ίδιο τρόπο που απαντάμε με βεβαιότητα στο ακανθώδες ερώτημα εάν ο πάπας είναι καθολικός. Ο πρόεδρός μας όμως αγαπήθηκε ως clean cut και τέτοιος πρέπει να παραμείνει».

«Όταν έχουμε στην παρέα μας την ηγερία του παραπολιτικού ρεπορτάζ δεν μπορούμε ν' ασχολούμεθα με τρίχες» διέκοψε τους στιλιστικούς ολοφυρμούς η Ιουλία, και η Σία Λαμπρινού, εμφανώς κολακευμένη, ενημέρωσε το καρέ για τα τελευταία «καυτά» πολιτικά νέα. «Πίσω από τη διάσταση απόψεων για τα οικονομικά αποτελέσματα της κυβέρνησης, ανάμεσα στον Χάρη Γεωργιάδη από τη μία και τους Πετρίδη – Αβέρωφ – Σοφοκλέους από την άλλη, κρύβεται ένα ενδιαφέρον παρασκήνιο» είπε αινιγματικά.

«Το γεγονός ότι ο Χάρης βγήκε μπροστά για να δώσει στήριξη στην κυβέρνηση, μόνο αθώο δεν είναι. Αφενός σηματοδοτεί τη στήριξή του στην Αννίτα και αφετέρου ενισχύει το συναγερμικό μπλοκ που ευνοεί τη φιλοκυβερνητική στροφή (βλέπε Δίπλαρος). Στα συναγερμικά πηγαδάκια ακούγεται πάντως ότι η Αννίτα έταξε στον Χάρη τη θέση του προέδρου του Ινστιτούτου Γλαύκος Κληρίδης, αδειάζοντας έτσι τον Μιχάλη Σοφοκλέους, που περίμενε να είναι αυτός ο διάδοχος του Ιωάννη Κασουλίδη. Κάποιοι ακόμα πιο προωθημένοι υποστηρίζουν ότι η γέφυρα που στήθηκε μεταξύ του Χάρη και της κυβέρνησης οδηγεί στη θέση του επιτρόπου της Ευρωπαϊκής Ένωσης το 2024».

«Σε άλλους πάει το μούσι, σε άλλους πάλι όχι. Ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης πρέπει να κάνει δεύτερες σκέψεις» διαμήνυσε το καρέ στο περιβάλλον (sic) του Λόφου.

Το ρεπορτάζ της Θεογνωσίας Λαμπρινού προκάλεσε έντονες αντιδράσεις, με κορυφαία την Ευγενία την Καλαμαρού να ωρύεται ότι «θα γελάσει καλύτερα όποιος γελάσει τελευταίος». «Τουτέστιν;» αναρωτήθηκε η Ιουλία. «Τουτέστιν, μην υποτιμάτε τον Κωνσταντίνο Πετρίδη, η αποχώρηση του οποίου από την πολιτική δεν αποτελεί πρόωρη συνταξιοδότηση όπως θα βόλευε ενδεχομένως κάποιους».

Μόνο η αριστερή (με την καλή έννοια) Κουλλίτσα Κυριακού παρέμενε σιωπηλή. Τους είχε γυρίσει επιδεικτικά την πλάτη και ατένιζε το κενό με στοχαστικό ύφος. «Πώς μας θωρείς ακίνητη; Πού τρέχει ο λογισμός σου;» ρώτησε με ειλικρινές ενδιαφέρον η οικοδέσποινα Ρενέ Κυπαρίσσι. Η Ιουλία ανέλαβε να δώσει τις απαραίτητες πολιτικές εξηγήσεις: «Από την περασμένη Κυριακή που διάβασε τη συνέντευξη του Άντρου, παραμένει προσηλωμένη... με το βλέμμα στο μέλλον». «Η Κουλλίτσα της σιωπής», σάρκασε η σιεροκουτάλα η Κούταλου και το συμπολιτευόμενο καρέ κατάνευσε.

Με τη Μελλοντολόγο – Επικοινωνιολόγο Θεογνωσία (Σία) Λαμπρινού ανάμεσά τους θα ήταν παράδοξο να μη σχολιάσουν το σήριαλ Γιαννάκη. Ιδιαιτέρως μετά το ξεσάλωμα στο Twitter του αυτόκλητου συνηγόρου υπεράσπισης Οδυσσέα Μιχαηλίδη. «Όταν ο γενικός ελεγκτής του κράτους όλα τα σφάζει και όλα τα μαχαιρώνει στα social media είναι φανερό πως ξεφύγαμε εντελώς. Αν αποδειχτεί πάντως ότι υπάρχει θέμα με τα πτυχία της κυρίας γενικής διευθύντριας, τα οποία ο Οδυσσέας έπρεπε καθηκόντως να ελέγξει, το τσουνάμι θα τον παρασύρει». «Μα δεν έκλεισε το θέμα Γιαννάκη;». «Το ότι δεν έκλεισε είναι το μόνο βέβαιο» απάντησε η καλά πληροφορημένη Σία.

Λέχθηκαν τόσα πολλά που επιβαλλόταν ένα ευχάριστο ψυχαγωγικό διάλειμμα. Οι κυρίες τσούγκρισαν τα gin and tonic τους και απόλαυσαν το ηχητικό ντοκουμέντο: Το πιο τυχερό από τα ορφανά του ΔΗΚΟ, ο πρέσβης μας στην Αθήνα Κυριάκος Κενεβέζος, στη συνέντευξη με την Κατερίνα Ηλιάδη. Ο πληθωρικός Κυριάκος είπε διάφορα νόστιμα, με καλύτερο το ερώτημα: «πιστεύετε στα δημοσιεύματα ότι ισχύει η σχέση του δούναι και λαβείν;». «Απόν αντρέπεται ο κόσμος εν δικός του» είπε η Κουλλίτσα, σπάζοντας τον όρκο της σιωπής, αλλά σταθερά με το βλέμμα στραμμένο στο μέλλον.

Το κέφι άναψε και η συζήτηση μοιραία στράφηκε σε εκκλησιαστικά θέματα. Εν όψει της συζήτησης στην Ιερά Σύνοδο για την αγιοκατάταξη του πατρός Σάββα Αχιλλέως από τον μητροπολίτη Μόρφου, οι κυρίες είδαν το βίντεο που κυκλοφορεί στα social media. Για όσους δεν γνωρίζουν να σημειώσουμε ότι ο εν λόγω όσιος μιλούσε με πάθος για τον Αντίχριστο. Στο βίντεο, κρατάει ένα κουκλάκι (τον γνωστό Φέρμπι) και προειδοποιεί να μην το αγοράσει κανείς, γιατί έχει τον διάβολο μέσα του. «Τούτο, αν εγώ το αγγίξω θα μιλά τώρα» λέει, καίγοντας όσα κύτταρα του χριστεπώνυμου είχαν διασωθεί.

«**Κάτι** τελευταίο» είπε η Ιουλία Παλαιολόγου Ουίλσον, στρέφοντας όλα τα βλέμματα επάνω της. «Επειδή πολύς λόγος γίνεται τελευταία περί σοβαρότητας και αν πρέπει να ασχολούμαστε με ένα parody account... Στην υπεράνω πάσης υποψίας ενημερωτική τηλεόραση, λοιπόν, ήταν φιλοξενούμενη η Τσελεστίνα Ντε Πέτρο για να σχολιάσει την επικαιρότητα. "Βγάλτε τον στρατό έξω, περικυκλώστε την περιοχή στην Πύλα για προστασία των πολιτών και κλείστε τα οδοφράγματα" είπε, τσαλαβουτώντας στα λασπόνερα της σοβαρής κατά τ' άλλα δημοσιογραφίας. Αυτά και υγιαίνετε».

stavros.christodoulou@gmail.com

Ο ΦΙΛΙΣΤΩΡ

Επιλογή και επιμέλεια:
ΒΑΣΙΛΗΣ ΜΗΝΑΚΑΚΗΣ, ΜΥΡΤΩ ΚΑΤΣΙΓΕΡΑ

90 χρόνια πριν στην «Κ»

27.8.1933

ΣΥΝΕΡΓΑΣΙΑ: Σκοπός της σημερινής προσπαθείας του κ. Ρούσβελτ είνε να αποκαταστήση τας τιμάς εις τα επίπεδα του 1924 και 1925, αλλ' ο αμερικανικός Τύπος εκφράζει την γνώμην ότι ο Πρόεδρος θα επιδιώξη την αναζωογόνησιν των εμπορικών συναλλαγών διά της αυξήσεως του εν κυκλοφορία χαρτονομίσματος ή διά της υποτιμήσεως της τιμής του δολλαρίου, υψουμένων ούτω κατ' ανάγκην των τιμών των ειδών της πρώτης ανάγκης. Εν τοσούτω αν και το πρόγραμμα της οικονομικής ανορθώσεως συμβαδίζει με την αύξησιν της αναγκαστικής κυκλοφορίας, υπάρχουν ενδείξεις πείθουσαι ότι ο Πρόεδρος θα χρησιμοποιήση το όπλον του πληθωρισμού μόνον εις περίπτωσιν καθ' ην η απόπειρα προς ενίσχυσιν της αγοραστικής ικανότητος των πολιτών διά της αυξήσεως των ημερομισθίων αποδειχθή ότι αποτυγχάνει. Ο Τζων Δ. Ροκφέλλερ τονίζει ότι η επιτυχία του προγράμματος του κ. Ρούζβελτ εξαρτάται εκ της συνεργασίας όλων.

ΕΞΩΣΤΑΙ: Ο Διευθυντής των εργοστασίων αεροπλάνων του Χάρκωβ Καλλίνιν εδήλωσεν ότι τα Σοβιέτ ετερμάτισαν την κατασκευήν του μεγίστου επιβατικού αεροπλάνου του κόσμου. Το νέον αεροπλάνον φέρει τα ενδεικτικά Κ7. Είνε ολόκληρον εκ χάλυβος, έχει 17 θαλαμίσκους, εντός εκάστου των οποίων έχουν τοποθετηθεί 4 μεγάλαι έδραι αι οποίαι την νύκτα θα μετατρέπωνται εις κλίνας. Το αεροπλάνον θα δύναται να περιλαμβάνη 128 επιβάτας, θα έχη δε επαρκή εισέτι χώρον διά το πλήρωμα. Εις το μέσον του αεροπλάνου θα υπάρχη μία μεγάλη αίθουσα, επίσης εκατέρωθεν του αεροπλάνου θα υπάρχουν εξώσται περιπάτου.

ΑΞΙΩΣΕΙΣ: Η άρνησις της κυβερνήσεως των Τιράνων να πωλήση εις την Ιταλίαν τα εδάφη επί των οποίων έχουν γίνει οχυρωματικά έργα –ιδίως τα ευρισκόμενα παρά την γιουγκοσλαβικήν μεθόριον– και να δεχθή την υποχρεωτικήν διδασκαλίαν της ιταλικής γλώσσης εις τα αλβανικά σχολεία, δεν απογοήτευσε την Ιταλίαν, η οποία προβάλλει ήδη νέας αξιώσεις.

ΟΜΗΡΟΥ & ΣΕΒΕΡΗ / *Γράφει ο* **ΟΝΑΣΑΓΟΡΑΣ**

Πού πήγαμε και μας άρεσε

Εξαιρετικά πήγε η συνάντηση των υπουργών με τον πρόεδρο στο Τρόοδος. Πέρασαν αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα. Υπήρξε μόνο μία παραφωνία: Στο γκρουπ «Πού πήγαμε και δεν μας άρεσε» υπήρξε η ακόλουθη μυστηριώδης ανάρτηση: «Πήγα στην προεδρική εξοχική κατοικία στο Τρόοδος. Εκεί ήταν ο Πρόεδρος και διάφοροι Υπουργοί. Έκανα τεστ στα γκαρσόνια και δεν μιλούσαν καλά αγγλικά! Μου φέρθηκαν με αγένεια και στο τέλος, ενώ όλοι οι άλλοι έφαγαν δωρεάν, εμένα μου έφεραν να πληρώσω τον λογαριασμό. Ποτέ ξανά». Την ανάρτηση συνόδευαν τα αρχικά Π.Κ., τα οποία κάποιοι ερμήνευσαν σαν Πικραμένη Κύπρια και κάποιοι άλλοι σαν Πόπη Κανάρη.

Ακούστηκαν σπουδαίες ιδέες στην κυριακάτικη συνάντηση του Τροόδους. Ακόμη και υπουργοί που δεν φημίζονται για την ευστροφία τους εντυπωσίασαν με τη διαύγεια σκέψης και τις πρωτότυπές τους προτάσεις. Προφανώς στο μεγάλο υψόμετρο του εθνικού μας βουνού οξυγονώθηκαν καλύτερα οι εγκέφαλοι που μαζεύτηκαν για το περιβόητο brainstorming. Φήμες ότι η κυβέρνηση θα χρησιμοποιεί όλο και πιο συχνά αγγλικές ορολογίες για να εξετάζει με αυτόν τον τρόπο το επίπεδο αγγλικών των υπουργών της δεν φαίνεται να ευσταθούν. What a shame.

Ένα από τα θέματα που κυριάρχησαν στο brainstorming ήταν το μούσι που άφησε ο πρόεδρος και πότε θα ήταν η κατάλληλη στιγμή να το ξυρίσει. Η αλήθεια είναι πως το μούσι του πάει και του προσδίδει και μια... πραότητα στα όρια της οσιότητας. Ο Όσιος Νικόλαος ο Γεροσκηπιώτης, ο προστάτης των εγκαινίων.

Τα μεταξωτά βρακιά θέλουν και επιδέξιο... brainstorming.

Επιδιώκεται να φορτωθεί στο κράτος ο αγωγός EuroAsia Interconnector με χαράτσι πολλών εκατομμυρίων στις πλάτες του καταναλωτή, δηλώνουν με έκδηλη την αγωνία τους οι Συντεχνίες της ΑΗΚ, άλλως Αμαρτωλής Αρχής Κύπρου. Και έχουν απόλυτο δίκιο. Δεν σηκώνει άλλη κρατικοδίαιτη υπηρεσία υπερχρεώσεων η καμπούρα του Κύπριου καταναλωτή. Τον αρκούν και με το παραπάνω οι ληστρικές υπερχρεώσεις της ΑΗΚ.

Η βασίλισσα του Instagram, της Βουλής και του Συναγερμού δήλωσε σχετικά με την κριτική που εξέφρασαν Αβέρωφ Νεοφύτου και Κωνσταντίνος Πετρίδης για την Οικονομία πως οι πρώην αξιωματούχοι έχουν δικαίωμα στην άποψή τους. Στο «πρώην αξιωματούχοι» τόνισε λίγο περισσότερο το «πρώην» ώστε να το υπενθυμίσει προς κάθε κατεύθυνση.

Στους επόμενους μήνες και μόλις μπούμε στην τελική ευθεία για τις προσεχείς εκλογές, το ΑΚΕΛ αναμένεται να σκληρύνει τη ρητορική του στο Μεταναστευτικό. Αυτό κρίθηκε απαραίτητο κατόπιν πιέσεων από πληθώρα μελών της βάσης του κόμματος. Προφανώς μαζί με το σφυροδρέπανο θα απαλειφθούν και κάποιες αντιλήψεις που δεν συμβαδίζουν με τα νέα κοινωνικά δρώμενα.
Ο Σιζόπουλος πιέζει παρασκηνιακά τον Χριστοδουλίδη να τοποθετηθεί ξεκάθαρα σε σωρεία θεμάτων που άπτονται των αναμενόμενων διαπραγματεύσεων για το Κυπριακό. Ως γνωστόν ο ξεκάθαρος Νίκος αρέσκεται σε στάση εποικοδομητικής ασάφειας σε όλα τα καυτά θέματα, όμως στην προκειμένη περίπτωση η δήλωσή του πως θα διαπραγματευθούμε από εκεί που μείναμε στο Κραν Μοντανά δημιουργεί μια νευρικότητα στον πρόεδρο της ΕΔΕΚ. Τον γόρδιο δεσμό θα κληθεί να λύσει ο εθνικός μας Πρίγκηψ, ο οποίος προς το παρόν τηρεί σιγή ιχθύος. «Πώς μπορώ να ξεφορτωθώ για πάντα τους ζίζιρους από την αυλή μου; Δοκίμασα τα πάντα χωρίς επιτυχία. Προσπάθησα να το ψάξω και στο Google αλλά δεν ξέρω πως λέγονται οι ζίζιροι στα Αγγλικά». Αυτή ήταν πραγματική ανάρτηση ανώνυμου μέλους σε δημοφιλές γκρουπ του φέισμπουκ. Φήμες πως την ανάρτηση την έκανε η κυρία Γιαννάκη ελέγχονται ως ανακριβείς. Have a beautiful Sunday.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ιδιοκτησία
«Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ, ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ ΕΚΔΟΣΗ ΚΥΠΡΟΥ ΛΤΔ»

Εκδίδεται σε συνεργασία και μετά από άδεια της εταιρείας ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Α.Ε.

Διευθύνων Σύμβουλος: Δημητρης Λοττιδης • Διευθύντρια: Μαρινα Οικονομιδου • Σύμβουλος Εκδοσης: Αλκης Ανδρεου
Υπεύθυνος Υλης: Αποστολος Κουρουπακης • Υπεύθυνος Ατελιέ: Παντελης Δαμιανου

Νικόλαου Σαριπόλου 2 & Λεωφ. Λυκαβητού, 2401 Έγκωμη, Λευκωσία, Κύπρος
e-mail: info@kathimerini.com.cy Τηλ.: +357 22472500 Fax: Σύνταξη +357 22472540
Fax: Διαφημιστικό Τμήμα - Μικρές Αγγελίες +357 22472550

ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ η αναδημοσίευση, αναπαραγωγή, διασκευή ή απόδοση του περιεχομένου της εφημερίδας με οποιονδήποτε τρόπο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη.

Διευθυντής: Αλεξης Παπαχελας • Διεύθυνση συντάξεως: Κωστης Φαφουτης - Νοτης Παπαδοπουλος

QuickHub

Ένα τραπεζικό κατάστημα στα χέρια σου

Διαθέσιμο σε BoC Mobile App
και Internet banking.

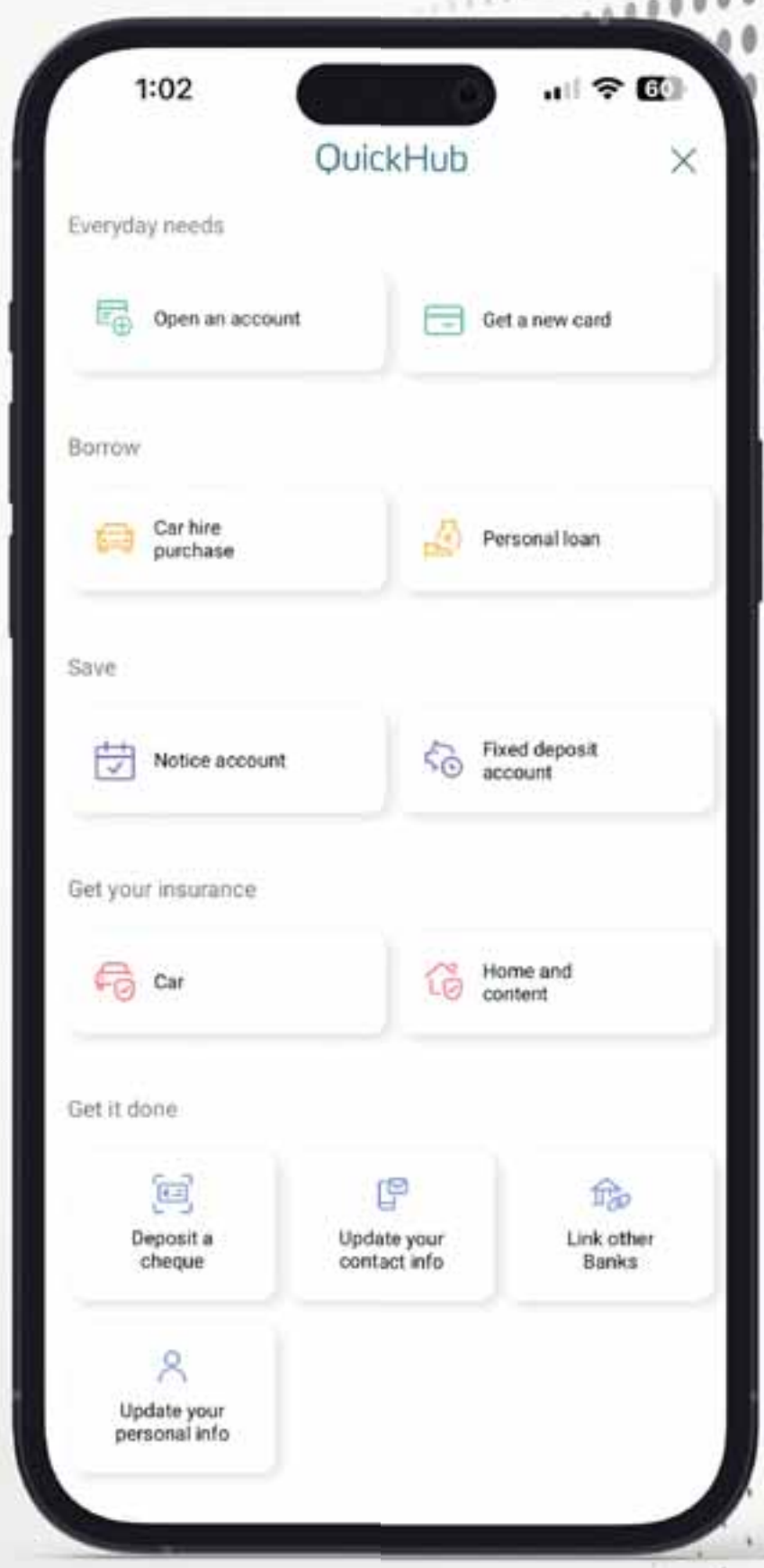

bankofcyprus.com 800 00 800

Σε κάθε επόμενη κίνηση

Τράπεζα Κύπρου

Εδραιώνει «κράτος» μέσω Πύλας ο Ερντογάν

Στοχευμένη μίνι κρίση από τον Τούρκο πρόεδρο ενόψει των συνομιλιών – Συμβιβάζεται η διεθνής κοινότητα

UNFICYP

Τα γεγονότα στην περιοχή της Πύλας επισκιάζουν και την επίσκεψη που αναμένεται να πραγματοποιήσει ο βοηθός γενικός γραμματέας ΟΗΕ Miροσλαβ Γέτζια στην Κύπρο. Ο αξιωματούχος του ΟΗΕ αναμένεται αύριο να καταγράψει τις θέσεις Χριστοδουλίδη-Τατάρ. (Φωτογραφία από την επίσκεψη του Miροσλαβ Γέτζια στην Κύπρο το 2022).

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Ως «μίνι κρίση», ενόψει εξελίξεων στο Κυπριακό, και στόχο την εδραίωση «κράτους» για το παράνομο μόρφωμα των Κατεχομένων, εκλαμβάνουν ευρωπαϊκές πηγές τις ενέργειες Ερντογάν και Τατάρ στην περιοχή της Πύλας. Άριστα ενημερωμένες πηγές έλεγαν στην «Κ» ότι «η τουρκική πλευρά επεχείρησε επίδειξη ισχύος , προκειμένου να στείλει μηνύματα προς όλες τις κατευθύνσεις» –τόσο προς τη Λευκωσία, όσο και προς τη διεθνή κοινότητα– «και να οριοθετήσει τη θέση της στο τραπέζι μιας νέας ενδεχόμενης προσπάθειας, στο Κυπριακό», ενόψει και των αποφάσεων που αναμένεται να λάβει ο γενικός γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, Αντόνιο Γκουτέρες. Οι ίδιες πηγές επεσήμαναν ότι «αν και η Τουρκία είχε δεχθεί παραινέσεις» από τη διεθνή κοινότητα, (ΟΗΕ, ΗΠΑ, Βρετανία, Γαλλία) για να μην προχωρήσει στη διάνοιξη του δρόμου στην περιοχή Πύλας - Άρσους, εν τούτοις δεν έκανε πίσω. Θεωρώντας αφενός, ότι μπορεί να συγκρατήσει τις διεθνείς αντιδράσεις. Και καταδεικνύοντας αφετέρου, ότι ετσιθελικά και διά της ισχύος επιβάλλει επί του εδάφους τις θέσεις της», επεκτείνοντας ακόμη και τη γραμμή κατοχής. Δεν είναι προφανώς τυχαίο ότι ο κ. Ερντογάν τα έβαλε με τα Ηνωμένα Έθνη, λέγοντας ότι «ο ΟΗΕ έχει ρίξει σκιά στην ουδετερότητά του», ενώ διαστρέβλωσε τη διεθνή νομιμότητα και, δίνοντας στίγμα προθέσεων, υποστήριξε ότι «πρέπει να γίνει γνωστό ότι ως εγγυήτρια χώρα, δεν θα συναινέσουμε στην παρανομία, ειδικά στην ουδέτερη ζώνη».

Οι τακτικισμοί Ερντογάν στην περίπτωση της Πύλας εκλαμβάνονται από σημαίνοντες κοινοτικούς κύκλους ως μια «δεδομένη πολιτική προσέγγιση», προκειμένου να καταδείξει ότι δεν θα σταματήσει πουθενά, «δίνοντας στίγμα κυριαρχίας και εμμένοντας στην εξασφάλιση κυριαρχικής ισότητας» για το κατοχικό ψευδοκράτος, «εκτός και εντός της νεκρής ζώνης».

Αυτό, ωστόσο, που θα πρέπει να συνυπολογισθεί προκειμένου να συμπληρωθεί το παζλ και έχει ενδεχομένως ακόμη περισσότερη σημασία είναι η στάση που τηρεί η διεθνής κοινότητα. Μετά την πρώτη έντονη και αντικειμενικά ορθή αντίδραση της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, η διεθνής κοινότητα έριξε τους τόνους. Αφήνει, τουλάχιστον επί του παρόντος, «εκτός κάδρου» την Άγκυρα, η οποία μένει στο απυρόβλητο, αν και αποδεδειγμένα σχεδίασε και δρομολόγησε μια «μίνι κρίση» στην Πύλα, όπως άλλωστε μαρτυράει και η αρνητική απάντηση που είχε δώσει ο ΥΠΕΞ της Τουρκίας Χακάν Φιντάν στην Γαλλίδα ομόλογό του Κατρίν Κολονά, η οποία είχε επιχειρήσει να παρέμβει προς την Άγκυρα, 24 ώρες πριν από την πρόκληση της έντασης. Ομοίως, στο κενό είχε πέσει και προσπάθεια του ειδικού αντιπροσώπου του γ.γ. ΟΗΕ Κόλιν Στιούαρτ να μεταπείσει τον «ΥΠΕΞ» του ψευδοκράτους Ταχσίν Ερτουγρούλογλου, αμέσως μετά την οποία πήραν μπρος οι μπουλντόζες στη νεκρή ζώνη, παρέσυραν αυτοκίνητα της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, ενώ οι κατοχικές αρχές δεν δίστασαν να κτυπήσουν και ειρηνευτές.

Αυτή η εμμονή της Άγκυρας να προχωρήσει με τους σχεδιασμούς της, καταδεικνύει αν μη τι άλλο ότι δεν έλαβε υπόψη τις διεθνείς αντιδράσεις, θεωρώντας προφανώς ότι μπορεί να τις συγκρατήσει, «γειώνοντας» κάθε σκέψη για απόδοση ευθυνών, έστω και προφορικά. Και σε αυτό το κομμάτι, η προσπάθεια της Άγκυρας στέφθηκε με επιτυχία, γεγονός που παραπέμπει σε εύλογους συνειρμούς σε σχέση με τις προσδοκίες που μπορεί να έχει η Λευκωσία από τη διεθνή κοινότητα, περιλαμβανομένης της Ε.Ε., στη διαφαινόμενη περίπτωση επανέναρξης της διαδικασίας επίλυσης του Κυπριακού. Καθώς κάνεις δεν ανέφερε, ούτε καν υπαινίχθηκε ότι η Τουρκία διαδραμάτισε ρόλο σε όσα έλαβαν χώρα στην Πύλα. Η οποία, πέραν της εδραίωσης κράτους ενόψει ενδεχόμενων εξελίξεων στο Κυπριακό, επιχειρεί να επεκτείνει τη γραμμή κατοχής και να εξασφαλίσει και στρατιωτικό πλεονέκτημα επί του εδάφους, καθώς τα «έργα διάνοιξης δρόμου» βρίσκονται σε στρατηγικό σημείο.

Άριστα ενημερωμένες πηγές έλεγαν στην «Κ» ότι «η τουρκική πλευρά επεχείρησε επίδειξη ισχύος, προκειμένου να στείλει μηνύματα προς όλες τις κατευθύνσεις» –τόσο προς τη Λευκωσία, όσο και προς τη διεθνή κοινότητα.

Ας δούμε όμως πώς αντέδρασαν οι διεθνείς «παίκτες» και πώς η Τουρκία μένει επί του παρόντος εκτός κάδρου ευθυνών:

• **Η Ρωσία**, με απόφαση σε ανώτατο πολιτικό επίπεδο, φρέναρε καταρχάς την άμεση έκδοση καταδικαστικής δήλωσης από το Συμβούλιο Ασφάλειας του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών, όσο «το σίδερο ήταν ζεστό», παραπέμποντάς την 48 ώρες αργότερα. Άριστα ενημερωμένη κοινοτική πηγή, απεκάλυψε στην «Κ» ότι η Άγκυρα ζήτησε από τη Μόσχα να φρενάρει την έκδοση ανακοίνωσης σε «πρώτο χρόνο», ώστε να κάνει τις απαραίτητες ενέργειες και να διασφαλίσει ότι η όποια δήλωση θα εκδιδόταν, δεν θα έκανε καμιά αναφορά στην ίδια την Τουρκία, ενώ θα ήταν ήπια έναντι των Τουρκοκυπρίων. Ανάλογες παραστάσεις έγιναν από το ΥΠΕΞ της Τουρκίας και προς δύο τουλάχιστον κράτη της Ε.Ε., αλλά και προς τις ίδιες τις Βρυξέλλες.

• **Ο γενικός γραμματέας** των Ηνωμένων Εθνών Αντόνιο Γκουτέρες, σημείωσε μεν την παραβίαση του στάτους κβο στην Πύλα, αλλά με μια πρωτοφανή κίνηση «νέρωσε» τη δήλωση των υπηρεσιών του στην Κύπρο (ΟΥΝΦΙΚΥΠ), σε δύο σημεία. Αν και η δήλωση της ΟΥΝΦΙΚΥΠ ανέφερε ότι οι επιθέσεις κατά της ασφάλειας των ειρηνευτών «αποτελούν σοβαρό έγκλημα σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο», ο κ. Γκουτέρες άσκησε μια ιδιότυπη λογοκρισία στη δήλωση των δικών του υπηρεσιών, προσθέτοντας εμβόλιμα τη λέξη «ενδέχεται (may)». Ως αποτέλεσμα, η ΟΥΚΦΙΚΥΠ θεωρούσε ως δεδομένο ότι η στάση της τουρκικής πλευράς συνιστούσε «σοβαρό έγκλημα» σύμφωνα με το διεθνές δίκαιο. Όχι όμως και ο κ. Γκουτέρες, ο οποίος μέσω της δήλωσής του, που έχει πολύ πιο βαρύνουσα σημασία, έβαλε στο κάδρο και αμφιβολίες, αφήνοντας να εννοηθεί ότι δεν είναι βέβαιος ότι όσα έγιναν συνιστούν έγκλημα. Στο πλαίσιο αυτής της «αβέβαιης» προσέγγισης, ο γενικός γραμματέας εξαφάνισε από τη δήλωσή του και τη θέση της ΟΥΝΦΙΚΥΠ ότι το σοβαρό έγκλημα που διαπράχθηκε στη νεκρή ζώνη, «θα διωχθεί στο ακέραιο σύμφωνα με τον νόμο». Διότι προφανώς διώξεις δεν θα γίνουν.

• **Το Συμβούλιο Ασφαλείας** ακολούθησε καρμπόν τη θέση του γενικού γραμματέα, η οποία προφανώς επιβλήθηκε από τη Βρετανία, που εμφανιζόταν μεν να ήθελε να καταγραφούν τα γεγονότα της Πύλας, αλλά «χωρίς να δυναμιτίζεται το κλίμα». Ως εκ τούτων, η δήλωση του Συμβουλίου Ασφαλείας (δεν διανοήθηκε καν την έκδοση ψηφίσματος) «εξαφάνισε» τον ρόλο και κατ' επέκταση την ευθύνη της Τουρκίας από το σκηνικό που στήθηκε στην Πύλα. Αν και τα Ηνωμένα Έθνη γνωρίζουν, και το ανέφερε και ο εκπρόσωπος της ΟΥΝΦΙΚΥΠ (Άλφα Ελλάδος) ότι ρόλο στα επεισόδια της Πύλας είχαν και άνδρες των αρχών ασφαλείας της Τουρκίας, δηλαδή της ΜΙΤ.

• **Στην ίδια** γραμμή και η Ε.Ε., από την οποία η Λευκωσία εξακολουθεί να αναμένει πολλά στο Κυπριακό και στα ευρωτουρκικά. Ο ύπατος Εκπρόσωπος Γιοσέπ Μπορέλ, δεν είπε λέξη για τον ρόλο της Τουρκίας.

Όλα αυτά καταδεικνύουν ότι η διεθνής κοινότητα αντέδρασε μεν αρχικά, αλλά στη συνέχεια δείχνει να είναι έτοιμη να «καταπιεί» τη μίνι κρίση που στοχευμένα δρομολόγησε η Άγκυρα. Η οποία Άγκυρα μένει αλώβητη, αν και επεχείρησε να επεκτείνει τη γραμμή κατοχής, μερικές εβδομάδες πριν λάβει τις αποφάσεις του ο γενικός γραμματέας των Ηνωμένων Εθνών, γύρω από το ενδεχόμενο δρομολόγησης μιας νέας προσπάθειας, στο Κυπριακό. Σημειώνεται ότι η Λευκωσία έδρασε προληπτικά στην περίπτωση της Πύλας, κάτι που πρέπει να πιστωθεί στις αρχές ασφαλείας του κυπριακού κράτους και στην κυβέρνηση, παρά τη στάση που τηρεί η διεθνής κοινότητα.

«Κυριαρχικά δικαιώματα» και στη νεκρή ζώνη

Μετά τις πρώτες αντιδράσεις της διεθνούς κοινότητας και την παρότρυνση Γκουτέρες προς την τουρκοκυπριακή πλευρά να αρχίσει συζητήσεις με την ΟΥΝΦΙΚΥΠ «για την εξεύρεση μιας αμοιβαία συμφωνημένης περαιτέρω πορείας στην περιοχή της Πύλας», η τουρκική πλευρά επιδίδεται σε μια διπλωματική προσπάθεια, η οποία υπερβαίνει τα όρια της διαστρέβλωσης. Στις συζητήσεις με τα Ηνωμένα Έθνη, ενώ γράφονταν αυτές οι γραμμές την Παρασκευή, οι αρχές του ψευδοκράτους σε συντονισμό με την Άγκυρα, προέβαλλαν «ίσα κυριαρχικά δικαιώματα» στη νεκρή ζώνη, με αυτά της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στο πλαίσιο αυτό, η Άγκυρα και το ψευδοκράτος επιστρατεύουν και επικαλούνται «παραδείγματα αξιοποίησης και ανάπτυξης» της νεκρής ζώνης από την Κυπριακή Δημοκρατία, όπως ο δρόμος Πύλας - Ορόκλινης, προκειμένου να ισχυριστούν ότι ανάλογα «κυριαρχικά δικαιώματα» στη νεκρή ζώνη έχει και η τουρκική πλευρά και κατά συνέπεια, δύναται να προχωρήσει στη διάνοιξη του δρόμου στην περιοχή Πύλας - Άρσους. Οι συζητήσεις συνεχίζονταν και ο ειδικός αντιπρόσωπος του γ.γ., Κόλιν Στιούαρτ, πηγαινοερχόταν στα Κατεχόμενα, προσβλέποντας σε μια συμφωνία, ενώ κύκλοι στη Λευκωσία εκτιμούσαν ότι η τουρκική πλευρά δεν θα υπαναχωρούσε από τον στόχο της.

Τα γεγονότα στην περιοχή της Πύλας επισκιάζουν και την επίσκεψη που αναμένεται να πραγματοποιήσει ο βοηθός γενικός γραμματέας ΟΗΕ Miροσλαβ Γέτζια στην Κύπρο. Ο αξιωματούχος του ΟΗΕ αναμένεται αύριο να καταγράψει τις θέσεις Χριστοδουλίδη-Τατάρ, ενόψει της τριμερούς συνάντησης που θα έχουν οι ηγέτες των δύο κοινοτήτων, με τον Αντόνιο Γκουτέρες, στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης, τον ερχόμενο μήνα. Οπότε και ο γενικός γραμματέας του ΟΗΕ αναμένεται να λάβει αποφάσεις αναφορικά με την ενδεχόμενη δρομολόγηση μιας νέας προσπάθειας στο Κυπριακό.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΔΗΜΗΤΡΗ ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ**

Αδιέξοδα και διέξοδοι

Ζούμε σε μια περίοδο που ο κάθε πολίτης –το κάθε σπίτι– είναι αντιμέτωπος καθημερινά με προκλήσεις και αδιέξοδα. Η αγοραστική δύναμη είναι στο χαμηλότερο σημείο των τελευταίων ετών, η στεγαστική κρίση θερίζει τις προοπτικές και τους σχεδιασμούς κυρίως των νέων του τόπου μας, η αλόγιστη αύξηση των δανειστικών επιτοκίων επιτείνει το άγχος και την πίεση για να είναι σωστοί στις υποχρεώσεις τους όλοι οι μισθωτοί νοικοκυραίοι –οι καλοπληρωτές όπως συνηθίσαμε να τους λέμε. Την ίδια ώρα, το ενεργειακό αδιέξοδο, κάθε σπιτιού αλλά και της χώρας, αναζητεί διέξοδο. Δυστυχώς, η παραγωγή ενέργειας στα σπίτια δεν δουλεύει από μόνη της. Χρειάζεται αναβάθμιση δικτύου, χρειάζονται λύσεις αποθήκευσης. Αδιέξοδο έχουμε και στο περιβάλλον, που συνδέεται με το ενεργειακό. Προφανώς και όλα επηρεάζουν την ποιότητα της ζωής μας, την καθημερινότητά μας.

Τα πιο πάνω είναι μόνο οι επικεφαλίδες μερικών από τα ζητήματα, από τα προβλήματα που δημιουργούν αδιέξοδα. Πέραν της απαραίτητης αυτοκριτικής που πρέπει να κάνουμε ως Δημοκρατικός Συναγερμός, πέραν από τις διαπιστώσεις πρέπει να προχωρήσουμε στην αναγκαία δημιουργία των διεξόδων. Γιατί όπως ειπώθηκε και λέγεται πολλάκις, αδιέξοδα στην πολιτική και στη δημοκρατία δεν υπάρχουν. Διεξόδους στα πιο πάνω μα και σε άλλα που μας βασανίζουν, που μας ταλαιπωρούν, πρέπει συνεχώς να αναζητούμε. Πηγή ζητημάτων είναι και η επιδερμική μας προσέγγιση. Η επίκληση πως κάθε τομέας έχει αυτούς που είναι εξειδικευμένοι, η εύκολη απάντηση πως ακολουθούμε τις οδηγίες, τις νόρμες, τους κανόνες της Ευρωπαϊκής Ένωσης ή της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, που κάποτε ισχύει, κάποτε όμως όχι.

Στην Κύπρο έχουμε δυστυχώς μία ακόμη δυσμενή παράμετρο. Το Κυπριακό, που δεν μας επιτρέπει να εξελιχθούμε σε ένα κανονικό, φυσιολογικό κράτος. Που προφανώς δεν μπορούμε να το αγνοούμε, ούτε να το ξεχνούμε, αλλά επίσης δεν μπορεί να λειτουργεί ως το τεράστιο αόρατο χαλί που από κάτω να στοιβάζουμε όλα τα αδιέξοδα ή ακόμα χειρότερα να δημιουργούμε περισσότερα με τη συνεχή επίκλησή του. Προσωπικά, δεν θα κουραστώ ποτέ να λέω πως η επίλυσή του είναι η μεγαλύτερη, η πιο ριζοσπαστική μεταρρύθμιση που έχουμε να κάνουμε στον τόπο μας. Που κάποια σημερινά αδιέξοδα θα τα συμπαρασύρει από μόνη της. Που θα αφαιρέσει αυτόματα το ταβάνι που σήμερα έχουμε πάνω στο κεφάλι μας και μας περιορίζει. Αφελής, βεβαίως, η προσέγγιση πως η επίλυση του Κυπριακού θα λύσει αμέσως όλα τα προβλήματά μας, αφελέστερο όμως το αξίωμα πως η μη επίλυσή του δεν δημιουργεί κανένα επιπλέον ζήτημα και μπορούμε να ζήσουμε αγνοώντας την ύπαρξή του. Άλλωστε τα γεγονότα διαψεύδουν σχεδόν καθημερινά αυτή την προσέγγιση.

Τις διεξόδους οφείλουμε να τις δημιουργούμε. Αυτή πρέπει να είναι η δουλειά μας, εμάς των πολιτικών. Και στον Δημοκρατικό Συναγερμό οφείλουμε να είμαστε στην πρωτοπορία. Να αναλαμβάνουμε πρωτοβουλίες. Είτε αφορούν το Κυπριακό, είτε τα επιτόκια, είτε τα ενεργειακά, είτε οποιοδήποτε άλλο ζήτημα. Προφανώς όταν κυβερνούμε, αλλά και τώρα που δεν κυβερνούμε. Δεν είναι ίδιον του Δημοκρατικού Συναγερμού και του DNA μας η προσέγγιση «θα σχολιάσουμε, όταν έχουμε κάτι ενώπιόν μας», ή η αποδοχή χωρίς διερεύνηση πως έτσι γίνεται και σε άλλες χώρες. Πρέπει να έχουμε συνεχώς την πρωτοβουλία. Αυτός είναι ο ρόλος μας, αυτό πρέπει να συνεχίσουμε να κάνουμε.

*Βουλευτής Λευκωσίας ΔΗΣΥ | πρόεδρος Κοινοβουλευτικής Επιτροπής Θεσμών | dmdemetriou.com

Πού το πάει ο Ερντογάν με την Πύλα;

Τι σηματοδοτεί η ένταση στη νεκρή ζώνη για την Τουρκία, η οποία προετοιμάζεται για πολλαπλά σενάρια στο Κυπριακό

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Όταν μετά το συμβάν επί της νεκρής ζώνης στην Πύλα συνεδρίαζε το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας στην Τουρκία, στην πρώτη του σύγκληση μετά την επανεκλογή Ερντογάν, ο τελευταίος όχι μόνο έκανε μια ιστορική αναφορά στη Συνθήκη της Λοζάνης, χαρακτηρίζοντάς τη μάλιστα «βάση της ειρήνης και της σταθερότητας στην περιοχή εδώ κι έναν αιώνα» αλλά απευθυνόμενος στο συμβάν στην Κύπρο τόνιζε πως «η φυσική επέμβαση στρατιωτών της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στο κυρίαρχο έδαφος της τδβκ την περασμένη Παρασκευή δεν μπορεί να γίνει αποδεκτή». Ο Ταγίπ Ερντογάν μέσα σε ένα πλέγμα πρωτοφανών δηλώσεων είχε αφενός ιστορικά παραδεκτεί πως η Συνθήκη της Λοζάνης δεν αποτελεί πλέον το πεδίο της αναθεωρητικής του ρητορικής των τελευταίων χρόνων, υποχωρώντας από τους συνηθισμένους υψηλούς του τόνους, και αφετέρου για πρώτη φορά μετά το 2017 αναφέρεται σε «κυρίαρχο έδαφος της τδβκ» για ένα συμβάν που όχι μόνο έλαβε χώρα εντός της νεκρής ζώνης αλλά και που καταδικάστηκε από το σύνολο σχεδόν της διεθνούς κοινότητας, συμπεριλαμβανομένων των χωρών P5 του Συμβουλίου Ασφάλειας του ΟΗΕ. Αυτή η ενδιαφέρουσα αντίφαση αποτελεί ένα ισχυρό πολιτικό σινιάλο αναφορικά με το συμβάν που έλαβε χώρα εντός της νεκρής ζώνης στην Πύλα και που ήρθε να υπενθυμίσει πόσο ρευστό –σε πολλαπλά επίπεδα– παραμένει το στάτους κβο στην Κύπρο και στο Κυπριακό. Επιπλέον, σε μια περίοδο έντονης κινητικότητας, με το ζητούμενο να είναι η επανέναρξη των συνομιλιών στο Κυπριακό, μετά από έξι χρόνια απουσίας, θα καταδείξει τους επόμενους μήνες αν το σκηνικό στην Πύλα είναι game-changer είτε προς το καλό σενάριο μιας τελευταίας ευκαιρίας στο Κυπριακό είτε προς την εντελώς αντίθετη κατεύθυνση.

Spoiler με ουρά

Τόσο από το ίδιο το συμβάν στην Πύλα όσο και από την αντίδραση τόσο σε επίπεδο Άγκυρας όσο και σε επίπεδο τουρκοκυπριακής ηγεσίας στην καταδίκη του συμβάντος συμπεραίνεται πως η επιμονή στην κατασκευή του δρόμου Άρσους (Λάρνακας)-Πύλας «τικάρει» πολλαπλά κουτιά για τις επιδιώξεις της τουρκικής πλευράς στο Κυπριακό:

• **Ενισχύει** το αφήγημα της ανθρωπιστικής διάστασης «απομονωτισμού» των Τουρκοκυπρίων και παράλληλα τη θέση, μετά το 2017, περί κυριαρχικής ισότητας και λύσης «δύο κρατών» -τόσο ως endgame όσο και ως διαπραγματευτική αφετηρία στο Κυπριακό.

• **Εργαλειοποιεί** τη νεκρή ζώνη ως αντικείμενο τόσο διαπραγμάτευσης με προεκτάσεις στο εδαφικό (η νεκρή ζώνη είναι έδαφος της Κ.Δ. που έχει παραχωρηθεί στην ΟΥΝΦΙΚΥΠ για τους σκοπούς της ειρηνευτικής της αποστολής) όσο και σε σχέση με δυνητικά τετελεσμένα που αλλάζουν το θέσφατο παραχώρησής της στην ελληνοκυπριακή πλευρά σε όλες τις μέχρι στιγμής διαπραγματεύσεις, ιστορικά, του Κυπριακού και

• **Εξυπηρετεί** τους στρατιωτικούς σχεδιασμούς στην περιοχή –όχι με άμεση απειλή χρήσης βίας– δεδομένου ότι η περιοχή έχει στρατιωτικό φυλάκιο των τουρκικών κατοχικών δυνάμεων και στρατηγική σημασία για την τακτική κίνηση αρμάτων μάχης και ΤΟΜΠ/ΤΟΜΑ στο νευραλγικό άξονα αποκοπής της περιοχής Λάρνακας-ελεύθερων περιοχών Αμμοχώστου.

Η Τουρκία, ακόμη κι αν συναινέσει σε επανέναρξη του διαλόγου στο Κυπριακό μετά το πέρας των διεργασιών της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, προετοιμάζεται για πολλαπλά σενάρια στο Κυπριακό.

Το σύνολο της διεθνούς κοινότητας αντέδρασε στο συμβάν επίθεσης εναντίον ειρηνευτών της ΟΥΝΦΙΚΥΠ στη νεκρή ζώνη την περασμένη εβδομάδα.

Το πλέγμα των τριών αυτών σημείων που επισημαίνεται δείχνει, όπως πολλάκις έχει αναφέρει η «Κ», πως η Τουρκία ακόμη κι αν συναινέσει σε επανέναρξη του διαλόγου στο Κυπριακό μετά το πέρας των διεργασιών της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ, στη Νέα Υόρκη, προετοιμάζεται για πολλαπλά σενάρια στο Κυπριακό διατηρώντας και εναλλακτικά σχέδια. Η αμφισημία των δηλώσεων Ερντογάν επίσης δείχνει πως πλέον και επί του εδάφους έχει σχηματοποιηθεί μια αντίληψη πλήρους διαχωρισμού των ελληνοτουρκικών από το Κυπριακό και των εξελίξεων στον άξονα της προβολής του Κυπριακού ως καθοριστικού παράγοντα στις σχέσεις Ε.Ε. - Άγκυρας. Ενώ το συμβάν καταδικάστηκε σε κορυφαίο επίπεδο (Ε.Ε., ΟΗΕ, σειρά κρατών) με ισχυρό μάλιστα λεκτικό από το Συμβούλιο Ασφάλειας του ΟΗΕ και τα πέντε μόνιμα μέλη, η Τουρκία αντέδρασε «χλιαρά», δείχνοντας μια τάση –που οφείλει η ανάλυση να κρατήσει– για τη μη διστακτικότητα του Ερντογάν να επανέλθει με «ισχυρά χαρτιά» στο Κυπριακό, ενώ θα διατηρεί στο επίπεδο της προσέγγισης με Ε.Ε., ΝΑΤΟ και Αθήνα χαμηλότερους τόνους.

Τέλος, ένα σημείο που αξίζει να προσληφθεί με ιδιαίτερη βαρύτητα στο συμβάν της Πύλας και στη δυναμική του ως spoiler της διαδικασίας επανεκκίνησης του διαλόγου στο Κυπριακό είναι ο τρόπος λειτουργίας των κατοχικών αρχών στο συμβάν με τους ειρηνευτές της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, το οποίο τεκμαίρεται από σειρά οπτικού υλικού από ανοικτές πηγές (OSINT-Open Source Intelligene) όπως τα ΜΚΔ: Στη σύγκρουση δεν συμμετέχουν εμφανώς μέλη της λεγόμενης αστυνομίας (PGM) ή των «δυνάμεων ασφάλειας» της «ΤΔΒΚ» ή μέλη των κατοχικών τουρκικών ενόπλων δυνάμεων (TSK) αλλά άνθρωποι με πολιτικά. Πτυχή που μεταξύ άλλων επισήμανε και το αμερικανικό υπουργείο Εξωτερικών, το οποίο βλέπει εμπλοκή των τουρκικών ενόπλων δυνάμεων σε ένα συμβάν βίας εντός της νεκρής ζώνης –που μάλιστα στρέφεται εναντίον μελών ειρηνευτικής αποστολής του ΟΗΕ.

Πύλα και διαχείριση κρίσεων

Το συμβάν στην Πύλα αποτελεί, μέχρι στιγμής, ένα σημείο σοβαρής κρίσης στην κυβέρνηση Χριστοδουλίδη –που επιχειρεί εδώ και πέντε μήνες να επανεκκινήσει τον διάλογο στο Κυπριακό με προμετωπίδα την ενεργό εμπλοκή της Ευρωπαϊκής Ένωσης στη διαδικασία άρσης του αδιεξόδου. Η Λευκωσία μπορεί να ήταν προετοιμασμένη για τον μάλλον «βατό» δρόμο καταδίκης ενός συμβάντος επίθεσης εναντίον του ΟΗΕ στη «νεκρή ζώνη» ωστόσο το γεγονός έδειξε, εν μέσω μάλιστα θέρους, και εγγενείς αδυναμίες διαχείρισης τόσο μιας διαδικασίας αποτροπής του όσο και της επόμενης ημέρας σε πολιτικό κι επικοινωνιακό επίπεδο. Η μη σύγκληση του Εθνικού Συμβουλίου –που ήταν έτσι και αλλιώς ενόψει Νέας Υόρκης προγραμματισμένο για αρχές Σεπτέμβρη– σχολιάστηκε στη δημόσια σφαίρα.

Μια επιτόπια ωστόσο επίσκεψη, με τους πρέσβεις χωρών της Ε.Ε. και του Σ.Α. του ΟΗΕ, κυβέρνησης και κομμάτων θα έστελνε το σινιάλο του άμεσου ενδιαφέροντος, δεδομένου ότι χώρες-κλειδιά όπως οι ΗΠΑ, η Γαλλία και το Η.Β. αντέδρασαν αμέσως στο συμβάν, ενώ η Ε.Ε. ήταν ο πρώτος οργανισμός που καταδίκασε –πάραυτα– το σκηνικό. Το ίδιο ισχύει για την επικοινωνιακή προπαγάνδα τουρκικών και τουρκοκυπριακών κύκλων που αμέσως μετά την καταδίκη σπίναραν στη δημόσια σφαίρα αφηγήματα παραπληροφόρησης όπως ότι το συμβάν δεν έλαβε χώρα εντός της νεκρής ζώνης και πως οι ειρηνευτές του ΟΗΕ επιτέθηκαν πρώτοι –αφηγήματα τα οποία, σε οργανωμένο επίπεδο, δεν διαχειρίστηκε η Λευκωσία προκειμένου να καταρρίψει με factual επιχειρηματολογία. Η κρίση στην Πύλα θέτει ένα στάνταρντ για ένα νέο επίπεδο δυνητικών κρίσεων –ακόμη και υψηλότερης έντασης, συμβατικών ή υβριδικής φύσης– που η Κ.Δ. θα μπορούσε να κληθεί να αντιμετωπίσει εντός της νεκρής ζώνης και οφείλει να ιδωθεί ως τέτοια περιπτωσιολογία για σκοπούς τυποποίησης αντιδράσεων (και διαχείρισης αντίστοιχων κρίσεων) που θα μπορούσαν να ξεσπάσουν μεσομακροπρόθεσμα, ιδίως στο σενάριο απουσίας κάθε διαλόγου στο Κυπριακό.

Τι να αναμένουμε

Το αν το συμβάν στην Πύλα λειτουργήσει αποτρεπτικά ως προς το σημαντικό ορόσημο μιας συνάντησης των δύο ηγετών στη Νέα Υόρκη με τον γενικό γραμματέα του ΟΗΕ, Αντόνιο Γκουτέρες, για τους σκοπούς διορισμού ενός ειδικού απεσταλμένου στο Κυπριακό μένει να διαφανεί τις επόμενες εβδομάδες. Το σημαντικό είναι πως το γεγονός καταδικάστηκε έντονα από το ίδιο το Σ.Α. του ΟΗΕ με την ανακοίνωση να δίνει το περιθώριο για ανάληψη περαιτέρω διπλωματικής δράσης που μετά από μια τόσο σοβαρή κρίση θα δημιουργούσε μια ευκαιρία για επάνοδο στον διάλογο. Ένα σημαντικό ορόσημο, επίσης, που θα φανερώσει τις προθέσεις της Ε.Ε. να επαναπροσεγγίσουν την Άγκυρα στον άξονα των ευρωτουρκικών σχέσεων είναι η άτυπη σύνοδος των υπουργών Εξωτερικών των «27» την προσεχή Τετάρτη, 30 Αυγούστου. Αν προσκληθεί ο Τούρκος ΥΠΕΞ, Χακάν Φιντάν, σε συνδυασμό με την επίσκεψη Ερντογάν στην Ουγγαρία –που έγινε με φόντο τη μετα-Βίλνιους εποχή και το ζήτημα της ένταξης της Σουηδίας στο ΝΑΤΟ– αυτό αποτελεί ένδειξη κινητικότητας από την οποία θα μπορούσε να επωφεληθεί η Λευκωσία. Τέλος, σημειολογικά, δεν πρέπει να περάσει απαρατήρητη η στάση της Μόσχας σε σχέση με τη σύγκληση του Σ.Α. του ΟΗΕ, για να συζητήσει το ζήτημα της Πύλας. Δεν ήταν μόνο η καθυστέρηση, εκ μέρους της Μόσχας, στην έκδοση ενός ανακοινωθέντος για 72 ώρες από τα πέντε μόνιμα μέλη αλλά και μια φωτογραφία, την περασμένη Κυριακή, που έγινε viral από τη συνάντηση του Τούρκου ΥΠΕΞ, Φιντάν με τον Ρώσο πρέσβη στην Άγκυρα, Αλεξέι Ερκόφ. Σημαντική επίσης κρίνεται και η κάθοδος του Μίροσλαβ Γιέτζια, βοηθού γ.γ. του ΟΗΕ, την Κυριακή στην Κύπρο. Από την επίσκεψή του θα διαφανεί αν Άγκυρα και Τατάρ θα ανοίξουν τον δρόμο, μετά την Πύλα, για μια συνάντηση του τελευταίου με τον Πρόεδρο Χριστοδουλίδη ενώπιον του γ.γ. στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη. Η πραγματοποίηση της εν λόγω συνάντησης ανοίγει τον δρόμο για επανέναρξη του διαλόγου, ενώ μια άρνηση εκ μέρους του Τ/κ ηγέτη, Ερσίν Τατάρ, είναι προάγγελος μιας νέας περιόδου στασιμότητας –υπό το βάρος νέων δεδομένων μάλιστα μετά το συμβάν στην Πύλα.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΜΑΡΙΝΟΥ ΚΛΕΑΝΘΟΥΣ**

Κελετζέκ σημαίνει μέλλον

Αυτό δεν είναι ένα άρθρο για τον ψευτοδρόμο της Πύλας. Άλλωστε όσα συμβαίνουν στην περιοχή κάποια στιγμή θα είναι ακόμη μία σελίδα –δυστυχώς– στη μεγάλη σκονισμένη βίβλο του Κυπριακού. Το άρθρο αυτό είναι για την επόμενη μέρα: το μέλλον μας. Και για να έχουμε μέλλον όλοι μαζί σε αυτή τη γη, θα πρέπει να μάθουμε να εμπιστευόμαστε ο ένας τον άλλο. Ήδη κάποιοι πεφωτισμένοι στο Facebook έχουν τοποθετηθεί: «Ποιος μπορεί να εμπιστευτεί τους απέναντι, όταν η ιστορία έδειξε ότι δεν τηρούν καμία συμφωνία;».

Απέναντι, λοιπόν, στο πιο πάνω δόγμα, που το μόνο που καταφέρνει είναι να φέρνει πιο κοντά τη διχοτόμηση, θα πρέπει να σκεφτούμε και να υλοποιήσουμε πολιτικές που θα οδηγούν πιο κοντά τον τόπο στην ειρήνη. Και πώς θα κτίσουμε την εμπιστοσύνη; Βήμα-βήμα! Εξελικτικά. Διότι οι απότομες αλλαγές φοβίζουν, δημιουργούν καχυποψίες και μπορεί να φέρουν τα αντίθετα αποτελέσματα.

Ένα απλό παράδειγμα: η στατιστική λέει πως κάθε χρόνο στην Κύπρο (σε ελεύθερες και κατεχόμενες περιοχές) γεννιούνται περίπου 13 χιλιάδες παιδιά. Από το 2003, λοιπόν, τη χρονιά που άνοιξαν τα οδοφράγματα, στον τόπο μας γεννήθηκαν τουλάχιστον 260 χιλιάδες παιδιά. Από αυτόν τον αριθμό, σήμερα περίπου 28 χιλιάδες είναι άνω των 18 χρονών. Υπηρέτησαν (ή υπηρετούν τον στρατό), ψηφίζουν (ή «ψευδοψηφίζουν») και τα επόμενα χρόνια (με βάση τη στατιστική πάντοτε) οι πιο πολλοί από αυτούς θα γίνουν γονείς.

Γιατί έχουν σημασία αυτοί οι αριθμοί; Γιατί οι αριθμοί δείχνουν πως αν από το 2003 δομημένα και στρατηγικά αξιοποιούσαμε το θετικό σοκ του ανοίγματος των οδοφραγμάτων και αν εφαρμόζαμε πολιτικές επικοινωνίας και συνεργασίας Ε/κ και Τ/κ, σήμερα θα είχαμε πάνω από 200 χιλιάδες νέους που θα πίστευαν στην προοπτική και στη δυναμική της λύσης. Σκεφτείτε, για παράδειγμα, εάν τα παιδιά αυτά διδάσκονταν τουρκικά στα σχολεία. Και εάν αντίστοιχα μάθαιναν ελληνικά οι Τ/κ. Διαφωνεί κανείς πως το έδαφος για τη λύση θα ήταν πιο έτοιμο από σήμερα; Και πως σταδιακά θα υπήρχε ανάμεσά μας ένα σημαντικό προζύμι για την Κύπρο της ειρήνης;

Σήμερα, τα οδοφράγματα λαμβάνουν δημοσιότητα για όλους τους λάθος λόγους, καθώς πολλές φορές αποτελούν εστία έντασης και ανταγωνισμού (παρά συνεργασίας) των δύο κοινοτήτων.

Για να προλάβω κάποιες αντιδράσεις: δεν λέω ότι το Κυπριακό θα λυθεί από μόνο του, αν αρχίσουμε εμείς τα «Μέρχαπα» και οι απέναντι τα «Γεια σου!». Και δεν παραγνωρίζω τον παράγοντα Τουρκία, με ό,τι αυτό μπορεί να σημαίνει και για εμάς και για τους Τ/κ. Όμως, ναι, πιστεύω πως δεν αξιοποιήσαμε όσο έπρεπε τη δυναμική του ανοίγματος των οδοφραγμάτων. Και αυτό αφορά όλους μας, ανεξαρτήτως από το τι πιστεύει ο καθένας από μας για το περιεχόμενο της λύσης. Γιατί, κακά τα ψέματα, εάν πραγματικά θέλουμε προοπτική και σταθερότητα στον τόπο μας, θα πρέπει οι πολίτες αυτού του τόπου, από την Πάφο μέχρι την Καρπασία, να έρθουμε πιο κοντά. Να βρούμε τρόπους να συνεργαστούμε!

Είκοσι –σχεδόν– χρόνια μετά το άνοιγμα των οδοφραγμάτων, με τον τρόπο που αυτά άνοιξαν, οι ειδήσεις έπαψαν να παίζουν τις συγκινητικές ιστορίες ανθρώπων που επέστρεψαν –ως επισκέπτες δυστυχώς– στις εφηβικές τους γειτονιές και στα σπίτια των γονιών τους. Αντιθέτως: σήμερα, τα οδοφράγματα λαμβάνουν δημοσιότητα για όλους τους λάθος λόγους, καθώς πολλές φορές αποτελούν εστία έντασης και ανταγωνισμού (παρά συνεργασίας) των δύο κοινοτήτων.

Και έτσι μαζί με εμάς τους μεγαλύτερους, τα 260 χιλιάδες αυτά παιδιά της «γενιάς του 2003» έμαθαν να ταυτίζουν τα οδοφράγματα με «τα φτηνά καύσιμα και τσιγάρα» των απέναντι, τα σουπερμάρκετ και τα καζίνο. Με άλλα λόγια, με την αδράνειά μας, επιτρέψαμε τα οδοφράγματα να τσιμεντώνουν «το απέναντι» παρά «το μαζί».

Κρίμα! Ο χρόνος έχει τη δική του δυναμική και είναι πάντοτε αμείλικτος.

Και όσα δεν τολμούμε από τώρα να θέσουμε σε εφαρμογή θα τα βρούμε μπροστά μας. Σωστά ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης ανέφερε τις προάλλες πως όσο μένει άλυτο το Κυπριακό, χαμένοι είμαστε όλοι. Πέρα, όμως, από το να περιμένουμε τον ΟΗΕ, την Ε.Ε. και την Τουρκία να προβούν σε ενέργειες και κινήσεις που να δείχνουν πως μπορούμε να επιστρέψουμε στο τραπέζι του διαλόγου, εμείς τι πρακτικό κάνουμε για να ανατρέψουμε την κατάσταση; Τι στρατηγική υλοποιήσαμε για να καλλιεργηθεί εμπιστοσύνη;

Να το παραδεχτούμε: στην Κύπρο σκεφτόμαστε και μιλάμε αρκετά, αλλά προβληματιζόμαστε και καταλήγουμε σε συμπεράσματα λίγο. Έχουμε… πρεσβυωπία, αφού αποδεικνύεται πως έχουμε αδυναμία να δούμε τι γίνεται ακριβώς μπροστά μας.

Γι' αυτό και θα πρέπει να δούμε την κατάσταση ως έχει. Και με αλήθεια να μιλήσουμε για την εξέλιξη της πορείας που ακολουθούμε. Διαφορετικά, είμαστε όλοι συνυπεύθυνοι.

Ο κ. Μαρίνος Κλεάνθους είναι αντιπρόεδρος της Δημοκρατικής Παράταξης.

Πάσα και στήριξη Βρυξελλών σε Η.Ε.

Προτεραιότητα δίνει η Ε.Ε. για αποκλιμάκωση της κατάστασης στην Πύλα – Το θέμα επηρεάζει και την ασφάλειά της

Βρυξέλλες, του ανταποκριτή μας
ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ

Στην αναγνώριση και τη στήριξη της δικαιοδοσίας των Ηνωμένων Εθνών εστιάζουν οι Βρυξέλλες τα μηνύματά τους μετά την επίθεση κατά κυανόκρανων στην Πύλα, απαντώντας εμμέσως στην αμφισβήτηση από την τουρκική και την τ/κ πλευρά της ουδετερότητας του ΟΗΕ στην Κύπρο. Παραπέμποντας παράλληλα στον διεθνή οργανισμό για τις όποιες προσπάθειες αποκλιμάκωσης και επανέναρξης συνομιλιών. Συνομιλητές της «Κ» στις Βρυξέλλες αναγνωρίζουν πως η τουρκική πλευρά παίζει ένα επικίνδυνο παιχνίδι στη νεκρή ζώνη, με ορισμένους να εκτιμούν πως δεν αποκλείεται η τ/κ ηγεσία, επικουρούμενη ή καθοδηγούμενη από την Άγκυρα, να δοκιμάζει τα όρια και το μέχρι πού μπορεί να αμφισβητήσει τα σημερινά δεδομένα. Κάτι που θυμίζει και τις κινήσεις στην κυπριακή ΑΟΖ πριν από μερικά χρόνια, αλλά και τις προσεκτικές κινήσεις ανοίγματος μέρους της περίκλειστης πόλης των Βαρωσίων. Μάλιστα, τα τελευταία γεγονότα αναμένεται να καταγραφούν στην έκθεση αξιολόγησης των σχέσεων Ε.Ε. - Τουρκίας που προετοιμάζει ο ύπατος Εκπρόσωπος και η Κομισιόν ενόψει της Συνόδου Κορυφής του Οκτωβρίου. Την ίδια στιγμή, όπως πληροφορείται η «Κ», η ομάδα του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ είχε επαφές με Τούρκους αξιωματούχους, ενώ μηνύματα έχουν σταλεί σε διάφορα επίπεδα.

Οπως πληροφορείται η «Κ» η ομάδα του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ είχε «εκτενείς επαφές» με τις τουρκικές αρχές για το θέμα, ενώ ο κ. Μισέλ συζήτησε ο ίδιος την κατάσταση με τον πρόεδρο Χριστοδου-

Παράλληλα, οι Βρυξέλλες βλέπουν πλέον την κατάσταση στην Κύπρο και ως θέμα ασφαλείας που αφορά την Ε.Ε., προσέγγιση που δεν είναι καινούργια καθώς τα τελευταία χρόνια η Ε.Ε. εντάσσει το Κυπριακό στην ευρύτερη προσπάθεια αποκλιμάκωσης στην Ανατολική Μεσόγειο. Ωστόσο, επιμένουν οι ίδιες πηγές, το Κυπριακό παραμένει αρμοδιότητα των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία έχουν την πλήρη στήριξη των Βρυξελλών. Ενώ, όπως επαναλαμβάνουν, τυχόν ιδέες για ενίσχυση του ρόλου της Ε.Ε. περνούν μέσα από την επανέναρξη, πρώτα, της διαδικασίας των Η.Ε.

Στήριξη σε UNFICYP

Λίγο μετά τα επεισόδια στην Πύλα, οι θεσμοί της Ε.Ε. κινητοποιήθηκαν με πρωτοφανή ταχύτητα, παράλληλα με ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, αλλά και κυβερνήσεις της περιοχής για να καταδικάσουν τις επιθέσεις κατά ειρηνευτών της UNFICYP από «προσωπικό από την τ/κ πλευρά», διατύπωση που προσπαθούσε να εξισορροπήσει μεταξύ του λεκτικού της μη αναγνώρισης, και της προσοχής πριν διαπιστωθεί αν μεταξύ των εμπλεκομένων βρίσκονταν άτομα από τον τουρκικό στρατό ή τις μη αναγνωρισμένες τουρκοκυπριακές δυνάμεις ασφαλείας. Στις Βρυξέλλες θεωρούν πως όσα μπορούσαν να ειπωθούν δημόσια για τα όσα έγιναν στην Πύλα ειπώθηκαν ήδη στις δηλώσεις που εξέδωσαν αυθημερόν οι αξιωματούχοι Μισέλ, Φον ντερ Λάιεν, Μπορέλ και Μέτσολα. Τη δική τους σημασία είχαν και οι δηλώσεις των πολιτικών ομάδων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, του κεντροδεξιού Ευρωπαϊκού Λαϊκού Κόμματος, των Σοσιαλδημοκρατών και της Αριστεράς, των τριών πολιτικών ομάδων όπου συμμετέχουν Κύπριοι ευρωβουλευτές. Από τα όσα ειπώθηκαν ξεχώρισαν οι κατ' επανάληψη εκκλήσεις στην τ/κ πλευρά «να σεβαστεί πλήρως την εξουσιοδοτημένη, μέσω της εντολής της, αρμοδιότητα της αποστολής εντός της νεκρής ζώνης των Ηνωμένων Εθνών» ("fully respect the mission's mandated authority inside the UN buffer zone"), όπως είπε για παράδειγμα σε γραπτή του δήλωση ο κ. Μπορέλ.

Οι Βρυξέλλες βλέπουν πλέον την κατάσταση στην Κύπρο και ως θέμα ασφαλείας που αφορά την Ε.Ε., προσέγγιση που δεν είναι καινούργια καθώς τα τελευταία χρόνια η Ε.Ε. εντάσσει το Κυπριακό στην ευρύτερη προσπάθεια αποκλιμάκωσης στην Ανατολική Μεσόγειο.

Και από γραφείο Μισέλ

«Έχουμε πλήρη εμπιστοσύνη στην ακεραιότητα και την ανεξαρτησία των Ηνωμένων Εθνών, και σημειώνουμε την ξεκάθαρη δήλωση του Σ.Α. του ΟΗΕ για το θέμα» ανέφερε στην «Κ» ανώτατος κοινοτικός αξιωματούχος. Όπως πληροφορείται η «Κ» από την ίδια πηγή, η ομάδα του προέδρου του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Σαρλ Μισέλ είχε «εκτενείς επαφές» με τις τουρκικές αρχές για το θέμα, ενώ ο κ. Μισέλ συζήτησε ο ίδιος την κατάσταση με τον πρόεδρο Χριστοδουλίδη.

Το αφήνουν στα Η.Ε.

Καλά ενημερωμένη πηγή στις Βρυξέλλες σημείωσε στην «Κ» ότι είναι προφανές από τις δηλώσεις Ερντογάν και Φιντάν για την Πύλα πως η Τουρκία είναι που παραβιάζει τα ψηφίσματα του Συμβουλίου Ασφαλείας των Ηνωμένων Εθνών, και πως έχει επιλέξει συγκρουσιακή σχέση για το θέμα. Ωστόσο, οι Βρυξέλλες αφήνουν τις προσπάθειες αποκλιμάκωσης στην αρμοδιότητα των Ηνωμένων Εθνών, τα οποία, όπως μας λέχθηκε χαρακτηριστικά, είναι αυτά που εμπλέκονται και ηγούνται της προσπάθειας, με την Ε.Ε. να στέλνει και αυτή τα δικά της μηνύματα σε διπλωματικό επίπεδο. Τα όσα έγιναν στην Πύλα θα επηρεάσουν και την ευρύτερη αξιολόγηση των ευρωτουρκικών. Η προεργασία για την έκθεση Μπορέλ για τα ευρωτουρκικά δεν έχει ολοκληρωθεί, όμως πηγές εκτιμούν πως όλες οι συμπεριφορές της Τουρκίας θα ληφθούν υπόψη καθώς επηρεάζουν τις σχέσεις Ε.Ε. - Τουρκίας.

Πρώτα ΗΕ, μετά Ε.Ε.

Όσον αφορά την πρόταση της κυπριακής κυβέρνησης για τον ορισμό ενός απεσταλμένου της Ε.Ε. ειδικά για το Κυπριακό, φαίνεται να υπάρχει συμφωνία από συνομιλητές της «Κ» τόσο από την Κομισιόν όσο και από το περιβάλλον του προέδρου Μισέλ πως προτεραιότητα παραμένει η διαδικασία επίλυσης υπό την αιγίδα των Ηνωμένων Εθνών. «Το κλειδί παραμένει η διαδικασία επίλυσης των Ηνωμένων Εθνών, καθώς παρέχει το καλύτερο πλαίσιο για μια διευθέτηση» ανέφερε συγκεκριμένα κοινοτικός αξιωματούχος στην «Κ». Η ίδια πηγή σημείωσε πως έγινε εκτενής συζήτηση για την πρόταση της κυβέρνησης (αναφερόμενη στις επαφές που έγιναν), ενώ παρέπεμψε στη θέση την οποία υιοθέτησε σε σχέση με το θέμα το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο του περασμένου Ιουνίου. Υπενθυμίζεται πως στα συμπεράσματα της συνόδου των αρχηγών του Ιουνίου αναφέρεται πως η Ε.Ε. «ζητεί την ταχεία επανέναρξη των διαπραγματεύσεων και είναι έτοιμη να συμβάλει ενεργά στην υποστήριξη όλων των σταδίων της διαδικασίας υπό την αιγίδα του ΟΗΕ, με όλα τα κατάλληλα μέσα που διαθέτει», χωρίς ρητή αναφορά στον διορισμό απεσταλμένου. Αυτό στο οποίο παραπέμπουν αυτή τη στιγμή οι δημόσιες δηλώσεις είναι τα συμπεράσματα του 2020 στα οποία γίνεται αναφορά για διορισμό απεσταλμένου εφόσον ξεκινήσει εκ νέου η διαδικασία, αναφορά που παραπέμπει στην τεχνοκρατική στήριξη της Ε.Ε.

Συμβίωση στη διακεκαυμένη ζώνη

Η «Κ» βρέθηκε στο μικτό χωριό της Πύλας συνομιλώντας με Ε/κ και Τ/κ κατοίκους για όσα συνέβησαν στην περιοχή τους

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Τα γεγονότα της Πύλας την περασμένη εβδομάδα, με την επίθεση Τουρκοκυπρίων και εποίκων σε προσωπικό και οχήματα της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, με αφορμή την κατασκευή του δρόμου Πύλας και του κατεχόμενου χωριού Άρσους Λάρνακας έβαλαν ξανά στο κάδρο της συζήτησης τη ρευστότητα του στάτους της νεκρής ζώνης. Μία εβδομάδα μετά τα γεγονότα η «Κ» βρέθηκε στο μικτό χωριό της επαρχίας Λάρνακας, προκειμένου να διαπιστώσει κατά πόσο τα γεγονότα αυτά επηρέασαν τις σχέσεις των κατοίκων του χωριού.

Στο χωριό επικρατούσαν οι συνηθισμένες συνθήκες της καθημερινότητας, κάτοικοι και καταστήματα στη ρουτίνα τους, και τίποτε δεν μαρτυρούσε ένταση… τουλάχιστον έκδηλα. Ωστόσο, οι περισσότεροι κάτοικοι που συναντήσαμε ήταν μάλλον απρόθυμοι να μιλήσουν. Απ' όσους μίλησαν, το έκαναν κατ' αρχάς με τον όρο της ανωνυμίας, άλλοι θέλησαν να υποβαθμίσουν όσα διαδραματίστηκαν και άλλοι –μεταξύ αυτών και Τ/κ– πως όλα είναι σχέδιο του Τούρκου προέδρου Ταγίπ Ερντογάν, που εξυπηρετεί στρατιωτικούς σκοπούς και σε καμία περίπτωση η

Οι σχέσεις των κατοίκων της Πύλας δεν έχουν διασαλευθεί ποσώς, λένε Ε/κ και Τ/κ κάτοικοι.

διάνοιξη του δρόμου δεν έχει ανθρωπιστικό χαρακτήρα. Κοινή συνισταμένη όσων μας μίλησαν είναι ότι τα γεγονότα της περασμένης εβδομάδας δεν επηρέασαν καθόλου τις σχέσεις των κατοίκων Ε/κ και Τ/κ, και πως όλα συνεχίζουν στους προηγούμενους κιρκαδιανούς ρυθμούς του χωριού τους.

Σε περιήγησή μας στους δρόμους του χωριού συναντήσαμε Τ/κ κάτοικο και τον ρωτήσαμε αν η διάνοιξη του δρόμου Πύλας – Άρσους γίνεται για να εξυπηρετήσει τους Τ/κ κατοίκους του χωριού, όπως λένε οι κατοχικές αρχές και ο ηγέτης των Τ/κ Ερσίν Τατάρ. Ο Τ/κ συνομιλητής μας χωρίς περιστροφές είπε πως σε καμία περίπτωση αυτές οι εργασίες δεν εξυπηρετούν τους Τ/κ συγχωριανούς του, λέγοντάς μας χαρακτηριστικά πως δεν έχει λογική να θες να πας στην Αμμόχωστο ή στο Πέργαμος και να πρέπει να περάσεις από το Άρσος, να διασχίσεις τη Λύση, την Κοντέα, για να βρεθείς δηλαδή λίγο πιο κάτω από το Πέργαμος. «Αυτά είναι ανοησίες, σίγουρα δεν σκέφτονται τους Τ/κ της Πύλας με αυτόν τον δρόμο. Τον θεωρούν ως ένα στρατιωτικό πλεονέκτημα για την Τουρκία». Ο συνομιλητής μας μάς είπε πως δυτικά του οδοφράγματος του Περγάμους υπάρχει πέρασμα (gate) που χρησιμοποιούν οι κάτοικοί του για να μεταβαίνουν σε φάρμες που διατηρούν στην περιοχή. «Θα μπορούσαμε και εμείς από την Πύλα να χρησιμοποιούμε αυτό το πέρασμα, αλλά δεν μας το επιτρέπουν. Να βγαίνουμε από εκεί για να πάμε στον τουρκικό τομέα και να επιστρέφουμε από το Πέργαμος… Μας λένε πως έχουν πρόβλημα οι Βρετανοί με αυτό… αλλά εγώ θεωρώ πως είναι ψέματα… απλώς θέλουν να ανοίξουν τον δρόμο για τον στρατό…». Κλείνοντας την κουβέντα μας ο συνομιλητής μας τόνισε πως ελάχιστοι Τ/κ συμμετείχαν σε ό,τι έγινε στη νεκρή ζώνη, λέγοντας πως οι περισσότεροι ήταν έποικοι από την Τουρκία. Έκλεισε τη συζήτησή μας με το παράπονο της απόρριψης του Σχεδίου Ανάν και πως «Δεν έχει πλέον Τ/κ η Κύπρος»… Συνεχίσαμε τη βόλτα μας στο χωριό, συναντώντας έναν ακόμη Τ/κ ο οποίος, χωρίς μεγάλη προθυμία, μας είπε πως ο δρόμος όντως έχει ανθρωπιστικό χαρακτήρα, φέρνοντας ως παράδειγμα ότι αν κάποιος χρειαστεί ένα ασθενοφόρο και δεν υπάρχει διαθέσιμο κυβερνητικό της Κυπριακής Δημοκρατίας, θα είναι λύση για γρήγορη πρόσβαση. Δεν θέλησε να μας πει περισσότερα και προτού απομακρυνθεί διακριτικά μας είπε πως όσο απομακρύνονται οι δύο λαοί δεν υπάρχει λύση, τέλειωσε αυτή η κουβέντα: «ο κόσμος μακρυνίσκει, άμα μακρυνίσκει σημαίνει τίποτε εν γινίσκεται».

Ο δρόμος Πύλας - Άρσους, όπως λένε Ε/κ και Τ/κ κάτοικοι του χωριού γίνεται για στρατιωτικούς και όχι ανθρωπιστικούς λόγους. Ενας Τ/κ, ωστόσο, πιστεύει πως ο δρόμος γίνεται προς όφελος των Τ/κ.

«Από την πλάτη»

Με όσους Ε/κ μιλήσαμε, στο σύνολό τους μας είπαν πως ο δρόμος σε καμία περίπτωση δεν γίνεται για ανθρωπιστικούς λόγους, όπως διατείνονται οι κατοχικές αρχές, αλλά για στρατιωτικούς σκοπούς. Όσο για τις σχέσεις τους με τους Τ/κ όλοι μάς είπαν πως αυτές δεν έχουν επηρεαστεί καθόλου, είναι όλα όπως ήταν πριν. Πιο συγκεκριμένα, Ε/κ μας είπε: «Ο δρόμος υπήρχε και πριν από το 1974… πηγαίναμε στο Άρσος από την πλάτη, όπως λέγαμε… Δεν έχει καμία αξία για τους συγχωριανούς μας». Ρωτήσαμε αν πλέον φοβούνται περισσότερο ότι τα πράγματα μπορεί να χειροτερέψουν, η απάντησή τους ήταν ότι δεν φοβούνται για τις σχέσεις τους με τους συγχωριανούς. Μιλώντας με διάφορους, ωστόσο, έμπαινε στην κουβέντα μας το ερωτηματικό, κατά πόσο είναι αποφασισμένες οι κατοχικές αρχές να συνεχίσουν τις εργασίες. «Κατά τη γνώμη μου όλα γίνονται για να βάλουν χέρι στη νεκρή ζώνη» μας είπε άλλος Ε/κ που συναντήσαμε σε κάποιο στενό του χωριού, εκφράζοντας ωστόσο την πεποίθηση ότι δεν θα τα καταφέρουν, λόγω της διεθνούς αντίδρασης. Την ίδια περίπου θέση εκφράζει και άλλος Ε/κ, ο οποίος είπε ότι ο δρόμος γίνεται για να ενωθεί ο θύλακας, αλλά και για το εμπόριο…, λέγοντας ωστόσο πως στο χωριό όλα είναι ήρεμα και σε καμία περίπτωση δεν έχουν διαταραχθεί οι σχέσεις των κατοίκων.

Φύγαμε από το χωριό, έχοντας κατά νου πόσο λεπτές είναι οι ισορροπίες σε διακεκαυμένες ζώνες όπως της Πύλα και πως τίποτε δεν μένει αμετακίνητο ες αεί, είτε προς το καλύτερο είτε προς το χειρότερο.

Ο ΑΝΔΡΕΑΣ ΜΑΥΡΟΓΙΑΝΝΗΣ ΣΤΗΝ «Κ»

Η Πύλα είναι η λυδία λίθος για την Αμμόχωστο

Η τουρκική πλευρά προσπαθεί να αποτρέψει την προοπτική υλοποίησης πρόνοιας του ψηφίσματος 789, που προνοεί επέκταση της νεκρής ζώνης για να καλύψει και την περίκλειστη πόλη των Βαρωσίων

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

«Επέμενα προεκλογικά και επιμένω και σήμερα στην ανάγκη να επεκταθεί η νεκρή ζώνη για να καλύψει την περίκλειστη περιοχή της Αμμοχώστου και να φτάσει μέχρι το στρατόπεδο Stefanik της ΟΥΝΦΙΚΥΠ» αναφέρει στη συνέντευξή του στην «Κ» ο Ανδρέας Μαυρογιάννης.

Συνέντευξη στον
ΑΝΤΡΕΑ ΚΗΜΗΤΡΗ

«Η Πύλα είναι η λυδία λίθος για την Αμμόχωστο» δηλώνει σε συνέντευξή του στην «Κ» ο Ανδρέας Μαυρογιάννης, σχολιάζοντας τα πρόσφατα επεισόδια στην περιοχή. Εξηγεί ότι η τουρκική πλευρά προσπαθεί με αυτόν τον τρόπο, μεταξύ άλλων, να αποτρέψει την προοπτική υλοποίησης πρόνοιας του ψηφίσματος 789 του Σ.Α., που προβλέπει την επέκταση της νεκρής ζώνης για να καλύψει και την περίκλειστη πόλη των Βαρωσίων. Τονίζει ότι η εφαρμογή αυτής της διάταξης του ψηφίσματος 789 θα έπρεπε να είναι η πιο βασική διεκδίκησή μας, για να διαφυλαχθεί η προοπτική επιστροφής. Με αφορμή τη συζήτηση που άνοιξε γύρω από τη συνέντευξη του κ. Άντρου Κυπριανού στην «Κ» την προηγούμενη Κυριακή, ο κ. Μαυρογιάννης τοποθετείται για την περίοδο του Σχεδίου Ανάν και τον Τάσσο Παπαδόπουλο και για το Κραν Μοντανά και τον Νίκο Αναστασιάδη.

–Τι μήνυμα στέλνουν τα επεισόδια στην Πύλα;

–Η τουρκική πλευρά διεκδικεί επέκταση της κατοχής και θεωρεί ότι η νεκρή ζώνη είναι τουλάχιστον μισή-μισή. Αυτό που κάνουν στην Πύλα είναι το προανάκρουσμα περαιτέρω ενεργειών στην Αμμόχωστο. Προσπαθούν να προκαταλάβουν οποιεσδήποτε ενέργειες αποτροπής των μακιαβελικών τους σχεδιασμών.

–Πώς τα επεισόδια στην Πύλα συνδέονται με την Αμμόχωστο;

–Η Πύλα είναι η λυδία λίθος για την Αμμόχωστο. Επέμενα προεκλογικά και επιμένω και σήμερα στην ανάγκη να επεκταθεί η νεκρή ζώνη για να καλύψει και την περίκλειστη περιοχή της Αμμοχώστου και να φτάσει μέχρι το στρατόπεδο Stefanik της ΟΥΝΦΙΚΥΠ. Αυτή τη στιγμή η εφαρμογή της σχετικής διάταξης του ψηφίσματος 789 (παρ.8 [c]) που προβλέπει την επέκταση της νεκρής ζώνης για να καλύψει και την περίκλειστη πόλη των Βαρωσίων, θα έπρεπε να είναι η πρώτη και πιο βασική και άμεση διεκδίκησή μας, για να διαφυλαχθεί η προοπτική επιστροφής. Με αυτά που κάνει η τουρκική πλευρά στην Πύλα προσπαθεί να αποτρέψει την προοπτική υλοποίησης της σχετικής πρόνοιας του ψηφίσματος 789 του Συμβουλίου Ασφαλείας. Αμφισβητεί το καθεστώς της νεκρής ζώνης και της παρουσίας της Ειρηνευτικής Δύναμης. Μπορεί και να επιδιώκει την εκδίωξή της από τα Κατεχόμενα, ή/και τη σύναψη χωριστής συμφωνίας ανάμεσα στα Ηνωμένα Έθνη και το κατοχικό καθεστώς.

–Συνδέεται και η δήλωση Ερντογάν για κτίσιμο κατοικιών στην κατεχόμενη Δερύνεια;

–Αν η νεκρή ζώνη επεκταθεί για να καλύψει και την περίκλειστη πόλη της Αμμοχώστου, τότε θα καλύψει και την κατεχόμενη Κάτω Δερύνεια και βορειοδυτικά μέχρι τις Βρυσούλες, τον Άγιο Νικόλαο και τα Στροβίλια, δηλαδή και την περιοχή όπου ο κ. Ερντογάν εξήγγειλε το κτίσιμο κατοικιών.

> *Η εφαρμογή της διάταξης του ψηφίσματος 789 για την Αμμόχωστο θα έπρεπε να είναι η πρώτη και πιο βασική και άμεση διεκδίκησή μας, για να διαφυλαχθεί η προοπτική επιστροφής.*

–Το ζητήσατε, όταν ήσασταν διαπραγματευτής;

–Το είχα εγείρει επανειλημμένως στα Ηνωμένα Έθνη, τόσο ως διαπραγματευτής όσο και ως Μόνιμος Αντιπρόσωπος στον ΟΗΕ στη Νέα Υόρκη.

–Και τι σας απαντούσαν;

–Θα ήθελαν να το ξαναζητήσει το Συμβούλιο Ασφαλείας, διότι έχει περάσει καιρός κτλ. Ο γ.γ. και η Γραμματεία γενικότερα έχουν την ανάγκη να έρχεται το Σ.Α. να τους ενισχύει για να μπορούν να κάνουν πράγματα.

–Πώς μπορεί να δοθεί νέα εντολή από το Σ.Α.;

–Αν δεν μπορεί να γίνει νωρίτερα, τουλάχιστον στην ανανέωση του ψηφίσματος τον Ιανουάριο για την ΟΥΝΦΙΚΥΠ, να επιδιώξει η πλευρά μας να υπάρξει συγκεκριμένη επιτακτική αναφορά στη σχετική διάταξη του ψηφίσματος 789.

–Πώς θα εφαρμοστεί στην πράξη; Είδαμε πως επιτέθηκαν στην ΟΥΝΦΙΚΥΠ.

–Η απαίτηση θα είναι να αναλάβουν συγκεκριμένες δράσεις, χωρίς να παραγνωρίζουμε ότι υπάρχει πρόβλημα στην εφαρμογή των ψηφισμάτων. Η διεθνής κοινότητα οφείλει να συνεχίσει τις πιέσεις και το Σ.Α. να επιδείξει μεγαλύτερη αποφασιστικότητα.

–Γιατί όμως να συμβεί κάτι διαφορετικό στην Αμμόχωστο;

–Αν η τουρκική πλευρά είναι αποφασισμένη να αντιταχθεί και μάλιστα βίαια, τότε λίγα πράγματα μπορεί να κάνει ο ΟΗΕ με τους υφιστάμενους όρους εντολής της ΟΥΝΦΙΚΥΠ. Το Σ.Α. ορθά λέει ότι οι επιθέσεις κατά ειρηνευτών μπορεί να συνιστούν διεθνές έγκλημα. Πρέπει να βοηθηθεί η ειρηνευτική δύναμη να εκπληρώσει την αποστολή της.

–Πώς κρίνετε τη δήλωση του Σ.Α.;

–Υπό τις περιστάσεις είναι μια καλή αντίδραση, όμως πάντα υπάρχει και καλύτερα. Το Σ.Α. καταδικάζει με αυστηρότητα τις επιθέσεις ενάντια στους ειρηνευτές, όμως, δεν χρησιμοποιεί την ίδια γλώσσα για τις παραβιάσεις στη νεκρή ζώνη. Ευτυχέστερος θα είμαι όταν αρχίσουμε να έχουμε αποτέλεσμα. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, να υπάρξει οριστική διακοπή των εργασιών και τερματισμός της παραβίασης της νεκρής ζώνης.

–Η στάση της Ρωσίας σάς προβληματίζει;

–Η στάση της Ρωσίας τελικά δεν είναι αρνητική στο συγκεκριμένο θέμα. Διαπιστώνουμε ωστόσο ότι τα τελευταία χρόνια η Ρωσία δεν διαδραματίζει στο Σ.Α. τον πρωταγωνιστικό ρόλο που είχε προηγουμένως στο Κυπριακό. Δεν πιστεύω ότι θα αρχίσει να λειτουργεί αρνητικά, αλλά δεν είμαστε πλέον σε θέση να στηριζόμαστε στη Ρωσία όπως στο παρελθόν. Είναι, όμως, ως μόνιμο μέλος του Σ.Α., απαράκαμπτος εταίρος.

–Να στηριχθούμε σε άλλες δυνάμεις;

–Κυρίως στα άλλα μόνιμα μέλη του Σ.Α.

–Η Ε.Ε. μπορεί να κάνει περισσότερα;

–Είναι σαφές ότι για τέτοιες συμπεριφορές, όπως στην Πύλα, πρέπει να υπάρχουν συνέπειες. Δεν αναφέρομαι σε κυρώσεις, αλλά σε συνέπειες στο πλαίσιο της προσέγγισης του more for more. Η πολιτική της Ε.Ε. έναντι της τ/κ κοινότητας με βάση την απόφαση Απριλίου 2004 στηρίζεται στη λογική της επανένωσης. Δεν μπορούν να γίνονται ανεκτές ενέργειες που αντιστρατεύονται τις προσπάθειες για επανένωση και που προωθούν την διχοτομική λογική της χωριστής κυριαρχίας. Οι χρηματοδοτήσεις και όλες οι άλλες δράσεις της Ε.Ε. δεν είναι αβλεπί και εν λευκώ.

–Να διακοπεί η χρηματοδότηση των Τουρκοκυπρίων;

–Να υπάρξει επαναξιολόγηση για να διασφαλιστεί ότι εξυπηρετείται ο επιδιωκόμενος στόχος της επανένωσης.

–Μπορεί τελικά να γίνει κάτι στο Κυπριακό;

–Εξακολουθώ να πιστεύω πως ναι. Θα έλεγα ότι μάλλον εθνικιστικοί κύκλοι σε κατεχόμενα και Τουρκία διαισθάνονται ότι κάτι μπορεί να γίνει και προσπαθούν να το αποτρέψουν με αυτές τις ακραίες συμπεριφορές.

–Ποιος θα αναλάβει την πρωτοβουλία;

–Τα Ηνωμένα Έθνη, έχοντας τη στήριξη μεγάλων δυνάμεων. Δεν έχω όμως αυταπάτες για τον βαθμό προτεραιότητας του προβλήματός μας.

–Η κυβέρνηση πρόταξε την ενεργότερη εμπλοκή της Ε.Ε.

–Αυτά που έγιναν δεν είναι σοβαρή πολιτική. Δεν ξέρω αν είναι και ο λόγος που μέρα με τη μέρα η κυβέρνηση προσαρμόζει το αφήγημά της. Το κλειδί μπορεί μόνο να είναι ο γ.γ. ΟΗΕ. Μπορεί να κάνει διάφορα πράγματα και μεταξύ άλλων να διορίσει απεσταλμένο. Όμως, για να τα κάνει πρέπει να αισθάνεται ότι υπάρχουν προοπτικές και ότι έχει τη στήριξη του Σ.Α., της Ε.Ε. κ.ά. Εδώ είναι που πρέπει να δουλέψουμε περισσότερο. Αφενός προς τον ίδιο τον γ.γ. και σε αυτούς που μπορούν να τον ενισχύσουν και αφετέρου να είμαστε πάντα έμπρακτα έτοιμοι και αποφασισμένοι να συνεχίσουμε την προσπάθεια με καλή πίστη.

Η φήμη για παραίτηση του Τάσσου και το τηλεφώνημα Αναστασιάδη - Τσίπρα

–Ο Άντρος Κυπριανού δήλωσε ότι γράφει βιβλίο για το Κυπριακό και αναφερόμενος στην περίοδο των δημοψηφισμάτων για το Σχέδιο Ανάν είπε, μεταξύ άλλων, πως αιωρείτο η απειλή ότι ο Τάσσος θα παραιτείτο σε περίπτωση που υιοθετείτο το «ναι». Ήσασταν στενός του συνεργάτης. Έφτασε και κοντά σας κάτι τέτοιο;

–Όχι, δεν είχα ακούσει κάτι τέτοιο. Ήμουν βεβαίως στη Νέα Υόρκη μετά το Μπούργκενστοκ. Όμως πρέπει να πω κάτι που θεωρώ ιδιαίτερα σημαντικό. Ο Άντρος Κυπριανού είναι ένας σοβαρός, έντιμος, υπεύθυνος και αξιόπιστος άνθρωπος. Δεν θα έλεγε κάτι, αν δεν θεωρούσε ότι έτσι είναι. Τώρα, αν οι πληροφορίες τους ήταν σωστές ή όχι, δεν μπορώ να το ξέρω.

–Θα σας έλεγε κάποιος, αφού είναι αξιόπιστος άνθρωπος να υιοθετήσουμε και αυτά που υποστηρίζει για το Κραν Μοντανά.

–Διαφωνήσαμε στις ερμηνείες. Εγώ καταγράφω αυτά που βίωσα. Άλλο η ερμηνεία, άλλο η μαρτυρία. Δεν ισχυρίστηκε ποτέ ο Άντρος Κυπριανού πως είναι αναληθές το αφήγημά μου για τα συμβάντα.

–Ποια η άποψή σας για τον Τάσσο Παπαδόπουλο και την περίοδο του Σχεδίου Ανάν;

–Δεν συμφωνώ με τους ισχυρισμούς ότι ο Τάσσος είχε προαποφασίσει ότι θα πει «όχι» στο Σχέδιο Ανάν. Ήταν ένας άνθρωπος που βασανιζόταν αφάνταστα από το βάρος της ιστορικής του ευθύνης.

–Άρα διαφωνείτε με τη θέση ότι στο Μπούργκενστοκ ο Τάσσος δεν διαπραγματεύθηκε.

–Βεβαίως διαφωνώ. Στο Μπούργκενστοκ, μαζί με τον Τάσο Τζιωνή, τον ζήσαμε σε κάθε βήμα.

–Πώς βιώσατε το διάγγελμα του Τάσσου;

–Ήμουν στη Νέα Υόρκη. Συμφωνούσα με την ουσία του περιεχομένου τού διαγγέλματος ότι δεν μπορούμε να δεχθούμε το Σχέδιο, όμως ένιωθα έντονη δυσφορία με το ύφος και την εντύπωση για τον χαρακτήρα της άρνησης. Του τηλεφώνησα το ίδιο βράδυ και του είπα την άποψή μου, «δεν μπορούμε να είμαστε περήφανοι που είμαστε υποχρεωμένοι να πούμε όχι . Είναι με πόνο ψυχής». Το πρόβλημα του τόπου μας συνεχιζόταν και το μήνυμα θα έπρεπε να ήταν η αποφασιστικότητά μας να συνεχίσουμε να εργαζόμαστε αδιάκοπα για να φτάσουμε σε μια καλή λύση.

–Τι σας απάντησε;

–Με άκουσε. Σε αντίθεση με όσα λένε γι' αυτόν τον άνθρωπο, μαζί μου ήταν πάντα διαλεκτικός και υπήρχε αλληλοσεβασμός.

–Για το ότι ο Τάσσος είχε στο πίσω μέρος του μυαλού του άλλα πράγματα, τι έχετε να πείτε;

–Δεν νομίζω ότι ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα. Ίσως είναι παρερμηνεία, διότι ο πρόεδρος Παπαδόπουλος, μετά την απόρριψη του Σχεδίου, στις αρχές Ιουνίου του 2004, επισκέφθηκε τη Νέα Υόρκη και μεταξύ άλλων έδωσε μια εκτεταμένη επιστολή στον γ.γ. στην οποία καταγράφονταν οι διαφωνίες μας και γινόταν αναφορά σε ΔΔΟ. Επίσης, η συμφωνία της 8ης Ιουλίου 2006 με τον Ταλάτ στην παρουσία του ΒΓΓ Καμπάρι, αναφέρεται ξεκάθαρα σε ΔΔΟ.

–Θεωρείτε ότι ήταν ειλικρινής μέχρι την τελευταία στιγμή;

–Μάλιστα.

–Θα λέγατε το ίδιο και για τον Αναστασιάδη;

–Πιστεύω πως ναι. Ο πρόεδρος Αναστασιάδης, όταν διαπραγματευόταν και ήμασταν σε συναντήσεις με τον κ. Ακιντζί, υπερέβαλλε εαυτόν. Είχε πάντα την προσέγγιση, «εννοώ αυτό που λέω, έχω την πολιτική βούληση και είμαι έτοιμος να το αποδείξω». Και δεν είναι αλήθεια ότι στο Κραν Μοντανά η αποτυχία οφείλεται στον Αναστασιάδη.

–Ο κ. Κυπριανού για το Κραν Μοντανά επικαλείται και ένα τηλεφώνημα που είχε με τον Τσίπρα την ώρα του δείπνου, και αναφέρει ότι ο Τσίπρας θεωρούσε ότι υπήρχε μια καλή ευκαιρία να λυθεί το Κυπριακό στο Κραν Μοντανά και ήταν έτοιμος να έρθει εκεί για να ολοκληρωθούν οι συζητήσεις.

–Ο κ. Γκουτέρες στα έξι του σημεία είχε εισηγηθεί πως, αν συμφωνήσουμε στα πεντέμισι και η μόνη εκκρεμότητα είναι αν τα τελευταία εναπομείναντα στρατεύματα θα αποχωρήσουν με sunset ή review clause –που είναι πολύ σπουδαίο, διότι εντάσσεσαι σε προοπτική πλήρους αποχώρησης–, να φέρουμε και τους πρωθυπουργούς των Εγγυητριών Δυνάμεων για να το αποφασίσουμε. Κατά τη διάρκεια του δείπνου, ο κ. Κοτζιάς είπε ότι ο κ. Τσίπρας ήθελε να μιλήσει στον κ. Αναστασιάδη. Διακόψαμε και έγινε η επικοινωνία. Ο κ. Τσίπρας με προτροπή, όπως λέχθηκε, της κας Μογκερίνι, έλεγε στον κ. Αναστασιάδη να δεχθεί να πάνε οι πρωθυπουργοί στο Κραν Μοντανά και επέμενε. Ο κ. Αναστασιάδης με το δίκιο του επέμενε ότι δεν ζήτησε κάτι τέτοιο ο κ. Γκουτέρες, αφού δεν υπήρχε ακόμα συμφωνία στα πεντέμισι σημεία. Στη συνέχεια, όταν ο κ. Τσαβούσογλου είπε ότι δεν ήταν σε θέση να δεχθεί την κατάργηση των εγγυήσεων και την αποχώρηση των στρατευμάτων, όπως καταγράφηκαν από τον γ.γ. στα έξι σημεία, ο κ. Γκουτέρες είπε ότι υπό τις περιστάσεις τελειώνει η διάσκεψη και ότι από τη στιγμή που δεν έχουμε το πακέτο δεν έχει νόημα να έρθουν οι πρωθυπουργοί.

–Γιατί όμως να μην έρθουν πρωθυπουργοί και έτσι να δοθεί οξυγόνο στην διαδικασία;

–Ίσως από αυτή την οπτική γωνία να έκανε νόημα. Είναι από τις ιδέες που θα έπρεπε να είχαμε σκεφτεί όλοι μας, όπως και το να συνεχίσουμε. Μπορούσε να υπάρξει εισήγηση να έρθουν οι πρωθυπουργοί, όχι στη λογική των έξι σημείων, αλλά γενικά για να βοηθήσουν. Αν έχει κάποιες ευθύνες η πλευρά μας είναι ότι δεν βρήκαμε τρόπο να αξιοποιήσουμε το μομέντουμ, τη συγκεκριμένη στιγμή. Εκ των υστέρων, και κοιτάζοντας πίσω, θεωρώ πως έπρεπε να ζητήσουμε από τον γ.γ. να συνεχίσουμε.

Μάθημα-ασπίδα για τα παιδιά και τους εφήβους

Στοιχεία που εξασφάλισε η «Κ» δείχνουν την αποτελεσματικότητα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, που θα διδάσκεται στα λύκεια τη νέα σχολική χρονιά

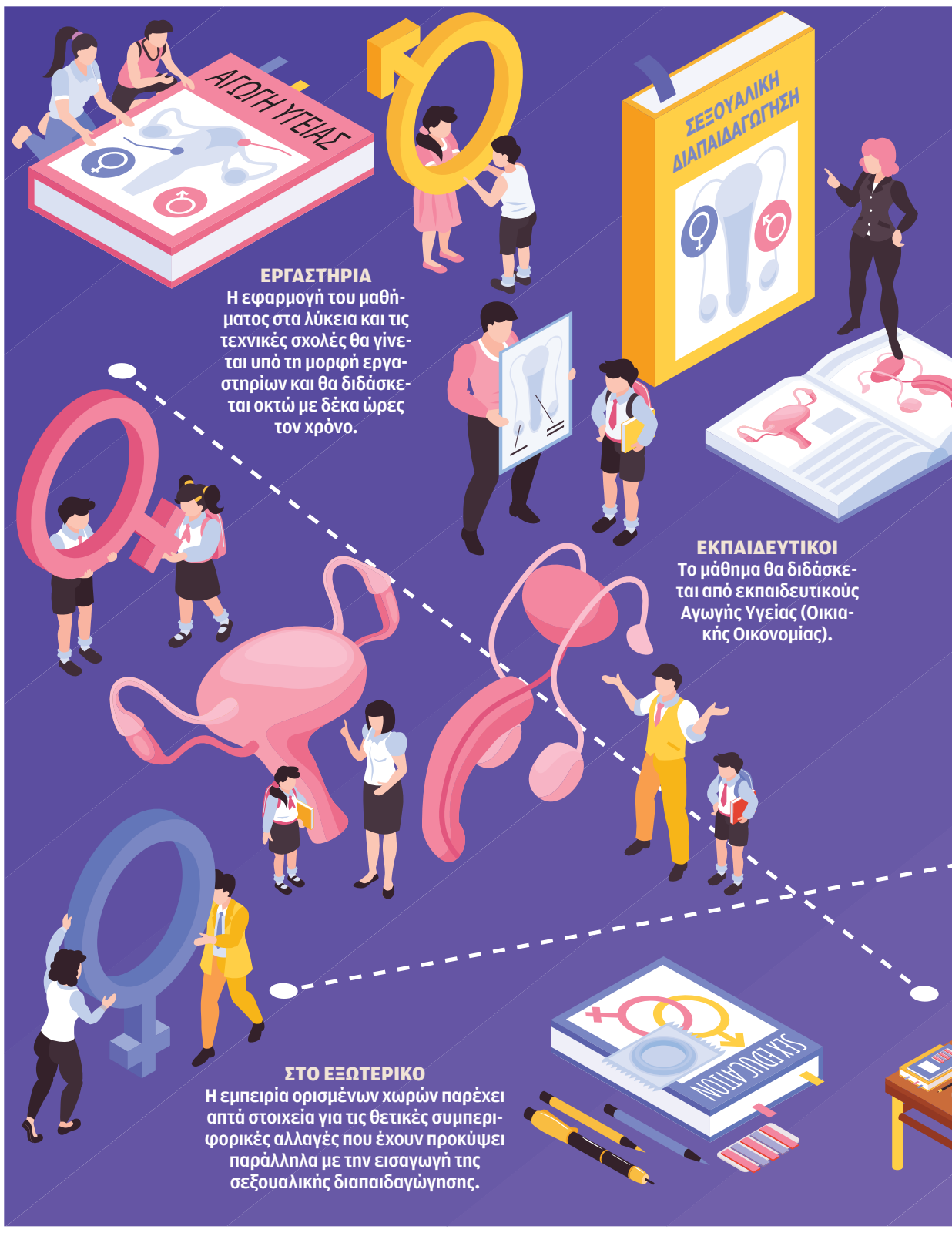

Της **ΙΩΑΝΝΑΣ ΚΥΡΙΑΚΟΥ**

Με μια μικρή αλλά ουσιαστική διαφοροποίηση στο εκπαιδευτικό μας σύστημα ξεκινά φέτος η νέα σχολική χρονιά. Η εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα λύκεια και τις Τεχνικές σχολές – ένα μάθημα που διδάσκεται στην προσχολική και δημοτική εκπαίδευση και στο γυμνάσιο από το 2011 – είναι, όπως διαφαίνεται και από τα στοιχεία που εξασφάλισε η «Κ», ωφέλιμη και συνδράμει, μεταξύ άλλων, στην αύξηση των αποκαλύψεων περιστατικών σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων. Ωστόσο, η ενημέρωση των παιδιών για τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων παραμένει –ακόμα και σήμερα– ένα θέμα ταμπού στην Κύπρο, με αποτέλεσμα η εξέλιξη αυτή να δημιουργεί ανησυχίες και προβληματισμούς στους γονείς. Η «Κ» παρουσιάζει αναλυτικά τι είναι και τι ακριβώς θα διδάσκεται στο μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, πώς θα διδάσκεται και από ποιους, αλλά και στοιχεία που δείχνουν πως πρόκειται για έναν αποτελεσματικό μηχανισμό προστασίας για τα παιδιά και το ευ ζην τους.

Οι κύριες ανησυχίες

Οι μεγάλες ανησυχίες των γονέων γύρω από το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι δύο: το κατά πόσο θα διδάσκονται στα παιδιά πράγματα που δεν αρμόζουν στην ανάπτυξη και στην ηλικία τους, και το ποιοι θα διδάσκουν τις εν λόγω ενότητες και αν αυτοί έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση. Αυτό δήλωσε στην «Κ» η πρόεδρος του Συμβουλίου «Φωνή» κα Αναστασία Παπαδοπούλου, επισημαίνοντας ότι θα ήταν παράλογο να μην υπάρχουν ανησυχίες από καλοπροαίρετους γονείς οι οποίοι έχουν ως μέλημά τους την ευημερία των παιδιών τους και ιδιαίτερα λόγω της παραπληροφόρησης που έχει κυκλοφορήσει. Για το πρώτο, η κα Παπαδοπούλου ξεκαθάρισε ότι δεν ισχύει, ενώ για το δεύτερο διευκρίνισε ότι το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο έχει εδώ και κάποια χρόνια σχεδιάσει και προχωρήσει σε ειδική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, μια εκπαίδευση η οποία θα συνεχίσει και θα ενδυναμώνεται.

Τα εργαστήρια

Στη νέα αυτή αφετηρία, η εφαρμογή του μαθήματος της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα λύκεια και τις τεχνικές σχολές θα γίνεται υπό τη μορφή εργαστηρίων και θα διδάσκεται οκτώ με δέκα ώρες τον χρόνο, μέσα σε τέσσερα με πέντε δίωρα. Σε επικοινωνία της «Κ» με το υπουργείο Παιδείας και την επιθεωρήτρια Μέσης Εκπαίδευσης Οικιακής Οικονομίας, Χριστιάνα Φιλίππου Χαριδήμου, μας αναφέρθηκε ότι ο χρόνος διδασκαλίας είναι αρκετός για να καλυφθεί η ύλη και πως τα εργαστήρια θα είναι διαδραστικά, δηλαδή οι μαθητές/μαθήτριες αντί σε θρανία μπορεί να κάθονται σε κύκλο, μπορεί να γίνονται παιχνίδια με καρτέλες ή να διαχωρίζονται τα παιδιά σε ομάδες, ακόμα και να διεξάγονται debates για ένα συγκεκριμένο ζήτημα που αφορά το μάθημα. Σύμφωνα με την κα Φιλίππου, οι κύριες διαδικασίες μάθησης που προωθούνται μέσω των εργαστηρίων είναι η ενεργός συμμετοχή των μαθητών/μαθητριών στην εκπαιδευτική διαδικασία και η ανάπτυξη της ικανότητάς τους για δράση. Απώτερος στόχος, με την ολοκλήρωση του προγράμματος, είναι η υιοθέτηση υγιούς συμπεριφοράς και τρόπου ζωής των μαθητών/μαθητριών, ενισχύοντας την υπευθυνότητα, την αυτοεκτίμηση και την επικοινωνία. Ουσιαστικά, μέσα από τα εργαστήρια παρέχεται η δυνατότητα στους μαθητές και τις μαθήτριες να διερευνήσουν και να αναλύσουν τους παράγοντες κινδύνου και προστασίας που σχετίζονται με το υπό συζήτηση θέμα, ενώ παράλληλα ενθαρρύνεται και προωθείται η ανάληψη ευθύνης από τους μαθητές και τις μαθήτριες, όπως και η ανάπτυξη στάσεων και η καλλιέργεια δεξιοτήτων, μεταξύ των οποίων περιλαμβάνονται: α) στάσεις: συμπερίληψης, σεβασμού, θετικής αυτοεκτίμησης, μηδενικής ανοχής στη βία και στον εκφοβισμό, β) δεξιότητες: διαπραγμάτευσης, επικοινωνίας, θετικής διεκδίκησης, φροντίδας του εαυτού και των άλλων, επίλυσης συγκρούσεων, έκφρασης και διαχείρισης των συναισθημάτων.

> *Δύο είναι οι βασικές ανησυχίες των γονέων, το κατά πόσο θα διδάσκονται στα παιδιά πράγματα που δεν αρμόζουν στην ανάπτυξη και στην ηλικία τους, και το ποιοι θα διδάσκουν τις εν λόγω ενότητες.*

Ποιοι θα διδάσκουν

Το μάθημα θα διδάσκεται από εκπαιδευτικούς Αγωγής Υγείας (Οικιακής Οικονομίας), οι οποίοι θα υλοποιήσουν το Πρόγραμμα Εργαστηρίων Αγωγής Υγείας - Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης στον λυκειακό κύκλο εκπαίδευσης, βάσει της εξειδίκευσης και της κατάρτισης που τους παρέχει το πτυχίο τους, αλλά και της πολυετούς εμπειρίας τους στη διδασκαλία του θέματος. Σύμφωνα με το υπουργείο Παιδείας, από το 2011 έτυχαν σωρείας επιμορφώσεων σε θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, οι οποίες έχουν σχεδιαστεί από το υπουργείο, ειδικά για τους εκπαιδευτικούς του συγκεκριμένου κλάδου. Επισημαίνεται ακόμη ότι, ενόψει της υλοποίησης των εργαστηρίων, η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών θα επεκταθεί, ενώ η συνεχής ανατροφοδότησή τους κατά τη διάρκεια του Προγράμματος αποτελεί βασική προτεραιότητα του υπουργείου για τη βελτίωση της ποιότητας και της αποτελεσματικότητάς του. Στα δημοτικά, το μάθημα διδάσκεται από δασκάλους που έχουν εκπαιδευτεί στο μάθημα της Αγωγής Υγείας.

Τι γίνεται στην Ευρώπη

Στην Ευρώπη, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση υφίσταται ως μάθημα του αναλυτικού προγράμματος πέραν του μισό αιώνα. Σύμφωνα με τα στοιχεία που εξασφάλισε η «Κ» από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού, η διδασκαλία ξεκίνησε για πρώτη φορά στη Σουηδία το 1955 και ακολούθησαν πολλές άλλες Δυτικοευρωπαϊκές χώρες τις δεκαετίες του ’70 και του ’80. Η εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης στα σχολεία συνεχίστηκε κατά τη δεκαετία του ’90 και τις αρχές της δεκαετίας του 2000, πρώτα στη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο και στη συνέχεια στην Πορτογαλία, την Ισπανία, την Εσθονία, την Ουκρανία και την Αρμενία. Στην Ιρλανδία η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση καθιερώθηκε ως υποχρεωτικό μάθημα στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση το 2003. Αξιοσημείωτο είναι μάλιστα το γεγονός ότι το επίκεντρο της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης αλλάζει για να συνάδει με τις προτεραιότητες της εκπαίδευσης και της δημόσιας υγείας της εποχής, όμως τα κυριότερα στοιχεία παραμένουν τα ίδια. Ξεκίνησε με την πρόληψη της ακούσιας εγκυμοσύνης (δεκαετίες του ’60 και του’70), μετά μετακινήθηκε στην πρόληψη κατά του ιού HIV (δεκαετία του ’80) και την ευαισθητοποίηση για τη σεξουαλική κακοποίηση (δεκαετία του ’90) και τέλος συμπεριέλαβε την πρόληψη κατά του σεξισμού, της ομοφοβίας και του διαδικτυακού εκφοβισμού από τις αρχές του 2000 και έπειτα. Σήμερα η ανάλυση των ρόλων των φύλων και οι αντανακλάσεις τους στην ανισότητα των φύλων αποτελούν σημαντικά μέρη της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης.

Στοιχεία και αποτελέσματα

Από το 2011 που διδάσκεται το μάθημα στο πλαίσιο του μαθήματος Αγωγής Υγείας δεν υπήρξαν οποιαδήποτε σοβαρά προβλήματα, σύμφωνα με την κα Παπαδοπούλου. Αντιθέτως, υπήρξαν θετικά αποτελέσματα όσον αφορά την αύξηση αποκαλύψεων κακοποίησης από τα ίδια τα παιδιά προς τους εκπαιδευτικούς τους, μετά τη διδασκαλία. «Εξού και τα τελευταία χρόνια οι αποκαλύψεις που προέρχονται από τον σχολικό χώρο αποτελούν τη δεύτερη μεγαλύτερη ομάδα τέτοιων αποκαλύψεων. Η πρώτη ομάδα φυσικά είναι ο αριθμός αποκαλύψεων που προέρχονται από γονιούς», τόνισε.

Την ίδια ώρα, μελέτες σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν δείξει ότι η εισαγωγή μακροχρόνιων εθνικών προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όταν διδάσκονται μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον, το οποίο προωθεί τη μάθηση και σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, έχει θετικό και διά βίου αντίκτυπο στην υγεία και την ευημερία των νέων. Συγκεκριμένα, με βάση τα στοιχεία από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού που εξασφάλισε η «Κ», η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση έχει οδηγήσει σε μείωση στις εφηβικές εγκυμοσύνες και αμβλώσεις, μείωση των σεξουαλικώς μεταδιδόμενων λοιμώξεων μεταξύ των νέων ηλικίας 15-24 ετών, μείωση των λοιμώξεων με τον ιό HIV μεταξύ των νέων ηλικίας 15-24 ετών, μείωση της σεξουαλικής κακοποίησης και μείωση της ομοφοβίας.

Παράλληλα, η εμπειρία ορισμένων χωρών παρέχει απτά στοιχεία για τις θετικές συμπεριφορικές αλλαγές που έχουν προκύψει παράλληλα με την εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Από το 2005 ως το 2010 το ποσοστό των σεξουαλικώς έμπειρων δεκαπεντάχρονων έχει παραμείνει σταθερό στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και αυξήθηκε στις ανατολικοευρωπαϊκές χώρες. Όμως, σε τέσσερεις τουλάχιστον χώρες (Φιλανδία, Γερμανία, Καζακστάν και Ολλανδία) παρατηρήθηκε μείωση του ποσοστού των σεξουαλικώς έμπειρων δεκαπεντάχρονων.

Επιπρόσθετα, τις τρεις τελευταίες δεκαετίες υπήρξε στη Γερμανία σημαντική αύξηση στη χρήση αντισυλληπτικών μεθόδων κατά την πρώτη σεξουαλική επαφή. Το 2010, 92% των νέων χρησιμοποίησαν κάποια μέθοδο αντισύλληψης κατά την πρώτη σεξουαλική τους επαφή σε σύγκριση με μόλις 80% των κοριτσιών και 71% των αγοριών το 1980. Παρομοίως στην Ολλανδία, εννέα στους δέκα έφηβους χρησι-

ΟΛΙΣΤΙΚΗ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΗΣΗ [ΜΑΘΗΜΑ: ΑΓΩΓΗ ΥΓΕΙΑΣ]

ΠΡΟΔΗΜΟΤΙΚΗ

«Κανόνας των εσωρούχων»: Το σώμα σου σού ανήκει / Τα καλά και τα κακά αγγίγματα / Τα καλά και κακά μυστικά / Η πρόληψη και η προστασία των παιδιών είναι ευθύνη των ενηλίκων / Καταγγελία και αποκάλυψη στοιχείων / Γνωστοί και άγνωστοι δράστες / Βοήθεια-Δίκτυο ασφάλειας με άτομα που εμπιστευόμαστε / Γνωρίζω, φροντίζω και προστατεύω τον εαυτό μου – Προσωπική υγεία και ασφάλεια / Η δύναμη της φιλίας / Οικογένεια (σχέσεις, ρόλοι, στερεότυπα ρόλων) / Ανθρώπινα Δικαιώματα και Υποχρεώσεις – Δικαιώματα και υποχρεώσεις των παιδιών / Τα συναισθήματα (αναγνώριση, έκφραση, ενσυναίσθηση, έλεγχος) / Ίδιοι και διαφορετικοί / Συνεργασία.

ΔΗΜΟΤΙΚΗ

- **Α΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Αναπαραγωγικά και ιδιωτικά μέρη του σώματος, καλά και κακά μυστικά, καλά και κακά αγγίγματα, δίκτυο ασφάλειας, καταγγελία, κανόνας του εσωρούχου, ευρωπαϊκός αριθμός έκτακτης ανάγκης, φιλία, υγιείς σχέσεις, προσωπική υγιεινή/φροντίδα σώματος, ταυτότητα (συνήθειες, φύλο κλ.π.), συναισθήματα (αναγνώριση, έκφραση, αιτίες), φιλία, σεβασμός.
- **Β΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Αγάπη, υπευθυνότητα, ριψοκίνδυνες συμπεριφορές, κανόνας εσωρούχου, οικογένεια, έμφυλα στερεότυπα, ασφάλεια στο σπίτι και στο σχολείο, γραμμές καταγγελιών, ομοιότητες και διαφορές ατόμων, οφέλη διαφορετικότητας.
- **Γ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Στάδια ανάπτυξης του ατόμου, τεχνικές διαχείρισης δύσκολων συναισθημάτων, οικογενειακή ζωή, προστασία από κάθε είδους κακοποίηση, επικοινωνία, αποδόμηση στερεότυπων των φύλων, ισότητα φύλων.
- **Δ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Ενσυναίσθηση, υπεύθυνες και ανεύθυνες συμπεριφορές, υγεία, εικόνα του σώματος, αθλητισμός και φύλο, κίνδυνοι διαδικτύου, γραμμές βοήθειας, εκφοβισμός, νομοθεσία προστασίας από τη σεξουαλική κακοποίηση, Επίτροπος Δικαιωμάτων του Παιδιού, ρόλος του κράτους στη διασφάλιση των δικαιωμάτων του παιδιού.
- **Ε΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Εφηβεία, εικόνα εαυτού, ψηφιακός εκφοβισμός, ψεύτικο προφίλ, ψηφιακή ταυτότητα (εικόνα εαυτού στα ψηφιακά μέσα), υγιής συνύπαρξη, στερεότυπα, κουλτούρα κατά του ρατσισμού/ρατσιστικός λόγος, ορθή διαδικτυακή συμπεριφορά, επίλυση συγκρούσεων, υγιείς τρόποι επικοινωνίας.
- **Στ΄ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ:** Κάπνισμα/αλκοόλ, πληροφόρηση/παραπληροφόρηση, έκθεση σε παράνομο περιεχόμενο, προσωπικά δεδομένα, phishing, sexting, grooming, φλερτ, ονείρωξη, αυνανισμός, έμμηνος ρύση, αλλαγές καθώς μεγαλώνουν/εφηβεία, εσφαλμένες αντιλήψεις/αποδόμηση μύθων και αντιλήψεων γύρω από τις αλλαγές στην εφηβεία, μορφές βίας/τρόποι προστασίας, φιλία.

ΜΕΣΗ ΓΕΝΙΚΗ ΚΑΙ ΤΕΕΚ

- **Α΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ:** Υγεία: έννοια της υγείας, παράγοντες που επηρεάζουν την υγεία και τον τρόπο ζωής των ατόμων και τρόπος αλληλεπίδρασής τους, Ο εαυτός: σημασία της ολιστικής ανάπτυξης του εαυτού, παράγοντες προστασίας και παράγοντες κινδύνου ανάπτυξης του εαυτού, τρόποι βελτίωσης για κάθε διάσταση του εαυτού, Εφηβεία: αλλαγές στην εφηβεία, τρόποι διαχείρισης των αλλαγών, άμυνες και πρακτικές προστασίας, χαρακτηριστικά των υγιών σχέσεων στο πλαίσιο της οικογένειας, της φιλίας και των σχέσεων, υγιείς διαπροσωπικές σχέσεις.
- **Β΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ:** Προσωπική ανάπτυξη: παράγοντες που επηρεάζουν τη θετική ανάπτυξη των διαστάσεων του εαυτού τους (ΜΜΕ, φιλία, οικογένεια κ.λπ.), Σεξουαλικά και Αναπαραγωγικά δικαιώματα: κοινωνικά στερεότυπα και αποδοχή της διαφορετικότητας, Μορφές Βίας: (σεξουαλική, σωματική, ψυχολογική, συναισθηματική, οικονομική) – Υφιστάμενη Νομοθεσία, Εκφοβισμός, Μηδενική ανοχή στη βία και στον εκφοβισμό.
- **Γ΄ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ:** Χαρακτηριστικά εφηβείας: χαρακτηριστικά σεξουαλικής ωρίμανσης, συμπεριφορές που προάγουν τη σεξουαλική υγεία των εφήβων, παράγοντες που επηρεάζουν τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία των εφήβων, Υγιείς Σχέσεις, Αναπαραγωγικά και σεξουαλικά δικαιώματα – Ανθρώπινα Δικαιώματα, Σεξουαλική συμπεριφορά.
- **Α΄ ΛΥΚΕΙΟΥ / Α΄ ΤΕΕΚ:** Ο Εαυτός και η Διαμόρφωση Ταυτότητας στην Εφηβεία: παράγοντες προστασίας και παράγοντες κινδύνου που επηρεάζουν την ανάπτυξη των διαστάσεων του εαυτού, Υγιείς Σχέσεις, Σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία και δικαιώματα, Δικαιώματα και Σεξουαλικότητα, Σωματική Υγεία (ΣΜΝ, αντισύλληψη).
- **Β΄ ΛΥΚΕΙΟΥ / Β΄ ΤΕΕΚ:** Προσωπική ανάπτυξη: παράγοντες που επηρεάζουν τη θετική ανάπτυξη των διαστάσεων του εαυτού τους (ΜΜΕ, φιλία, οικογένεια κ.λπ.), Σεξουαλικά και Αναπαραγωγικά δικαιώματα: χωρίς προκατάληψη σε επίπεδο εθνικότητας, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού και ταυτότητας φύλου, Μορφές Βίας: (σεξουαλική, σωματική, ψυχολογική, συναισθηματική, οικονομική) – Υφιστάμενη Νομοθεσία, Εκφοβισμός, Μηδενική ανοχή στη βία και στον εκφοβισμό.
- **Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ / Γ΄ ΤΕΕΚ:** Υγιείς ρομαντικές/σεξουαλικές σχέσεις: δεξιότητες επικοινωνίας, καλού ακροατή, διαπραγμάτευσης, επίλυσης συγκρούσεων, αυτοελέγχου και αυτοσεβασμού, Δημιουργία οικογένειας, Δικαιώματα και Τρόποι προστασίας ευάλωτων ομάδων – Ηθικά Διλήμματα, Οικογενειακός Προγραμματισμός – Οικογενειακή Αγωγή.

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ: Το υλικό των εγχειριδίων που χρησιμοποιείται για το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι διαθέσιμο στον σύνδεσμο https//agogyd.schools.ac.cy/index.php/el

10 αλήθειες για τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση ενισχύει και ενδυναμώνει τα παιδιά με πληροφορίες, δεξιότητες και θετικές αξίες ώστε να βιώνουν με υπευθυνότητα και ασφάλεια τις σχέσεις και φιλίες τους.

Ζητήσαμε από την πρόεδρο του Συμβουλίου «Φωνή» κα Αναστασία Παπαδοπούλου να απαντήσει σε δέκα ερωτήματα που αφορούν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση και ποια είναι τα οφέλη από τη διδασκαλία του εν λόγω μαθήματος για τους μαθητές και τις μαθήτριες όλων των εκπαιδευτικών βαθμίδων.

1

Τι σημαίνει σεξουαλική διαπαιδαγώγηση;

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει ένα εύρος θεμάτων τα οποία είναι προσαρμοσμένα στην ηλικία και το αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, όπως ορίζεται στην πολιτική του υπουργείου Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας, είναι η διά βίου διαδικασία απόκτησης πληροφοριών και διαμόρφωσης συμπεριφορών, αντιλήψεων και αξιών. Αναφέρεται στα θέματα σεξουαλικής ανάπτυξης, τη σεξουαλική και αναπαραγωγική υγεία, τις διαπροσωπικές σχέσεις, την εικόνα του σώματος, τους ρόλους των δύο φύλων. Το μάθημα διδάσκεται στο πλαίσιο του μαθήματος αγωγής υγείας και όχι ως ξεχωριστό μάθημα. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι ακόμη μία ενότητα στο μάθημα, το οποίο προσπαθεί να τους προετοιμάσει για την ένταξή τους στην κοινωνία ως υγιείς ενήλικες.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Σταδιακά ενισχύει και ενδυναμώνει τα παιδιά και νέους με πληροφορίες, δεξιότητες και θετικές αξίες ώστε να βιώνουν με υπευθυνότητα και ασφάλεια τις σχέσεις και φιλίες τους και να αναλαμβάνουν την ευθύνη για τη δική τους σεξουαλική υγεία και ευημερία αλλά και για των άλλων. Τους καθιστά ικανούς να ενισχύσουν την ποιότητα της ζωής τους και να συνεισφέρουν στην ανάπτυξη μιας κοινωνίας που εδράζεται στις αξίες της αγάπης, της αλληλεγγύης, του σεβασμού και της υπευθυνότητας.

2

Η σεξουαλική αγωγή έχει να κάνει με ζητήματα προσδιορισμού φύλου και σεξουαλικότητας;

Καμία αναφορά δεν υπάρχει που να ενθαρρύνει τα παιδιά να γίνουν ομοφυλόφιλα ή να ταυτιστούν με το άλλο φύλο, κάτι το οποίο έτσι και αλλιώς δεν θα ήταν επιστημονικά εφικτό. Αυτό που σίγουρα ενθαρρύνεται όμως με το μάθημα είναι η προστασία ΟΛΩΝ των παιδιών από εκφοβιστικές συμπεριφορές αλλά και τον σεβασμό οποιασδήποτε μορφής διαφορετικότητας σύμφωνα και με την Αντιρατσιστική Πολιτική του ΥΠΑΝ.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Μαθαίνουν να σέβονται τη σεξουαλικότητα κάθε ατόμου και να προστατεύονται από οποιαδήποτε σεξουαλικά επιβλαβή συμπεριφορά.

3

Ενισχύονται οι σεξουαλικές σχέσεις των ανηλίκων;

Πουθενά και σε καμία περίπτωση δεν ισχύει κάτι τέτοιο. Απεναντίας, όταν τα ζητήματα της σεξουαλικότητας προσεγγίζονται με απενοχοποιημένο και επιστημονικά τεκμηριωμένο τρόπο ώστε τα παιδιά να λαμβάνουν πληροφόρηση από έγκυρες πηγές αντί από ακατάλληλο υλικό στο διαδίκτυο, τότε μειώνονται οι πιθανότητες για πρόωρη έναρξη σεξουαλικών σχέσεων. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, όταν διδάσκεται μέσα σε ένα ασφαλές περιβάλλον, το οποίο προωθεί τη μάθηση και σε συνδυασμό με την πρόσβαση σε υπηρεσίες υγείας, έχει θετικό και διά βίου αντίκτυπο στην υγεία και την ευημερία των νέων. Μελέτες σε αρκετές ευρωπαϊκές χώρες έχουν δείξει ότι η εισαγωγή μακροχρόνιων εθνικών προγραμμάτων σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης δεν οδηγεί τους νέους στο να αρχίσουν να έχουν σεξουαλικές επαφές νωρίτερα από το αναμενόμενο.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Η ποιοτική σεξουαλική διαπαιδαγώγηση μπορεί να οδηγήσει σε μεταγενέστερη έναρξη της σεξουαλικής ζωής και πιο υπεύθυνη σεξουαλική συμπεριφορά. Επιπρόσθετα, η εφαρμογή μακροχρόνιων προγραμμάτων έχει οδηγήσει σε μείωση στις εφηβικές εγκυμοσύνες και αμβλώσεις, και μείωση των ποσοστών των σεξουαλικώς μεταδιδόμενων λοιμώξεων μεταξύ των νέων ηλικίας 15-24 ετών.

4

Η σεξουαλική αγωγή οδηγεί σε γνωριμία με το σώμα μας; Υπάρχουν κίνδυνοι;

Η άγνοια είναι αυτή που επιδεινώνει τους κινδύνους. Είναι πλέον σαφές από τις εκατοντάδες αποφάσεις δικαστηρίων σε υποθέσεις κακοποίησης ότι η κακοποίηση ήταν επαναλαμβανόμενη και μακρόχρονη, επειδή ειδικά τα μικρά παιδιά δεν γνώριζαν ότι αυτό που τους συνέβαινε ήταν λάθος και ότι μπορούσαν και έπρεπε να μιλήσουν σε κάποιον για βοήθεια. Η άγνοιά τους τα εγκλώβιζε στον κλοιό της κακοποίησης. Λαμβάνοντας επίσης υπόψη ότι ένα 80-85% των περιστατικών λαμβάνουν χώρα από άτομα του κύκλου εμπιστοσύνης του παιδιού, είναι πολύ δύσκολο για ένα παιδί να αντιληφθεί ότι αυτό που του συμβαίνει από άτομο το οποίο πιθανότατα αγαπά και εμπιστεύεται είναι κακό, εκτός εάν κάποιος τους το πει.

5

Είναι ικανά τα παιδιά να κατανοήσουν ζητήματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης;

Τα προγράμματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης είναι σχεδιασμένα στη βάση του αναπτυξιακού επιπέδου των παιδιών, της σεξουαλικής τους ανάπτυξης και προσαρμοσμένα στην ηλικία τους ακριβώς για να μπορούν να κατανοούν τα θέματα που προσεγγίζονται. Το εκπαιδευτικό υλικό επίσης που χρησιμοποιείται, είναι σχεδιασμένο στη βάση του αναπτυξιακού τους επιπέδου.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση σκοπό έχει να εφοδιάσει τους νέους όχι μόνο με τις γνώσεις, αλλά με δεξιότητες ζωής, στάσεις και αξίες που χρειάζονται για να είναι σε θέση να παίρνουν ενημερωμένες αποφάσεις.

6

Υπάρχει κατάλληλη ηλικία διδασκαλίας;

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση περιλαμβάνει ένα εύρος θεμάτων τα οποία είναι προσαρμοσμένα στην ηλικία και το αναπτυξιακό επίπεδο του παιδιού. Ένα παιδί ηλικίας 4 έως 6 ετών μαθαίνει για παράδειγμα για πράγματα όπως οι φιλίες και τα συναισθήματα. Μαθαίνει επίσης τον κανόνα του εσώρουχου και την ερμηνεία των «καλών και κακών μυστικών», κανόνες απαραίτητοι για την αυτό-προστασία τους. Τα θέματα αυτά είναι επίσης συναφή για μεγαλύτερα παιδιά και έφηβους, αλλά όταν τα διδάσκονται αργότερα είναι σε ένα διαφορετικό επίπεδο. Σταδιακά και όσο μεγαλώνουν τα παιδιά, εισάγονται και άλλα θέματα όπως η εφηβεία, η σεξουαλική κακοποίηση και άλλες μορφές βίας, τα στερεότυπα των δύο φύλων, η αντισύλληψη.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Σε όλα τα στάδια διδασκαλίας πάντοτε διδάσκονται αξίες και στάσεις ζωής όπως ο σεβασμός, η αγάπη, η ισότητα. Αυτές είναι οι αναγκαίες δεξιότητες για να τους προετοιμάσουν σωστά για όταν θα έρθει ο χρόνος για να δημιουργήσουν συναισθηματικές ή σεξουαλικές σχέσεις.

7

Μπορούν οι εκπαιδευτικοί να διδάσκουν σεξουαλική αγωγή;

Ναι. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που διδάσκουν και μπορούν να διδάξουν. Εκπαιδευτικοί που αναγνωρίζουν τη σημασία της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης για την υγιή ανάπτυξη των παιδιών και των εφήβων, και κυρίως για την προστασία τους από τη σεξουαλική κακοποίηση. Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο εδώ και χρόνια προσφέρει εκπαιδεύσεις στους εκπαιδευτικούς που αφορούν τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Το ΥΠΑΝ έχει σχεδιάσει επέκταση αλλά και συνέχιση αυτής της εκπαίδευσης σε σταθερή βάση όπως και σύστημα στήριξης των εκπαιδευτικών για περιπτώσεις που θα αντιμετωπίσουν οποιαδήποτε θέματα κατά τη διδασκαλία, όπως π.χ. την αποκάλυψη κακοποίησης, κάτι που έχει συμβεί ήδη σε σχολεία. Θα ήταν επίσης χρήσιμο να επεκτεινόταν η εκπαίδευση σε όλους τους εκπαιδευτικούς, μιας και οι πλείστοι –αν όχι όλοι και όλες– καλούνται να διαχειριστούν θέματα που εμπίπτουν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

8

Υπάρχουν τα κατάλληλα εκπαιδευτικά εγχειρίδια;

Το υπουργείο Παιδείας διαθέτει εκπαιδευτικά εγχειρίδια τα οποία έχουν καταρτιστεί μετά από μελέτη και σχεδιασμό από ειδικούς. Αυτά τα εγχειρίδια είναι που αξιοποιούνται από το 2011 κατά τη διδασκαλία του μαθήματος και πέραν κάποιων επικαιροποιήσεων δεν έχουν αλλάξει ούτε και υπάρχει σχεδιασμός για αλλαγή τους. Όλα τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούνται από το ΥΠΑΝ είναι αναρτημένα εδώ και χρόνια στην ιστοσελίδα του υπουργείου και όποιος θέλει μπορεί να τα μελετήσει, καθώς και να απευθυνθεί στο υπουργείο για οποιεσδήποτε άλλες πληροφορίες ή διευκρινίσεις.

9

Ποιος ο ρόλος των γονέων/κηδεμόνων στη σεξουαλική αγωγή;

Οι γονείς έχουν ουσιαστικό ρόλο για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους κατά τη διάρκεια της ανάπτυξής τους, και αυτό περιλαμβάνει και τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση. Από πολύ μικρή ηλικία τα παιδιά έχουν απορίες, και την περιέργεια για πολλά θέματα που μπορεί να αφορούν το σώμα τους, τις σχέσεις, το σεξ. Πολλοί γονείς αισθάνονται άβολα ή είναι απροετοίμαστοι να χειριστούν οι ίδιοι τις ερωτήσεις των παιδιών τους και αναμένουν ότι αυτός είναι ρόλος του σχολείου. Αυτό δεν ισχύει. Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν είναι ρόλος μόνο του σχολείου. Σε έρευνες που έχουν γίνει, τα παιδιά αναφέρουν ότι επιθυμούν να λαμβάνουν πληροφορίες και από τους γονείς/κηδεμόνες τους, και να συζητούν ανοικτά τα θέματα που τους απασχολούν.

■ **ΟΦΕΛΟΣ:** Βοηθώντας τα παιδιά τους να κατανοήσουν θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλικότητα, τα ενδυναμώνουν με πολύτιμες γνώσεις και δεξιότητες που θα τους είναι χρήσιμες, καθώς μεγαλώνουν, σε διάφορους τομείς όπως είναι η διαχείριση των συναισθημάτων τους, η αντιμετώπιση της πίεσης από τους συνομήλικους, η πρόληψη της σεξουαλικής κακοποίησης, η καλλιέργεια θετικής αυτοεικόνας και αυτοπεποίθησης και η δημιουργία υγιών σχέσεων.

10

Μπορεί η σεξουαλική αγωγή να είναι υποχρεωτική; Αντιτίθεται σε ζητήματα ηθικής ή θρησκευτικής πίστης;

Η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση είναι αναφαίρετο δικαίωμα των παιδιών. Αυτό έχει καθοριστεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων σε διάφορες αποφάσεις τους. Από το 2015 αναγνωρίστηκε ότι αυτό το μάθημα δεν προστατεύει τα παιδιά μόνο από ασθένειες ή ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, αλλά κυρίως είναι ο καλύτερος τρόπος προστασίας τους από τη σεξουαλική κακοποίηση (βλ. αρ. 3 παραπάνω). Ως εκ τούτου, όπως αποφάνθηκε το ΕΔΑΔ, εάν το κράτος εντάξει αυτό το μάθημα στη διδακτέα ύλη, δεν μπορεί οποιοσδήποτε –ακόμα και γονιός του παιδιού– να του στερήσει αυτό το δικαίωμα, δηλαδή να μην του επιτρέψει να το παρακολουθήσει. Αναγνωρίστηκε φυσικά και το δικαίωμα του γονιού να μεταδώσει στο παιδί του τις δικές του πεποιθήσεις ή αρχές, αλλά κρίθηκε ότι το δικαίωμα στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση δεν επεμβαίνει στο δικαίωμα του γονιού να μεταδώσει τα δικά του πιστεύω.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ: ΙΩΑΝΝΑ ΚΥΡΙΑΚΟΥ

μοποίησαν αντισυλληπτικές μεθόδους κατά την πρώτη τους σεξουαλική επαφή.

Στη Φιλανδία, η σεξουαλική διαπαιδαγώγηση στα σχολεία και οι υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας για τους νέους εισήχθησαν το 1990, οδηγώντας σε άμεση μείωση των ποσοστών εφηβικής εγκυμοσύνης. Λόγω όμως περιορισμών στους προϋπολογισμούς και τα δύο προγράμματα μειώθηκαν δραστικά την περίοδο 1998-2006. Το γεγονός αυτό είχε άμεσο αντίκτυπο στα ποσοστά αμβλώσεων και γεννήσεων στα κορίτσια της ηλικιακής ομάδας 15-19 ετών. Τα ποσοστά μειώθηκαν και πάλι μετά την εκ νέου εισαγωγή της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και των υπηρεσιών υγείας για νέους το 2006.

Στην Εσθονία, η αυξημένη γνώση για την αντισύλληψη και τα προφυλακτικά, η πρόσβαση σε φιλικές προς τους νέους υπηρεσίες σεξουαλικής και αναπαραγωγικής υγείας και το περιβάλλον μιας υποστηρικτικής πολιτικής θεωρείται ότι αποτελούν τους λόγους για τη σημαντική μείωση των σεξουαλικώς μεταδιδόμενων λοιμώξεων στην ηλικιακή ομάδα 15-24 ετών.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥ ΘΕΟΠΕΜΠΤΟΥ**

Ανάγκη εμπλουτισμού του προγράμματος σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης

Είχα την τύχη σχεδόν όλη μου την επαγγελματική ζωή να την περάσω ανάμεσα σε φοιτητές με ηλικίες από 18 και άνω (αν και στα νυκτερινά μαθήματα είχα και πολύ μεγαλύτερούς μου). Μέσα από αυτά τα χρόνια, οι πιο δύσκολες στιγμές ήταν όταν φοιτητές αντιμετώπιζαν δυσκολίες και ζητούσαν βοήθεια, αλλά οι χειρότερες ήταν οι ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες. Όταν τη δεκαετία του '70 ήμουν στο κολλέγιο στο Λονδίνο, την πρώτη μέρα την αφιέρωσαν στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ενώ εμείς στην Κύπρο δεν κάναμε ποτέ τίποτα, πέραν από μερικές αποσπασματικές δράσεις του οργανισμού Νεολαίας. Πριν από λίγα χρόνια, ζήτησα με επιστολή προς όλους τους πρυτάνεις των κυπριακών πανεπιστημίων να αφιερώσουν έστω και λίγη ώρα σε πρωτοετείς φοιτητές για την προφύλαξη, αλλά και πάλι δεν έγινε κάτι. Υπόψη ότι, παρά το ότι δεν υπάρχουν επίσημα στοιχεία, όλοι παραδέχονται ότι οι ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες ανέρχονται σε μερικές χιλιάδες κάθε χρόνο στην Κύπρο. Όμως πριν από περίπου 12 χρόνια –και παρά τις δυσκολίες– ξεκίνησε και στα δικά μας σχολεία το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Όλοι παραδέχονταν ότι η ύλη που είχε ετοιμαστεί είναι εξαιρετική, αλλά το μεγάλο πρόβλημα βρισκόταν στο ότι μερικοί καθηγητές για διάφορους λόγους δεν κάλυπταν καθόλου την ύλη στην τάξη.

Από τη μία είναι κατανοητό ότι χωρίς εκπαίδευση δεν είναι εύκολο να σταθείς μπροστά από μαθητές και να μιλάς για τέτοια θέματα, όπου σίγουρα τα χαμόγελα και τα αστεία θα κάνουν το μάθημα δύσκολο, αλλά πρέπει να γίνεται για να προστατεύσει χιλιάδες νέους από μελλοντικά προβλήματα.

Εκτός από τις ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, ένα άλλο σοβαρότατο πρόβλημα που κυριολεκτικά μπορεί να καταστρέψει ζωές είναι αυτό της σεξουαλικής κακοποίησης ανηλίκων.

Στον περί της Πρόληψης και της Καταπολέμησης της Σεξουαλικής Κακοποίησης, της Σεξουαλικής Εκμετάλλευσης Παιδιών και της Παιδικής Πορνογραφίας Νόμο 91(Ι)/2014 που βασίζεται στην Ευρωπαϊκή Οδηγία 2011/93 («Σύμβαση Lanzarote»), αναφέρονται τα πιο κάτω στο άρθρο 55:

«Εκπαίδευση για παιδιά:

55. Το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού διασφαλίζει ότι τα παιδιά, κατά την πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση ενημερώνονται για τους κινδύνους της σεξουαλικής εκμετάλλευσης και της κακοποίησης, καθώς και για τους τρόπους με τους οποίους μπορούν να προστατευθούν, προσαρμοσμένα στην εξελικτική δυνατότητά τους. Οι πληροφορίες αυτές, που παρέχονται σε συνεργασία με τους γονείς, όπου χρειάζεται, θα δίνονται στα πλαίσια μίας γενικότερου περιεχομένου ενημέρωσης για τη σεξουαλικότητα και θα δίδεται ιδιαίτερη προσοχή σε καταστάσεις κινδύνου, ειδικά όπου περιλαμβάνεται η χρήση νέων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών.».

Τα πιο πάνω, παρά τη σημασία τους αλλά και την υποχρέωση που είχαμε από το 2014, δεν έγιναν ποτέ σε οργανωμένη συστηματική βάση που να καλύπτουν όλα τα παιδιά της Κύπρου, παρά το πολύ μεγάλο πρόβλημα που έχουμε (στην Κύπρο ένα στα πέντε παιδιά δηλώνουν ότι έχουν βιώσει τουλάχιστον ένα τύπο σεξουαλικής κακοποίησης).

Όλα τα πιο πάνω και με βάση απόψεις ειδικών, έδειχναν την ανάγκη να εμπλουτιστεί το πρόγραμμα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης και να βεβαιωθούμε ότι θα διδάσκεται σε όλα τα παιδιά στην Κύπρο από ειδικά εκπαιδευμένο προσωπικό.

Γι' αυτό υπέβαλα το 2018 τη σχετική πρόταση νόμου, η οποία με την πολύ θετική συμβολή, υποστήριξη και εμπλουτισμό από βουλευτές, τους εκπροσώπους του υπουργείου Παιδείας και ειδικούς, διαμορφώθηκε στη Βουλή και ψηφίστηκε σε νόμο.

Οι πρόνοιες της νομοθεσίας είναι πολύ απλές, καλύπτουν μια σελίδα και καθορίζουν:

• Ότι πρέπει να γίνεται σε όλα τα σχολεία στην Κύπρο με ύλη που ευθύνη καθορισμού έχει το υπουργείο Παιδείας.

• Το προσωπικό που θα κάνει το μάθημα να τύχει ειδικής εκπαίδευσης.

• Το υλικό που ετοιμάζει το υπουργείο Παιδείας να δίνεται και σε ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όταν το ζητήσουν.

Το πρόγραμμα γίνεται εδώ και 12 χρόνια με πολύ θετική αποτίμηση αλλά και τότε, όταν ξεκινούσε το πρόγραμμα, υπήρχαν στην αρχή πολλές αρνητικές αντιδράσεις.

Ο κ. Χαράλαμπος Θεοπέμπτου είναι βουλευτής και πρόεδρος του Κινήματος Οικολόγων – Συνεργασία Πολιτών.

Συνέντευξη στην
ΟΡΙΑΝΑ ΠΑΠΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΑΘΗΝΑ ΜΙΧΑΗΛΙΔΟΥ, *υπουργός Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας*

«Μαθητοκεντρικό το σχολείο του αύριο»

Είναι άδικο να κρατάμε τα παιδιά μακριά από τη νεότερη Ιστορία του τόπου

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

«Προσωπικά θεωρώ υπερβολική όλη αυτή την αντίδραση για το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η παραπληροφόρηση πρέπει να τερματιστεί. Θεωρώ ότι οι γονείς θα πρέπει να ενημερωθούν σωστά, ώστε να μπορούν να εμπιστεύονται το σχολείο» λέει η υπουργός Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας Αθηνά Μιχαηλίδου.

«Στην Κύπρο έχουμε φτάσει στο σημείο το σχολείο να είναι προπαρασκευαστικό για τα πανεπιστήμια. Αυτό προσπαθούμε να αλλάξουμε. Να το κάνουμε πιο ανθρώπινο, να το φέρουμε πιο κοντά στις ανάγκες του κάθε παιδιού και να το διασυνδέσουμε με την αγορά εργασίας» δηλώνει σε συνέντευξή της στη «Κ» η υπουργός Παιδείας, Αθλητισμού και Νεολαίας Αθηνά Μιχαηλίδου. Προσθέτει ότι στις προθέσεις της είναι να κινηθεί με αυστηρότητα, μιας και είναι και μέσα στις πρόνοιες του νέου σχεδίου αξιολόγησης στις περιπτώσεις εκπαιδευτικών που έχουν εις βάρος τους καταγγελίες για ανάρμοστη συμπεριφορά. Η κα Μιχαηλίδου αναφέρει ότι «κάποιος πρέπει να είναι εκτός πραγματικότητας για να μην αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα βελτίωσης των συνθηκών και τοποθέτησης κλιματιστικών στα σχολεία», επαναλαμβάνοντας τον στόχο για ολοκλήρωση της εγκατάστασης εντός τριετίας.

–Έχει πλέον ξεκαθαρίσει ο τρόπος με τον οποίο θα γίνεται η αξιολόγηση των μαθητών στη Μέση Εκπαίδευση, από τη νέα σχολική χρονιά;

–Εφαρμόζεται από τον Σεπτέμβριο το νέο σύστημα που ψηφίστηκε από τη Βουλή, το οποίο καταργεί την ενδιάμεση εξέταση. Διατηρεί το μοίρασμα της ύλης και την τελική εξέταση Ιουνίου. Θα έχουμε δύο βαθμολογίες, μία τον Ιανουάριο και μία τον Μάιο, οι όποιες θα είναι αποτέλεσμα πολλαπλών και σύγχρονων μορφών αξιολόγησης. Αυτό επιτάσσει η σύγχρονη παιδαγωγική και αυτό επιβάλλει η παιδαγωγική της αξιολόγησης του/της μαθητή/μαθήτριας. Επιδιώκουμε ένα σύστημα που θα ενδυναμώνει τους μαθητές και τις μαθήτριές μας και θα τους επιτρέπει να καλλιεργήσουν τις ικανότητες και δεξιότητές τους, να ενισχύσουν την κριτική τους σκέψη, να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα και να αξιοποιήσουν τα ταλέντα τους.

–Θα υπάρξουν ουσιαστικές αλλαγές από την προηγούμενη χρονιά, αν αναλογιστεί κανείς ότι οι πολλαπλές μορφές αξιολόγησης ίσχυαν και πέρυσι;

–Υπήρχε η πρόνοια να εφαρμοστούν εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και πέρυσι, αλλά δεν υπήρχε ο χρόνος για την υλοποίησή τους. Με την κατάργηση της ενδιάμεσης κεντρικής εξέτασης, κερδίζουμε τον χαμένο χρόνο, δίνοντας έμφαση στη δημιουργική δουλειά εντός της σχολικής αίθουσας. Ταυτόχρονα, προχωράμε και σε ξεκαθάρισμα της ύλης, με στόχο, μέχρι το τέλος της νέας σχολικής χρονιάς, να ολοκληρωθεί η προσπάθεια επικαιροποίησης των Αναλυτικών Προγραμμάτων. Στόχος μας, η ύλη που διδάσκεται να είναι η ύλη που αξιολογείται.

–Δόθηκε ο απαιτούμενος χρόνος για να εφαρμοστεί και να αξιολογηθεί το πρόγραμμα των ενδιάμεσων εξετάσεων;

–Πιστεύω ότι από την αρχή της υλοποίησής του ξεκάθαρα ήταν ένα σύστημα που οδήγησε σε απώλεια διδακτικού χρόνου, με τη μονοδιάστατη αξιολόγηση του μαθητή μέσω γραπτής εξέτασης στην ύλη. Ταλαιπώρησε τα παιδιά, αποδεδειγμένα χάθηκε πολύτιμος χρόνος και δεν εδραζόταν σε παιδαγωγικά κριτήρια. Η σύγχρονη παιδαγωγική εισηγείται εναλλακτικές μορφές αξιολόγησης και όχι να δίνεται υπέρμετρη σημασία στη γραπτή αξιολόγηση. Επιδίωξη τώρα είναι να υπάρξει μία πολύ διαφορετική προσέγγιση, που για την υλοποίησή της χρειάζεται χρόνος. Δεν περιμένουμε θεαματικά αποτελέσματα από φέτος. Στόχος είναι να δοθεί ευκαιρία για ένα μαθητοκεντρικό σύστημα, μιας και για εμάς σημασία έχει το παιδί. Να του δίδεται η ευκαιρία να αξιοποιήσει τα ταλέντα, τις ικανότητες και δεξιότητές του, όπως και την κριτική σκέψη και δημιουργικότητα, μέσα στο σχολείο. Παράλληλα θα πρέπει να μειωθεί και η ύλη, να μείνουν τα αναγκαία, τα ουσιώδη και τα προαπαιτούμενα σε κάθε μάθημα και σε κάθε τάξη.

> *Το σύστημα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών είναι πεπαλαιωμένο. Θεωρώ ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για να κάνουμε μία υγιή συζήτηση με όλους, ώστε σταδιακά να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.*

–Τα μη ικανοποιητικά αποτελέσματα των εξετάσεων οφείλονται μόνο στον φόρτο των μαθητών ή υπάρχει και η παράμετρος των μη ικανών εκπαιδευτικών;

–Τα αποτελέσματα, που όλοι παραδεχόμαστε ότι είναι απογοητευτικά, αφού το διαπιστώνουμε μέσα από διεθνείς αλλά και εγχώριες εξετάσεις, είναι συνυφασμένα με πάρα πολλούς παράγοντες. Ο πρώτος και κύριος, βάσει και επιστημονικών κριτηρίων, είναι η υπέρογκη ύλη. Δεν υπάρχει χρόνος για κατανόηση και εμπέδωσή της. Το δεύτερο είναι οι μέθοδοι διδασκαλίας. Όταν έχεις αυτή την υπέρμετρη ύλη, αναγκάζεσαι να μιλάς από καθέδρας και να μην εφαρμόζεις μαθητοκεντρικές μεθόδους, εργαστηριακή μορφή διδασκαλίας, να μη δίνεις σημασία στις ιδιαιτερότητες του κάθε παιδιού. Εργαζόμαστε σε τάξεις μικτής ικανότητας, άρα θεωρώ αρκετά άδικο τον πόλεμο που κατά καιρούς δέχονται οι εκπαιδευτικοί. Τους δίνουμε την ευκαιρία τώρα να δράσουν πιο παιδαγωγικά, με μεγαλύτερη αυτονομία, να επιλέξουν τις μορφές αξιολόγησης και να εφαρμόσουν εναλλακτικές. Στην πορεία, θα προβαίνουμε σε αξιολογήσεις μαζί με τους εταίρους μας και εκεί όπου κρίνεται αναγκαίο θα παρεμβαίνουμε για να βοηθήσουμε. Παράλληλα, είναι και θέμα επιμόρφωσης των εκπαιδευτικών. Το ενθαρρύνουμε αυτό και έχουμε προωθήσει προγράμματα που εφαρμόζονται καθ' όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους.

–Πιστεύετε ότι για το μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, που διδάσκεται εδώ και 12 χρόνια, έγινε σωστή προεργασία ώστε να ανταποκρίνεται στα δεδομένα του σήμερα;

–Βάσει νομοθεσίας, το μάθημα εντάσσεται πλέον θεσμοθετημένα και στο λύκειο και στις τεχνικές σχολές. Τίποτα δεν αλλάζει στην προδημοτική, το δημοτικό και το γυμνάσιο. Η ύλη είναι η ίδια και το μάθημα είναι μέρος μιας μεγαλύτερης ενότητας, της Αγωγής Υγείας, που συνάδει και με τις διεθνείς πρακτικές της Ευρωπαϊκής Ένωσης όσον αφορά στην καλλιέργεια δεξιοτήτων ζωής στα παιδιά μας. Προσωπικά θεωρώ υπερβολική όλη αυτή την αντίδραση. Η παραπληροφόρηση πρέπει να τερματιστεί. Θεωρώ ότι οι γονείς θα πρέπει να ενημερωθούν σωστά, ώστε να μπορούν να εμπιστεύονται το σχολείο. Την ίδια ώρα, επιμορφώνουμε τους εκπαιδευτικούς μας. Τονίζω ότι, μόνο εκπαιδευτικοί της τάξης θα δουλεύουν με τα παιδιά για το θέμα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, όπως ακριβώς γινόταν τα τελευταία 12 χρόνια, χωρίς διαφοροποίηση. Οι καθηγητές της Οικιακής Οικονομίας έχουν αναλάβει την ευθύνη για τη Μέση Εκπαίδευση, αλλά ενότητες που συνάδουν με το μάθημα τις βρίσκουμε επίσης και στη Βιολογία, τα Θρησκευτικά και τη Γλώσσα.

–Αν αναλογιστεί κανείς ότι υπάρχουν αναφορές όπως στο βιβλίο της τρίτης γυμνασίου ότι η καλύτερη αντισύλληψη είναι η αποχή, η διδακτέα ύλη είναι προσαρμοσμένη στο σήμερα;

–Αυτό είναι ένα καλό παράδειγμα για να αντιληφθούμε την ανάγκη για εκσυγχρονισμό και απαλλαγή από τα πεπαλαιωμένα. Θα είναι και ο στόχος της παρούσας σχολικής χρονιάς. Στις προηγμένες χώρες, κάθε πέντε περίπου χρόνια γίνεται επικαιροποίηση των Αναλυτικών Προγραμμάτων, του περιεχομένου. Εμείς καθυστερήσαμε. Ποτέ όμως δεν είναι αργά, θα κάνουμε επικαιροποίηση φέτος, μέσα από τις ομάδες εργασίας. Αν μου λέτε για τη Βιολογία, πόσο μάλλον για την Ιστορία, για την οποία γίνεται συζήτηση. Δεν μιλάμε στα παιδιά μας καθόλου για τη νεότερη Ιστορία του τόπου μας. Δεν είπε ποτέ κανείς να ξαναγράψουμε την Ιστορία, η Ιστορία είναι εκεί καταγεγραμμένη. Να ενημερώσουμε τα παιδιά μας πρέπει, σωστά, παιδαγωγικά, ώστε με κριτική διάθεση να μπορούν να τοποθετηθούν έναντι στα ιστορικά γεγονότα. Είναι άδικο να τα κρατάμε μακριά. Από εκεί και πέρα, η κριτική θεώρηση της Ιστορίας είναι δική τους δουλειά. Υπάρχει η ανάγκη για επικαιροποίηση του Αναλυτικού Προγράμματος και για εκσυγχρονισμό των εγχειριδίων.

–Κάνετε λόγο για αξιολόγηση του εκπαιδευτικού έργου και των σχολικών μονάδων. Τι ακριβώς σημαίνει αυτό;

–Πρόκειται για μια προσπάθεια να αγγίξουμε το τεράστιο θέμα της αξιολόγησης του εκπαιδευτικού, μιας και όλοι παραδέχονται ότι είναι αναχρονιστική. Προχωράμε με το πρώτο βήμα, με την αυτοαξιολόγηση της σχολικής μονάδας και του εκπαιδευτικού έργου σε αυτήν. Άτυπα γίνεται σε όλα τα σχολεία με το σχέδιο βελτίωσης που εκπονείται, όμως στόχος είναι από τον Οκτώβριο να θεσμοθετηθεί. Το κάθε σχολείο θα πρέπει να έχει το σχέδιο δράσης του, να προνοεί για επιμόρφωση των εκπαιδευτικών του, να ετοιμάζει το πλάνο του και να αυτοαξιολογείται. Το υπουργείο θα παρακολουθεί την όλη διαδικασία, σε συνεργασία με τους εταίρους, ώστε να στηρίζεται το σχολείο.

–Επιμένω, σε σχέση με το σύστημα αξιολόγησης των εκπαιδευτικών, θα τολμήσετε να το αγγίξετε;

–Όλοι οι συνεργαζόμενοι φορείς παραδέχονται ότι το σύστημα αξιολόγησης είναι πεπαλαιωμένο. Διαχρονικά ήμουν μέλος σε όλες τις επιτροπές αξιολόγησης που πρότειναν συγκεκριμένα σχέδια. Δεν μας λείπουν οι προτάσεις και οι ιδέες, εκείνο που πρέπει να γίνει είναι συζήτηση και λήψη απόφασης. Εφόσον ξεκινούμε θετικά με την παραδοχή όλων ότι πρέπει να αλλάξουν τα πράγματα, και εφόσον η Δημόσια Υπηρεσία προχωρεί με νέο σύστημα, θεωρώ ότι έχουν ωριμάσει οι συνθήκες για να κάνουμε μία υγιή συζήτηση με όλους, ώστε σταδιακά να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα. Στόχος είναι να ενδυναμώνεται ο εκπαιδευτικός, να επιβραβεύεται για το καλό του έργο αλλά και να δίδονται ευκαιρίες στους πιο αδύνατους να βελτιωθούν, και, γιατί όχι, να βγουν από το σύστημα, εάν δεν μπορούν να τα καταφέρουν.

–Τι προτίθεται να πράξει το υπουργείο για τους εκπαιδευτικούς που έχουν εις βάρος τους καταγγελίες για ανάρμοστη συμπεριφορά εντός των σχολικών αιθουσών;

–Οι επιθεωρητές είναι πολύ καλά ενημερωμένοι για τη στάση των εκπαιδευτικών. Θα πρέπει να δίνουμε ευκαιρία ίσως, αν είναι παιδαγωγικό το θέμα, μέσα από ένα σύστημα επιμόρφωσης. Είναι στις προθέσεις μου να κινηθούμε με αυστηρότητα και να είναι και μέσα στις πρόνοιες νέου σχεδίου αξιολόγησης το τι κάνουμε με τις αδύνατες περιπτώσεις που υπάρχουν, όπως σε όλα τα επαγγέλματα. Σε αυτή την περίπτωση όμως, είναι έγκλημα να έχεις κάτι τέτοιο στην τάξη γιατί μιλάμε για τη διαπαιδαγώγηση των παιδιών.

Μεγάλο και ευαίσθητο θέμα η Ειδική Εκπαίδευση

–Στην έναρξη κάθε σχολικής χρονιάς παρατηρούνται φαινόμενα μη ορθής αντιμετώπισης παιδιών της Ειδικής Εκπαίδευσης. Ποια είναι η θέση του υπουργείου;

–Για εμένα ένα σοβαρό, μεγάλο και ευαίσθητο θέμα είναι η Ειδική Εκπαίδευση. Έχουν γίνει προσπάθειες να επιλυθούν προβλήματα ανεπιτυχώς. Υπήρξαν πολλές συζητήσεις και εισηγήσεις, αλλά στην πράξη δεν λήφθηκαν αποφάσεις. Ξεκινάμε λοιπόν από τις αρχές Οκτωβρίου με την παρέμβαση του πρόεδρου της Δημοκρατίας και αρχίζει ένας δομημένος διάλογος για επίλυση των προβλημάτων. Είναι ένα πολυεπίπεδο και πολύπλευρο θέμα και είμαι διατεθειμένη να μπω δυναμικά και να αναλώσω όλη την επόμενη χρονιά σε αυτή τη συζήτηση με όλους τους εταίρους μας, ώστε να φτάσουμε σε όσο το δυνατόν πιο συναινετική λύση. Υπάρχουν πολλά πρακτικά προβλήματα, από την έγκαιρη διάγνωση που δεν επιτυγχάνεται συνήθως, τον τρόπο που λειτουργούν οι επαρχιακές επιτροπές και τη βελτίωση των υποδομών, αλλά κυρίως στο περιεχόμενο της Ειδικής Εκπαίδευσης, για το τι διδάσκονται δηλαδή και πώς αξιολογούνται τα παιδιά στη βάση των ιδιαιτεροτήτων τους. Στη βάση του Προγράμματος Διακυβέρνησης προχωράμε, λοιπόν, στη βελτίωση και αναβάθμιση της Ειδικής Εκπαίδευσης.

> *Στην Κύπρο έχουμε φτάσει στο σημείο το σχολείο να είναι προπαρασκευαστικό για τα πανεπιστήμια. Αυτό προσπαθούμε να αλλάξουμε.*

ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΧΡΗΣΤΟΥ

Στόχος είναι να εγκατασταθούν κλιματιστικά σε όλα τα σχολεία εντός τριετίας, λέει η κ. Αθηνά Μιχαηλίδου.

–Η εγκατάσταση κλιματιστικών εντός των σχολικών αιθουσών τελικά θα υλοποιηθεί;

–Κάποιος πρέπει να είναι εκτός πραγματικότητας για να μην αντιλαμβάνεται την αναγκαιότητα βελτίωσης των συνθηκών και τοποθέτησης κλιματιστικών στα σχολεία. Προσπαθούμε να επιλύσουμε το συντομότερο δυνατόν το θέμα, σεβόμενοι όλες τις μελέτες των ειδικών και αναμένοντας τα πορίσματα πριν από το τέλος του χρόνου. Παράλληλα, προχωράμε με την εγκατάσταση κλιματιστικών σε αίθουσες διδασκαλίας, εκεί και όπου πληρούνται συγκεκριμένα κριτήρια. Στόχος είναι να εγκατασταθούν κλιματιστικά σε όλα τα σχολεία εντός τριετίας, νοουμένου ότι θα τηρηθούν αυστηρά όλα τα προαπαιτούμενα μέτρα ασφάλειας.

–Ποιος ευθύνεται που όσο περνάει ο χρόνος παιδιά όλο και μικρότερων τάξεων έχουν ανάγκη τα φροντιστήρια, μιας και δεν κατανοούν την διδακτέα ύλη;

–Όλα αυτά που θίξαμε προηγουμένως είναι οι λόγοι. Το πολύ βαρυφορτωμένο πρόγραμμα, το ότι δεν υπάρχει χρόνος οι εκπαιδευτικοί να χρησιμοποιήσουν σύγχρονες μεθόδους για διδασκαλία, το ότι δεν έχουμε ποτέ επισημάνει τα σημαντικά και ουσιώδη, με αποτέλεσμα τα παιδιά να μην τα γνωρίζουν. Παράλληλα, εκείνο που κάνουμε εμείς είναι να αναβαθμίζουμε τον θεσμό του Ολοήμερου Σχολείου, ώστε να μειωθεί και η ανάγκη για φροντιστήρια. Τα παιδιά τρέχουν στα φροντιστήρια είτε για να καλύψουν βασική γνώση, είτε για να ικανοποιήσουν αυτά που θέλουν οι γονείς τους, γιατί δυστυχώς υπάρχει και αυτό το φαινόμενο, να μην αρκούνται στον βαθμό του 16 και 17 και να θεωρούν επιτυχία μόνο το 19 και το 20.

–Για αυτό δεν ευθύνεται και η νοοτροπία εντός των σχολικών μονάδων που προωθεί το σύστημα επιβράβευσης των αρίστων;

–Αυτή είναι μια μεγάλη διαφορά μας με τις κοινωνίες άλλων ανεπτυγμένων χωρών. Η αποτίμηση του σχολείου είναι το κάθε παιδί να κάνει αυτό που του αρέσει και να επιλέγει τους κλάδους που επιθυμεί. Στην Κύπρο έχουμε φτάσει στο σημείο το σχολείο να είναι προπαρασκευαστικό για τα πανεπιστήμια. Αυτό προσπαθούμε να αλλάξουμε. Να το κάνουμε πιο ανθρώπινο, να το φέρουμε πιο κοντά στις ανάγκες του κάθε παιδιού και να το διασυνδέσουμε με την αγορά εργασίας.

Νέα όπλα και συνεργασίες το δόγμα της Ε.Φ.

Οι στρατιωτικοί σχεδιασμοί του υπουργείου Άμυνας – Τα εξοπλιστικά προγράμματα και τα θέλω της Λευκωσίας για το εμπάργκο

Του **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΤΟΜΑΡΑ**

Με την προοπτική ανανέωσης κάποιων οπλικών συστημάτων της Εθνικής Φρουράς, μέσω παραχώρησης συγκεκριμένων όπλων στην Ουκρανία, να έχει ατονήσει, οι επιτελείς του υπουργείου Άμυνας μελετούν τις λύσεις που υπάρχουν προκειμένου η Ε.Φ. να ανανεώσει ένα μέρος του οπλοστάσιού της. Οι σχεδιασμοί που φαίνεται να έχουν γίνει και έχουν αρχίσει να ξεδιπλώνονται σταδιακά κινούνται σε δύο άξονες. Πρώτον, στην ενδυνάμωση των υφιστάμενων συνεργασιών με άλλες στρατιωτικές δυνάμεις χωρών και την επέκτασή τους και δεύτερον, την αντικατάσταση, σε βάθος χρόνου, γερασμένων οπλικών συστημάτων, τα οποία υπό τις παρούσες συνθήκες φαίνεται να έχουν ολοκληρώσει τον κύκλο τους. Και στους δύο άξονες η απόφαση που φαίνεται να έχει ληφθεί κινείται στη λογική στήριξης σε πόρους και δυνάμεις της Κυπριακής Δημοκρατίας και όχι σε εξωγενείς παράγοντες, όπως η βοήθεια από τρίτους ή μέσω άλλων καναλιών. Η κατεύθυνση που έχει δοθεί εξάγεται ως συμπέρασμα και από την πρόσφατη ανανέωση για ένα χρόνο του αμερικάνικου εμπάργκο όπλων, ανανέωση που μεν χαιρετίστηκε διπλωματικά και στρατιωτικά από τη Λευκωσία πλην όμως φανερώνει και αρνητικές λειτουργικές πτυχές, κυρίως στον τομέα αμυντικής συνεργασίας με τις ΗΠΑ. Στο κομμάτι των εξοπλιστικών μετά και την επιστροφή της Ε.Φ. στις αγορές αμυντικής βιομηχανίας φαίνεται να υπάρχει μια επιβράδυνση η οποία μπορεί να αποδοθεί στα κονδύλια που είναι διατεθειμένη να αποδεσμεύσει η κυπριακή κυβέρνηση προκειμένου να μπει νέο αίμα στο οπλοστάσιο της Ε.Φ.

Για τα ρωσικά άρματα μάχης T80 U, μετά και το εμπάργκο στη Ρωσία, φαίνεται να προκύπτει ανάγκη αντικατάστασής τους λόγω ανεπάρκειας ανταλλακτικών, ενώ ένας άλλος παράγοντας είναι η εκτίμηση ότι έχουν μάξιμουμ άλλα δέκα χρόνια επιχειρησιακής δράσης.

Εξοπλιστικά

Αν εξαιρεθεί η σύμβαση πώλησης των επιθετικών ελικοπτέρων ρωσικής προέλευσης MI 35 στον σερβικό στρατό, συμβόλαιο της προηγούμενης κυβέρνησης, στον ορίζοντα δεν καταγράφεται κινητικότητα πέραν από συμβόλαια που αφορούν τρέχουσες ανάγκες του στρατεύματος. Αν κάποιος επιχειρήσει να ιεραρχήσει τις ανάγκες που υπάρχουν, σε αυτή την περίπτωση τα ρωσικά άρματα BMP 3 βρίσκονται στην κορυφή της σχετικής λίστας. Η κυπριακή πλευρά εντόπισε μιας πρώτης τάξεως ευκαιρία να ξεφορτωθεί τα γερασμένα ρωσικά άρματα με τον πόλεμο στην Ουκρανία, ωστόσο μια τέτοια εξέλιξη ναυάγησε προτού ανακοινωθεί επίσημα το αμερικανικό ενδιαφέρον έτσι όπως είχε διατυπωθεί από πλευράς Ουάσιγκτον στη Λευκωσία. Επίσης, χωρίς προοπτικές πρέπει να θεωρείται και το σενάριο που είχε κυκλοφορήσει για κάποιου είδους απόσυρσης των BMP 3 και αντικατάστασή τους με τα γερμανικά Marder. Το μοντέλο αντικατάστασης των ελληνικών BMP 1 εκ των πραγμάτων κρίθηκε ανεφάρμοστο, μιας και προέβλεπε το απαγορευτικό για τη Λευκωσία σενάριο της παραχώρησής τους στην Ουκρανία. Όπως σημειώνουν στρατιωτικές πηγές στην «Κ», αν και η συζήτηση με τους Γερμανούς έχει παγώσει η μόνη χαραμάδα υλοποίησης των σχεδιασμών είναι η απόσυρση των BMP 3 να γίνει μέσω Ελλάδας με την παραχώρηση ενός αδιευκρίνιστου αριθμού γερμανικών Merder που έχει να λαμβάνει ο ελληνικός στρατός ως ισοδύναμο από την παραχώρηση των BMP 1.

Για τα ρωσικά άρματα BMP 3 το επικρατέστερο σενάριο είναι αυτό της επιμήκυνσης του επιχειρησιακού χρόνου τους. Όπως πληροφορείται η «Κ» το όλο θέμα έχει συζητηθεί με τους Ισραηλινούς, ωστόσο και εδώ τίθεται θέμα κόστους.

Κυπριακή λύση

Υπό αυτές τις περιστάσεις και την όποια προοπτική ανανέωσης να πηγαίνει σε βάθος χρόνου, αναγκαστικά, οι επιτελείς του ΥΠΑΜ στρέφονται στην τετριμμένη λύση επιμήκυνσης της επιχειρησιακής ζωής των ρωσικών BMP 3. Στο κομμάτι αυτό φαίνεται να υπάρχουν επιλογές. Σύμφωνα με συγκλίνουσες πληροφορίες της «Κ» τη λογική αγοράς χρόνου ζωής των ρωσικών αρμάτων μέχρι να ωριμάσουν οι προϋποθέσεις μπορεί να υποστηρίξει ισραηλινή εταιρεία, η οποία έχει τις υποδομές και την τεχνογνωσία να πραγματοποιήσει ένα λίφτινγκ στο μηχανολογικό κομμάτι των αρμάτων. Όπως πληροφορείται η «Κ», οι επιτελείς του ΥΠΑΜ φαίνεται να έχουν κάνει επαφές με τους Ισραηλινούς ωστόσο και εδώ το θέμα που υπάρχει είναι το κόστος συντήρησης. Στο σημείο αυτό θα πρέπει να σημειωθεί και το πρόβλημα που υπάρχει με τα ανταλλακτικά συντήρησης των αρμάτων, ένεκα του εμπάργκο της Ε.Ε. κατά της Ρωσίας, ένα ζήτημα που δεν αφορά μόνο το BMP 3 αλλά και άλλα οπλικά συστήματα ιδίας προέλευσης όπως π.χ. τα άρματα μάχης T80 U.

Αρματα T80 U

Το δεύτερο οπλικό σύστημα για το οποίο προκύπτει ανάγκη σταδιακής αντικατάστασής του είναι το ρωσικό T80 U. Στην προκειμένη περίπτωση δεν φαίνεται να προκύπτουν πιεστικά λειτουργικά και επιχειρησιακά προβλήματα του όπλου μιας και είχε γίνει προμήθεια ανταλλακτικών πριν από την επιβολή του εμπάργκο, πλην όμως το συγκεκριμένο όπλο θεωρείται γερασμένο και με ένα όριο ζωής, σύμφωνα με στρατιωτικούς αναλυτές, τα περίπου 10 χρόνια. Το T80 U θεωρείται η ναυαρχίδα της ρωσικής στρατιωτικής βιομηχανίας στην Ε.Φ., η οποία έχει ως κατεύθυνση της απο-ρωσοποίησης του οπλοστασίου της. Τα όσα προκύπτουν ως άμεσες ανάγκες δεν είναι άσχετα με τις πληροφορίες που υπήρχαν στο παρελθόν για ενδιαφέρον της Λευκωσίας για τα γερμανικά άρματα μάχης leopard και πρόσφατα για τα ισραηλινά Merkava. Για τα γερμανικά leopard ισχύει ό,τι και για τα Merder, για τα δε ισραηλινά το παρασκήνιο επιμένει πως το ενδιαφέρον συνεχίζεται και μάλιστα έχουν γίνει βήματα. Και για τους δυο τύπους αρμάτων μάχης δεν υφίσταται το ζήτημα της διαθεσιμότητας. Το κατά πόσο, όμως, θα προχωρήσει η αγορά τους θα εξαρτηθεί από το οικονομικό σκέλος. Στην περίπτωση του Merkava οι Ισραηλινοί μπορούν να πωλήσουν παλαιότερους τύπους, MK1 – MK2. Για τα γερμανικά leopard πληροφορίες υποστήριζαν την προοπτική της Ελλάδας και την παραχώρηση ενός αριθμού αρμάτων τα οποία θα απέσυρε ο ελληνικός στρατός χωρίς να υπάρχει συνέχεια.

Από αέρος

Λιγότερο πιεστικές, σε σχέση με τα ρωσικά άρματα, είναι οι επιχειρησιακές ανάγκες της Ε.Φ. στο κομμάτι της αεράμυνας. Το σύστημα που χτίστηκε από αρχές της δεκαετίας του 2000 κρίνεται ικανοποιητικό, ωστόσο και εδώ οι εξελίξεις στη στρατιωτική τεχνολογία επιβάλλουν διορθωτικές κινήσεις, ειδικά μετά τις προκλητικές διακηρύξεις της τουρκικής πλευράς για μετατροπή του αεροδρομίου στο κατεχόμενο Λευκόνοικο σε βάση μη επανδρωμένων αεροσκαφών (UAV). Την προσοχή των επιτελών του ΥΠΑΜ έχει τραβήξει το δοκιμασμένο από πλευράς αποτελεσματικότητας ισραηλινό σύστημα Iron Dome, που κατασκευάζει η κρατική εταιρεία Rafael Defense Systems. Παρά τα όσα διέρρευσαν στο παρελθόν η αγορά του φαίνεται να έχει σκαλώσει. Σύμφωνα με στρατιωτικές πηγές μια ενδεχόμενη αγορά της ισραηλινής αντιαεροπορικής ομπρέλας θα κάλυπτε το κενό από μια απόσυρση του ρωσικού συστήματος μέσου βεληνεκούς TOR M1.

Θέλουν ανανέωση του εμπάργκο στα τρία χρόνια

Με δεδομένα τα οικονομικά θέματα που προκύπτουν στο κομμάτι των εξοπλιστικών, ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην ενίσχυση της Εθνικής Φρουράς μέσω διεθνών συνεργασιών. Μετά την άρση του εμπάργκο, οι σχέσεις Κύπρου - ΗΠΑ στον στρατιωτικό τομέα έχουν ενισχυθεί σημαντικά, με ποικίλες δραστηριότητες στον σχεδιασμό αλλά και στην συνεκπαίδευση.

Η πρόσφατη ανανέωση των περιορισμών στις πωλήσεις στρατιωτικού υλικού έτυχε θερμής υποδοχής στη Λευκωσία, ωστόσο η χρονική διάρκεια ανανέωσης του ενός έτους φαίνεται να δημιουργεί πρακτικά προβλήματα στη συνεργασία των δύο χωρών.

Η Λευκωσία, σύμφωνα με αξιόπιστες πηγές, φαίνεται να έχει μεταφέρει στην Ουάσιγκτον τη θέση της για αύξηση του χρόνου ανανέωσης του εμπάργκο στα τρία χρόνια με το ετυμολογικό ότι έτσι θα επιλυθούν πρακτικά ζητήματα συμβολαίων συνεργασίας. Στο κομμάτι των συνεργασιών ιδιαίτερη σημασία επιδεικνύεται και στην πλευρά της Ε.Ε. με τη δημιουργία δύναμης ταχείας επεμβάσεως. Όπως τονίζεται από το ΥΠΑΜ, η Κυπριακή Δημοκρατίας τόσο στην περίπτωση των ΗΠΑ όσο και της Ε.Ε. μπορεί να διαθέσει τις υποδομές της, λιμάνια και αεροδρόμια, αναδεικνύοντας έτσι τη γεωγραφική θέση της Κύπρου στην Ανατολική Μεσόγειο.

Σε ό,τι αφορά της ΗΠΑ, όπως είχε γράψει παλαιότερα η «Κ», η αεροπορική βάση Ανδρέας Παπανδρέου στην Πάφο έχει πάρει το πράσινο φως από τους Αμερικανούς για επιχειρήσεις απεγκλωβισμού πολιτών από χώρες της περιοχής.

ΑΥΘΟΡΜΗΤΩΣ / *Γράφει ο* **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**

Ραχατλίδικο Ιδρυμα Κύπρου

Ό,τι και να γίνεται, ο κόσμος να τελειώνει, σεισμοί, λοιμοί, λιμοί και καταποντισμοί, το ΡΙΚ, το Ραδιοφωνικό Ίδρυμα Κύπρου δηλαδή, δεν ξεκινάει την κανονική λειτουργία του αν δεν μπει Σεπτέμβριος. Προφανώς αυτό γίνεται για να έχει εξασφαλισμένη τηλεθέαση και ακροαματικότητα, δεν μπορώ να δώσω άλλη εξήγηση... μετά τη σιωπή της κρατικής μας ραδιοτηλεόρασης για όσα συνέβησαν στην Πύλα την περασμένη εβδομάδα, και τις έντονες διεθνείς αντιδράσεις, αλλά και για τις καταστροφικές φωτιές στην Ελλάδα, αν θέλουμε κάτι πιο εθνικό. Τίποτα, απλώς σιγή κεραιών, με πολλές επαναλήψεις βέβαια εκπομπών της περασμένης περιόδου. Συμφωνώ απόλυτα πως οι άδειες είναι ιερό πράγμα, αλλά δεν θα έπρεπε να είχαν κάποιους λειτουργούς για έκτακτες περιπτώσεις; Εκτός και αν όσα έγιναν στην Πύλα, στο ΡΙΚ δεν τα θεώρησαν σημαντικά, οπότε αποφάσισαν να μη δώσουν σημασία... Μη μου τις άδειες ταράσετε, λοιπόν, εκεί στο Ραχατλίδικο Ίδρυμα Κύπρου.

Μη μου τις άδειες ταράσετε στο Ραχατλίδικο Ιδρυμα Κύπρου, συγγνώμη, στο Ραδιοφωνικό Ιδρυμα Κύπρου, που ενώ στην Πύλα συνέβαιναν σοβαρά πράγματα εμείς βλέπαμε σε επανάληψη ό,τι είδαμε τον χειμώνα...

Οποιος δεν πονεί γοργοσυβάζεται

Έντονα αντέδρασε η ηθοποιός Νιόβη Χαραλάμπους για την αντιμετώπιση που είχε από λειτουργό της Επαρχιακής Διοίκησης Λευκωσίας, όταν επιχείρησε να ανανεώσει τις ταυτότητες των ηλικιωμένων γονιών της, οι οποίοι αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υγείας, του σκηνοθέτη Νίκου Χαραλάμπους και της ηθοποιού Μαρίας Μίχα. Έψεξε την κατάσταση σε μέσο κοινωνικής δικτύωσης και όπως καταλαβαίνετε το πράγμα πήρε μεγάλες διαστάσεις, όπως και έπρεπε. Αυτό που θύμωσε την ηθοποιό ήταν η απάντηση που πήρε από λειτουργό –που ήταν το λιγότερο άκομψη... «Ε αφού είναι κλινήρης η μάμμα σου τι θέλεις την ταυτότητα;». Τραγικό και συνάμα σύμπτωμα της κοινωνίας μας και όπως έχει γράψει και η συνάδελφος Ελένη Ξένου στην εφημερίδα μας το θέμα του ηλικιακού ρατσισμού θα πρέπει να μας απασχολήσει σοβαρά, αλλά και η φροντίδα της πολιτείας προς τους γηραιότερους. Φυσικά, θα πρέπει να μας απασχολήσει και η αδιαφορία μας απέναντι στον πόνο και το ζόρισμα του άλλου... και θα πρέπει να είναι στο ραντάρ εκείνων των ανθρώπων που εργάζονται σε τέτοιες υπηρεσίες ή στην εξυπηρέτηση των πολιτών. Γιατί το «ξένοι πόνοι χάχαρα» δεν μας το εγγυάται κανείς.

Υπηρέτες του ανθρώπου Ι

Μετά τη δημόσια τοποθέτηση της Νιόβης Χαραλάμπους, και επειδή η στήλη θέλει να αποδίδει τα εύσημα, ο υπουργός Εσωτερικών Κωνσταντίνος Ιωάννου έσπευσε να διερευνήσει το περιστατικό και μίλησε, όπως μαθαίνουμε, και με την ίδια την κα Χαραλάμπους. Μακάρι να μη χρειαστεί ένας υπουργός να απασχοληθεί ξανά με κάτι που θα έπρεπε αυτονόητα να μην είχε ποτέ συμβεί. Δεν ξέρω αν υπάρχει Κώδικας Καλής Συμπεριφοράς στη Δημόσια Υπηρεσία, αλλά αν δεν υπάρχει θα πρέπει να θεσμοθετηθεί, διότι δεν μπορεί ο/η κάθε λειτουργός να νομίζει ότι κρατάει τον πάπα από την τιάρα του ή ότι έχει και το καρπούζι και το μαχαίρι... Μπράβο, λοιπόν, στον κ. Ιωάννου για τα αντανακλαστικά του, και η ευθύνη από εδώ και πέρα είναι στους διευθυντές και τους προϊσταμένους να χαλιναγωγήσουν τους υφισταμένους τους και να αισθάνονται όλοι οι δημόσιοι λειτουργοί ότι υπηρετούν το δημόσιο συμφέρον και τους πολίτες αυτού του κολοβού κράτους.

Υπηρέτες του ανθρώπου ΙΙ

Θετικά αντέδρασε και το Γραφείο της υφυπουργού Κοινωνικής Πρόνοιας Μαριλένας Ευαγγέλου, όταν ενημερώθηκε από φίλο της στήλης για περιστατικό συνανθρώπου μας που ζούσε για κάποιες ημέρες σε πάρκο στο κέντρο της Λευκωσίας. Το γραφείο κλήθηκε να διερευνήσει το περιστατικό εκτός ωρών εργασίας, ενεργοποιώντας τον επί καθήκοντι κοινωνικό λειτουργό. Και αυτό είναι καλό και η στήλη οφείλει να το πει. Φυσικά, οι προκλήσεις του υφυπουργείου και ιδιαίτερα του Τμήματος Κοινωνικής Ευημερίας είναι πολλές και θα πρέπει επιτέλους αυτό το ανθρωποκεντρικό μοντέλο διακυβέρνησης που προσπαθεί να πλασάρει ο πρόεδρος της Δημοκρατίας Νίκος Χριστοδουλίδης να αρχίσει να λειτουργεί, αρχής γενομένης από το υφυπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας, και να εξακτινωθεί προς άλλες κυβερνητικές που ασχολούνται με τον άνθρωπο. Η στήλη θα παρακολουθήσει το ζήτημα για το οποίο ενημερώθηκε και θα έχει τις κεραίες της ανοικτές για παρόμοια θέματα.

Πάλι η Χλώρακα

Και μιας και πιάσαμε τις αρμοδιότητες του υφυπουργείου Κοινωνικής Πρόνοιας, η κοινή γνώμη περιμένει σοβαρή και υπεύθυνη ενημέρωση για ό,τι συμβαίνει στη Χλώρακα και πώς το χρονίζον ζήτημα θα αντιμετωπιστεί με γνώμονα τον άνθρωπο που έχει ανάγκη και όχι την κοινή γνώμη. Η στήλη γνωρίζει ότι η προηγούμενη υφυπουργός Κοινωνικής Πρόνοιας είχε αρχίσει να προγραμματίζει λύσεις ώστε να εκτονωθεί η κατάσταση. Είναι πολλά τα ερωτηματικά που ανακύπτουν, όπως το καθεστώς του κτιρίου και οι νομικές ευθύνες της διαχειρίστριας εταιρείας, το γιατί αφήνεται να διογκωθεί ξανά με τέτοιον τρόπο ένα περιστατικό που μόνο καινούργιο δεν είναι. Επίσης, θα ήταν καλό να γνωρίζαμε σε ποιες ενέργειες προέβη η κοινότητα της Χλώρακας προς τις αρμόδιες αρχές για το θέμα της κατάληψης του κτιρίου; Γιατί δεν εκτελέστηκαν τα προηγούμενα διατάγματα από τις αρμόδιες αρχές... Τα προβλήματα είναι σοβαρά και χρειάζονται σοβαρή αντιμετώπιση.

Το ΑΚΕΛ οφείλει να λογοδοτήσει

Της **ΕΛΕΝΗΣ ΞΕΝΟΥ**

Οταν αναφερόμαστε στο Σχέδιο Ανάν, δεν αναφερόμαστε απλώς σε ένα ακόμα σχέδιο που μας προτάθηκε και το απορρίψαμε. Αναφερόμαστε σε μια ιστορική συγκυρία, φοβερά ευνοϊκή για πολλούς λόγους (την υποστήριξη από τον διεθνή παράγοντα, την κατοχύρωσή του μέσω των ευρωπαϊκών θεσμών, τη δυναμική αντίδραση των Τουρκοκυπρίων εναντίον του Ντενκτάς κτλ.) να λύσουμε το Κυπριακό, το momentum της οποίας χάσαμε οριστικά.

Και ταυτόχρονα αναφερόμαστε σε μία από τις πιο σκοτεινές περιόδους χειραγώγησης της κοινής γνώμης με την δαιμονοποίηση του «Ναι» να αποκτά διαστάσεις περιορισμού της ελευθερίας της έκφρασης. Άρα, όταν ο κ. Κυπριανού αποφασίζει να αποκαλύψει για πρώτη φορά πως το «Ναι» του ΑΚΕΛ μετατράπηκε εν μια νυκτί σε «Όχι», τότε οφείλει συνάμα να καλέσει το κόμμα του να αναλάβει τις βαρύτατες ευθύνες που φέρει απέναντι στον τόπο και να απολογηθεί προσωπικά που δεν διαχώρισε τότε την θέση του, υπερασπιζόμενος τη χώρα πάνω από το κόμμα. Τι μας αποκάλυψε λοιπόν ο κ. Κυπριανού; Πως τα δεδομένα άλλαζαν συνεχώς εκείνες τις μέρες και πως έπρεπε να μετρήσουν πού θα οδηγούσε το «Ναι» του ΑΚΕΛ. Και μετρήσαν πως θα οδηγούσε σε πλήρη διχασμό, αφού η ΕΔΕΚ είχε αποφασίσει «Όχι» και επίσης ένα μεγάλος μέρος του ΔΗΣΥ φημολογείτο πως θα ψήφιζε «Όχι».

Το γιατί δεν φρόντισαν να υπερασπιστούν περισσότερο το «Ναι» και να εργαστούν ώς όφειλαν στη δίκαιη, σφαιρική και αντικειμενική πληροφόρηση του κόσμου ώστε να αποτρέψουν τον «διχασμό» δεν μας το εξήγησε. Μας αποκάλυψε, ωστόσο, πως «αιωρείτο η απειλή ότι ο Παπαδόπουλος θα παραιτείτο σε περίπτωση που υιοθετείτο το "ναι" και πως σε ένα τέτοιο ενδεχόμενο θα ζητείτο από τον Χριστόφια να υπογράψει το σχέδιο, ως πρόεδρος της Βουλής, ένα σχέδιο που δεν διαπραγματεύτηκε ο ίδιος». Για μια απειλή λοιπόν που «αιωρείτο στον αέρα» και για την πολιτική δειλία της ηγεσίας του ΑΚΕΛ να αρθεί στο ύψος της ιστορικής εκείνης συγκυρίας, το «Ανάν» αφέθηκε έρμαιο του Τάσσου Παπαδόπουλου και της περιρρέουσας ατμόσφαιρας, η οποία συκοφαντούσε όποια φωνή τασσόταν υπέρ, παρουσιάζοντάς την σαν προϊόν προδοσίας ή εξαγοράς.

Ο κ. Κυπριανού στη συνέντευξή του παραδέχεται πως δεν υπήρχε ανοχή στη διαφορετική άποψη και πως «η δαιμονοποίησή της ήταν μια μελανή σελίδα στην ιστορία της κυπριακής πολιτικής ζωής». Γι' αυτήν ωστόσο τη μελανή σελίδα οφείλει τόσο ο ίδιος όσο και το υπόλοιπο ΑΚΕΛ να αναλάβουν τις ευθύνες τους που όχι μόνο δεν έπραξαν τίποτα για να την αποτρέψουν, αλλά ένιπταν τας χείρας τους, επιτρέποντας τον διαχωρισμό των πολιτών σε «προδότες» και «πατριώτες» σε ένα κλίμα που μόνο δημοκρατία δεν θύμιζε.

Και κατά τ' άλλα το ΑΚΕΛ –σύμφωνα με τον κ. Κυπριανού– αποφάσισε το «Όχι» γιατί μεταξύ άλλων φοβήθηκε πως με το «Ναι» θα προκαλούσε εθνικό διχασμό, ενώ ήδη θριάμβευε –με την ανοχή του– ο διχασμός που επιτηδευμένα καλλιεργείτο, ώστε να εκβιαστεί συναισθηματικά η κοινή γνώμη και να χειραγωγηθεί προς την απόρριψη του εν λόγω Σχεδίου. Ο κ. Παπαπέτρου, καλεσμένος στο «Pints of Politics», είχε αναφέρει ως παράδειγμα αυτής της χειραγώγησης το «κόψιμο» μέχρι και του Αλβάρο Ντε Σότο από το ΡΙΚ, όταν ο ίδιος πρότεινε να πάει για να επεξηγήσει το περιεχόμενο του Σχεδίου (!).

Αυτή λοιπόν την πολιτική χειραγώγηση γιατί την ανέχτηκε το ΑΚΕΛ, και γιατί εφόσον ο κ. Κυπριανού παραδέχεται την ύπαρξη της, έστω και 20 χρόνια μετά, δεν καλεί το κόμμα του να ομολογήσει mea culpa; Ακόμα κι αν δεχτούμε τις δικαιολογίες του ΑΚΕΛ περί «τσιμεντώματος του Ναι», για την ανοχή του στην δαιμονοποίηση του «Ναι», η οποία ενδεχομένως να ευθύνεται και για απόρριψη του σχεδίου, καμία δικαιολογία δεν μπορεί να υπάρξει. Αντιθέτως, το ΑΚΕΛ οφείλει –πόσο μάλλον μετά και από τις παραδοχές του κ. Κυπριανού– να λογοδοτήσει.

Αντ' αυτού όμως, τηρεί σιγή ιχθύος, παραμένοντας κρυμμένο πίσω από την πολιτική του ατολμία.

elenixenou11@gmail.com

EPA/IDREES MOHAMMED

Ινδές μαθήτριες με παραδοσιακά φορέματα χορεύουν λαϊκό χορό της Κεράλα κατά τη διάρκεια των εορτασμών του φεστιβάλ Onam, ενός φεστιβάλ συγκομιδής διάρκειας 10 ημερών που γιορτάζεται κυρίως στη νότια πολιτεία της Ινδίας Κεράλα.

Δηλητήριο στα αποκαΐδια

Του **ΠΑΣΧΟΥ ΜΑΝΔΡΑΒΕΛΗ**

Για πρώτη φορά στον υπερτετραετή βίο της η κυβέρνηση δείχνει να τα έχει χαμένα. Το μαγικό της επικοινωνιακό χάρισμα, που έκανε χρυσό ό,τι κι αν έπιανε (στο στόμα της), δείχνει να κάηκε μαζί με εκατοντάδες χιλιάδες στρέμματα δάσους, δεκάδες σπίτια και δύο ντουζίνες (συνολικώς) ανθρώπους. Να φταίει άραγε η κόπωση από την πρώτη τετραετία συν η εργώδης (χωρίς λόγο, όπως αποδείχθηκε) προεκλογική εκστρατεία; Να υπάρχει η οίηση του 41% και μια α λα Τραμπ αντίληψη «θα μπορούσα να σταθώ στη μέση της Πέμπτης Λεωφόρου στη Νέα Υόρκη, να πυροβολήσω κάποιον και δεν θα έχανα ούτε ψήφο»; Οποια κι αν είναι η αιτία, ο δύσκολος τούτος Αύγουστος δεν έδειξε μόνο αποδιάρθρωση των μηχανισμών ασφαλείας –κάτι που ξέραμε– αλλά και του χρυσοχέρη μηχανισμού επικοινωνίας, κάτι που δεν περιμέναμε.

Την περασμένη εβδομάδα τα ακούσαμε όλα για τις αιτίες της μεγάλης καταστροφής. Από την κλιματική κρίση «που ήρθε νωρίτερα από ό,τι περιμέναμε» (Σοφία Βούλτεψη), μέχρι τις «15 παράλληλες (!) εστίες στη Δαδιά» (Ακης Σκέρτσος), από τους Ρομά που καίνε καλώδια, μέχρι τους παράτυπους μετανάστες. Ομως, άλλα έλεγε η Αστυνομία, άλλα η Πυροσβεστική, άλλα αντ' άλλων οι υπουργοί. Το μόνο που απέμεινε από την κυβερνητική ρητορική είναι η πολλαπλώς διατυπωμένη υπόσχεση ότι «κάποιοι, κάπου, κάποτε θα τιμωρηθούν για όσα υφίσταται η πατρίδα». Κι αυτά είναι πολλά. Εχουμε νεκρούς όπως στο Μάτι. Εχουμε καταστροφές σε μνημεία της παγκόσμιας κληρονομιάς (Μονή Οσίου Λουκά), όπως το 2007 όταν κατακάηκε ο Κρόνιος Λόφος και ο τότε υπουργός Πολιτισμού Γιώργος Βουλγαράκης δήλωνε ότι «η φωτιά έκαψε κάποια δένδρα πέριξ του χώρου» (27.8.2007). Εχουμε τη δεύτερη μεγαλύτερη έκταση καταστροφών· μέχρι στιγμής έγιναν στάχτη 1,2 εκατ. στρέμματα, όταν ολόκληρο το 2007 είχαν καεί 2,7 εκατ. στρέμματα.

Για όλα αυτά η κυβέρνηση ακολουθεί την κλασική λαϊκιστική συνταγή. Αντί να προτείνει λύσεις, ψάχνει να βρει ενόχους. Αυτοί, φυσικά, βρίσκονται σε πληθυσμιακές ομάδες που αποτελούν τους «εχθρούς υπηρεσίας» του εθνικού φρονήματος· πολύ παλιά ήταν οι οικοπεδοφάγοι, μετά έγιναν οι Τούρκοι, μετά κάποιοι άγνωστης εθνικής ταυτότητας πράκτορες που ήθελαν να υπονομεύσουν τον κ. Κώστα Καραμανλή, τώρα είναι οι παράνομοι μετανάστες, οι «λάθρο» όπως διαβάσαμε σε οκτάστηλο τίτλο αθηναϊκής εφημερίδας.

Βεβαίως η ανθρώπινη φαντασία είναι οργιώδης· εδώ ανακάλυψαν «τσιπάκια» μέσα στο υγρό των εμβολίων και τώρα στις ταυτότητες. Η καταπολέμηση τέτοιων δοξασιών είναι εξαιρετικώς δύσκολη, αλλά αποτελεί χρέος κάθε κυβέρνησης, διότι όταν ο παραλογισμός φουντώνει σε μια κοινωνία (όποιος παραλογισμός, σε κάθε κοινωνία) έχει απρόβλεπτα και εξαιρετικώς τοξικά αποτελέσματα. Το παράδοξο είναι ότι η κυβέρνηση όχι μόνο δεν αποστομώνει τους συνωμοσιολόγους πριν αυτοί χύσουν το δηλητήριό τους στην κοινωνία, αλλά τους σιγοντάρει κιόλας, στον βωμό ενός πρόσκαιρου επικοινωνιακού οφέλους. Τι κι αν όλοι, συμπεριλαμβανομένου του δημάρχου Αλεξανδρούπολης, δήλωσαν ότι η μεγάλη φωτιά στον Εβρο ξεκίνησε από κεραυνό; Λίγες ημέρες μετά η κυβέρνηση, μην μπορώντας να διαχειριστεί το πολιτικό κόστος μιας τόσο μεγάλης καταστροφής, άφηνε να διαρρεύσουν «πληροφορίες» περί ερευνών της ΕΥΠ και επομένως «οι Αρχές βλέπουν τώρα οργανωμένο σχέδιο εμπρηστών, με σκοπό να κατακαύσουν τη χώρα (...) 15 εστίες φωτιάς στα περάσματα λαθρομεταναστών στη Δαδιά» («Ελεύθερη Θράκη», 25.8.2023).

Μην μπορώντας να διαχειριστεί το πολιτικό κόστος μιας τόσο μεγάλης καταστροφής, η κυβέρνηση ακολουθεί την κλασική λαϊκιστική συνταγή. Αντί να προτείνει λύσεις, ψάχνει να βρει ενόχους.

Μετά οι υπόνοιες πέρασαν και σε επίσημα κυβερνητικά χείλη, που «είδαν» τις πυρκαγιές στα περάσματα μεταναστών και τον κ. Ακη Σκέρτσο να βρίσκει «παράλληλους» στις εστίες φωτιάς κ.λπ. Σαν να μην έφτανε δηλαδή «η στραβή που έκατσε στη βάρδιά της», η κυβέρνηση αποφάσισε να χύσει και δηλητήριο στα αποκαΐδια, πάνω στο οποίο φύονται διάφορα μπουμπούκια, όπως συλλέκτες «κομματιών» στον πολύπαθο Εβρο.

Τα καμένα μυαλά

Του **ΣΤΑΥΡΟΥ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ**

Ελληνάρας. Όχι παλαιάς κοπής, απ' αυτούς που κάποτε έκαναν «ζημιές» στα μπουζουξίδικα, τρώγοντας μέχρι τελευταίας δραχμής τις ευρωπαϊκές επιδοτήσεις. Ελληνάρας νέου τύπου. Με καμένα μυαλά, γεμάτος μίσος για ό,τι αντιλαμβάνεται ως απειλή. Ομοφοβικός και ρατσιστής. Έτοιμος να υιοθετήσει καταγέλαστες θεωρίες συνωμοσίας, για τα ύποπτα εμβόλια, τα μικροτσίπ στις νέες ταυτότητες και τους μετανάστες σε διατεταγμένη υπηρεσία να κάψουν τη χώρα.

Ελληνάρας. Όπως εκείνος ο απίστευτος τύπος στην Αλεξανδρούπολη που ενώ καιγόταν ο τόπος στοίβαξε μετανάστες σε ένα τρέιλερ κι ύστερα κόμπαζε μπροστά στην κάμερα: «Κοιμόμαστε! Μια βόλτα και έχω φορτώσει 25 κομμάτια εδώ μέσα στο τρέιλερ». Κομμάτια. Αυτή τη χυδαία λέξη χρησιμοποίησε. Κι έπειτα, με το θράσος αυτού που επιβιώνει χάρις στην ανοχή των άλλων, άνοιξε την πόρτα του τρέιλερ για να επιδείξει το θήραμά του: Έναν άντρα με φοβισμένα μάτια, έρμαιο στην παράνοια που γεννά το μίσος. «Αυτοί είναι ορκισμένοι να μας κάψουνε. Γεμάτα τα πουρνάρια, παντού, αυτό σας λέω παιδιά. Οργανωθείτε, βγείτε όλοι να τους μαζέψουμε» λέει, καλώντας τους ομοϊδεάτες του σε ένα ανθρώπινο σαφάρι. Ξέρετε τι κάνει την αγριότητά του γκροτέσκ; Η αποκάλυψη ότι ο εν λόγω «Ελληνάρας» είναι αλβανικής καταγωγής, απόδειξη ότι το «είδος» δεν καθορίζεται από την εθνική ταυτότητα.

Ελληνάρας νέου τύπου. Κάποτε ήταν γραφικός. Τώρα πια είναι επικίνδυνος. Αυτή η απεχθής φάρα που όταν κατάφερε να εκλέξει τους νεοναζί αποθρασύνθηκε τελείως. Ένιωσαν δυνατοί. Άτρωτοι. Την τελευταία δεκαετία, πάνω από μισό εκατομμύριο άνθρωποι είχαν δώσει στη συμμορία του Μιχαλολιάκου κοινοβουλευτική νομιμοποίηση. Κι έτσι το αβγό του φιδιού δεν επωάστηκε απλώς. Εκκολάφθηκε και οδήγησε στον εκφασισμό σημαντικού μέρους της ελληνικής κοινωνίας. Στις πρόσφατες βουλευτικές εκλογές τα ορφανά του Κασιδιάρη βρήκαν νέα κομματική στέγη. Άλλοι πήγαν στους νεοσύστατους Σπαρτιάτες, άλλοι στην Ελληνική Λύση του Βελόπουλου και άλλοι στο κόμμα Νίκη. Έχει σημασία να το θυμόμαστε αυτό καθώς δεν πρόκειται για στατιστικά νούμερα, αλλά για ανθρώπους που ζουν δίπλα μας. Που κινούνται ανάμεσά μας. Στην Ελλάδα, αλλά κι εδώ, στη νήσο των Αγίων, όπου κυκλοφορούν καλυμμένοι με τον φερετζέ της «κανονικότητας».

Άνθρωποι που μέσα στον όλεθρο των πυρκαγιών βρήκαν την ευκαιρία να ξεράσουν το δηλητήριό τους. Δεν θα πέσω στην παγίδα να αναδημοσιεύσω τα εμέσματά τους. Θα πω μόνο ότι την ώρα της μεγάλης καταστροφής, όταν βρέθηκαν οι απανθρακωμένες σοροί των 20 μεταναστών μέσα στο δάσος, γράφτηκαν αδιανόητα πράγματα. Τίποτε δεν τους πτόησε. Τίποτε δεν έκαμψε την αναλγησία τους. Ούτε το γεγονός ότι οι άνθρωποι αυτοί βρήκαν φρικτό θάνατο, ούτε καν ότι ανάμεσα στους νεκρούς υπήρχαν παιδιά. Το ρατσιστικό μίσος μόλυνε την κάθε τους λέξη. Γιατί μέσα στα αρρωστημένα τους κεφάλια φούντωσαν ξανά οι θεωρίες συνωμοσίας για τον «εξωτερικό εχθρό». Για τα «κομμάτια» που σκόρπισαν παντού, ανάμεσα στα πουρνάρια, ανάβοντας φωτιές.

Υπάρχουν δύο τρόποι για να διαβάσει κανείς το γεγονός αυτό: ο ένας είναι κοινωνιολογικός και ο άλλος πολιτικός. Αν επιλέξουμε την κοινωνιολογική προσέγγιση θα καταλήξουμε μάλλον σε διαπιστώσεις του τύπου «κάηκε η ανθρωπιά μας». Χωρίς να υποτιμώ αυτή την προσέγγιση, επιτρέψτε μου να πιστεύω πως προσπερνά την ουσία. Και η ουσία είναι αμιγώς πολιτική. Αφορά στη διαχείριση ενός από τα πιο σύνθετα και δύσκολα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, το μεταναστατευτικό. Τα καμένα μυαλά δεν αντιμετωπίζονται με ουμανιστικά ευχολόγια αλλά με πολιτικό ρεαλισμό. Με στρατηγικό σχέδιο, δηλαδή, το οποίο ν' απαντά πειστικά και αποτελεσματικά στα εξής ζητούμενα: Πώς αποτρέπεται η παράνομη είσοδος των μεταναστών. Πώς επαναπροωθούνται στις χώρες προέλευσής τους, εάν δεν δικαιολογείται η παραχώρηση ασύλου. Με ποιες διαδικασίες και πόσο γρήγορα εξετάζονται οι αιτήσεις τους. Τι είδους υποδομές δημιουργούνται στα Κέντρα Υποδοχής, με σεβασμό στην ανθρώπινη αξιοπρέπεια πάνω απ' όλα. Αλλά και πώς επιλύονται προβλήματα που επηρεάζουν τις τοπικές κοινωνίες (όπως η πρόσφατη εκκένωση του κτιρίου στη Χλώρακα) με σεβασμό στο δικαίωμα των πολιτών να ζουν σε συνθήκες ασφάλειας. Μόνο ο εξορθολογισμός του μεταναστευτικού θα λειτουργήσει σαν ανάχωμα στην τοξικότητα που, ελέω κοινωνικών δικτύων, απειλεί να μας πνίξει.

stavros.christodoulou@gmail.com

Η προληπτική πολιτική της κυβέρνησης στην Πύλα και η επάρκειά της

Του **ΠΑΥΛΟΥ Κ. ΞΑΝΘΟΥΛΗ**

Τα γεγονότα στην περιοχή της Πύλας είναι ίσως μία από τις λίγες περιπτώσεις κατά τις οποίες η Λευκωσία μπορεί να πιστωθεί με προληπτική προσπάθεια αναχαίτισης των τουρκικών μεθοδεύσεων. Οι αρμόδιες αρχές ασφαλείας είχαν την πληροφόρηση και ο πρόεδρος Χριστοδουλίδης, όπως και ο ΥΠΕΞ Κωνσταντίνος Κόμπος «σήκωσαν τα τηλέφωνα» και επιδόθηκαν σε μια έντονη προσπάθεια ενεργοποίησης του διεθνούς παράγοντα, περιλαμβανομένων του ΟΗΕ και κρατών της Ε.Ε. Δρώντας προληπτικά, με στόχο να ανατρέψουν το σκηνικό που έστησε η Άγκυρα, η οποία επιδιώκει να επεκτείνει τη γραμμή κατοχής, διανοίγοντας δρόμο και συνδέοντας την Πύλα με το κατεχόμενο Άρσος. Οι ενέργειες της Λευκωσίας κρίνονται αναμφισβήτητα θετικά. Έγιναν με τον δέοντα τρόπο, στοχευμένα. Όσο στοχευμένα είχε ενεργήσει και η Άγκυρα, για να επιβάλει νέα τετελεσμένα επί του εδάφους, ανατρέποντας για ακόμη μία φορά ένα στάτους κβο, το οποίο υποβάλλει, τα τελευταία χρόνια, σε συνεχείς μεταλλάξεις. Δυστυχώς για τη Λευκωσία, η επάρκεια των ενεργειών της έναντι στην Τουρκία δεν εξαρτάται από την ίδια. Εξαρτάται από τον διεθνή παράγοντα, την πολιτική του βούληση και τις ενέργειες που θα επιλέξει να κάνει. Αν και στο «κομμάτι» της δικής της προληπτικής πολιτικής, η Λευκωσία τα πήγε πολύ καλά, στο δεύτερο «κομμάτι», αυτό της «εξάρτησης» από τον διεθνή παράγοντα, δεν μπορεί να ειπωθεί το ίδιο. Τα κενά άλλωστε που καταγράφηκαν, μιλούν αφ' εαυτών:

• Οι αντιδράσεις που εκδηλώθηκαν εστιάστηκαν αποκλειστικά στους Τουρκοκυπρίους και σε κάθε περίπτωση, ξεφούσκωσαν πολύ γρήγορα.

• Κανείς, μα κανείς, ούτε το Συμβούλιο Ασφαλείας, ούτε ο γενικός γραμματέας ΟΗΕ, αλλά ούτε η Ε.Ε., τόλμησαν να αφήσουν την παραμικρή υπόνοια στις γραπτές τους δηλώσεις, ότι η Τουρκία είχε εμπλοκή στα γεγονότα της Πύλας. Αν και όλοι γνωρίζουν πολύ καλά, ότι η Άγκυρα είχε το γενικό πρόσταγμα και ότι η όλη προσπάθεια ήταν στοχευμένη, προκειμένου να επεκταθεί η γραμμή κατοχής, αλλά και να σταλούν μηνύματα υπογράμμισης της «κυριαρχικής ισότητας» από τον Ταγίπ Ερντογάν, ενόψει μιας ενδεχόμενης νέας προσπάθειας στο Κυπριακό. Ο διεθνής παράγοντας, Συμβούλιο Ασφαλείας, γ.γ. ΟΗΕ και Ε.Ε. εκτονώθηκαν αποκλειστικά στους Τουρκοκυπρίους, μοιράζοντας επικρίσεις και καταδίκες για ενέργειες που σχεδιάστηκαν και έλαβαν χώρα από την Τουρκία, για την οποία όμως δεν ακούστηκε κιχ.

• Ο Αντόνιο Γκουτέρες έφτασε στο σημείο να αμφισβητήσει ανακοίνωση της ΟΥΝΦΙΚΥΠ, η οποία είχε δει «σοβαρό έγκλημα» στην Πύλα, κάτι που ο γενικός γραμματέας ωστόσο δεν συμμερίστηκε.

• Η Ρωσία στην οποία κάποιοι εξακολουθούν να επενδύουν και σήμερα, παρά τους ισχυρούς δεσμούς Πούτιν-Ερντογάν, φρέναρε την έκδοση καταδικαστικής δήλωσης από το Συμβούλιο Ασφαλείας για 48 ώρες. Έδωσε χρόνο στην Άγκυρα να ενεργοποιηθεί και να εξασφαλίσει ότι η δήλωση του Συμβουλίου Ασφαλείας, «δεν την αφορά». Και δεν την αφορά, καθώς απλούστατα δεν την αναφέρει.

• Η δήλωση του Σ.Α. που είθισται να αποτελεί πυξίδα για όλους, επικρίνει μόνο την τουρκοκυπριακή πλευρά για τους τραυματισμούς ειρηνευτών και την καταστροφή οχημάτων της ΟΥΝΦΙΚΥΠ. Επί της ουσίας του ζητήματος, αρκείται να αναφερθεί σε παραβίαση του στάτους κβο στη νεκρή ζώνη και ζητάει «από όλες τις πλευρές να επιδείξουν ελαστικότητα» για μια αμοιβαία αποδεκτή λύση.

Όλα αυτά θα πρέπει να ηχήσουν ως καμπανάκι για τη Λευκωσία. Η οποία, αφενός θα πρέπει να είναι σε θέση να αναγνωρίσει ότι η επάρκεια των ενεργειών της εξαρτάται από «τρίτους». Και αφετέρου, να μπορεί να αναγνώσει ότι αυτοί οι «τρίτοι», όπως προκύπτει ευθέως από την πολιτική τους συμπεριφορά, δεν επιθυμούν, τουλάχιστον στην παρούσα χρονική περίοδο να δυσαρεστήσουν την Άγκυρα. Με κανένα τρόπο. Άλλωστε, εάν το Συμβούλιο Ασφαλείας και ο Αντόνιο Γκουτέρες αμφισβητούν ότι το ξυλοφόρτωμα ειρηνευτών από τις κατοχικές δυνάμεις συνιστά διεθνές έγκλημα, προκειμένου να μη δυσαρεστήσουν την Άγκυρα, πώς μπορεί κάποιος να αναμένει ότι θα ενεργήσουν διαφορετικά σε άλλα ζητήματα; Και εάν όλοι αυτοί γνωρίζουν ότι το σκηνικό της Πύλας ήταν μια στοχευμένη μίνι κρίση που μεθόδευσε ο ίδιος ο Ερντογάν, αλλά δεν του αποδίδουν καμιά ευθύνη, πώς είναι δυνατόν να πιστεύει κανείς ότι θα τον φέρουν προ των ευθυνών του και θα τον πειθαναγκάσουν να λύσει το Κυπριακό, στη βάση του «συμφωνημένου πλαισίου» διζωνικής, δικοινοτικής ομοσπονδίας;

Σημείωση: Ακόμη και η ΕΡΤ, η κρατική τηλεόραση της Ελλάδας, απέδωσε στους Τουρκοκυπρίους τις έκνομες ενέργειες στην Πύλα. Και όχι στην Τουρκία.

xanthoulis.pavlos@gmail.com

Προσωπικά στοιχήματα και δημόσιες πολιτικές

Του **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Περάσαμε ένα δύσκολο καλοκαίρι. Οι πολίτες νιώθουν θυμό και ανασφάλεια. Αναρωτιούνται «αν δεν μπορέσει αυτός ο τεχνοκράτης πρωθυπουργός, ποιος θα μπορέσει;». Ο ίδιος επιμένει να το «παίρνει πάνω του» μιλώντας για προσωπικά στοιχήματα. Προσωπικά στοιχήματα βάζεις, όμως, μόνο όταν είσαι βέβαιος ότι λειτουργεί σωστά κάθε «κομμάτι» του μηχανισμού και μόνο αν αντίστοιχα στοιχήματα έχουν βάλει και όλοι από κάτω, από τον υπουργό μέχρι τον σταθμάρχη

Το κράτος αυτό δεν θέλει διακοσμητική ανακαίνιση, αλλά ξερίζωμα και ξανακτίσιμο από την αρχή σε μερικούς τομείς.

του ΟΣΕ και τον αξιωματικό της ΕΛ.ΑΣ. ή της Πυροσβεστικής. Σαν πρωθυπουργός μπορείς να διορίσεις έναν υπουργό σε κρίσιμη θέση μόνο αν θα του εμπιστευόσουν τη διοίκηση μιας επιχείρησης, και διοικητές νοσοκομείων που δεν είναι απλά κολλητοί κάποιου, και να επιβάλεις διαδικασίες, εκπαίδευση και πειθαρχία εκεί που είναι όλα χύμα. Μπορείς επίσης να εμφυσήσεις σε υπουργούς, κρατικά στελέχη και δημοσίους υπαλλήλους την έννοια του συλλογικού στοιχήματος. Που αφορά όλους. Και που όλοι μοιράζονται εξίσου επιτυχίες και αποτυχίες. Μπορείς τέλος να απαγορεύσεις σε βουλευτές, υπουργούς, μητροπολίτες ή άλλους παράγοντες να τηλεφωνούν για να διοριστεί κάποιος «δικός τους» στην ηγεσία της ΕΛ.ΑΣ. ή άλλης κρίσιμης υπηρεσίας.

Μέχρις εκεί όμως.

Είμαστε μία παράδοξη χώρα είναι η αλήθεια. Η βαθιά ανεπάρκεια του κράτους οδηγεί σε παραλογισμούς. Εχω δει πρωθυπουργούς να ασχολούνται με ένα εξάρτημα που έλειπε από τον σωλήνα που μετέφερε το νερό στο Καστελλόριζο ή να τηλεφωνούν νύχτα σε έναν τμηματάρχη δημόσιας υπηρεσίας, στο σπίτι του, για να ξεμπλέξει κάποιος ταλαίπωρος επενδυτής από τα δίχτυα της γραφειοκρατίας. Δεν πάμε όμως μακριά έτσι. Ούτε το micromanagement λειτουργεί αποτελεσματικά, ούτε βέβαια και η προσθήκη μιας ακόμη επιτελικής «φέτας» ανάμεσα στο Μαξίμου και τα έγκατα του ελληνικού κράτους.

Υπάρχουν πολλοί ξένοι, για παράδειγμα, που θέλουν να επενδύσουν ή και να ζήσουν στην Ελλάδα. Μερικοί συναντούν τον πρωθυπουργό και ενθουσιάζονται γιατί βλέπουν έναν σύγχρονο, τεχνοκράτη ηγέτη. Οταν έρχεται η ώρα της υλοποίησης των σχεδίων τους όμως, πέφτουν συχνά στα βράχια, και εκεί κανείς δεν μπορεί να τους βοηθήσει. Νιώθουν σαν να έχουν μπει σε ένα ξενοδοχείο που η είσοδος και η ρεσεψιόν του μοιάζει με τη Μεγάλη Βρεταννία, αλλά όταν πας στο δωμάτιο σού θυμίζει κάτι από μοτέλ στην παλιά Εθνική. Θέλει πολλή δουλειά για να αλλάξει αυτό, έχουμε δρόμο. Το κράτος αυτό δεν θέλει διακοσμητική ανακαίνιση αλλά ξερίζωμα και ξανακτίσιμο από την αρχή σε μερικούς τομείς. Τώρα που έχουμε τέσσερα χρόνια τράτο έως τις επόμενες εκλογές.

«Νεο-Βενιζελικά...»

Του **ΚΩΣΤΑ ΙΟΡΔΑΝΙΔΗ**

Οι επικρίσεις, διαφορετικές ως προς τον τόνο και ως προς τα σημεία εμφάσεως, των τριών μεγαλυτέρων κομμάτων της αντιπολιτεύσεως –ΣΥΡΙΖΑ, ΠΑΣΟΚ και ΚΚΕ– για την απόφαση του πρωθυπουργού Κυριάκου Μητσοτάκη αναφορικά με την εκπαίδευση των Ουκρανών πιλότων στη χώρα μας από Ελληνες πιλότους της Πολεμικής Αεροπορίας δεν εξέπληξαν.

Βεβαίως η Ελλάς έχει ήδη εμπλακεί στον πόλεμο του Αμερικανού προέδρου Τζο Μπάιντεν εναντίον της Ρωσίας, όπως και οι άλλοι Ευρωπαίοι σύμμαχοι των ΗΠΑ, μέλη του ΝΑΤΟ – κάποιοι με μεγάλο εν-

Κάποια στήριξη της Ελλάδος έναντι της Τουρκίας επιδιώκει ο κ. Μητσοτάκης από τις ΗΠΑ.

θουσιασμό, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο, η Πολωνία και οι χώρες της Βαλτικής, και άλλοι εκόντες άκοντες. Ιδιαίτερα αντίποινα εκ μέρους της Ρωσίας στην Ελλάδα δεν πρόκειται να υπάρξουν, λόγω της κοινής δηλώσεως που υπέγραψε ο κ. Μητσοτάκης με τον πρόεδρο της Ουκρανίας Βολοντίμιρ Ζελένσκι κατά τη σύντομη διέλευσή του από την Αθήνα. Αντίπαλος της Μόσχας είναι ο πρόεδρος Μπάιντεν. Οι υπόλοιποι ηγέτες του ΝΑΤΟ είναι απλώς συνοδοιπόροι. Εξαίρεση μέχρις ενός σημείου είναι η Βρετανία, λόγω αντιπαλότητος επί αιώνες. Οι Γάλλοι διατηρούν τη μνήμη των παθημάτων του Ναπολέοντος Βοναπάρτη κατά την εκστρατεία του στη Ρωσία. Οι Γερμανοί την ολέθρια προέλαση του Αδόλφου Χίτλερ στη Ρωσία. Οι άλλοι δεν παρουσιάζουν κανένα ενδιαφέρον. Για τη Ρωσία η Ελλάς αποτελεί μία όχληση ανιστόρητη. Ο κ. Μητσοτάκης συνέπλευσε απολύτως με τις ΗΠΑ, αξιοποιώντας τη γεωπολιτική σημασία της αμερικανικής βάσεως στην Αλεξανδρούπολη –όπως ο ίδιος την αντιλαμβάνεται– για να εξασφαλίσει πλεονέκτημα η Ελλάς έναντι της Τουρκίας του προέδρου Ρετζέπ Ταγίπ Ερντογάν.

Και στο σημείο αυτό υπάρχουν κάποιοι απόηχοι της πολιτικής του Ελευθερίου Βενιζέλου, μέντορα του κ. Μητσοτάκη και μακρινού συγγενούς του. Ο κόμης Σφόρτζα, που εκπροσωπούσε την Ιταλία στη Διάσκεψη των Παρισίων, περιγράφοντας την προσπάθεια του Βενιζέλου να εξασφαλίσει τη συναίνεση των Μεγάλων Δυνάμεων για τη διεκδίκηση της Σμύρνης από την Ελλάδα, αναφέρει μία συνάντηση του Βενιζέλου με τον Γάλλο πρόεδρο Κλεμανσό.

«Ωστε είστε σύμμαχός μας, έτσι δεν είναι;», ρώτησε με τραχύτητα ο Κλεμανσό. «Μα αμφιβάλλετε, κύριε πρόεδρε;», ρώτησε από την πλευρά του ο Βενιζέλος. «Ε, τότε, στείλατε αμέσως μία Μεραρχία στην Οδησσό για την εκστρατεία μας στη Μεσημβρινή Ρωσία», είπε ο «Τίγρης», όπως αποκαλούνταν ο Κλεμανσό. «Ο Βενιζέλος ήταν πολύ ευφυής ώστε να μην αντιληφθεί αμέσως τους κινδύνους που συνεπαγόταν μία τέτοια ενέργεια για τα ελληνικά συμφέροντα, αλλά μετά την απόβαση των δυνάμεων της Αντάντ στη Θεσσαλονίκη και τον ρόλο που διαδραμάτισε ο ίδιος» στον αγώνα του εναντίον του βασιλέως Κωνσταντίνου δεν είχε περιθώριο διαφυγής, έγραφε ο Σφόρτζα. Ο δρόμος για την κατάκτηση της Σμύρνης περνούσε από την Ουκρανία, όπως ανέφερε το «Ρωσικό Τραγούδι», που περιλαβάνεται σε μία από τις εκθέσεις περί της ελληνικής εκστρατείας, που εστάλη στην Πηνελόπη Δέλτα.

«Ελληνόπουλα καημένα... πού σας σέρνει ο αρχηγός σας στο μακρύ το δρόμο μπρος σας; Από τη Ρωσία σύρνει δρόμος ίσια για την Σμύρνη». Δεν πρόκειται βεβαίως περί αυτού στις μέρες μας. Κάποια στήριξη της Ελλάδος έναντι της Τουρκίας επιδιώκει ο κ. Μητσοτάκης από τις ΗΠΑ.

Ο ναρκισσισμός των «ευγενών ψυχών»

Του **ΤΑΚΗ ΘΕΟΔΩΡΟΠΟΥΛΟΥ**

Προχθές, για μια ακόμη φορά στη ζωή μας, παρακολουθήσαμε την παρέλαση υπερηφάνειας των «ευγενικών ψυχών». Δεν ήταν τόσο πολυπληθής όσο η παρέλαση των ΛΟΑΤΚΙ, διέθετε όμως το σθένος της ευγενείας της, αρκετό για να νεκρώσει το κέντρο της πρωτεύουσας για κάποια ώρα. Παρά τη φυσική ευγένειά τους οι ψυχές ήταν εν εξάλλω καταστάσει. Σε αντίθεση με όλους εμάς, τους υπόλοιπους που δεν διαθέτουμε το προνόμιο της ευγενικής ψυχής τους, ήσαν πολύ θυμωμένες με την ελληνική πολιτεία που οδήγησε στον θάνατο, κατά την κρίση τους, 18 παράνομους μετανάστες στον Εβρο, και τον αυτόκλητο σερίφη που συνέλαβε 13 ταλαίπωρους και τους έκλεισε σ' ένα κλουβί για να κάνει τον καμπόσο. Θα μου πείτε ότι είναι γραφικοί; Ας το δεχθώ. Ομως η γραφικότητά τους δεν είναι ορφανή. Δεν τους υπερασπίζονται μόνον οι περιθωριακοί του ΚΕΕΡΦΑ ή του ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Την ευγένεια της ψυχής τους την συμμερίζονται και διάφοροι οι οποίοι μπορούν να αρθρώσουν δημόσιο λόγο. Μπορεί να μη νεκρώνουν την πρωτεύουσα. Εχουν όμως τον τρόπο να δίνουν ορθολογικά επιχειρήματα στις αντιδράσεις τους, ως επί το πλείστον προγλωσσικές. Δογματικοί φιλελεύθεροι, αριστεροί εκ των ων ουκ άνευ, γενικώς πονόψυχοι.

Ας υποθέσουμε ότι έχουν δίκιο. Ας υποθέσουμε ότι ενώ η Ελλάδα έχει αφεθεί στο έλεος των πυρκαγιών το κύριο πρόβλημα είναι ότι παράνομοι μετανάστες, προφανώς καθοδηγημένοι από τους απάνθρωπους διακινητές τους, κάηκαν. Δεν έχω καμιά αντίρρηση. Ομως δεν είναι εκεί το πρόβλημα. Αυτό που διακρίνει τις ευγενείς ψυχές από όλους εμάς τους υπόλοιπους, τους «αγενείς», τους «άσπλαχνους» είναι το υψωμένο δάχτυλο κατά των ενόχων. Και ποιοι είναι οι ένοχοι; Οσοι προσπαθούν να υπερασπισθούν τα σύνορα της χώρας. Αν δεν υπήρχε το τείχος του Εβρου, αν οι μετανάστες δεν αναγκάζονταν να ακολουθήσουν αυτά τα περάσματα, τότε μπορεί και να ζούσαν.

Και στο σημείο αυτό αναδεικνύεται το πρώτο πρόβλημα, το οποίο οι ευγενείς ψυχές δεν το θεωρούν πρόβλημα, όμως η κοινή λογική το αντιμετωπίζει ως πρόβλημα. Τι έχουν να μας προτείνουν οι «ευγενείς ψυχές»; Την απρόσκοπτη διέλευση μεταναστών και παντός πικραμένου από τα σύνορά μας; Δεν γνωρίζω την απάντηση. Εκείνο που μπορώ να πω είναι ότι οι ευγενείς ψυχές για να αποδείξουν την ευγένειά τους έχουν ανάγκη από κάποιον αντίπαλο. Κάποιες «αγενείς» ψυχές που δεν συμμερίζονται τον πόνο τους.

Χρειάζονται ρατσιστές για να αποδείξουν τον αντιρατσισμό τους. Χρειάζονται φασίστες για να αποδείξουν τον αντιφασισμό τους. Κι αν δεν βρίσκουν πρόχειρους τους επινοούν. Στα σοβαρά τώρα. Υπάρχει πρόβλημα φασισμού στη σημερινή Ελλάδα; Υπάρχει πρόβλημα ρατσισμού στη σημερινή Ελλάδα; Μια πρόχειρη σύγκριση με την υπόλοιπη Ευρώπη θα σας καθησυχάσει. Ή θα σας κάνει να αναρωτηθείτε αν δεν ανήκετε στη φυλή των «ευγενών ψυχών» που φροντίζουν για την υγεία της δημοκρατίας μας.

Τον όρο «ευγενής ψυχή» ομολογώ ότι τον έχω μεταφέρει στα ελληνικά από το belle âme του Raymond Aron. Ο Γάλλος διανοητής αναφερόταν στη φυλή των διανοουμένων που πάντα συντασσόταν με τον «καλό σκοπό». Κοινώς τη συστράτευση με όποια ιδέα στον καιρό του υποσχόταν την ανατροπή της δημοκρατίας στο όνομα, ας μην πω ποιο. Ισως στον θαυμασμό του Μάο που έτρεφε ο Σαρτρ. Αυτό είναι λεπτομέρεια. Η ουσία είναι ότι οι «ευγενείς ψυχές» δεν μπορούν να υπάρξουν χωρίς τον μανιχαϊσμό του καλού και του κακού.

Το «καλό» σήμερα είναι οι μετανάστες. Το αντιμετωπίζουν ως νέο προλεταριάτο. Και καλά οι αμετανόητοι μαρξιστές. Ομως οι φιλελεύθεροι δικαιωματιστές οι οποίοι υπερασπίζονται την ανεξέλεγκτη μετανάστευση τι θέλουν να μας πουν; Λογική αντίφαση: η Ευρώπη δεν έχει σύνορα, αν όμως δεν έχει σύνορα τότε γιατί είναι Ευρώπη;

Στον Εβρο κάηκαν δεκαοχτώ παράνομοι μετανάστες. Κάποιος αυτόκλητος σερίφης συνέλαβε άλλους δεκατρείς σαν ανθρώπινα θηράματα. Οι «ευγενείς ψυχές» εξεγείρονται. Φταίει το ελληνικό κράτος. Αν άφηνε ελεύθερες τις διόδους για τους παράνομους μετανάστες δεν θα είχε συμβεί η τραγωδία.

Ερώτηση κρίσεως: θέλουν να μας πουν οι φίλοι φιλελεύθεροι αγωνιστές της ψυχικής ευγένειας ότι τα σύνορα πρέπει να καταργηθούν; Οχι έτσι ακριβώς, αλλά στο περίπου.

Αυτό είναι το πρόβλημα της «ευγενούς ψυχής». Δεν έχει να προτείνει τίποτε για τη ζωή μας εκτός από τον ναρκισσισμό της δικής της ευγένειας.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

Πώς έκλεβα το Δημόσιο...

Της **ΑΘΗΝΑΣ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Με ενδιαφέρει πολύ να μάθω τι έχει γίνει με την ψηφιακή κάρτα εργασίας. Εφαρμόστηκε στο Δημόσιο; Και στις ΔΕΚΟ; Και σε όλες τις ΔΕΚΟ; Οι οποίες – εδώ που τα λέμε– πόσες είναι άραγε; Εχω, βλέπετε, κάτι χρωστούμενα με αυτές τις κάρτες, που άλλοτε τις χτύπαγες σε ένα μηχάνημα, όπως θα σας εξηγήσω εδώ.

Τους προϊστορικούς εκείνους χρόνους, όταν η μεταπολεμική Ελλάδα ήταν θεόφτωχη, πανέμορφη και δουλευταρού (όπως ακριβώς μπορούν οι σημερινοί να τη δουν στις θαυμάσιες φωτογραφίες του McCabe) και η «κρουαζιέρα» ήταν λέξη άγνωστη, η βασίλισσα Φρειδερίκη οργάνωσε ένα τουριστικό event παγκοσμίου εμβελείας: Κάλεσε για μια βόλτα στα ελληνικά νησιά εκατό πρίγκιπες και βασιλιάδες. Το πλοίο «Αγαμέμνων», που το προσέφερε ο Μάρκος Νομικός, είχε μεγάλες καμπίνες, πισίνες, αίθουσες προβολής ταινιών και χορευτικές πίστες. Οι καλεσμένοι πέρασαν ονειρεμένα και η Ελλάδα έγινε μονομιάς πρωτοσέλιδο στις εφημερίδες και κύριο θέμα στα πιο σπουδαία εικονογραφημένα περιοδικά του κόσμου για πολλές ημέρες.

Εδώ θα μπορούσαμε να ανοίξουμε μια μεγάλη συζήτηση: Θα είχαμε προχωρήσει καλύτερα αν εργαζόμασταν έκτοτε προς την κατεύθυνση του πολυτελούς τουρισμού –πρότυπο ήταν τότε η πανάκριβη Ελβετία– αντί να χτίσουμε όλα εκείνα τα «Ξενία», να στοχεύσουμε δηλαδή στον μετρίου εισοδήματος τουρίστα; Μια βιομηχανία είναι ο τουρισμός: Τι μας κοστίζουν και πόσα μας αφήνουν σήμερα τα 20 και πλέον εκατομμύρια ανθρώπων, που αρχίζει πια να μην τους αντέχει ούτε η Ακρόπολη ούτε τα νησιά μας; Και τι θα ήταν το κέρδος μας αν είχαμε σήμερα κυρίως πεντάστερα και πανάκριβα συγκροτήματα – δηλαδή μεγάλα βαλάντια και λιγότερα άτομα;

Οπωσδήποτε διαλέξαμε τότε τα «Ξενία» και η προεδρία της κυβερνήσεως απέκτησε μια Γενική Γραμματεία Τουρισμού, της οποίας διευθυντής Διαφημίσεως ορίστηκε το 1959 ο Θεόφιλος Φραγκόπουλος. Ο Φραγκόπουλος ήταν συγγραφέας, ποιητής, ικανότατος και χαριτωμένος άνθρωπος, πολύγλωσσος, με γερή κλασική παιδεία και μυαλό εύφορο. Αυτός, προκειμένου να τραβήξουμε προς την Ελλάδα ένα μέρος από τα πλήθη που ήδη κατέκλυζαν τη Ρώμη, επινόησε το εξής σλόγκαν για τα γραφεία μας εκεί: «When in Rome, do as the Romans did: Go to Greece!» (Οταν βρίσκεσαι στη Ρώμη, κάμε ό,τι και οι Ρωμαίοι: Πήγαινε στην Ελλάδα!).

Προσωπική γραμματέας του Φραγκόπουλου, προσελήφθην κι εγώ και άρχισα να χτυπάω κάρτα στις 8.00 και πάλι την ώρα που έφευγα. Που δεν ήταν ποτέ η ώρα 2.00, όταν σχολούσαν όλοι οι άλλοι, διότι τότε ησύχαζε η κίνηση και μπορούσε να συνεργαστεί ο γενικός γραμματέας, ο Φωκάς, με τους διαφόρους διευθυντάς των τμημάτων. Ετσι πήγαινε 3.00 ή και πολύ αργότερα μέχρι να επιστρέψει ο προϊστάμενός μου, να μου δώσει τις οδηγίες του και να κλείσουμε τα χαρτιά μας. Φεύγοντας χτυπούσα και την κάρτα μου.

Στο μεταξύ έβλεπα το Δημόσιο εκ των έσω: ο Εθνικός Οργανισμός Τουρισμού καταλάμβανε τότε ένα μέρος του Μετοχικού Ταμείου Στρατού, ήταν δηλαδή όπου και το «Μπραζίλιαν», το κοσμικότερο τότε καφενείο της Αθήνας. Οι υπάλληλοι ήταν διαφόρων λογιών – κανονικοί δημόσιοι υπάλληλοι και αρκετοί σαν και μένα, έκτακτοι. Οι έκτακτοι ήταν οι πιο ενδιαφέροντες και έβγαζαν καλή δουλειά, αλλά ήταν και εκείνοι που περνούσαν περισσότερη ώρα στο «Μπραζίλιαν» παρά στο γραφείο τους. Οι κανονικοί δημόσιοι υπάλληλοι ήταν βράχοι αντοχής και νηφαλιότητος: καμία διαταγή ή κανονισμός δεν τους έβγαζε από τα κεκανονισμένα τους – κάρτες που χτυπιούνταν από μόνες τους τη σωστή ώρα, καπέλα που παρίσταναν το απουσιάζον πρόσωπο και έγγραφα που ανεζητούντο επειγόντως μεν, αλλά έκαναν δύο και τρεις ημέρες να παραδοθούν από τους υπαλλήλους της Γραμματείας. Με αγανάκτηση τα διαπίστωνα αυτά, γιατί έως τότε είχα εργαστεί σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, όπου οι κοπανατζήδες δεν επιζούσαν – το μάτι του ιδιοκτήτη τους παρακολουθούσε όλους, αλλά επίσης ντρεπόταν και ο ένας συνάδελφος τον άλλον.

Εδώ ιδιοκτήτης δεν υπήρχε, αλλά υπήρχε, λέει, προσωπάρχης. Δεν τον είχα δει ποτέ μου, αλλά περίμενα πως θα επέμβει και θα βάλει κάθε κατεργάρη στον πάγκο του.

Ο προσωπάρχης πράγματι επενέβη. Με κάλεσε και με ύφος βλοσυρό και τόνο καταγγελτικό ζήτησε να μάθει γιατί δεν χτυπούσα την κάρτα μου στις 2.00.

«Διότι δεν φεύγω στις 2.00», του απάντησα. Και άρχισα να εξηγώ τον λόγο, αλλά με έκοψε. Δεν τον ενδιέφερε καθόλου το τι έκανα εγώ μετά τις 2.00. Την κάρτα έπρεπε να τη χτυπώ στις 2.00, και μετά, αν μου έκανε κέφι, ας έμενα και μέχρι τα μεσάνυχτα.

Δεν πολυκαίρισα στον ΕΟΤ. Αλλά όσο έμεινα, εξαπατούσα, κατ' εντολήν του Δημοσίου (του προσωπάρχη), το Δημόσιο (τον επόπτη εργασίας) εις βάρος μου!

Είναι να μη σου μείνει καημός με κάτι τέτοια;

Η κ. Αθηνά Κακούρη είναι συγγραφέας.

Το καλοκαίρι του Σαμ*

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΙΩΑΝΝΟΥ**

Οταν ο μέσος Κύπριος βρίσκονταν στο Λατσί, στον Πρωταρά ή σε κάποιο νησί του Αιγαίου, για να απολαύσει τις διακοπές του, οι κατοχικές αρχές υπό την καθοδήγηση των τουρκικών δυνάμεων έστειλαν, επί της νεκρής ζώνης παρά την Πύλα, μπουλντόζες για να παρασύρουν τα διπλοκάμπινα της ΟΥΝΦΙΚΥΠ. Τρεις ειρηνευτές του ΟΗΕ έφαγαν ξύλο και κάτι παλιοτέλια που έβαλαν για να εμποδίσουν την πρόσβαση επί της νεκρής ζώνης επί του δρόμου Άρσους-Πύλας –που οι τουρκικές ένοπλες δυνάμεις θέλουν να διαπλατύνουν– μας θύμισαν γιατί τα αντίστοιχα παλιοτέλια του Νίκου Νουρή δεν μπορούν να εμποδίσουν κανέναν (και τίποτα) είτε αυτό αφορά σε ροές παράτυπων μεταναστών είτε στο στάτους κβο –στο Κυπριακό.

Η εβδομάδα των διακοπών ήταν για όλους ένα γερό σοκ, ενώ εδώ και ένα πεντάμηνο η Λευκωσία πασχίζει να επανεκιννήσει τον διάλογο του Κυπριακού «από εκεί που έμεινε στο Κρανς Μοντανά». Θυμηθήκαμε ξαφνικά γιατί ο Σεπτέμβριος θα είναι δύσκολος –όπως αυτή εδώ η στήλη επισήμανε ξανά προ εβδομάδων, γιατί το Κυπριακό, επί του εδάφους, παραμένει ένα ρευστό πεδίο δυνητικών συγκρούσεων, γιατί η Ρωσία δεν είναι ιδιαίτερα φίλη-χώρα –ποτέ δεν ήταν– σε επίπεδο ΟΗΕ και γιατί η ίδια η ΟΥΝΦΙΚΥΠ, που κατά καιρούς κάτι απίθανοι τύποι κατηγορούν ως μη αντικειμενική, βρίσκεται στην Κύπρο από το 1964 για να προστατεύει 180 χλμ. νεκρής ζώνης μεταξύ συγκρούσεων του ’63-’64 και της τουρκικής εισβολής, δέκα χρόνια μετά.

Μέσα σε όλο αυτό το ζοφερό σκηνικό όπου είδαμε και το (ομολογουμένως στα όρια του γραφικού) βίντεο του Ντεβλέτ Μπαχτσελί –του υπερεθνικιστή εταίρου του Ερντογάν στην εξουσία– να περπατά με κάτι παλιομπότες του τουρκικού Ιππικού του Α΄ Π.Π. στο γραφείο του με μήνυμα «η Κύπρος είναι τουρκική» δεν έλειψε και ο μικροπολιτικός φούρπος με αφορμή τη συνέντευξη του πρώην γ.γ. του ΑΚΕΛ, Άντρου Κυπριανού, στην «Κ» για τη saga του «ΟΧΙ» στο σχέδιο Ανάν πριν από 19 χρόνια εκ μέρους του κόμματος της Αριστεράς. Διαξιφισμοί, άνευ ουσίας, μεταξύ στελεχών του ΔΗΣΥ και του ΑΚΕΛ για το τι έγινε πριν από δύο δεκαετίες και πριν από μία εξαετία στην Ελβετία τη στιγμή που το εσωτερικό blame-game θυμίζει μια προπόνηση για το επερχόμενο blame-game με αποδέκτη την Τουρκία, αν σε 15 μέρες πηγαίνοντας στη Νέα Υόρκη επιστρέψουμε χωρίς διορισμό ειδικού αντιπροσώπου του ΟΗΕ για το Κυπριακό. Και με τον Ερντογάν να απευθύνεται προς το Συμβούλιο Ασφάλειας του ΟΗΕ για να δηλώνει «πως η ΤΔΒΚ μπορεί να κάνει ό,τι θέλει στο κυρίαρχο έδαφός της».

Καύσωνας, διακοπές ρεύματος και ένας περίεργος τύπος που καταδιώκει, τρομοκρατώντας, τα αθώα του θύματα. Ακριβώς όπως εμάς μας καταδιώκει εδώ και 49 χρόνια μια απίστευτη μετριότητα στη διαχείριση του εθνικού θέματος...

Το σκηνικό είναι όντως σαν τη Νέα Υόρκη των τελών του ’70 –στην οποία διαδραματίζεται η ταινία «Το καλοκαίρι του Σαμ» του Σπάικ Λι– η οποία βασίστηκε στη δράση ενός serial killer, του David Berkowitz: Καύσωνας, διακοπές ρεύματος και ένας περίεργος τύπος που καταδιώκει, τρομοκρατώντας, τα αθώα του θύματα. Ακριβώς όπως εμάς μας καταδιώκει εδώ και 49 χρόνια μια απίστευτη μετριότητα στη διαχείριση του εθνικού θέματος: Μικροπολιτική έναντι στρατηγικής, διχόνοια αντί για μια μίνιμουμ συναίνεση του τι επιδιώκουμε, πολιτική επικοινωνία αντί για ουσία και αναλύσεις γεμάτες προχειρότητα και γνωσιακή ένδεια. Μας έμεινε τουλάχιστον ένα λεκτικό του Συμβουλίου Ασφάλειας που ή θα το εκμεταλλευτούμε για να πάμε σε συνομιλίες –αν ακόμη υπάρχει περιθώριο– ή θα κρυφτούμε από πίσω του μέχρι οι μπουλντόζες του Αττίλα να πάρουν παραμάζωμα το στάτους κβο πίσω από το οποίο βολεύτηκε διαχρονικά το πολιτικό μας σύστημα.

Η Πύλα είναι μια σοβαρή κρίση. Κάθε κρίση μπορεί να δώσει ευκαιρίες –στην προκειμένη, μια ύστατη να σωθεί οτιδήποτε σώζεται στο Κυπριακό ή να οδηγήσει σε ένα σπιράλ γεγονότων που το τέλος τους θα έρθει όταν οι καλοί συλλάβουν τον δολοφόνο. Αν τον βρουν.

*Summer of Sam (1999).
Ταινία του Αμερικανού σκηνοθέτη, Σπάικ Λι

ioannoug@kathimerini.com.cy
Twitter: @JohnPikpas

EPA/AARON UFUMELI

Πρωτοσέλιδα εφημερίδων της Ζιμπάμπουε σχετικά με τα αναμενόμενα αποτελέσματα των εθνικών εκλογών της 23ης Αυγούστου για την εκλογή προέδρου, μελών της βουλής και των συμβούλων, σε δρόμο της πρωτεύουσας Χαράρε.

Η τέχνη της στρουθοκαμήλου

Του **ΛΑΡΚΟΥ ΛΑΡΚΟΥ**

Όλα προφανή –ακόμα και για τους πιο απόμακρους στο Κυπριακό. Τα γεγονότα στην Πύλα δείχνουν σε «τίτλους» πως: α) Η συγκρουσιακή διχοτόμηση μπορεί να είναι η κατάληξη μιας πολιτικής που βασίστηκε στον τυχοδιωκτισμό και στην ακρισία, β) πως το «εμείς ποδά, τζείνοι ποτζεί» είναι ψευδαίσθηση και, πως, γ) πρώτη φορά, για δεκαετίες έχουν καταγραφεί τέτοιας έκτασης γεγονότα –εκσκαφείς κατά οχημάτων των Η.Ε.

1) Όλα συμφωνημένα για λύση –Χάρτης Ακιντζί (2016), «Έξι Σημεία» Γκουτέρες (2017). Διάλυση του τοπίου, τριάμισι χρόνια περιοδεία Αναστασιάδη στα «δύο κράτη» μέχρι να φύγει ο πιο λογικός Τ/κ ηγέτης. Ο Τατάρ είναι «προϊόν» αυτής της περιοδείας στον τυχοδιωκτισμό. Όλοι γνώριζαν ποιος ήταν ο Τατάρ, ένας ντενκτασικός πολιτευτής. Ο Ε/κ ηγέτης μπορούσε να τον στείλει στον κάλαθο της ιστορίας. Αλλά με την απόρριψη της πρότασης Ακιντζί να υπογραφούν τα «Έξι Σημεία» Γκουτέρες σε «Στρατηγική Συμφωνία» στις 2 Μαΐου 2018, την ίδια στιγμή ο Αναστασιάδης άνοιγε τον δρόμο για την εκλογή ενός Τατάρ.

2) Το σλόγκαν της παράταξης της ακινησίας είναι γνωστό: «εμείς ποδά, τζείνοι ποτζεί». Τα γεγονότα στην Πύλα βεβαιώνουν ότι το σλόγκαν συνιστά κανονική ψευδαίσθηση. Σε συνθήκες συγκρουσιακής διχοτόμησης, το στάτους κβο κινείται, έρχεται νοτιότερα. Η ε/κ ισχύς δεν μπορεί να υποστηρίξει σκληρά σύνορα και μόνιμες διαχωριστικές γραμμές. Συνεπώς οι οπαδοί του κόμματος της ακινησίας είδαν χθες μια κανονική «δοκιμή» και μάλιστα πάνω σε οχήματα των Η.Ε.

3) Εδώ και δεκαετίες δεν έχουν καταγραφεί τέτοιας έκτασης γεγονότα –εκσκαφείς κατά οχημάτων των Η.Ε., με 4 τραυματίες. Προφανώς ο οδηγός του εκσκαφέα πήρε εντολή –«το έργο θα προχωρήσει». Γιατί τώρα αυτά; Γιατί η ε/κ κοινότητα πληρώνει την έλλειψη διοριτικότητας της ηγεσίας της –παιχνίδι με τον χρόνο και «όπου μάς βγάλει». Η Τουρκία με τους χειρισμούς της σε καίριες στιγμές των διαπραγματεύσεων ξεφορτώθηκε πολύ μεγάλο μέρος της ευθύνης της για την κατοχή και πολλοί Ε/κ περιμένουν ακόμα «κόστος» και «κυρώσεις».

Η γενικότερη εικόνα: Η «νεκρή ζώνη» δεν είναι ταμπού, όπως είναι τώρα δεν θα παραμείνει έτσι για ακόμα 50 χρόνια. Οι ανάγκες αλλάζουν, προτάσεις για έργα στη νεκρή ζώνη προκύπτουν (φωτοβολταϊκό πάρκο), κοινότητες διεκδικούν λύσεις –Πυρόι, Αθηένου. Η επικοινωνία, η πειθώ, είναι ο μόνος τρόπος για να γίνονται έργα αμοιβαίου οφέλους. Η «νεκρή ζώνη» είναι γεμάτη παραλογισμούς. Στην κορυφή τους τα Κόκκινα. Ο κλειστός δρόμος Λευκωσίας-Λάρνακας μέσα από το Πυρόι. Το ζιγκ-ζαγκ για το γήπεδο της Τσετίνκαγια. Η αποκοπή του δρόμου Κούκλια - Αμμόχωστος στο ύψος της Καλοψίδας. Η μη έξοδος της Λουρουτζίνας στα Λύμπια. Προφανώς όλα θα ήταν παρελθόν με τη συνολική επίλυση. Αλλά τώρα είμαστε εδώ: με την πολιτική των μεγαφώνων τίποτε δεν κερδίζεις. Με πειθώ, με επιχειρήματα στη βάση της αμοιβαιότητας, πολλά από τα παράλογα θα μπορούσαν να αντιμετωπιστούν –είτε πλήρως, είτε μερικώς. Πώς η Τεχνική Επιτροπή για τη Διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς έχει καταφέρει τόσα; –με πολλή δουλειά και με μηδέν μεγάφωνα. Ε, κάπως έτσι!

Τα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας των Η.Ε. (21/8) σωστά σημειώνουν ότι «τα μη εξουσιοδοτημένα κατασκευαστικά έργα συνιστούν παραβίαση του στάτους κβο στη νεκρή ζώνη του ΟΗΕ». Και βέβαια καταδίκασαν «τις επιθέσεις κατά των ειρηνευτών του ΟΗΕ και τις ζημιές σε οχήματα του ΟΗΕ από το τ/κ προσωπικό».

Ύστερα το Σ.Α. μίλησε για το πακέτο:

Σ.Α.: «Απομάκρυνση όλων των μη εξουσιοδοτημένων κατασκευών και την πρόληψη μη εξουσιοδοτημένων στρατιωτικών ή πολιτικών δραστηριοτήτων εντός και κατά μήκος των γραμμών κατάπαυσης του πυρός».

• Τι είναι αυτά τα παράξενα πράγματα που λέει το Σ.Α.; Ο γ.γ. τα εξηγεί, Έκθεση, Γενάρης, 2023: «Η εξουσία της ΟΥΝΦΙΚΥΠ αμφισβητείται. Οι περιπολίες των 300 συμβασιούχων εντός της νεκρής ζώνης θα θεωρούνταν σημαντική παραβίαση. Η τοποθέτηση άλλων εμποδίων εντός της ουδέτερης ζώνης φαίνεται να στοχεύουν στη μονομερή αλλαγή των ορίων της νεκρής ζώνης σε λίγες τοπικές περιοχές».

Σ.Α.: «Τα μέλη του Σ.Α. επιβεβαίωσαν τη δέσμευσή τους για μια διαρκή, συνολική και δίκαιη διευθέτηση σύμφωνα με τις επιθυμίες του λαού της Κύπρου και με βάση μια ΔΔΟ με πολιτική ισότητα, όπως ορίζεται στα σχετικά ψηφίσματα του Σ.Α.».

Απλό ερώτημα: πόσα κόμματα από το νυν κυβερνητικό μπλοκ συμφωνούν με την πιο πάνω αναφορά; Ποιο σχήμα ήταν, ή είναι, υπέρ της ΔΔΟ με πολιτική ισότητα; Συνήθως ήταν με την άλλη λύση, την ουδέποτε προσδιορισθείσα με το «σωστό περιεχόμενο». Το Σ.Α. τα λέει για τον Τατάρ –αλλά κάνουμε πως μόνο αυτόν αφορούν!

Σ.Α.: «Τα μέλη του Σ.Α. επανέλαβαν την έκκλησή τους προς τις πλευρές να καταλήξουν σε συμφωνία σχετικά με την πρόταση του γ.γ. να διορίσει έναν απεσταλμένο των Η.Ε. με στόχο την επιστροφή στις διαπραγματεύσεις για μια μόνιμη διευθέτηση στην Κύπρο».

Γιατί χρειάζεται άλλος απεσταλμένος; Ο ειδικός αντιπρόσωπος του γ.γ. του ΟΗΕ ζει στην Κύπρο –Κ. Στιούαρτ. Μετά την Τσετίνκαγια, μάλλον δεν τον ήθελε η ε/κ πλευρά. Μετά την Πύλα, ίσως να μην τον θέλει η τ/κ. Ή (τώρα) μάς αρκεί να φταίει μόνο ο άλλος;

Κατά κανόνα δεν θέλουμε να διαβάσουμε τα κείμενα του γ.γ. ή του Σ.Α. με τρόπο ισορροπημένο. Ο γ.γ. των Η.Ε. δίνει τη δική του εξήγηση γι’ αυτό: «Τα μεροληπτικά, δημοφιλή μέσα ενημέρωσης αύξησαν περαιτέρω τη διχαστική ρητορική». Έκθεση, 11-1-23.

Γι’ αυτό και τα «μέσα» δικαίωσαν τον γ.γ. – εξαφάνισαν την πιο ουσιαστική πτυχή της Έκθεσής του! Ύστερα ήρθε η Πύλα για να δώσει την ευκαιρία στα «μεροληπτικά μέσα» να κάνουν την τέχνη της στρουθοκαμήλου επιστήμη!

www.larkoslarkou.org.cy

Πέρα από τον Μενέντεζ

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΚΑΚΟΥΡΗ**

Μετά την επίσκεψη του Αμερικανού γερουσιαστή Ρόμπερτ Μενέντεζ στην Κύπρο, και τις βραβεύσεις δεξιά - αριστερά που θύμισαν γραφικές αλληλοβραβεύσεις ομογενών, ο άνευ ουσίας πολιτικός διάλογος πάνω στο κουφάρι της προσπάθειας λύσης συνεχίστηκε με επιλεκτικές αναγνώσεις δηλώσεων και ομιλιών του γερουσιαστή. Με ΜΜΕ και σχολιαστές να γράφουν πως ήταν τυφώνας μεν κατά του κακού Ερντογάν και της κατοχικής Τουρκίας και νιώσαμε όμορφα, μας υπενθύμισε δε πως θεωρεί λύση τη ΔΔΟ που μια φωνασκούσα μειοψηφία απεχθάνεται. Το τι λέει ο κ. Μενέντεζ για το Κυπριακό έχει διαχρονικά περισσότερη σημασία για τα κυπριακά ΜΜΕ από ό,τι για τον πολιτικό διάλογο στις ΗΠΑ. Η πλευρά μας θεωρεί πως μέσω του κ. Μενέντεζ περνά τις θέσεις μας στην Ουάσιγκτον. Μέχρι ενός βαθμού αυτό ισχύει. Οι φιλικές φωνές είναι χρήσιμες και δεν υπάρχει λόγος να μην αξιοποιούμε και εμείς τα εργαλεία της πολιτικής επιρροής στον βαθμό που μπορούμε. Στις ΗΠΑ ο κ. Μενέντεζ έχει ρόλο στις σχέσεις ΗΠΑ - Τουρκίας, και με αυτόν τον βασιλικό ποτίζεται και η δική μας η γλάστρα.

Η δουλειά των Η.Ε. στην Κύπρο είναι να αποτρέψουν την επιδείνωση του στάτους κβο, να ενθαρρύνουν όποιες προσπάθειες για λύση και να συμβάλουν σε αυτές εφόσον ξεκινήσουν.

Όμως αν με την αναφορά του στη ΔΔΟ ο γερουσιαστής εξέφρασε τη διεθνώς κοινά αποδεκτή προσέγγιση για τη βάση λύσης (και δεν νομίζω να τον ενδιαφέρει αν ορισμένοι που τον λατρεύουν παθαίνουν σοκ), για την κυπριακή πολιτική σκηνή αυτή η αναφορά μετατρέπεται σε εργαλείο άνευ (ή μετά του ορθού) περιεχομένου. Η «ΔΔΟ» προστίθεται πλέον στις ατάκες του Κυπριακού, δίπλα στη «δίκαιη και βιώσιμη λύση» και το «όλοι οι πρόσφυγες στα σπίτια τους».

Περισσότερη ουσία στην παρούσα συνθήκη περιέχουν οι δηλώσεις και αντιδράσεις αξιωματούχων της Ε.Ε., των Ηνωμένων Εθνών και πολλών ξένων κρατών που καταδίκασαν τα γεγονότα στην Πύλα. Δεν αρκούν από μόνες τους και δεν πρέπει να γίνουν εργαλεία στον νέο μακροχρόνιο (βλέπε: εξασφαλίζουμε δηλώσεις τζαι ως πάρατζει), αλλά εργαλεία για να υπάρξει πραγματική κινητικότητα, όσο και αν αυτή φοβίζει κάποιους και στην ε/κ πλευρά. Ζούμε σε πολύ επικίνδυνες εποχές για το Κυπριακό για να εστιάζουμε αποκλειστικά στο αν ο κ. Μενέντεζ αναφέρθηκε στη ΔΔΟ, ή για να γιορτάζουμε επειδή έχουμε μια καταδικαστική δήλωση παραπάνω και να μένουμε εκεί. Η κυβέρνηση δείχνει να αντιλαμβάνεται την αξία της άμυνας κατά των κρας τεστ των ορίων του διεθνούς δικαίου και της περιθωρίων αλλαγής παραδείγματος στο Κυπριακό από την Τουρκία και την τ/κ ηγεσία. Αυτό που επιτεύχθηκε μέσω των διπλωματικών επαφών της Κυπριακής Δημοκρατίας, μέσω της επίμονης διατήρησης του Κυπριακού στην ατζέντα της Ε.Ε. και μέσω των διαβεβαιώσεων πως αυτή τη φορά είμαστε έτοιμοι να δείξουμε σοβαρότητα και αξιοπιστία μέχρι τέλους, ήταν η διεθνής κοινότητα να υπενθυμίσει στην τουρκική πλευρά πως τα όρια βρίσκονται στην άσκηση βίας και στην αμφισβήτηση του καθεστώτος της νεκρής ζώνης.

Όλα αυτά βέβαια προκύπτουν όχι μόνο από το τι κάναμε σωστά, αλλά κυρίως από το τι έκανε η τ/κ πλευρά λάθος. Η δουλειά των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο δεν είναι να παρέμβουν στρατιωτικά ή διπλωματικά για να λύσουν το Κυπριακό. Η δουλειά τους είναι να αποτρέψουν την επιδείνωση του στάτους κβο, να ενθαρρύνουν όποιες προσπάθειες για λύση και να συμβάλουν σε αυτές εφόσον ξεκινήσουν. Πάντα όμως στον βαθμό που το επιτρέπουν και το επιδιώκουν οι ίδιες οι πλευρές.

Σε αυτό το πλαίσιο, η παρέμβαση της UNFICYP δείχνει πόσο σοβαρή ήταν η παραβίαση που επιχειρήθηκε σε επίπεδο στρατιωτικών ισορροπιών, εδαφικής κυριαρχίας και υπόσκαψης της σταθερότητας. Ας μην ξεχνάμε πως τα Ηνωμένα Έθνη ήταν πιο διαλλακτικά στο αίτημα των Τ/κ για το γήπεδο της Τσετίνκαγια για το οποίο παραπονιόμαστε εμείς, ή για την κατασκευή του πανεπιστημίου στην περιοχή της Πύλας ή του αμφιθεάτρου στη Δερύνεια, για το οποίο παραπονιέται η τ/κ ηγεσία.

Είναι καιρός για την κυβέρνηση να αποδείξει πως δεν θέλει μόνο να μείνει στην άμυνα, και πως ιδέες όπως ο διορισμός απεσταλμένου της Ε.Ε. δεν αποτελούν μόνο ευφάνταστες τακτικές για να κερδίσουμε χρόνο. Χρειάζονται πραγματικά ριζοσπαστικές κινήσεις και στρατηγικές προς την πλευρά των Τουρκοκυπρίων πολιτών, είτε ανθρωπιστικές είτε πολιτικές, ώστε να δημιουργηθούν πραγματικές συνθήκες για επιστροφή στο πλαίσιο λύσης –το οποίο θεωρητικά λέμε πως θέλουμε– αν αυτό είναι ακόμα εφικτό.

ykakouris@gmail.com

Λουλούδια στο παρμπρίζ

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΚΑΠΑΡΗ**

Ο όμορφος έρωτας φουντώνει ακόμη και στα χρόνια του ανέραστου διαδικτύου, το οποίο προσφέρει στα μοναχικά μάτια, μικρών και μεγάλων, κάθε είδους σεξουαλικής γυμναστικής και κάθε μορφή ψυχοπλακωτικής βίας. Πρόσφατα μεγαλοδικηγόρος δέχθηκε ένα «παράξενο» τηλεφώνημα από τον γιο ενός αγαπημένου του φίλου. Το ερώτημα του έξυπνου, αλλά και ντροπαλού φοιτητή, ήταν αν αποτελεί σεξουαλική παρενόχληση, η τοποθέτηση ενός κόκκινου τριαντάφυλλου, στο παρμπρίζ μιας συμφοιτήτριάς του, την οποία γούσταρε τρελά. Ο καλός δικηγόρος άφησε κατά μέρος τα νομικά επιχειρήματα και τους νομικισμούς και άρχισε να μιλά πατρικά στον νεαρό. Δυσκολεύτηκε, αλλά επιστράτευσε τη ρητορική του ικανότητα, για να πείσει τον νεαρό ότι αυτό το οποίο έκανε ήταν απολύτως φυσιολογικό και απολύτως νόμιμο. Αλλά έλα που ο «καλός και ωραίος» νέος είχε αμφιβολίες για τη νομιμότητα της ενέργειάς του και επικαλείτο δηλώσεις φεμινιστικών και όχι μόνο οργανώσεων, οι οποίες απειλούν «θεούς και δαίμονες» για τις συνέπειες σεξουαλικών παρενοχλήσεων και κατά κανόνα αντρών προς γυναίκες. Ο μεγαλοδικηγόρος αναγκάστηκε να μιλήσει νομικά και ανέλυσε τις προϋποθέσεις για να εξελιχθεί το αγνό φλερτ, σε παρενόχληση και τελικά σε ποινικό αδίκημα.

Η όμορφη συνομιλία συνεχίστηκε και σιγά-σιγά μετατράπηκε σε κουβέντα δύο φίλων. Πέρασε σε άλλα επίπεδα. Κουβέντιασαν για την ομορφιά του έρωτα, για τη χαρά της αγάπης και για την ευλογία του γάμου. Ο μεγάλος φίλος μίλησε στο μικρό φίλο για τη φυσική ανάγκη των νεαρών να βρουν το έτερό τους ήμισυ, για την κρυφή χαρά του φλερτ και για τα παιχνίδια «πείσματος» στον έρωτα, τα οποία αρέσκονται να παίζουν, κυρίως τα νεαρά κορίτσια. Έτσι για να «ψήνουν το ψάρι στα χείλια» των νεαρών αγοριών, τα οποία σχεδόν πάντοτε σκέφτονται με την «κάτω κεφαλή», σε αντίθεση με τα κορίτσια τα οποία έχουν και άλλα πιο «ώριμα» κριτήρια. Η κουβέντα συνεχίστηκε για τις προγαμιαίες σχέσεις, για την επικινδυνότητα των αφροδίσιων νοσημάτων, για τις ψυχολογικές επιπτώσεις από τυχόν απόρριψη και ένα σωρό άλλες απορίες του «τολμηρού» έστω και ντροπαλού, νεαρού φοιτητή. Ο μεγάλος φίλος, μίλησε για τις συμβουλές της Εκκλησίας, η οποία προτρέπει τους νέους να ερωτούν ψυχολογικά πρώτα, ακολούθως να δεχθούν την ευλογία του γάμου και στη συνέχεια να απολαύσουν στο μέγιστο, την ηδονή της σεξουαλικής συνεύρεσης.

Η καλή κουβέντα ολοκληρώθηκε με την περίφημη ιστορία, ενδεχομένως και μύθο, του φιλόσοφου Διογένη του θεμελιωτή του κυνισμού. «Κάποτε στην Κόρινθο μεσουρανούσε η εταίρα Λαΐς. Ήταν τόσο όμορφη που κατά τον Προπέρτιο, η Ελλάδα έλειωνε από πόθο μπροστά στην πόρτα της. Ο Αριστάινετος γράφει, πως τα στήθια της ήταν σαν τα κυδώνια και κατά τον Αθήναιο, πολλοί ζωγράφοι την είχαν σαν πρότυπο. Δεν ήταν όμως μόνο πανέμορφη. Ήταν πολύ μορφωμένη, καλλιεργημένη και πάμπλουτη. Είχε σχέσεις με τους επιφανέστερους και πλουσιότερους Έλληνες, οι οποίοι συνέρρεαν στην Κόρινθο για να τη «γνωρίσουν». Ανάμεσα στους πελάτες της ήταν και ο μαθητής του Σωκράτη, Αρίστιππος, ιδρυτής της ηδονιστικής σχολής. Ήταν άνθρωπος ρεαλιστής και όταν κάποτε κάποιος του είπε πως η Λαΐς δεν τον αγαπάει, είπε «και τα ψάρια και το κρασί δεν μ' αγαπάνε αλλά εγώ τα απολαμβάνω!». Ο Διογένης αρχικά δεν έδινε καμιά σημασία στην εταίρα και όταν κάποιος φίλος του τον ρώτησε γιατί δεν την επισκέπτεται, αυτός απάντησε «ουκ ωνέομαι εγώ δεκασχιλίων μίαν μεταμέλειαν». (δεν αγοράζω με δέκα χιλιάδες δραχμές κάτι για το οποίο θα μετανιώσω.) Η Λαΐς το έμαθε και πειράχτηκε. Αποφάσισε να τιμωρήσει αυτόν που καταφρονούσε τη γοητεία της. Πλησίασε τον Διογένη και του υποσχέθηκε μίαν ερωτική νύχτα, δωρεάν. Ο Διογένης μη έχοντας να χάσει οτιδήποτε, δέχτηκε. Η Λαΐς τον υποδέχτηκε σε ένα σκοτεινό δωμάτιο και στη θέση της έβαλε μια κακάσχημη υπηρέτριά της, από την οποία ο φιλόσοφος δέχτηκε τις θωπείες της. Το πρωί διαπίστωσε το πάθημά του και η Λαΐς φρόντισε να το μάθει όλη η Κόρινθος. Ο Διογένης όμως απτόητος, της ανταπέδωσε τα ίσα: «Λυχνίας σβεσθείσης, πάσα γυνή Λαΐς!» (όταν σβήσει το φανάρι όλες οι γυναίκες είναι όμοιες όπως η Λαΐς.)

Ο νεαρός φοιτητής, σοφότερος πλέον και πολύ πιο ήρεμος, «ξύπνησε» από το πάθος του, όχι όμως από τον έρωτά του. Έστειλε λουλούδια στην αγαπημένη του, μέσω ανθοπωλείου, της μίλησε για τον έρωτα του και όλα πήγαν καταπληκτικά. Απλά και ταπεινά. Οι δύο νέοι απολάμβαναν τον έρωτά τους, χωρίς υποκρισίες και χωρίς τυμπανοκρουσίες. Η χαρά βασίλευε στις ψυχές και τα πρόσωπα των νέων. Και οι γονείς και ο μεγαλοδικηγόρος χαίρονταν πλέον διπλά.

kaparispan@yahoo.gr

Τάδε έφη Α. Κυπριανού για το Σχέδιο Ανάν

Του **ΠΕΤΡΟΥ Θ. ΠΑΝΤΕΛΙΔΗ**

Η συνέντευξη του Άντρου Κυπριανού στον εκλεκτό δημοσιογράφο Ανδρέα Κημήτρη στην «Καθημερινή» ρίχνει φως στην αντιμετώπιση του Σχεδίου Ανάν από την ηγεσία του ΑΚΕΛ το 2004. Επιβεβαιώνει επίσης την εκτίμηση ότι το ΑΚΕΛ δεν ήθελε να διεκδικήσει με πιθανότητα νίκης ή συμμετοχής στην κυβέρνηση στις εκλογικές αναμετρήσεις του 2013, του 2018 και 2023.

Ο κ. Κυπριανού λέει ότι το ΑΚΕΛ αναγκάστηκε να καλέσει τα μέλη και τους οπαδούς του να ψηφίσουν «Όχι», για να τσιμεντώσει το «Ναι». Ο κ. Κυπριανού διατείνεται, ότι τάχθηκε με το «Όχι» για να μην προκληθεί διχασμός στον λαό. Ψεύδεται ασύστολα. Την περίοδο του δημοψηφίσματος δεν υπήρχε διχασμός του λαού. Αντίθετα, το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δείχνει ότι ο λαός ενωμένος όσο ποτέ, δεν υπάκουσε στις κομματικές ηγεσίες, αλλά ακολούθησε το εθνικό του ένστικτο και διέσωσε την Κ.Δ. Αν το 1/4 του λαού προτιμούσε να διαλύσουμε την Κ.Δ., αυτό δεν είναι διχασμός.

Αν τη Μεγάλη Παρασκευή του 2004 η ηγεσία του ΑΚΕΛ επέμενε στην απόφαση που πήρε προηγουμένως για στήριξη του «Ναι», θα προξενούσε πράγματι έναν διχασμό πρωτοφανή ανάμεσα στην ηγεσία και τη βάση του ΑΚΕΛ. Το αποτέλεσμα του δημοψηφίσματος δεν θα άλλαζε, το ομολογεί και ο κ. Κυπριανού, αλλά θα έφερνε τα πάνω-κάτω μέσα στο ΑΚΕΛ, όπου η ηγεσία θα βρισκόταν σε πλήρη διάσταση και διαφωνία με τη βάση του κόμματος. Θα ήταν κάτι το πρωτοφανές. Η ηγεσία του ΑΚΕΛ θα βρισκόταν σε πολύ δύσκολη θέση. Για τούτο, από τότε άρχισε μια τεράστια προσπάθεια να εξοστρακίσει τους ηγετικούς παράγοντες του «Όχι» από όλα τα σώματα του ΑΚΕΛ. Για τούτο, και σήμερα το ΑΚΕΛ παρουσιάζεται μονολιθικό στην πολιτική της επαναπροσέγγισης, του καλοπιάσματος της Τουρκίας και της αποδοχής των τουρκικών θέσεων για να πετύχει λύση και «επανένωση» και να αποφύγει τη διχοτόμηση. Η προσπάθειά του αυτή είναι τόσο εμφανής και συνεχής, που πολλοί παρεξηγούν το ΑΚΕΛ –ότι υπερασπίζεται τις τουρκικές θέσεις.

> *Ο Τάσσος ουδέποτε θα υπέγραφε το σχέδιο που ο ίδιος καταπολέμησε με πολιτική επιχειρηματολογία και κάλεσε τον λαό να απαντήσει με ένα ισχυρό «Όχι».*

Ο κ. Κυπριανού ισχυρίζεται ότι το ΑΚΕΛ είχε πληροφορίες, ότι ο Τάσσος πιθανόν να παραιτείτο, αν κέρδιζε το «Ναι». Αυτή η θέση αποτελεί τεράστια πολιτική αφέλεια, η οποία δεν χαρακτηρίζει τον κ. Κυπριανού. Ακόμα και κάποιος που είχε απλώς ακουστά τον Τάσσο, την ευθιξία του και την προσήλωσή του στην πολιτική δεοντολογία, έπρεπε να είναι υπερβέβαιος, ότι ο Τάσσος θα υπέβαλλε την παραίτησή του αμέσως μετά την ανακοίνωση για πλειοψηφία του «Ναι». Αυτό θα το έκανε όχι μόνο ο Τάσσος, αλλά και ο τελευταίος τυχοδιώκτης πολιτικάντης. Ο Τάσσος ουδέποτε θα υπέγραφε το σχέδιο που ο ίδιος καταπολέμησε με πολιτική επιχειρηματολογία και κάλεσε τον λαό να απαντήσει με ένα ισχυρό «Όχι».

Η συνέντευξη του κ. Κυπριανού επιβεβαιώνει και αποδεικνύει την ορθότητα μιας προσωπικής μου εκτίμησης που αναλύω αμέσως. Ο κ. Κυπριανού ομολόγησε ότι το ΑΚΕΛ δεν θα ήθελε να υπογράψει το σχέδιο Ανάν ο Χριστόφιας ως προεδρεύων, αν ο Τάσσος παραιτείτο από την προεδρία. Και εδώ είναι η μεγάλη έκπληξη. Ο Χριστόφιας θα έπρεπε να υπογράψει και με τα δύο του χέρια, αν κέρδιζε το «Ναι», που θα ήταν και απόφαση του ΑΚΕΛ. Το ΑΚΕΛ θα δικαιωνόταν και θα έπαιρνε το φωτοστέφανο της λύσης του Κυπριακού. Αλλά δεν ήθελε να αναλάβει την ευθύνη.

Εδώ βρίσκεται και η ουσία της δικαίωσης της προσωπικής μου εκτίμησης: Το ΑΚΕΛ είναι έτοιμο να αποδεχτεί και να στηρίξει μία απαράδεκτη λύση, όπως το Σχέδιο Ανάν. Με μια διαφορά. Τη λύση να την πετύχει και να την υπογράψει ο αρχηγός άλλου κόμματος. Για τούτο και το ΑΚΕΛ δεν θέλει με κανέναν τρόπο να εκλέξει πρόεδρο που να διαπραγματευτεί και να υπογράψει την απαράδεκτη λύση. Άλλος να την πετύχει και να την υπογράψει και το ΑΚΕΛ απλώς να την υποστηρίξει.

Με αυτή τη φιλοσοφία το ΑΚΕΛ δεν συνεργάστηκε για εκλογή του Γιώργου Λιλλήκκα το 2013, του Νικόλα Παπαδόπουλου το 2018 και το 2023. Το ΑΚΕΛ γνώριζε – και γνωρίζει– ότι ούτε ο Λιλλήκκας, ούτε ο Παπαδόπουλος μπορούσαν να εκλεγούν, χωρίς τη στήριξή του. Αντίθετα ήθελε να εκλεγεί ο πατριάρχης του «Ναι» Νίκος Αναστασιάδης, με τη βεβαιότητα ότι θα αποδεχόταν τη λύση, που δεν τολμά να αποδεχτεί το ΑΚΕΛ. Αυτή τη λύση θέλει, αλλά με την υπογραφή άλλου, που θα γίνει ο αποδιοπομπαίος τράγος.

Αυτές είναι οι δικές μου διαπιστώσεις και συμπεράσματα, που στηρίζονται σε όσα δήλωσε ο Άντρος Κυπριανού στη συνέντευξή του.

ΣΚΙΤΣΟ ΤΟΥ ΗΛΙΑ ΜΑΚΡΗ. imakris@kathimerini.gr

ΕΠΙΦΥΛΛΙΔΑ / Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΧΡΙΣΤΙΑ**

Μετα-αλήθεια

Πολλοί είναι οι ιστότοποι αλλά και οι μεμονωμένοι χρήστες, οι οποίοι έχουν αναλάβει το σισύφειο έργο της ανεύρεσης της «αλήθειας» εν μέσω τεράστιων όγκων ψευδών και ελλιπών πληροφοριών, παραπληροφόρησης και συναισθηματικά φορτισμένου λόγου. Όσο βέβαια και αν προσπαθούν να αποκρυπτογραφήσουν την πρόθεση της παραπλανητικής είδησης για να εκθέσουν την ορθή αλληλουχία των πραγμάτων, πάντα υπάρχει κάποιος που θα ερμηνεύσει με διαφορετικό και «υποκειμενικό» ή «βολικό» για τον ίδιο και την ιδεολογία του τρόπο τα γεγονότα που με κόπο συνέλεξαν και έλεγξαν οι αλιείς μαργαριταριών. Αυτό συμβαίνει με τις πρόσφατες πυρκαγιές που κατακαίνε την Ελλάδα, το «ατύχημα» που ξεκλήρισε ολόκληρη την ηγετική ομάδα της Βάγκνερ και τον αρχηγό της, Πριγκοζίν, στη Ρωσία, αλλά και όλες τις ύποπτες δολοφονίες, αυτοκτονίες και ατυχήματα που συμβαίνουν σε Ρώσους ολιγάρχες από την αρχή του πολέμου στην Ουκρανία παντού στον κόσμο. «Δεν θα μάθουμε ποτέ την αλήθεια» είναι μια φράση που ακούγεται όλο και συχνότερα, που έχει γίνει συνείδηση όλων όσοι σερφάρουν καθημερινά στο διαδίκτυο προσπαθώντας να κατανοήσουν τον κόσμο τους. Στην ουσία η παραίτηση που εκφράζεται με τη φράση αυτή έχει αντικαταστήσει την πίστη στην ικανότητα του λόγου να κρίνει τα γεγονότα. Η φωνή του Νίτσε ηχεί όλο και πιο δυνατά, καθώς αναπαράγει τη φράση του Πόντιου Πιλάτου, του Ρωμαίου αυτού ευγενούς, αναγκασμένου να κρίνει ποιος έχει την εύνοια του Θεού: «τι είναι η αλήθεια;». Η εποχή μας, όλο και πιο Νιτσεϊκή ή Ντοστογιεφσκική, ορίζεται με βάση έναν άλλο όρο, ο οποίος δεν απαντάει βέβαια στο συγκεκριμένο ερώτημα αλλά εξηγεί γιατί δεν μπορεί να υπάρξει απάντηση σε αυτό. Σύμφωνα με την εγκυκλοπαίδεια Larousse, ως μετα-αλήθεια ή μεταπραγματική εποχή ορίζεται η «αντίληψη ότι έχουμε εισέλθει σε μια περίοδο όπου η προσωπική γνώμη, η ιδεολογία, το συναίσθημα και οι πεποιθήσεις υπερισχύουν των πραγματικών γεγονότων». Η πραγματικότητα δεν είναι πλέον τίποτε άλλο από την «αλήθεια» του καθενός. Σε έναν βίαιο εκχριστιανισμό της καθημερινής μας σκέψης, η «αλήθεια» από επιστημονικός όρος έχει μετατραπεί σε όρο πίστης και προσήλωσης σε ένα αφήγημα. Η σωκρατική έλλογη πίστη ότι μέσα από τον μεθοδικό διάλογο μπορούμε να καταλήξουμε σε μια από κοινού αναγνωρισμένη αλήθεια την οποία και θα υιοθετήσουμε, έχει αντικατασταθεί από την άλογη πίστη που λέει «εγώ είμαι η αλήθεια και η οδός».

> *Η εποχή της μετα-αλήθειας είναι η εποχή όπου η πολιτική πράξη υπόσχεται να απαλλάξει τον κόσμο από τα δεινά του...*

Αν η παλαιάς κοπής «αλήθεια» είχε χαρακτήρα γνωσιολογικό και επιστημολογικό, η μετα-αλήθεια έχει χαρακτήρα σωτηριολογικό. Δεν ενδιαφέρουν τα γεγονότα αλλά η ερμηνεία τους. Με άλλα λόγια η πράξη έχει αντικαταστήσει τη θεωρία. Η εποχή της μετα-αλήθειας είναι η εποχή όπου η πολιτική πράξη υπόσχεται να απαλλάξει τον κόσμο από τα δεινά του, να σώσει τον πλανήτη από την κλιματική κρίση, να απελευθερώσει τον άνθρωπο από τη φύση του και τα υπόλοιπα ζωντανά πλάσματα από τον άνθρωπο. Οργανωμένα αφηγήματα προβάλλουν διαρκώς κινδύνους και απειλές με σκοπό να κινητοποιήσουν τις μάζες των ακολούθων τους στο διαδίκτυο και στα κοινωνικά μέσα. Είναι οι μετανάστες θύτες ή θύματα; Είναι ο Πούτιν σωτήρας της ανθρωπότητας ή στυγνός και αιμοσταγής τύραννος; Είναι ο Τραμπ χαρισματικός ηγέτης ή επικίνδυνος αρχομανής και δυνάμει δυνάστης; Σε πολλές και πολλούς οι απαντήσεις στα ερωτήματα αυτά είναι «προφανείς», αλλά εξίσου προφανείς είναι και οι αντίθετες απαντήσεις.

Η ανικανότητά μας να κρίνουμε τα γεγονότα έχει τις ρίζες της στην πολιτική ανάγκη για πράξη του σύγχρονου ατόμου, στην τάση – αν όχι στη μανία του– να συμβάλει στην «αλλαγή» του κόσμου του. Αντίθετα η σωκρατική αλήθεια, η θεωρία, προϋποθέτει παραίτηση και απόσταση από τον κόσμο. Προϋποθέτει χρόνο: δεν βρήκαμε σήμερα τι είναι η γνώση, λέει ο Σωκράτης στους συνομιλητές του. Παρόλα αυτά αντικρούσαμε πολλούς ψευδείς ορισμούς της γνώσης. Αύριο θα ξαναψάξουμε. Ο σημερινός δικτυωμένος πολίτης που καθημερινά εκθέτει τη δική του αλήθεια στους διαδικτυακούς και μιντιακούς ιστοτόπους δεν ικανοποιείται από το συμπέρασμα του σοφού δασκάλου. Αυτός «ξέρει» την αλήθεια που όλοι οι υπόλοιποι αγνοούν και νιώθει ότι έχει χρέος να διαφωτίσει και τους υπόλοιπους. Νιώθει κυρίως οργή και αγανάκτηση γιατί μια τόσο προφανής αλήθεια δεν υιοθετείται από το σύνολο του διαδικτυακού κόσμου και γιατί επιτέλους οι πολιτικοί δεν την ασπάζονται ώστε να δράσουν ανάλογα και έγκαιρα για να σώσουν τον κόσμο.

Και όμως η άρνηση κρίσης και η απόσταση από τα γεγονότα για μεγαλύτερη ευκρίνεια και ορθότερη ερμηνεία δεν ισοδυναμεί με άρνηση άμεσης και καίριας πολιτικής πράξης. Πρώτος διατύπωσε την πολιτική αυτή θέση ο Περικλής, όπως αποδίδεται από τον «Επιτάφιο Λόγο» του, σύμφωνα πάντα με τον Θουκυδίδη. Ο πολιτικός ηγέτης έλεγε για τους Αθηναίους ότι «φιλοκαλούμεν τε γαρ μετ' ευτελείας και φιλοσοφούμεν άνευ μαλακίας». Η φιλοκαλία και η φιλοσοφία δεν είναι σημάδια ούτε έπαρσης, ούτε μαλθακότητας. Προϋποθέτουν δε μια σχέση με ό,τι μοιάζει αιώνιο και άφθαρτο, γεγονός που προσφέρει περισσότερη ηδονή απ' ό,τι οι μνησίκακες αναρτήσεις ανθρώπων του υπογείου, όπως θα έλεγε και ο Ντοστογιέφσκι.

Η εποχή της μετα-αλήθειας χαρακτηρίζεται από την παντελή έλλειψη ισορροπίας ανάμεσα στο αιώνιο και άφθαρτο και το εφήμερο και καθημερινό. Η εφήμερη ύπαρξη δεν έχει ανάγκη από φιλοσοφία αλλά από πράξη. Η καταβύθισή της στην καθημερινότητα την καθιστά ανίκανη να υιοθετήσει στάση αναμονής, την ωθεί στην τυφλή πράξη, η οποία πολύ συχνά μετατρέπεται σε τυφλή βία.

Ο κ. Παναγιώτης Χριστιάς είναι αν. καθηγητής πολιτικής και κοινωνικής φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Πρέπει τώρα να σημάνει συναγερμός για πρακτική δράση

Ο δήμαρχος Εγκωμης Ζαχαρίας Κυριάκου μιλάει στην «Κ» για τις ανησυχίες του για τη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Συνέντευξη στον **ΑΠΟΣΤΟΛΟ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

«Εχουν παρέλθει δύο σχεδόν χρόνια από τη μέρα που δόθηκε παράταση στη θητεία των Δημοτικών Συμβουλίων, αλλά η ολοκληρωθείσα εργασία για ομαλή και αποτελεσματική πορεία προς τη μεταρρύθμιση είναι ασήμαντη» λέει ο δήμαρχος Έγκωμης Ζαχαρίας Κυριάκου σε συνέντευξή του στην «Κ», αναφερόμενος στην πρόοδο που έχει γίνει σχετικά με τη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ο κ. Κυριάκου αναφέρει επίσης πως το δαιδαλώδες εγχείρημα της μεταρρύθμισης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης δεν σηκώνει πειραματισμούς. «Πρόκειται για μια τεράστια μεταρρύθμιση, όπως αυτή του ΓεΣΥ, που αγγίζει κάθε σπίτι, κάθε οικογένεια, κάθε πολίτη, κάθε επαγγελματικό υποστατικό» τονίζει χαρακτηριστικά.

–Κύριε Κυριάκου, είναι στα σκαριά η μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, σε ποιο σημείο βρισκόμαστε για την ένταξη του Δήμου Έγκωμης στον μητροπολιτικό Δήμο Λευκωσίας;

–Ο Δήμος Έγκωμης, με βάση τις πρόνοιες της νέας νομοθεσίας, θα συνενωθεί με τους Δήμους Λευκωσίας, Αγίου Δομετίου και Αγλαντζιάς. Θα δημιουργηθεί ένας νέος μεγάλος Δήμος, αυτός της μητροπολιτικής Λευκωσίας, ο Δήμος της πρωτεύουσας της Κυπριακής Δημοκρατίας. Η λειτουργία αυτού του νέου μεγάλου Δήμου θα κρίνει εν πολλοίς και το γενικότερο στοίχημα της μεταρρύθμισης. Εδώ θα κριθεί εάν θα επιτύχει ή όχι η μεταρρύθμιση. Και, βεβαίως, το στοίχημα θα πρέπει οπωσδήποτε να κερδηθεί προς όφελος των πολιτών. Αποτυχία θα ισοδυναμεί με πολλαπλές οδυνηρές επιπτώσεις στη ζωή του πολίτη.

–Ανησυχείτε, δηλαδή, κατά πόσο θα κερδηθεί το στοίχημα;

–Ναι, ανησυχώ. Έχω στηρίξει ένθερμα τη μεταρρύθμιση από την πρώτη στιγμή και παρακολούθησα ως εκπρόσωπος της Ένωσης Δήμων Κύπρου την πορεία της στη Βουλή, όταν συζητείτο η νέα νομοθεσία.

> *Παραμένουν ανοικτά πολλά μεγάλα ζητήματα, που δημιουργούν ανησυχία κατά πόσο θα είμαστε έτοιμοι την 1η Ιουλίου 2024, ως νέο σχήμα, να εφαρμόσουμε σωστά τον νέο νόμο.*

Το αρμόδιο υπουργείο Εσωτερικών είναι δίπλα μας για παροχή βοήθειας, αλλά εμείς οι Δήμοι δεν βοηθούμε τον εαυτό μας όσο πρέπει. Αδρανήσαμε.

–Τι είναι αυτό που σας ανησυχεί περισσότερο;

–Έχουν παρέλθει δύο σχεδόν χρόνια από τη μέρα που δόθηκε παράταση στη θητεία των Δημοτικών Συμβουλίων, αλλά η ολοκληρωθείσα εργασία για ομαλή και αποτελεσματική πορεία προς τη μεταρρύθμιση είναι ασήμαντη. Παραμένουν ανοικτά πολλά μεγάλα ζητήματα, που δημιουργούν ανησυχία κατά πόσο θα είμαστε έτοιμοι την 1η Ιουλίου 2024, ως νέο σχήμα, να εφαρμόσουμε σωστά τον νέο νόμο. Διότι, ξαφνικά και απότομα, θα αδρανοποιηθεί στις 30 Ιουνίου 2024 η νυν νομοθεσία περί Δήμων και την επόμενη μέρα θα εφαρμοστεί μια εντελώς καινούργια νομοθεσία με πληθώρα νέων προνοιών, με 20 νέους Δήμους, με 20 νέους δημάρχους και 92 εκλεγμένους από τον λαό αντιδημάρχους, με δημοτικά διαμερίσματα και ανισομερή εκπροσώπηση των διαμερισμάτων στους νέους Δήμους. Εάν τα τελευταία δύο χρόνια αξιοποιούνταν σωστά και επιλύονταν προβλήματα, οι ανησυχίες μου δεν θα υπήρχαν. Πρέπει τώρα να σημάνει συναγερμός για πρακτική δράση…

–Ποια είναι τα κύρια ζητήματα που δεν επιλύθηκαν;

–Δεν έχει απασχολήσει τη Βουλή πώς θα μπορέσουν να λειτουργήσουν αποτελεσματικά οι νέοι Δήμοι την 1η Ιουλίου 2024, όταν δεν θα έχουν να παρουσιάσουν ρευστότητα την πρώτη ημέρα της λειτουργίας τους. Θα συνενωθούν υφιστάμενα χρέη εκατομμυρίων αλλά όχι διαθέσιμα υπόλοιπα, διότι αρκετοί Δήμοι θα πάνε στη μεταρρύθμιση χωρίς να διαθέτουν ρευστότητα. Ο Δήμος Έγκωμης δεν θα μεταφέρει ούτε ένα σεντ χρέος του σε τραπεζικά ιδρύματα, αλλά θα κληθεί ως διαμέρισμα να συμμετάσχει σε χρέη εκατομμυρίων. Η κρατική χορηγία που θα δοθεί ως πρώτη δόση, ίσως αρκέσει για να πληρωθούν οι μισθοί του προσωπικού στο τέλος Ιουλίου 2024. Όλα τ' άλλα; Αυτά τα ζητήματα δεν απασχόλησαν τη Βουλή και δεν προνόησε για να καθορίσει κανονισμούς και διαδικασίες. Ακόμη, τέθηκε στη Βουλή το θέμα της εκπροσώπησης των διαμερισμάτων σε αριθμό δημοτικών συμβούλων, αλλά εισπράξαμε αδιαφορία. Η Έγκωμη, για παράδειγμα, θα εκλέγει τέσσερις δημοτικούς συμβούλους στο νέο σχήμα, ενώ άλλοι Δήμοι με την ίδια με εμάς πληθυσμιακή αναλογία, επειδή θα συνενωθούν με ένα μόνο Δήμο, θα εκλέγουν 12 ή και περισσότερους δημοτικούς συμβούλους. Πρόκειται για έκδηλη παραβίαση της αρχής ίσης μεταχείρισης, περί εκπροσώπησης των διαμερισμάτων.

–Τέθηκε στη Βουλή αυτό το θέμα της εκπροσώπησης;

–Έγινε αποδεκτό από τη Βουλή ότι Δήμοι με ισχυρή παρουσία τουριστών (π.χ. Αγία Νάπα) θα ετύγχαναν μεγαλύτερης έγκρισης σε πληθυσμιακή αναλογία, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για αυξημένη εκλογή αριθμού δημοτικών συμβούλων, κρατικές χορηγίες κ.λπ. Ζήτησα προσωπικά να γίνει αποδεκτή από τη Βουλή και η παρεμφερής ισχυρή παρουσία φοιτητών σε Δήμους ώστε να καθοριστεί η πληθυσμιακή τους αναλογία. Η Βουλή δεν αποδέχθηκε αυτό το δικαιολογημένο αίτημα. Στον Δήμο Έγκωμης, για παράδειγμα, διακινούνται 20.000 περίπου φοιτητές, οι οποίοι είναι εν δυνάμει μέρος του ανθρώπινου μας δυναμικού. Δυστυχώς ίσχυσαν δύο μέτρα και δύο σταθμά που αδίκησαν Δήμους με ισχυρές φοιτητικές κοινότητες.

Ο Δήμος Εγκωμης δεν θα μεταφέρει ούτε ένα σεντ χρέος του σε τραπεζικά ιδρύματα, αλλά θα κληθεί ως διαμέρισμα να συμμετάσχει σε χρέη εκατομμυρίων λέει στην «Κ» ο κ. Ζαχαρίας Κυριάκου.

–Υπάρχουν άλλες γενικότερες ανησυχίες;

–Ανησυχώ από την ψηφισθείσα πρόνοια για την ύπαρξη 92 αντιδημάρχων, σε 20 Δήμους. Είχα εκφράσει τη διαφωνία μου, γιατί οι πολλοί αντιδήμαρχοι χωρίς να τους έχει δοθεί νομοθετικά οιαδήποτε εξουσία, πιθανό να βρίσκονται σε συχνή αντιπαράθεση με τον δήμαρχο του οικείου Δήμου, ζητώντας και απαιτώντας να τους εκχωρεί δικές του εξουσίες για να τις μεταφέρουν με πρακτική δράση στα δημοτικά τους διαμερίσματα. Είναι δυνατό να ψηφίζεται πρόνοια για 92 αντιδημάρχους, να τους καθορίζεται ξεχωριστή μισθοδοσία, να τίθενται στην κρίση του λαού για απευθείας εκλογή τους, αλλά να μην έχουν οιεσδήποτε εξουσίες εκ του νόμου; Είναι παραδοξότητα να υπάρχει μικρός Δήμος με 13 αντιδημάρχους και Δήμος με πολύ μεγάλη πληθυσμιακή ταυτότητα (Στρόβολος) με έναν αντιδήμαρχο. Θα έπρεπε να υπάρχουν επικεφαλής/συντονιστές δημοτικοί σύμβουλοι στα διαμερίσματα και όχι αντιδήμαρχοι εκλεγμένοι από τον λαό άνευ εξουσίας.

«Καλύτερες και πιο φθηνές υπηρεσίες στους πολίτες»

–Ο πολίτης πώς αναμένεται να βγει κερδισμένος από τη μεταρρύθμιση;

–Η σημαντικότερη πτυχή της μεταρρύθμισης αφορά την προσφορά υπηρεσιών στους πολίτες. Κεντρική στόχευση της μεταρρύθμισης ήταν και παραμένει «καλύτερες και πιο φθηνές υπηρεσίες στους πολίτες». Όμως, μέσα από τις μέχρι σήμερα συνεδρίες των υπό συνένωση Δήμων, προκύπτουν ανομοιογένειες στις χρεώσεις για προσφορά υπηρεσιών. Τι θα γίνει; Εμείς που έχουμε σήμερα πιο χαμηλό τιμολόγιο, θα κληθούμε να το αυξήσουμε για να ευθυγραμμιστούμε με άλλους Δήμους; Το σωστό και το πρέπον είναι να χαμηλώσουν εκείνοι το τιμολόγιό τους και να μας συναντήσουν. Εδώ προκύπτουν διαφωνίες, όχι ευκαταφρόνητες, που πρέπει να επιλυθούν προς όφελος του δημότη. Από την άλλη, στη Λευκωσία δεν έχει ξεκαθαρίσει ακόμη πώς θα γίνει η διασπορά του εργατικού προσωπικού των υπό συνένωση δήμων, ώστε όλα τα δημοτικά διαμερίσματα να τυγχάνουν σαφώς καλύτερης εξυπηρέτησης από την παρεχόμενη σήμερα εξυπηρέτηση. Προσδοκώ στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα για να μπορεί ο δημότης να έχει πολύ γρήγορη ικανοποίηση αιτημάτων του για ζητήματα της καθημερινότητάς του (καθαριότητα, διαχείριση κλαδεμάτων, επιδιορθώσεις πεζοδρομίων/οδικού δικτύου κ.λπ.). Εάν η εξυπηρέτηση δεν βελτιωθεί κατά τρόπο ουσιαστικό, ένα σημαντικό κομμάτι της μεταρρύθμισης θα καταρρεύσει. Γενικά, επισημαίνω ότι σημαντικές εκκρεμότητες που ακόμη δεν τις αγγίξαμε δεν πρέπει να αφεθούν προς επίλυση την τελευταία στιγμή, γιατί οι βιαστικές αποφάσεις της τελευταίας στιγμής συνήθως πάσχουν. Καλούμαστε τώρα να καθορίσουμε θέση επί προτάσεων της υπηρεσίας σε πληθώρα θεμάτων, όπως: Στελέχωση/αξιοποίηση προσωπικού, δημιουργία διευθύνσεων, κτιριακές εγκαταστάσεις/στέγαση, διαχείριση χρεών/ταμείων συντάξεων, σωστή λειτουργία ενιαίου λογισμικού, συνένωση αρχείων, ευρωπαϊκά προγράμματα, Πολιτιστικά, Πολυδύναμα, τεχνικά έργα, συνεργεία καθαριότητας, πρασίνου, πάρκα, πράσινα σημεία, καταφύγια ζώων, σχολικές εφορείες, και πολλά άλλα θέματα. Για όλα αυτά, το Συμβούλιο Κοινών Υποθέσεων των υπό συνένωση δήμων, ακόμη να λάβει τις δέουσες αποφάσεις, ώστε να ξεκινήσουν οι διαδικασίες πρακτικής δράσης. Όπως αντιλαμβάνεστε έχουμε ν' ανεβούμε στο Έβερεστ ενώ ο χρόνος τρέχει και εξαντλείται. 1η Ιουλίου του 2024 όλα αλλάζουν και δεν θα υπάρχει η παραμικρή περίοδος χάριτος. Η επιτυχία του εγχειρήματος από εμάς εξαρτάται και η επιτυχία είναι μονόδρομος. Είμαστε «καταδικασμένοι» να επιτύχουμε για να διασφαλίσουμε τη μεταρρύθμιση και να αποτρέψουμε την απορρύθμιση.

–Πώς επηρεάζει η μεταρρύθμιση την πολιτική σκακιέρα; Σας απασχόλησε ποτέ αυτό το ζήτημα;

–Υπήρξαν κομματικές αμετακίνητες αντιλήψεις στα αρχικά θέματα του αριθμού των Δήμων και ποιοι ενώνονται με ποιους. Η συνέχεια, με την κατ' άρθρο συζήτηση, διαπνεόταν, γενικά, από υπερκομματικό χαρακτήρα. Υπεύθυνα χειρίστηκε τα θέματα και η Ένωση Δήμων και μέσα από δημοκρατικές διαδικασίες ελήφθησαν οι κύριες αποφάσεις. Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στη νέα της μορφή πρέπει να παραμείνει έξω από κομματικές συμφεροντολογικές προσεγγίσεις. Τα προβλήματα των πολιτών δεν έχουν χρώμα κόκκινο, μπλε, πράσινο κ.λπ. Ελπίζω τα κόμματα να επιλέξουν ως υποψήφιους δημάρχους ανθρώπους που πίστεψαν και πιστεύουν στο στοίχημα της μεταρρύθμισης, που δεν την αμφισβήτησαν και δεν την προσέγγισαν με κοντόφθαλμες μεθοδεύσεις.

–Λίγο πριν από την μεταρρύθμιση ποιες είναι οι βασικές προτεραιότητες του Δήμου Έγκωμης;

–Το Δημοτικό Συμβούλιο Έγκωμης, στο οποίο η συνεργασία είναι αγαστή, ένα χρόνο πριν από την έναρξη της μεταρρύθμισης αποφάσισε να υλοποιήσει μέσω διαθέσιμης ταμειακής ρευστότητας, τον από ετών στόχο της Έγκωμης για ανέγερση Πολυδύναμου Κέντρου για προσφορά υπηρεσιών σε ηλικιωμένους και παιδιά σε γη δίπλα από το Κέντρο Υγείας Έγκωμης. Ξεκινήσαμε τις διαδικασίες με επιλογή συμβούλων/μελετητών κ.λπ. Ακόμη, μέσα από ευρωπαϊκό πρόγραμμα, επιλέξαμε συμβουλευτικό οίκο, ο οποίος έχει αρχίσει τη διαδικασία για την ανάπλαση του ιστορικού πυρήνα Έγκωμης. Υπάρχει ακόμη σε εξέλιξη πρόγραμμα αναβάθμισης των πάρκων μας και των παιδότοπων. Η Έγκωμη αποτελεί ισχυρό πόλο οικονομικής ανάπτυξης. Προσδοκούμε ότι θα αποτελέσει το «βαρύ πυροβολικό» του νέου μεγάλου Δήμου της πρωτεύουσας.

–Ο Δήμος σας έχει περισσότερα να κερδίσει ως δημοτικό διαμέρισμα ή θα χάσει;

–Ο Δήμος Έγκωμης, με μεθοδική εργασία τα τελευταία δώδεκα χρόνια, κατάφερε να είναι οικονομικά αυτάρκης και φερέγγυος, χωρίς χρέη σε τράπεζες και εκκρεμότητες προς οιουσδήποτε. Μπαίνει στη μεταρρύθμιση με πλήρη επίγνωση των προβλημάτων και της κατάστασης, με στόχο να είναι αξιόπιστος εταίρος στο νέο μεγάλο σχήμα. Εύχομαι οι δημοτικοί σύμβουλοι που θα εκπροσωπούν το δημοτικό διαμέρισμα Έγκωμης να ενστερνίζονται τις αρχές της μεταρρύθμισης, να πιστεύουν σε αυτήν και να αγωνιστούν για να επιτευχθεί η κεντρική στόχευση για καλύτερες και φθηνότερες υπηρεσίες στους πολίτες. Εάν αυτή η στόχευση υλοποιηθεί, ουδείς Δήμος θα χάσει. Διότι, πρωτίστως, θα κερδίσουν οι πολίτες.

–Εν κατακλείδι, πώς συνοψίζετε με λίγα λόγια τη μεταρρυθμιστική προσπάθεια;

–Αυτό το δαιδαλώδες εγχείρημα δεν σηκώνει πειραματισμούς. Πρόκειται για μια τεράστια μεταρρύθμιση, όπως αυτή του ΓεΣΥ, που αγγίζει κάθε σπίτι, κάθε οικογένεια, κάθε πολίτη, κάθε επαγγελματικό υποστατικό. Δεν έχει κανένας το δικαίωμα να πειραματιστεί και να θέσει σε κίνδυνο τη σωστή εφαρμογή της νέας μονοθεσίας.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΑΝΤΡΕΑ ΡΙΡΗ**

Δεν είμαστε χρυσόψαρα

Είναι εντυπωσιακό το πόσο «χρυσόψαρα» θεωρούν κάποια πολιτικά πρόσωπα ότι είμαστε. Αφορμή, αυτή τη φορά, η συνέντευξη του Άντρου Κυπριανού στην «Καθημερινή» (20/8/2023) και η παραδοχή του, ουσιαστικά, για τα φοβικά σύνδρομα –ή τις ανασφάλειες, αν προτιμάτε– του ΑΚΕΛ, που οδήγησαν το κόμμα στην απόφαση της απόρριψης του Σχεδίου Ανάν το 2004. Αυτή η παραδοχή, λοιπόν, του κ. Κυπριανού, έδωσε την τέλεια πάσα στους δήθεν φιλελεύθερους Συναγερμικούς να βγουν και να κουνήσουν το δάχτυλο στο ΑΚΕΛ για το «όχι» του 2004. Ως ένας αριστερός που ψήφισε «ναι» τότε, με βασικό κριτήριο ότι κάθε σχέδιο που έρχεται είναι χειρότερο από το προηγούμενο, θεωρώ αυτές τις αντιδράσεις θρασύτατες και εξοργιστικές.

Πέραν του ότι έχουν περάσει 19 χρόνια από τα δημοψηφίσματα για το Σχέδιο Ανάν, και πέραν του ότι το «ναι» του 2004 δεν αποτελεί διαχρονικό διαπιστευτήριο επιθυμίας λύσης του Κυπριακού –όπως τρανά απέδειξε ο Νίκος Αναστασιάδης από τον Νοέμβριο του 2016 και μετά– οφείλουμε να σημειώσουμε τα εξής: Μετά την απόρριψη του Σχεδίου Ανάν από την ελληνοκυπριακή πλευρά, είχαμε σημαντικές βελτιώσεις στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν. Οι συγκλίσεις Χριστόφια – Ταλάτ, τις οποίες ο ΔΗΣΥ δαιμονοποιούσε, για να τις υιοθετήσει ο Αναστασιάδης, μόλις ανήλθε στην εξουσία (το ίδιο δηλαδή που έκανε ο Γλαύκος Κληρίδης το 1992/93 στον Γιώργο Βασιλείου για τις ιδέες Γκάλι), έδωσαν μια σαφώς καλύτερη εικόνα στα της εσωτερικής διακυβέρνησης. Το κοινό ανακοινωθέν Αναστασιάδη - Έρογλου της 11ης Φεβρουαρίου 2014 επαναβεβαίωσε την επιδιωκόμενη βάση λύσης και διασφάλισε τα τρία «singles» (κυριαρχία, υπηκοότητα, διεθνής προσωπικότητα).

Οι συγκλίσεις Αναστασιάδη - Ακιντζί μεταξύ 2015-2016 έφεραν τις δύο κοινότητες πιο κοντά σε μια ρύθμιση για εδαφικό και περιουσιακό. Από το 2004 και μετά, λοιπόν, κύλησε πολύ νερό στο αυλάκι. Οι διακοινοτικές επαφές αυξήθηκαν. Πολλά ταμπού έσπασαν. Ο κόσμος εξοικειώθηκε περισσότερο με την ιδέα της ομοσπονδίας. Και η τάση που ήθελε κάθε επόμενο σχέδιο να είναι χειρότερο από το προηγούμενο, διαψεύστηκε για πρώτη φορά, καθώς το υπό συζήτηση σχέδιο στο Κραν Μοντανά ήταν σαφώς βελτιωμένο σε σχέση με το Ανάν, περιλαμβανομένης της κατάργησης του μονομερούς δικαιώματος επέμβασης και της δραστικής και άμεσης αποχώρησης των τουρκικών στρατευμάτων.

Όταν ο Αναστασιάδης τούμπαρε το Συνέδριο για την Κύπρο στο Κραν Μοντανά, οι Συναγερμικοί – που σήμερα φωνάζουν για το «όχι» του ΑΚΕΛ– είχαν καταπιεί τη γλώσσα τους. Και σήμερα δεν έχουν καν τη στοιχειώδη αξιοπρέπεια να πιστώσουν στον τότε ηγέτη της αξιωματικής αντιπολίτευσης, ότι στήριξε τη διαπραγματευτική διαδικασία Αναστασιάδη - Ακιντζί περισσότερο και από τον ίδιο τον ΔΗΣΥ. Η πολιτική συνέπεια του ΑΚΕΛ στο Κυπριακό από το 2008 και μετά, προφανώς και δεν εξασφαλίζει συγχωροχάρτι για το «όχι» του 2004. Στο τέλος της ημέρας –κάτι που ελάχιστα συζητούμε– την όποια λύση θα την κάνουμε καλή ή κακή, λειτουργική ή μη, εμείς οι Κύπριοι σε βορρά και νότο. Μπορεί ένα ανεπαρκές σχέδιο, όπως το Ανάν, να λειτουργούσε, αν οι άνθρωποι που θα το εφάρμοζαν το προσέγγιζαν καλόπιστα.

Υγ.: Ο Άντρος Κυπριανού στάθηκε αξιοπρεπέστατα στα του Κυπριακού για όσο διάστημα υπηρέτησε ως γ.γ. του ΑΚΕΛ. Και πλήρωσε τίμημα για αυτή του τη στάση. Αν ο ίδιος θέλει να εξασφαλίσει μια κάποια υστεροφημία, ας παραδώσει την έδρα. Η στάση του από τον Ιούνιο του 2021 κι ένθεν αδικεί πρωτίστως τον ίδιο.

Το κλειδί είναι η Τεχνητή Νοημοσύνη να αξιοποιείται ως υποστηρικτικό εργαλείο και όχι ως αντικαταστάτης της ανθρώπινης δραστηριότητας, λέει ο τέως υφυπουργός Έρευνας και Καινοτομίας Κυριάκος Κόκκινος.

Το Digital Agenda «βραβεύει» την AI

Για τον διαγωνισμό, τις εξελίξεις και προκλήσεις για την Κύπρο, μιλά στην «Κ» ο τέως υφυπουργός Καινοτομίας Κυριάκος Κόκκινος

Του **ΠΑΥΛΟΥ ΝΕΟΦΥΤΟΥ**

Την Τεχνητή Νοημοσύνη (ΤΝ), την τεχνολογική «επανάσταση» που αγγίζει πλέον κάθε πτυχή της ανθρώπινης καθημερινότητας, συναντά φέτος το Digital Agenda, το συνέδριο το οποίο έχει πλέον καθιερωθεί ως ο κατ' εξοχήν θεσμός για συζήτηση γύρω από τις τάσεις για ψηφιακά θέματα, νέες τεχνολογίες και την επίδρασή τους τόσο στο κοινωνικοοικονομικό όσο και στο γεωπολιτικό γίγνεσθαι. «Αν με ρωτούσατε πριν από ένα χρόνο, θα σας έλεγα ότι η Τεχνητή Νοημοσύνη είναι μια από τις σημαντικότερες –αναμεσά σε πολλές άλλες– τεχνολογίες που επηρεάζουν και θα συνεχίσουν να επηρεάζουν με επιταχυνόμενους ρυθμούς τη ζωή μας. Αυτό δεν ισχύει πλέον. Σήμερα λέω ότι η ΤΝ είναι ένα ανατρεπτικό τεχνολογικό φαινόμενο, που ίσως όμοιό του δεν έχει βιώσει η ανθρωπότητα. Η άφιξη του Generative AI σηματοδοτεί ένα είδος τεχνολογικού Big Bang, την αρχή μιας νέας τεχνολογικής επανάστασης που αλλάζει τον κόσμο με γεωπολιτικές, κοινωνικές και οικονομικές προεκτάσεις», δηλώνει στην «Κ» ο πρώην υφυπουργός Έρευνας, Καινοτομίας και Ψηφιακής Πολιτικής Κυριάκος Κόκκινος, με αφορμή τον διαγωνισμό Τεχνητής Νοημοσύνης Digital Agenda Alpha Stage (DAAS-AI), τον οποίο συντονίζει.

Όπως εξηγεί ο κ. Κόκκινος, αυτή τη φορά το Digital Agenda Cyprus Summit εισάγει την Πλατφόρμα Καινοτομίας για νεοσύστατες επιχειρήσεις «Alpha Stage», όπου «startuppers» και ομάδες καινοτομίας μπορούν να συμμετάσχουν στον διαγωνισμό Τεχνητής Νοημοσύνης Digital Agenda Alpha Stage. Ο διαγωνισμός στοχεύει να ενθαρρύνει νεοφυείς εταιρείες και ομάδες από την Κύπρο, τη γύρω περιοχή και οποιαδήποτε άλλη χώρα, να παρουσιάσουν το καινοτόμο τους έργο, το οποίο βρίσκεται σε επίπεδο τεχνολογικής ετοιμότητας (Technology Readiness Level 3-5). Ειδικότερα, καλεί νεοφυείς επιχειρήσεις και ομάδες που αναπτύσσουν ή ενσωματώνουν καινοτόμες λύσεις Τεχνικής Νοημοσύνης στους τομείς του τουρισμού ή των μέσων ενημέρωσης ή της μάθησης/εκπαίδευσης ή της ευεξίας, που την ίδια ώρα στοχεύουν να εισέλθουν στη διεθνή αγορά, έχοντας φθάσει σε ένα στάδιο όπου μπορούν να προσελκύσουν επενδυτές, με την προοπτική να προχωρήσουν προς την εμπορική εκμετάλλευση. Αξίζει να σημειωθεί ότι η υποβολή αιτήσεων για τον διαγωνισμό βρίσκεται σε εξέλιξη από τις 19 Ιουλίου και θα ολοκληρωθεί στις 10 Σεπτεμβρίου. Ο κ. Κόκκινος αναφέρει ότι ήδη έχει επιδειχθεί ενδιαφέρον και αναμένουν προτάσεις από την Κύπρο, την Ελλάδα, το Ισραήλ και το Ηνωμένο Βασίλειο, στοχεύοντας και ευελπιστώντας την ίδια ώρα σε ακόμη πιο διευρυμένο ενδιαφέρον, από άλλες περιοχές. Η παρουσίαση των τεσσάρων επικρατέστερων προτάσεων και η ανακοίνωση των αποτελεσμάτων θα πραγματοποιηθούν από τον ίδιο στις 17 Οκτωβρίου, στο πλαίσιο του Alpha Stage. Η νικήτρια νεοφυής επιχείρηση ή ομάδα θα κερδίσει το βραβείο των 10.000 ευρώ εκ μέρους του Digital Agenda Cyprus Summit.

AI και Κύπρος

Σχετικά με τη σημαντικότητα των τεχνολογιών Τεχνητής Νοημοσύνης για τον κόσμο –και ιδιαίτερα για την Κύπρο– ο κ. Κόκκινος τονίζει ότι «από το φθινόπωρο του 2022, οπότε και πρωτοεμφανίστηκε το ChatGPT και με τις συνέχειες αναβαθμίσεις, τη δυναμική και το ενδιαφέρον που έχει προκαλέσει σε όλους του τεχνολογικούς κολοσσούς –και όχι μόνο–, έχει φέρει μια επανάσταση που αγγίζει πλέον κάθε κύτταρο του κοινωνικοοικονομικού μας συστήματος, αλλά και συγχρόνως "απειλεί" με ανατροπές ακόμη και τις γεωπολιτικές ισορροπίες. Ήδη σήμερα, παρόλο που το Generative AI βρίσκεται σε νηπιακό στάδιο, μπορεί να παράγει κείμενο ως απάντηση σε σύνθετες και πολύπλοκες ερωτήσεις, πιο καθαρά και πειστικά από τον μέσο άνθρωπο ή και να παράγει πρωτότυπες εικόνες, τέχνη, ακόμη και κώδικα υπολογιστή με βάση απλές γλωσσικές προτροπές. Και αυτό είναι μόνο η αρχή, η κορυφή του παγόβουνου. Η επενδυτική, ερευνητική και επιχειρηματική δραστηριότητα γύρω από τις τεχνολογίες Generative AI έχουν πλέον πάρει τέτοια δυναμική τους τελευταίους μήνες, που αναμφίβολα θα φέρει τόσο μεγάλες ανατροπές και ανακατατάξεις σε όλα τα επίπεδα της ανθρώπινης δραστηριότητας –και ύπαρξης–, ίσως και μεγαλύτερες από αυτές που έφερε στην ανθρωπότητα η εφεύρεση του ηλεκτρισμού ή και του διαδικτύου».

Δεδομένου ότι κάνεις δεν μπορεί πλέον να αγνοήσει αυτό το νέο φαινόμενο, ο κ. Κόκκινος επισημαίνει ότι ιδιαίτερα για την Κύπρο πρέπει να το «πάρουμε ζεστά» το θέμα, με γρήγορα αντανακλαστικά, μέσα από πολιτικές και παρεμβάσεις στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά και στην αγορά εργασίας να εισαχθούν δεξιότητες ΤΝ στον εκπαιδευτικό, οικονομικό και επιχειρηματικό μας ιστό. «Είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανταγωνιστικότητα και ευημερία της χώρας, αλλά και για να είμαστε συμβατοί με το γίγνεσθαι στον υπόλοιπο κόσμο», λέει, προχωρώντας σε εισηγήσεις: «Το Υπουργικό Συμβούλιο έχει εγκρίνει την Εθνική Στρατηγική για Τεχνητή Νοημοσύνη το 2020 και ήδη, λόγω των πρόσφατων τεχνολογικών εξελίξεων στο Generative AI, αυτή χρήζει άμεσης επικαιροποίησης. Θα έλεγα ότι, ως μέρος της επικαιροποιημένης στρατηγικής χρήζει και η δημιουργία εθνικού φορέα υλοποίησης, με εμπλοκή –σε συμβουλευτικό/καθοδηγητικό ρόλο– επιφανών ειδικών από την διεθνή σκακιέρα του AI».

> *«Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχει εποπτικό ή ρυθμιστικό πλαίσιο που να διέπει τη χρήση του AI, και αυτό είναι άκρως ανησυχητικό. Είμαστε ακόμη σε "μέθη και ενθουσιασμό"».*

> *«Μέσα από αυτόν τον νέο θεσμό, θέλουμε να ενθαρρύνουμε και να στηρίξουμε τους νέους μας να τολμήσουν να κάνουν πράξη τις καινοτόμες και πρωτοποριακές τους ιδέες».*

Η σημασία

«Μέσα σε αυτό το κάδρο των εξελίξεων, ποια η σημασία τέτοιων πρωτοβουλιών, όπως ο διαγωνισμός Digital Agenda Alpha Stage (DAAS-AI)» ρωτήσαμε τον πρώην υφυπουργό Καινοτομίας. «Το συνέδριο αυτό έχει πλέον καθιερωθεί ως ο κατ' εξοχήν θεσμός για συζήτηση γύρω από τις τάσεις για ψηφιακά θέματα, νέες τεχνολογίες και την επίδρασή τους τόσο σε κοινωνικοοικονομικό όσο και γεωπολιτικό επίπεδο. Το επίπεδο των θεμάτων αλλά και η αναγνωσιμότητα των διεθνούς κύρους ομιλητών του το κατατάσσει ως ένα από τα πιο έγκυρα "though-provoking & forward thinking" συνέδρια σε ευρωπαϊκό επίπεδο», τονίζει. Την ίδια ώρα εστιάζει στην απόφαση να προσθέσουν το Digital Agenda Alpha Stage (DAAS-AI) ως αναπόσπαστο μέρος της ημερίδας, εξηγώντας ότι πηγάζει από το γεγονός ότι η Κύπρος είναι πλέον ένας καθιερωμένος περιφερειακός κόμβος «Tech-hub» και «start-ups hub» για οργανισμούς τεχνολογίας, καθώς επίσης και ένας δυνατός εταίρος στην Ευρώπη σε θέματα καινοτομίας (10η θέση στον Ευρωπαϊκό Δείκτη Καινοτομίας 2023, Λευκωσία στη 2η θέση για Digital Nomads).

«Μέσα από αυτόν τον νέο θεσμό, θέλουμε να ενθαρρύνουμε και να στηρίξουμε τους νέους μας να τολμήσουν να κάνουν πράξη τις καινοτόμες και πρωτοποριακές τους ιδέες. Ταυτόχρονα, οφείλουμε να αναγνωρίσουμε κάποιες προκλήσεις που πρέπει να διαχειριστούμε, και αυτές είναι το ανθρώπινο μας κεφάλαιο και η ενασχόληση των νέων μας με τις νέες τεχνολογίες (Τεχνητή Νοημοσύνη, κυβερνοασφάλεια, βιοτεχνολογία κτλ.) και την καινοτόμο επιχειρηματικότητα. Η Κύπρος παρέχει τις ευκαιρίες και χρειάζεται περισσότερους νέους να ασχοληθούν με αυτούς τους τομείς, αφού τον μέλλον στην αγορά εργασίας ανήκει στους ανθρώπους που μπορούν και αξιοποιούν ψηφιακές και τεχνολογικές δεξιότητες ως αναπόσπαστο μέρος στην καθημερινότητα της δουλειάς τους (σε όλα τα επαγγέλματα), διαθέτουν καινοτόμο και δημιουργική σκέψη και επιδεικνύουν προσαρμοστικότητα και γρήγορα αντανακλαστικά στις αλλαγές που συμβαίνουν γύρω μας. Οι στόχοι του Digital Agenda Alpha Stage (DAAS-AI) είναι ακριβώς να αναδείξουμε και να ενθαρρύνουμε τους νέους να ασχοληθούν με επαγγελματικούς τομείς που ανταποκρίνονται στις επαγγελματικές δεξιότητες του άμεσου μέλλοντος (2023-2027) από την μελέτη για την αγορά εργασίας από το Παγκόσμιο Οικονομικό Φόρουμ 2023», σημειώνει ο κ. Κόκκινος.

Οι τομείς

Γιατί η επικέντρωση του διαγωνισμού είναι στους τομείς του τουρισμού ή των μέσων ενημέρωσης ή της μάθησης/εκπαίδευσης ή της ευεξίας; «Θέλαμε να εστιάσουμε σε τομείς που έχουν άμεση σχέση και προτεραιότητα με την οικονομία και τις προτεραιότητες του τόπου. Θα μπορούσε να διευρυνθούν οι τομείς, αλλά θα ήταν πιο δύσκολη η σύγκριση των προτάσεων στο στάδιο της αξιολόγησης. Για φέτος, που είναι η πρώτη χρονιά του διαγωνισμού Digital Agenda Alpha Stage (DAAS-AI), παραμένουμε σε αυτούς του τομείς και μετέπειτα θα διευρυνθεί», αναφέρει.

Τα θετικά

Ενώπιον των προσδοκιών, αλλά και ανησυχιών, που πηγάζουν από τις τεχνολογίες Τεχνητής Νοημοσύνης, ο πρώην υφυπουργός Καινοτομίας πιστεύει ότι το κλειδί είναι η ΤΝ να αξιοποιείται ως υποστηρικτικό εργαλείο και όχι ως αντικαταστάτης της ανθρώπινης δραστηριότητας. «Είναι πλέον αναντίλεκτο ότι οι τεχνολογίες αυτές αξιοποιούνται σε όλους τους τομείς της οικονομίας και της κοινωνίας. Όλα τα επαγγέλματα θα επηρεασθούν από τη χρήση της ΤΝ –ίσως κάποια να χαθούν αλλά κυρίως θα μετεξελιχθούν– αλλά, πιστεύω, ότι το τελικό αποτέλεσμα θα είναι θετικό τόσο σε θέσεις εργασίας όσο και σε παραγωγικότητα. Αυτό όμως προϋποθέτει ετοιμότητα, προσαρμοστικότητα και ορθή αξιοποίηση των δυνατοτήτων της ΤΝ», συμπληρώνει.

Χωρίς εποπτεία

Ειδικότερα εξηγεί ότι, όπως κάθε νέα ανατρεπτική τεχνολογία που μπήκε στη ζωή μας, έτσι και το AI έχει τα δικά του στοιχεία που πρέπει να μας ανησυχούν. «Προσωπικά πιστεύω ότι οι τεχνολογίες αυτές είναι διττές, δηλαδή μπορούν να χρησιμοποιηθούν για ανθρωπιστικούς και πολεμικούς σκοπούς. Ο ίδιος αλγόριθμος ΤΝ που χρησιμοποιείται στην ιατρική για να σώσει ζωές, με μικρές παρεμβάσεις και αλλαγές μπορεί να οδηγήσει ένα στρατιωτικό στον στόχο του και να καταστρέψει ζωές. Αυτό ακριβώς είναι που πρέπει να προσέξουμε είναι σωστή και υπεύθυνη χρήση των δυνατοτήτων της ΤΝ. Μέχρι στιγμής, δεν υπάρχει εποπτικό ή ρυθμιστικό πλαίσιο που να διέπει τη χρήση του AI και αυτό είναι άκρως ανησυχητικό. Είμαστε όλοι ακόμη στη "μέθη και ενθουσιασμό" του νέου αυτού φαινομένου και οι οποιεσδήποτε προσπάθειες για ρυθμίσεις, όπως το EU AI ACT, είναι περιορισμένων δυνατοτήτων και αναποτελεσματικές. Ακόμα πιο ανησυχητικό είναι το γεγονός ότι αυτές οι τεχνολογίες είναι προσβάσιμες, με πολύ χαμηλό κόστος, από όλους, συμπεριλαμβανομένων και αυτών που έχουν κακές προθέσεις χρήσης», τονίζει.

Γεωπολιτική

Την ίδια ώρα ο κ. Κόκκινος επικαλείται πρόσφατο άρθρο του «Foreign Affairs Magazine» με τίτλο «The AI Paradox» (16 Αυγούστου 2023), σύμφωνα με το οποίο, σε αντίθεση με τα προηγούμενα κύματα τεχνολογίας, το AI έχει ξεκινήσει μία σεισμική αλλαγή στη δομή και την ισορροπία της παγκόσμιας ισχύος, καθώς απειλεί το καθεστώς των εθνών-κρατών ως πρωταρχικών γεωπολιτικών παραγόντων του κόσμου. «Οι δημιουργοί της AI είναι οι ίδιοι γεωπολιτικοί παράγοντες και η κυριαρχία τους επί της AI εδραιώνει περαιτέρω την αναδυόμενη "τεχνοπολική" τάξη –στην οποία οι εταιρείες τεχνολογίας ασκούν το είδος της εξουσίας στους τομείς τους που κάποτε προορίζονταν για τα έθνη-κράτη. Την τελευταία δεκαετία, οι μεγάλες εταιρείες τεχνολογίας έχουν γίνει ουσιαστικά ανεξάρτητοι, κυρίαρχοι παράγοντες στους ψηφιακούς τομείς που έχουν δημιουργήσει. Η τεχνητή νοημοσύνη επιταχύνει αυτή την τάση και την επεκτείνει πολύ πέρα από τον ψηφιακό κόσμο. Η πολυπλοκότητα της τεχνολογίας και η ταχύτητα της προόδου της θα καταστήσουν σχεδόν αδύνατο για τις κυβερνήσεις να θεσπίσουν σχετικούς κανόνες με λογικό ρυθμό. Μάλιστα, πρόσφατη έρευνα από τον οίκο McKinsey (Αύγουστο 2023) αναδεικνύει τους σχετικούς κινδύνους», σημειώνει.

Σύμφωνα με τους διοργανωτές του Digital Agenda, η απόφαση να προστεθεί στο συνέδριο ο διεθνής διαγωνισμός, πηγάζει από το γεγονός ότι η Κύπρος είναι πλέον ένας καθιερωμένος περιφερειακός κόμβος «Tech-hub» και «start-ups hub» για οργανισμούς τεχνολογίας.

Η ανατομία της καταστροφής

Ενέσεις και διορθώσεις στην Πολιτική Προστασία

Ενίσχυση σε μέσα πυρόσβεσης και δομικές αλλαγές στον μηχανισμό περιλαμβάνονται στην ατζέντα του Μαξίμου

A.P. PHOTO/THANASSIS STAVRAKIS

Εθελοντές προσπαθούν με κουβάδες να σταματήσουν το καταστροφικό έργο της φωτιάς στη Μονή της Αγίας Παρασκευής, στην Πάρνηθα. Η κυβέρνηση ετοιμάζεται να εξαγγείλει μέτρα ενίσχυσης της Πολιτικής Προστασίας.

Του **Κ.Π. ΠΑΠΑΔΙΟΧΟΥ**

Μέτρα περαιτέρω θωράκισης της χώρας από τις καταστροφικές πυρκαγιές, μετά τη μεγάλη δοκιμασία της θερινής περιόδου, επεξεργάζεται το κυβερνητικό επιτελείο με τον πρωθυπουργό Κυρ. Μητσοτάκη να προτίθεται να ανακοινώσει μια πρώτη δέσμη κατά την προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή που τοποθετείται την προσεχή Πέμπτη ή Παρασκευή, ενώ το συνολικό πλαίσιο για την αντιμετώπιση της διαρκώς επιδεινούμενης κλιματικής κρίσης αναμένεται να παρουσιαστεί στο πλαίσιο της ΔΕΘ μια εβδομάδα αργότερα.

Παρότι οι τελικές αποφάσεις για τις μεταβολές στο σχέδιο πυροπροστασίας της χώρας δεν έχουν ευλόγως ληφθεί, καθώς ακόμη η χώρα είναι σε περίοδο «μάχης» με τις φλόγες, στον πυρήνα του σχεδιασμού του Μεγάρου Μαξίμου βρίσκεται η ενίσχυση των πολιτικών που απέδωσαν το φετινό καλοκαίρι και η τροποποίηση άλλων στις οποίες καταγράφηκαν «κενά». Ειδικότερα, δε, στο τραπέζι βρίσκεται η σχετική μετατόπιση του κέντρου βάρους του σχεδιασμού της Πολιτικής Προστασίας, ώστε πλέον πέραν της «καταστολής» –δηλαδή των μέσων κατάσβεσης– να υπάρξει ουσιαστική βελτίωση και στον τομέα της πρόληψης. Οπως χαρακτηριστικά αναφέρει στενός συνεργάτης του κ. Μητσοτάκη, «στην Πάρνηθα υπήρχαν επαρκή μέσα, η κινητοποίηση άρχισε μέσα σε λίγα λεπτά, αλλά η φωτιά δεν ελέγχθηκε».

Σύμφωνα με πληροφορίες, στη φαρέτρα των μέτρων που εξετάζει το κυβερνητικό επιτελείο περιλαμβάνονται:

• Περαιτέρω ενίσχυση των μέσων πυρόσβεσης και του προσωπικού της Πυροσβεστικής, αν και η Ελλάδα πλέον βρίσκεται πολύ ψηλά στον σχετικό «δείκτη». Παρότι στην ατζέντα περιλαμβάνεται η προμήθεια και νέων Καναντέρ, έμφαση θα δοθεί στην εξασφάλιση περισσότερων ελικοπτέρων που φαίνεται από την εμπειρία των τελευταίων χρόνων ότι λειτουργούν αποτελεσματικότερα στο ελληνικό περιβάλλον.

• Βελτίωση στον τομέα πρόληψης των πυρκαγιών, όχι μόνο με την «προεργασία» κατά τους χειμερινούς μήνες –αποψιλώσεις, αντιπυρικές ζώνες– αλλά και με νέους μηχανισμούς περιφρούρησης των δασών με την ενίσχυση του προσωπικού, αλλά και την αύξηση των εκεί δραστηριοτήτων. Ρόλο στον συγκεκριμένο σχεδιασμό θα αναλάβει ο κ. Γ. Αμυράς που τοποθετείται σύμβουλος του πρωθυπουργού και θα λειτουργήσει ως «σύνδεσμος» μεταξύ των υπουργείων Πολιτικής Προστασίας και Περιβάλλοντος.

• Ενεργοποίηση των δήμων, των περιφερειών, αλλά και της κοινωνίας των πολιτών, καθώς, όπως λέγεται, λόγω της κλιματικής κρίσης τα καλοκαίρια, αλλά και οι χειμώνες με τις πλημμύρες θα γίνονται ολοένα και πιο δύσκολα και για τη χώρα μας. Ειδικότερα, θα ενθαρρυνθούν πρωτοβουλίες όπως η συνεργασία των γειτονικών δήμων για την προστασία του Υμηττού που έχουν δημιουργήσει δεξαμενές νερού για άμεση πυρόσβεση, αλλά και σύστημα με drones, καθώς και εθελοντών, που μπορούν να συμβάλουν ουσιαστικά στην επιτήρηση δασικών εκτάσεων. Πάντως, ειδικά για τους δήμους θα αυστηροποιηθεί και ο μηχανισμός ελέγχου και επιβολής κυρώσεων, καθώς παρότι ενισχύονται με σημαντικά κονδύλια δεν ανταποκρίνονται όλοι επαρκώς στις υποχρεώσεις τους στο μέτωπο της προετοιμασίας ενόψει της αντιπυρικής περιόδου.

Ο Κυρ. Μητσοτάκης θα ανακοινώσει μια πρώτη δέσμη μέτρων κατά την προ ημερησίας διατάξεως συζήτηση στη Βουλή, ενώ το συνολικό σχέδιο για την αντιμετώπιση της κλιματικής κρίσης θα παρουσιαστεί στη ΔΕΘ.

Σύμφωνα με πληροφορίες, ο κ. Μητσοτάκης κατά την επερχόμενη συζήτηση στη Βουλή θα αναγνωρίσει πως θα μπορούσαν να είχαν γίνει περισσότερα ειδικά στο πεδίο της πρόληψης, αλλά θα ζητήσει να μην απαξιώνονται τα έως τώρα πεπραγμένα, ενώ θα επισημάνει και ότι η αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών γίνεται και θα γίνεται κάθε χρόνο πιο δύσκολο εγχείρημα.

Ειδικότερα, κυβερνητικά στελέχη σημειώνουν πως με εξαίρεση το θλιβερό γεγονός με τους μετανάστες στον Εβρο, η ανθρώπινη ζωή και σε πολύ μεγάλο βαθμό οι περιουσίες των πολιτών προστατεύθηκαν το φετινό καλοκαίρι.

Επίσης, σημειώνεται πως πλέον με τη χρήση του 112, αλλά και την «εκπαίδευση» των Αρχών στο πεδίο, η χώρα έχει αποκτήσει μια κουλτούρα εκκενώσεων περιοχών που μπορεί να αποδειχθεί σωτήρια στο μέλλον – χαρακτηριστικό παράδειγμα το νοσοκομείο Αλεξανδρούπολης όπου αποφεύχθηκε μια πιθανή ασύλληπτη τραγωδία. Επίσης, επισημαίνεται η παράμετρος των εμπρησμών, καθώς έχουν γίνει περισσότερες από 100 συλλήψεις. Πάντως, κυβερνητικές πηγές αναγνωρίζουν πως οι εμπρησμοί δεν αποτελούν τη μόνη αιτία πρόκλησης πυρκαγιών, ενώ απορρίπτουν με κατηγορηματικό τρόπο τα σενάρια περί οργανωμένου σχεδίου από «σκοτεινές» δυνάμεις εντός ή εκτός συνόρων.

Τι έχει γίνει

Τέλος, παρατίθεται μια σειρά από αριθμούς που καταρρίπτουν τον ισχυρισμό ότι η χώρα έδωσε αθωράκιστη τη μάχη της πυρόσβεσης, αλλά και αποδεικνύουν πως το φετινό καλοκαίρι –και μάλλον τα επόμενα– θα είναι χειρότερο από όσα έχουν περάσει. Ενδεικτικά:

• Από το 2021 και μετά έχει ενεργοποιηθεί ένα μεγάλο πρόγραμμα καθαρισμού δασών και δημιουργίας αντιπυρικών ζωνών ύψους 150 εκατ. ευρώ. Παράλληλα, τα εναέρια μέσα έχουν αυξηθεί από 59 πριν από τέσσερα χρόνια σε 90 σήμερα. Επίσης, οι δασοπυροσβέστες μαζί με τους εποχικούς έχουν φτάσει πλέον τους 16.500, ενώ σημαντική πρόοδος καταγράφεται και στο πεδίο των εθελοντών που ήταν 2.000 και πλέον έχουν υπερδιπλασιαστεί.

• Τα στοιχεία για την τρέχουσα αντιπυρική περίοδο δείχνουν πως φθάσαμε στο επίπεδο κινδύνου 5 επτά φορές, ενώ το 2021 αυτό είχε συμβεί τέσσερις φορές και το 2019 δύο φορές. Παράλληλα, αυξήθηκε δραματικά η «πυκνότητα», αλλά και η ένταση των πυρκαγιών. Το τελευταίο δεκαήμερο εκδηλώθηκαν περισσότερες από 500 πυρκαγιές οδηγώντας σε πολυδιάσπαση των πυροσβεστικών δυνάμεων. Επίσης, σε σχέση με το μέγεθος ορισμένων απ' αυτές αναφέρεται πως η φωτιά πέρασε την Εγνατία Οδό που αποτελεί μια τεράστια ντε φάκτο αντιπυρική ζώνη.

Τα πάθη της Πάρνηθας από το 2007 ως σήμερα

Η ανατροπή της αναγέννησης του δρυμού και οι συνέπειες

Της **ΙΩΑΝΝΑΣ ΦΩΤΙΑΔΗ**

«Βάσει των έως τώρα στοιχείων, η φετινή πυρκαγιά στην Πάρνηθα έχει επεκταθεί καταστρέφοντας περισσότερα στρέμματα από εκείνη του 2007 (σ.σ. 59.000 στρέμματα έως την Τετάρτη 23/8 έναντι 56.000 το 2007)», δηλώνει στην «Κ» ο κ. Δημήτρης Καραβέλλας, γενικός διευθυντής του WWF Ελλάς, «το ζητούμενο, όμως, δεν είναι μόνο ποσοτικό, η πυρκαγιά έχει σωρευτική επίδραση, γιατί έρχεται να ανατρέψει την πορεία φυσικής ανάκαμψης, στην οποία βρισκόταν σήμερα το δάσος». Το θετικό είναι «ότι δεν έχει (μέχρι το βράδυ της Παρασκευής) πλήξει τα αναδασωμένα σημεία στην Πάρνηθα ούτε το ελατοδάσος, κατέστρεψε όμως άλλα σημεία όπου είχε γίνει φυσική αναγέννηση». Ο διευθυντής της WWF δεν προχωράει σε απολογισμό, καθώς όσο γράφονται αυτές οι γραμμές, η φωτιά ακόμη δεν έχει σβήσει. «Είναι εξοργιστικό να καίγεται εκ νέου ένα δάσος, που βρίσκεται σε τόσο κοντινή απόσταση από την πρωτεύουσα της χώρας και έχει τόσο μεγάλη οικολογική σημασία», καταλήγει. Υπενθυμίζεται πως η Πάρνηθα επλήγη και το 2021 από πυρκαγιά.

Το θετικό είναι ότι μέχρι την Παρασκευή δεν είχε πληγεί το ελατοδάσος.

Η πύρινη απειλή εμφανίστηκε τη στιγμή που η φύση, συνεπικουρούμενη από τον άνθρωπο, είχε αρχίσει να αναγεννάται. «Η φωτιά ξεκίνησε από ώριμο πευκοδάσος (σ.σ. που δεν είχε καεί για πάνω από 50 χρόνια) και προχώρησε μέσα από χαράδρες προς το κομμάτι που είχε καεί το 2007», περιγράφει στην «Κ» ο κ. Νίκος Γεωργιάδης, υπεύθυνος χερσαίου προγράμματος του WWF Ελλάς, «ήταν στρέμματα δάσους, όπου είχε πραγματοποιηθεί φυσική αναγέννηση με πεύκα και σκληρόφυλλη βλάστηση». Το χρονικό όριο που ένα πεύκο χρειάζεται ώστε να είναι ικανό να αντεπεξέλθει σε μια φωτιά ορίζεται στα δεκαπέντε χρόνια. «Υπάρχουν δύο κατηγορίες δασών», διευκρινίζει ο κ. Γεωργιάδης, «όσα βρίσκονται σε υψόμετρο κάτω των 1.000 μέτρων, τα οποία αποτελούνται από πεύκα, θερμόφιλα φυλλοβόλα και μακία βλάστηση, διαθέτουν εξελιγμένους μηχανισμούς φυσικής αναγέννησης μετά μία πυρκαγιά, εφόσον έχουν ωριμότητα 15-20 ετών». Εν προκειμένω, τα συγκεκριμένα πεύκα, τα οποία αναπτύχθηκαν σαφώς μετά το 2007, είναι συζητήσιμο αν έχουν αποκτήσει την απαιτούμενη ωριμότητα.

Το μεγάλο, ωστόσο, διακύβευμα είναι το ελατοδάσος – από το οποίο το 62% χάθηκε στη φωτιά του 2007. «Τα δάση που φύονται σε υψόμετρο πάνω από 1.000 μέτρα αποτελούνται κυρίως από ελάτη και μαύρη πεύκη, δεν έχουν αναπτύξει μηχανισμούς αναγέννησης των πεύκων», συνεχίζει ο κ. Γεωργιάδης. Για την αναγέννησή του απαιτείται συντονισμένη επιστημονική παρέμβαση, κάτι που συνέβη τα προηγούμενα χρόνια με μεγάλο κόπο και κόστος από το WWF Ελλάς σε συνεργασία με τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Πάρνηθας, το δασαρχείο Πάρνηθας και τη Διεύθυνση Αναδασώσεων Αττικής. Ουσιαστικά, το έργο βρισκόταν ακόμη εν εξελίξει...

Οι πλημμύρες είναι αναμενόμενες ύστερα από καταστροφή δασών. Αντίστοιχα, αναμένεται επιβάρυνση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης. «Οσο το μέτωπο της φωτιάς ήταν ενεργό, η ατμόσφαιρα επιβαρύνθηκε σημαντικά», τονίζει ο κ. Δημοσθένης Σαρηγιάννης, καθηγητής Περιβαλλοντικής Μηχανικής στο ΑΠΘ και πρόεδρος στο Εθνικό Ιδρυμα Ερευνών, «όσο περνούν τα 24ωρα η ατμόσφαιρα στην Αττική θα επανέρχεται στα "κανονικά" της επίπεδα, τα οποία όμως δεν ήταν καλά – γι' αυτό είχαμε ανάγκη ενεργό πράσινο γύρω από την πόλη». Οι ρύποι προσροφώνται στα φύλλα. «Με αυτόν τον τρόπο επιφέρουν θετική αλλαγή στο χημικό ισοζύγιο της ατμόσφαιρας», σημειώνει ο κ. Σαρηγιάννης.

«Φυσικό κλιματιστικό»

Η Πάρνηθα εθεωρείτο ανέκαθεν το «φυσικό κλιματιστικό» του λεκανοπεδίου. «Το έλατο, χάρη στο υψόμετρο που βρίσκεται και στο φύλλωμα που διαθέτει, έχει την ιδιότητα να δροσίζει τον αέρα, έτσι όπως κατεβαίνει από το βουνό με κατεύθυνση την πόλη», περιγράφει ο κ. Νίκος Χαραλαμπίδης, γενικός διευθυντής στο ελληνικό γραφείο της Greenpeace. Η δροσιά, όπως προσθέτει ο κ. Σαρηγιάννης, που παράγεται στο δάσος περνάει, υπό κανονικές συνθήκες, στην πόλη. «Η απώλεια φυτών επιφέρει αλλαγή των ανακλαστικών στην επιφάνεια της γης, συνεπώς αλλάζει το θερμικό ισοζύγιο, επιτείνοντας το φαινόμενο των θερμικών νησίδων».

Αν στο εξής είναι «εκτός λειτουργίας» και το φυσικό κλιματιστικό, η θερμοκρασία στην πόλη μοιραία θα ανεβεί. Μετρήσεις που έχει κάνει η Greenpeace έχουν δείξει μέχρι και 70 βαθμούς σε άσφαλτο, αυτοκίνητα και τοίχους παλιών κτιρίων. «Θα πρέπει πλέον να αρχίσουμε να χρησιμοποιούμε ψυχρά υλικά, να εμπλουτίζουμε την πόλη με πράσινο και με νερό, χρειαζόμαστε φύτευση και σκίαση στην Αθήνα, έτσι ώστε να πέσει συνολικά η θερμοκρασία από 3 έως 5 βαθμούς· μισός βαθμός δεν αρκεί», επισημαίνει ο κ. Χαραλαμπίδης.

Η ανατομία της καταστροφής

Ο συναγερμός, το κυνήγι των σκιών και οι αναπτήρες

Τι έχουν αποδώσει οι έρευνες και οι συλλήψεις σε Εβρο και Αττική για εμπρησμούς

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΣΟΥΛΙΩΤΗ**

Το απόγευμα της Δευτέρας και ενώ ήδη μαίνονταν οι πυρκαγιές σε Εβρο, Ροδόπη και αλλού, στο υπουργείο Πολιτικής Προστασίας πραγματοποιήθηκε διυπουργική σύσκεψη στην οποία κλήθηκαν να μετάσχουν εκτός από μια σειρά κυβερνητικών αξιωματούχων, οι επικεφαλής των σωμάτων ασφαλείας, ο αρχηγός του Γενικού Επιτελείου Ενόπλων Δυνάμεων (ΓΕΕΘΑ) Κωνσταντίνος Φλώρος και ο διοικητής της ΕΥΠ Θεμιστοκλής Δεμίρης.

Το μήνυμα που εξέπεμψε η συγκεκριμένη κυβερνητική πρωτοβουλία ήταν σαφές: «Κάτι περίεργο συμβαίνει με τις δασικές πυρκαγιές». Το υπαινίχθη εξάλλου ο αρμόδιος υπουργός Βασίλης Κικίλιας δηλώνοντας μετά την ολοκλήρωση της σύσκεψης ότι «από χθες τα μεσάνυχτα εκδηλώθηκαν 53 δασικές πυρκαγιές και μόνο στον Εβρο 14 διαφορετικές εστίες». Το ίδιο βράδυ έγινε γνωστό ότι ο κ. Φλώρος μετέβη στον Εβρο, με τις Ενοπλες Δυνάμεις να τίθενται σε επιφυλακή, ενώ στον Εβρο πήγε εσπευσμένα και ο επικεφαλής του Κλάδου Αλλοδαπών της ΕΛ.ΑΣ. Δημήτρης Μάλλιος. Υπήρχε ανησυχία για το ενδεχόμενο τα κυκλώματα των δουλεμπόρων να επιδιώξουν να εκμεταλλευτούν τη δύσκολη συγκυρία και να προωθήσουν μετανάστες από την παρέβρια περιοχή στην ενδοχώρα.

Στο διάστημα που μεσολάβησε μέχρι σήμερα πάντως, τα σενάρια για ύπαρξη οργανωμένου σχεδίου εμπρησμών δεν επιβεβαιώθηκαν. Οπως εξάλλου δεν επιβεβαιώθηκαν οι φόβοι περί ενίσχυση της δράσης των δουλεμπορικών κυκλωμάτων στα σύνορα εν μέσω της φωτιάς. Το αντίθετο μάλιστα. Υψηλόβαθμος αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ. με άριστη γνώση του θέματος δήλωσε στην «Κ» ότι ενώ τα εικοσιτετράωρα πριν από την εκδήλωση της πυρκαγιάς η αστυνομία απέτρεπε την είσοδο στη χώρα σε περίπου 900 μετανάστες ημερησίως, μετά το ξέσπασμα της φωτιάς η μεταναστευτική πίεση έχει περιοριστεί κατά τουλάχιστον 30%, με τον αριθμό των αποτροπών να διαμορφώνεται ημερησίως στις περίπου 600. «Η παρουσία στον Εβρο του επικεφαλής του Κλάδου Αλλοδαπών έστειλε μήνυμα επαγρύπνησης», σχολίασε στην «Κ» κορυφαίο στέλεχος του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

Τα μονοπάτια

Τα εικοσιτετράωρα που ακολούθησαν την εκδήλωση της 1ης πυρκαγιάς στη Λευκίμμη του Εβρου, το περασμένο Σάββατο δημιουργήθηκε η πεποίθηση ότι οι εστίες συμπίπτουν με τα σημεία απ' όπου διέρχονται τα μονοπάτια των μεταναστών. Ερωτηθείς σχετικά, υψηλόβαθμος αξιωματικός της ΕΛ.ΑΣ. επεσήμανε ότι «η πρώτη μεγάλη πυρκαγιά που επί μια εβδομάδα ταλαιπωρεί την Αλεξανδρούπολη ξεκίνησε από κεραυνό, όπως

Στην εκδοχή του ατυχήματος κατατείνουν τα πρώτα στοιχεία και για την πυρκαγιά της Πάρνηθας, καθώς η πρώτη σπίθα φαίνεται να προήλθε από καλώδια ηλεκτροδότησης κοντά στη Μονή Κλειστών.

η ίδια η Πυροσβεστική ανακοίνωσε επίσημα». Σε ό,τι αφορά τη δεύτερη πυρκαγιά, αυτή στο προστατευόμενο δάσος της Δαδιάς, ο ίδιος αξιωματικός δήλωσε ότι πράγματι οι μετανάστες συνηθίζουν να μετακινούνται από τα σύνορα προς την ενδοχώρα μέσω του ορεινού όγκου, προκειμένου να αποφύγουν τη σύλληψη. Κάτι εξάλλου που επιβεβαίωσε με τον πλέον δραματικό τρόπο ο εντοπισμός συνολικά 20 απανθρακωμένων μεταναστών κοντά στα χωριά Λευκίμμη και Αβαντας. Δεν υπάρχει όμως κανένα στοιχείο που να συνδέει κάποια από τις πυρκαγιές με την παρουσία των μεταναστών, όπως διευκρίνισαν στην «Κ» αρμόδια αστυνομική πηγή και κορυφαίο στέλεχος του υπουργείου Προστασίας του Πολίτη.

Στην εκδοχή του ατυχήματος κατατείνουν τα πρώτα στοιχεία και για την πυρκαγιά της Πάρνηθας, καθώς η πρώτη σπίθα φαίνεται να προήλθε από καλώδια ηλεκτροδότησης κοντά στη Μονή Κλειστών.

Την ίδια στιγμή πάντως, αξιωματούχοι των υπηρεσιών Ασφαλείας και Πληροφοριών της χώρας φέρονται να έχουν λάβει ενημέρωση από την Πυροσβεστική για την ύπαρξη ευρημάτων σε σημεία απ' όπου ξεπήδησαν οι φλόγες. Οπως όμως τονίζουν πρόκειται για στοιχεία που κατατείνουν στο συμπέρασμα ότι μετανάστες ενδέχεται να προκάλεσαν ακούσια κάποια από τις πυρκαγιές στην προσπάθειά τους π.χ. να μαγειρέψουν ή ακόμα και να ζεσταθούν. Και σε καμία περίπτωση δεν υπάρχουν ενδείξεις για ανάμειξη τρίτης χώρας σε όσα συμβαίνουν την τελευταία

Αστυνομικές πηγές έλεγαν ότι οι τρεις κατηγορούμενοι για κράτηση των μεταναστών εφπύραν το σενάριο περί απόπειρας εμπρησμού μόνο όταν τους αναζήτησε η ΕΛ.ΑΣ.

εβδομάδα στον ακριτικό Εβρο. Τα σενάρια πάντως ενισχύθηκαν την Τετάρτη και με αφορμή την παραγγελία της εισαγγελέως του Αρείου Πάγου Γεωργίας Αδειλίνη, η οποία ζήτησε τη διεξαγωγή έρευνας προκειμένου να διαπιστωθεί εάν οι πυρκαγιές στον Εβρο είναι αποτέλεσμα οργανωμένου σχεδίου εμπρησμών. Παρόμοια πρωτοβουλία είχε λάβει τον Αύγουστο του 2021 εν μέσω μπαράζ πυρκαγιών και ο τότε εισαγγελέας του Αρείου Πάγου Βασίλης Πλιώτας. Η έρευνα ανετέθη σε εισαγγελέα Εφετών και την Υποδιεύθυνση Αντιμετώπιση Οργανωμένου Εγκλήματος της ΕΛ.ΑΣ. και μολονότι διήρκεσε περισσότερα από 2 χρόνια δεν έχουν προκύψει στοιχεία. Η κ. Αδειλίνη ζήτησε τη διεξαγωγή έρευνας και για το περιστατικό με πρωταγωνιστές τους τρεις κατοίκους της Αλεξανδρούπολης που φυλάκισαν σε καρότσα ενός τρακτέρ 13 μετανάστες με το πρόσχημα ότι αποπειράθηκαν να προκαλέσουν πυρκαγιά.

Εις βάρος τους ασκήθηκε βαριά δίωξη για τρία κακουργήματα αποδίδοντας στις ενέργειές τους ρατσιστικό κίνητρο. Μάλιστα, οι αστυνομικοί που χειρίστηκαν την υπόθεση σημείωναν μεσοβδόμαδα με νόημα ότι οι τρεις κατηγορούμενοι εφπύραν το σενάριο περί απόπειρας των μεταναστών να προκαλέσουν πυρκαγιά μόνο όταν η ΕΛ.ΑΣ. τους αναζήτησε, προκειμένου να παράσχουν εξηγήσεις για τη «φυλάκιση» των αλλοδαπών.

Οι προσαγωγές

Την Πέμπτη σε Πάρνηθα και Ωρωπό η ΕΛ.ΑΣ. προσήγαγε τέσσερα άτομα ως ύποπτα για πρόκληση πυρκαγιών. Οι προσαγωγές μάλιστα λειτούργησαν ως αφορμή προκειμένου ο υπουργός Πολιτικής Προστασίας Βασίλης Κικίλιας να δηλώσει δημόσια ότι «κάποιοι αλιτήριοι εμπρηστές βάζουν φωτιές θέτοντας σε κίνδυνο τα δάση, τις περιουσίες και πρωτίστως τις ανθρώπινες ζωές» καθώς και ότι «το Ανακριτικό της Πυροσβεστικής, κυρίως η Ελληνική Αστυνομία και πάντως η ΕΥΠ θα κάνουν τα πάντα για να συλλάβουν τους εμπρηστές». Αργότερα την ίδια ημέρα οι τρεις από τους τέσσερις προσαχθέντες αφέθηκαν ελεύθεροι καθώς δεν προέκυψε το παραμικρό εις βάρος τους. Κάποιοι αναπτήρες που είχαν βρεθεί στην κατοχή τους και ερμηνεύτηκαν ως ενοχοποιητικά στοιχεία διαπιστώθηκε ότι δεν λειτουργούσαν, ενώ τα σπρέι για εμπρησμούς αποδείχτηκαν αποσμητικά αυτοκινήτου.

Αντίθετα, συνελήφθη ένας 45χρονος κάτοικος Αυλώνα για το μπαράζ πυρκαγιών που σημειώθηκε στην περιοχή το πρωί της Πέμπτης. Με τις πληροφορίες από κατοίκους και αξιωματούχους της περιοχής να αναφέρουν ότι πρόκειται για άτομο που αντιμετωπίζει σοβαρά ψυχολογικά προβλήματα. «Ο εντολέας μου αρνείται τις κατηγορίες, ενώ έχει διαγνωστεί με σοβαρή ψυχιατρική πάθηση», δήλωσε στην «Κ» ο συνήγορός του Κωνσταντίνος Γώγος.

REUTERS/ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Η εικόνα της καταστροφής στο δάσος της Δαδιάς από ψηλά, κοντά στον Αβαντα, χωριό που περικυκλώθηκε από τις φλόγες.

2023: Ενα από τα χειρότερα καλοκαίρια

1.300.590
στρέμματα είχαν καεί το 2021, μόλις 4.000 περισσότερα από όσα έχουν γίνει στάχτη εφέτος. Ηταν ο δεύτερος χειρότερος απολογισμός τα τελευταία 17 χρόνια.

1.200.000
στρέμματα είχαν κάψει οι δασικές πυρκαγιές έως την Τετάρτη 23 Αυγούστου.

3 φορές
μεγαλύτερη έκταση από εκείνη που καίγεται κατά μέσο όρο ετησίως τα τελευταία 16 έτη, έχει παραδοθεί στις φλόγες κατά τη φετινή χρονιά.

3.000.000
στρέμματα είναι συνολικά η έκταση που έχει καεί στη χώρα μας τα τελευταία 3 έτη

2007
η πιο καταστροφική χρονιά με τις εκτάσεις που είχαν καεί να υπολογίζονται συνολικά σε 2.700.000 στρέμματα.

INFOGRAPHIC: ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΑΒΡΑΜΙΔΗΣ

Πώς οι πυρκαγιές επιδεινώνουν τον φαύλο κύκλο της κλιματικής κρίσης

Της **ΞΕΝΙΑΣ ΚΟΥΝΑΛΑΚΗ**

Το φετινό καλοκαίρι ο ήλιος βάφτηκε κόκκινος σε πολλές περιοχές του πλανήτη από τη Ρόδο και το Αλγέρι έως το Μόντρεαλ. Ο καύσωνας και η ξηρασία έφεραν γιγάντιες πυρκαγιές στο βόρειο ημισφαίριο, ενώ ξεκινάει τώρα η αντίστοιχη περίοδος στην Αυστραλία, όπου οι φωτιές οδήγησαν σε διεύρυνση της τρύπας του όζοντος κατά 10%. Ο καπνός από τις φωτιές στην Ελλάδα και τον Καναδά τύλιξε ασφυκτικά τη Σικελία και τη Νέα Υόρκη αντίστοιχα. Χιλιάδες άνθρωποι απομακρύνθηκαν από πόλεις που κινδύνευσαν, αφού ούτε τα αστικά κέντρα είναι πλέον ασφαλή από τις φλόγες. Στη Χαβάη οι αγνοούμενοι από την πρόσφατη φονική πυρκαγιά είναι εκατοντάδες. Η ποιότητα του αέρα υποβαθμίζεται διαρκώς και τα μικροσωματίδια στην ατμόσφαιρα πολλαπλασιάζονται. Με τις πρώτες βροχές ήρθε ο φόβος των πλημμυρών.

Η Γη έχει μπει σε έναν αέναο φαύλο κύκλο και το ανθρώπινο κόστος της κλιματικής αλλαγής γίνεται όλο και πιο έκδηλο. Εκτός από τους θανάτους

Η εναλλαγή καύσωνα – πλημμυρών στοιχίζει ακριβά στην αγροτική παραγωγή, προκαλώντας επισιτιστική επισφάλεια.

που συνδέονται άμεσα με την άνοδο της θερμοκρασίας (π.χ. απώλειες στις τάξεις των πυροσβεστών και θερμοπληξίες), χρόνιες νόσοι όπως νεφρική ανεπάρκεια και αναπνευστικά προβλήματα μπαίνουν στην ημερησία διάταξη λόγω ακραίων καιρικών φαινομένων. Ειδικότερα, στον απόηχο των πυρκαγιών οι υγειονομικές υπηρεσίες θα μπορούσαν να αντιμετωπίσουν αύξηση των κρουσμάτων άσθματος, ισχαιμικών επεισοδίων και εγκεφαλικών, περισσότερα περιστατικά καρκίνου του πνεύμονα, γεννήσεις λιποβαρών βρεφών και μειωμένη ανάπτυξη των πνευμόνων στα παιδιά. Οι ηλικιωμένοι, οι ασθενείς, οι πένητες και οι άστεγοι είναι εκείνοι που επωμίζονται το μεγαλύτερο κόστος από την υπερθέρμανση. Αν η μεσαία τάξη της υφηλίου και οι πιο ευκατάστατοι μπορούν να καταφύγουν σε κλιματιζόμενα καταφύγια, οι εκπομπές ρύπων από την παραγωγή της πρόσθετης ηλεκτρικής ενέργειας επιδεινώνουν την κατάσταση. Την ίδια στιγμή, οι λιγότερο προνομιούχες κοινότητες είναι πιο εκτεθειμένες στην απειλή, αφού ζουν σε υποβαθμισμένες περιοχές με λιγοστούς πράσινους πνεύμονες και συχνά δεν έχουν πρόσβαση σε σοβαρές υγειονομικές υπηρεσίες, ούτε στο Διαδίκτυο και στην ενημέρωση των αρχών μέσω προειδοποιητικών μηνυμάτων.

Στο μεταξύ, εξίσου καταστροφικές με τους καύσωνες είναι οι πλημμύρες οι οποίες προκαλούνται από τον θερμό αέρα που οδηγεί σε σφοδρότερες καταιγίδες και συνεπώς μεγαλύτερες υλικές ζημιές. Η εναλλαγή καύσωνα - πλημμυρών στοιχίζει ακριβά στην αγροτική παραγωγή (χαρακτηριστική είναι η φετινή μείωση της παραγωγής ελαιολάδου στις μεσογειακές χώρες και η εκτόξευση της τιμής του), προκαλεί επισιτιστική επισφάλεια και οδηγεί σε κλιματική μετανάστευση, καθώς ολόκληροι πληθυσμοί υποχρεώνονται να εγκαταλείψουν τις εστίες τους για να επιβιώσουν. Οι πάγοι που λιώνουν θα στερήσουν μελλοντικά από εκατομμύρια ανθρώπους πολύτιμες πηγές νερού. Η υπερθέρμανση των ωκεανών και η επακόλουθη οξίνιση, η αυξανόμενη οξύτητα που σκοτώνει αργά αλλά σταθερά τους κοραλλιογενείς υφάλους σε όλο τον κόσμο, αναμένεται να εξαφανίσει χιλιάδες είδη που ζουν εκεί. Οι υποθαλάσσιες αυτές περιοχές δεν θα συνέλθουν ποτέ. Θα σημάνουν το τέλος των θαλασσών όπως τις γνωρίζουμε σήμερα μαζί με τα ψάρια που τρώμε.

Βύθιση της Αλεξάνδρειας

Μέσα στα πιθανά δυστοπικά σενάρια που εξετάζουν οι επιστήμονες είναι η μερική βύθιση της Αλεξάνδρειας έως το 2070, η απογύμνωση της Γροιλανδίας από πάγο στη διάρκεια του καλοκαιριού, τριάντα φορές περισσότεροι θάνατοι από γεγονότα που σχετίζονται με τη ζέστη σε ιδιαίτερα ευάλωτες περιοχές, όπως π.χ. η Βραζιλία και θερμότερα καλοκαίρια κατά 5,4 βαθμούς Κελσίου στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Βαρύ είναι το ψυχολογικό τίμημα για όσους γνωρίζουν – είτε από πρώτο χέρι είτε μέσω ΜΜΕ– τις συνέπειες της οικολογικής καταστροφής, που μπορεί να προκαλέσει αγχώδη διαταραχή, κατάθλιψη και μετατραυματικό στρες. Ειδικά οι νεότεροι παρουσιάζουν υψηλά ποσοστά «οικολογικού άγχους» από τον φόβο ότι κληρονομούν έναν κατεστραμμένο πλανήτη με ζοφερό μέλλον. Το σύνδρομο κατέστησε διεθνώς γνωστό η Σουηδή ακτιβίστρια Γκρέτα Τούνμπεργκ, η οποία μαθήτρια ούσα εγκαινίασε τις καθιερωμένες «Παρασκευές για το μέλλον» και την παγκόσμια αποχή των εξίσου θορυβημένων συνομηλίκων της από τα σχολικά μαθήματα μια μέρα πριν από το Σαββατοκύριακο. Τον Ιούνιο, είκοσι χρόνων πλέον, αποφοίτησε από το λύκειο και σταμάτησε τις απεργίες. Λίγες εβδομάδες αργότερα ο πλανήτης έζησε τον θερμότερο Ιούλιο στην ιστορία του.

Ευκλείδης Τσακαλώτος
Βουλευτής και υποψήφιος πρόεδρος του ΣΥΡΙΖΑ

Ο ΣΥΡΙΖΑ δεν έχει Μοντέκους και Καπουλέτους

«Θα μείνω στο κόμμα ακόμη κι αν χάσω»

«Η ενότητα του κόμματός μας είναι ένα από τα βασικά διακυβεύματα αυτής της περιόδου», λέει στην «Κ» ο Ευκλείδης Τσακαλώτος.

ΙΝΤΙΜΕ/ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΚΑΛΜΕΗΣ

Συνέντευξη στον **ΑΝΤΩΝΗ ΑΝΤΖΟΛΕΤΟ**

Για συντρόφους του, που πολλές φορές αποδέχθηκαν τα επιχειρήματα του αντιπάλου για την περίοδο διακυβέρνησης του ΣΥΡΙΖΑ, μίλησε ο Ευκλείδης Τσακαλώτος στη συνέντευξη που παραχώρησε στην «Κ». Παραδέχθηκε πως από το 2019 και μετά το κόμμα είχε μια σημαντική συρρίκνωση της αξιοπιστίας του και επεσήμανε πως ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ένα κόμμα της νέας, σύγχρονης Αριστεράς συμπεριλαμβανομένου του προσδιοριζόμενου ως «προοδευτικού χώρου». Σε σχέση με το ΠΑΣΟΚ ανέφερε πως ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ανοιχτός σε συνεργασίες, στη βάση πάντα προγραμματικών συγκλίσεων. Τόνισε πως υπάρχει τεράστια ανάγκη για ισχυρό αντιπολιτευτικό λόγο και εξέφρασε την πεποίθηση ότι σύντομα ο λόγος του κόμματος θα ξαναγίνει πλειοψηφικός.

– Ο ΣΥΡΙΖΑ στις δύο εκλογές που προηγήθηκαν υπέστη μια στρατηγική ήττα. Ποια πιστεύετε πως ήταν τα βασικά λάθη που τον οδήγησαν στη συντριβή;

– Στον δημόσιο διάλογο μετά τις εκλογές έχουν αναφερθεί πολλά από τα αίτια της ήττας και με πολλά από αυτά συμφωνώ. Η στρατηγική της απλής αναλογικής δεν υπηρετήθηκε με συνέπεια και αυτό οδήγησε σε μια πρόταση εξουσίας που δεν γινόταν πειστική. Ταυτόχρονα, ο χώρος μας έδειχνε αδυναμία να προβάλλει τις επεξεργασμένες του προτάσεις, ιδιαίτερα όσον αφορά το μοντέλο παραγωγής και τη στρατηγική μέσα από την οποία μπορεί να γίνει εφικτό.

Σίγουρα, στην ήττα συνέβαλε κι ένα έλλειμμα προσέγγισης κοινωνικών στρωμάτων και κατηγοριών που προνομιακά μας ενδιαφέρουν. Σε αυτό βέβαια έχουν μερίδιο ευθύνης και τα συστημικά ΜΜΕ, αλλά δεν παύει να αποτελεί ένα στοιχείο που μας προκαλεί προβληματισμό.

Τέλος, νομίζω ότι δεν καταφέραμε συλλογικά να αντιπαρατεθούμε με θετικό τρόπο με την κληρονομιά της δικής μας διακυβέρνησης. Παρά τον γενναίο απολογισμό που είχε γίνει, πολλά στελέχη και μέλη μας αξιολογούσαν με διαφορετικό τρόπο τη συνεισφορά της δικής μας διακυβέρνησης, συχνά αποδεχόμενα τα επιχειρήματα του αντιπάλου.

– Είχατε πει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν πρέπει να υποτιμά τον αντίπαλό του και εξαντλείται στο να τον αποκαλεί «απατεώνα». Αισθάνεστε ότι το αποτέλεσμα σας δικαίωσε; Ηταν λάθος η αντιπολιτευτική τακτική;

– Είχα ασκήσει κριτική στον δημόσιο λόγο που παρήγε ο χώρος μας κάποιες φορές, όχι από εκτίμηση για τον σημερινό πρωθυπουργό ή αναγνωρίζοντας την ειλικρινειά του, αλλά γιατί συχνά αισθανόμουν ότι η κριτική που ασκούσαμε, και σε ορισμένες περιπτώσεις το ύφος μας, λειτουργούσε εις βάρος της ανάδειξης των δικών μας πολιτικών προτάσεων και προτεραιοτήτων.

– Θα ήταν καλύτερη η επίδοση του ΣΥΡΙΖΑ αν είχαν υιοθετηθεί οι πιο αριστερές θέσεις της «Ομπρέλας», που σε ζητήματα όπως το Μεταναστευτικό ή η Ασφάλεια φαινόταν να αποδοκιμάζονται από τους ψηφοφόρους του Κέντρου;

– Δεν υπάρχει καμία μέτρηση της κοινής γνώμης που να μας υποδεικνύει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ έχασε επειδή ήταν υπερβολικά αριστερός ή υπέρ το δέον κεντρώος. Αυτό που μας υποδεικνύουν είναι ότι από το 2019 ο ΣΥΡΙΖΑ είχε μια σημαντική συρρίκνωση της αξιοπιστίας του. Αρα εμείς, κατά την άποψή μου, χάσαμε όχι εξαιτίας αυτών που λέγαμε, αλλά διότι αυτά που λέγαμε δεν ήταν πιστευτά ή διότι οι αντίπαλοί μας επιτυχώς κατάφερναν να παρουσιάζουν τις προτάσεις και την κριτική μας ως ανεδαφικές ή ιδεολογικά «κολλημένες».

Αυτό εξάλλου ισχύει και για τα δύο παραδείγματα που φέρνετε. Σε αυτά τα θέματα η Αριστερά στη χώρα μας έχει ρεαλιστικές προτάσεις που αντιστοιχούν στις σύγχρονες προκλήσεις, ενώ, αντίθετα, η Δεξιά επιλέγει να ιδεολογικοποιεί την ασφάλεια και το μεταναστευτικό εις βάρος της ουσίας.

Η μετανάστευση π.χ. είναι ένα φαινόμενο που θα αποτελέσει πάγιο στοιχείο στις κοινωνίες του μέλλοντος. Σε αυτό το πλαίσιο, η χώρα χρειάζεται μια στιβαρή πολιτική πρώτης υποδοχής, που να λαμβάνει υπ' όψιν τις διεθνείς συμβάσεις και τα ανθρώπινα δικαιώματα και ταυτόχρονα μια πολιτική διαρκείας για την ενσωμάτωση τμήματος αυτού του μετακινούμενου πληθυσμού προς όφελος της εθνικής της οικονομίας. Αντί γι' αυτό, η Ν.Δ. θεωρεί ότι οι ακραίες πρακτικές και η ακραία ρητορική «πουλάνε». Και έχει τεράστια ευθύνη που στη χώρα μας «άνθησε» σήμερα μέχρι και η αυτοδικία, με περιπλανώμενους κυνηγούς μεταναστών να στοιβάζουν τη «λεία» τους σε καρότσες και συστημικά ΜΜΕ να σχετικοποιούν την αξία της ζωής των ανθρώπων που χάθηκαν στη Δαδιά.

> *Δεν υπάρχει καμία μέτρηση που να μας υποδεικνύει ότι ο ΣΥΡΙΖΑ έχασε επειδή ήταν υπερβολικά αριστερός ή υπέρ το δέον κεντρώος. Αυτό που μας υποδεικνύουν είναι ότι από το 2019 ο ΣΥΡΙΖΑ είχε μια σημαντική συρρίκνωση της αξιοπιστίας του.*

Ομοίως και με την ασφάλεια. Η χώρα σήμερα αντιμετωπίζει με τους χειρότερους όρους τις συνέπειες της κλιματικής κρίσης και η Ν.Δ. έκανε σε τέσσερα χρόνια μηδενικές προσλήψεις πυροσβεστών και εκατοντάδες προσλήψεις στην πανεπιστημιακή αστυνομία, θεωρώντας ότι η πολιτική της μηδενικής ανοχής προς τη νεολαία είναι σημαντικότερη από την προστασία του φυσικού περιβάλλοντός της. Τα αποτελέσματα τα βιώνουμε αυτές τις μέρες με τραγικό τρόπο.

– Πιστεύετε πως η παραίτηση του Αλέξη Τσίπρα ήταν μονόδρομος;

– Στην πολιτική δεν υπάρχουν μονόδρομοι. Η απόφαση του Αλέξη Τσίπρα δεν ήταν απλή, ούτε αυτονόητη, και πιστεύω ότι την έλαβε έπειτα από σοβαρό πολιτικό προβληματισμό. Αυτή τη στιγμή, δεδομένου και του εκλογικού αποτελέσματος, διαχειριζόμαστε την επόμενη μέρα και είναι πολύ σημαντικό ότι ο Αλέξης παραμένει στρατευμένος στον συλλογικό μας σκοπό.

– Τι σκοπεύετε να αλλάξετε στο κόμμα αν εκλεγείτε, στη λειτουργία του και το στίγμα του; Θέλετε ένα κόμμα αριστερό; Κεντροαριστερό; Αριστερό, αλλά με «αστική αυτοπεποίθηση»;

– Είναι ένα πολύ κρίσιμο ερώτημα, με αρκετό βάθος. Τα τελευταία δέκα χρόνια ο ΣΥΡΙΖΑ εξελίχθηκε ραγδαία ως κόμμα από όλες τις απόψεις: πολιτικά, οργανωτικά, λειτουργικά, προσπαθώντας να ενσωματώσει εν κινήσει τις τεράστιες προκλήσεις που αντιμετώπισε, με αποκορύφωμα τη διακυβέρνηση της χώρας και τη δική του εκλογική διεύρυνση και απήχηση. Συγχρόνως, όμως, είχαμε και μια ρευστοποίηση του κόμματος, που δεν βοήθησε στην αποτελεσματικότητά του.

Ολα αυτά πρέπει να αξιολογηθούν όσον αφορά τη λειτουργία μας από δω και πέρα. Οι δομές οφείλουν να παράγουν ουσιώδη πολιτική σε όλα τα επίπεδα, τα μέλη να νιώθουν ότι η συμμετοχή τους έχει αποτύπωμα. Η δουλειά που πρέπει να κάνουμε για την παρέμβασή μας σε παραδοσιακούς και πιο σύγχρονους κοινωνικούς «χώρους» (στην αυτοδιοίκηση, στον συνδικαλισμό, σε πεδία μαζικής κοινωνικοποίησης τα οποία η Αριστερά πρέπει να κατανοήσει καλύτερα) είναι κομβικής σημασίας και χρειάζεται οραματισμό και στρατηγική.

Οσον αφορά το πολιτικό στίγμα, ο ΣΥΡΙΖΑ είναι ένα κόμμα της Αριστεράς, της νέας, σύγχρονης Αριστεράς που πιστεύω ότι διαθέτει τα πιο αξιόπιστα εργαλεία για να παράξει πολιτικό λόγο και προτάσεις για την εποχή μας. Και είμαι βέβαιος ότι αυτός ο λόγος μπορεί να έχει απήχηση σε ένα ευρύτατο κοινωνικό ακροατήριο, συμπεριλαμβανομένου του προσδιοριζόμενου ως «προοδευτικού χώρου».

– Η πολυφωνία προκάλεσε πολλά προβλήματα στον ΣΥΡΙΖΑ στο παρελθόν, αλλά και οι εκτός γραμμής τοποθετήσεις. Θα προχωρούσατε ως πρόεδρος στη διαγραφή ενός στελέχους που ακολουθεί δική του γραμμή και δικό του ύφος, υπονομεύοντας έτσι τη γραμμή του κόμματος;

– Η πολυφωνία είναι μία πολιτική παρακαταθήκη του συγκεκριμένου χώρου της Αριστεράς από τον οποίο έλκει την καταγωγή του ο ΣΥΡΙΖΑ και νομίζω ότι αποτέλεσε πυξίδα για όλα αυτά που κατάφερε το συγκεκριμένο κόμμα. Συνεπώς, είναι ένα πράγμα η πολυφωνία που πηγάζει από τεκμηριωμένες απόψεις και εκτιμήσεις για τη συγκυρία και διαφορετικό πράγμα ενδεχόμενες προσωπικές στρατηγικές που υπονομεύουν το συλλογικό εγχείρημα. Οι προϋποθέσεις για τη διαγραφή ενός μέλους είναι συγκεκριμένες, προβλέπονται στο καταστατικό του κόμματος και δρομολογούνται από συγκεκριμένα όργανα του κόμματος. Αρα είναι αποτέλεσμα μιας συλλογικής απόφασης και όχι ενός προεδρικού προνομίου.

– Αν τελικά τα μέλη δεν σας δώσουν το χρίσμα για να αναλάβετε την ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ, με πόση σιγουριά θα λέγατε ότι θα μείνετε στο κόμμα; Μήπως αυτή η απόφαση εξαρτάται και από τον νικητή των εκλογών;

– Αυτό που μπορώ να σας πω με σιγουριά είναι ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν απαρτίζεται από Καπουλέτους και Μοντέκους που ερίζουν για μία αφορμή που έχουν ξεχάσει. Η ενότητα του κόμματός μας είναι ένα από τα βασικά διακυβεύματα αυτής της περιόδου και το εξαιρετικό κλίμα μέσα στο οποίο διεξάγεται η προεκλογική διαδικασία αποδεικνύει ότι όλοι το συναισθανόμαστε. Συνεπώς, ναι θα μείνω στο κόμμα, ακόμα και στην –απίθανη– περίπτωση που δεν εκλεγώ πρόεδρος.

– Θα μείνετε ως εσωκομματική αντιπολίτευση; Ή πιστεύετε ότι αυτές οι εσωτερικές διαχωριστικές γραμμές μπορούν να εκλείψουν;

– Νομίζω ότι η προηγούμενη απάντηση καλύπτει αυτό το ερώτημα. Ο σκοπός μας είναι συλλογικός και θα τον υπηρετήσω με όλες μου τις δυνάμεις.

«Δεν συμμετέχω σε κλαμπ ανταλλαγής δίσκων βινυλίου»

– Ποιος θα πρέπει να είναι ο πήχυς του ΣΥΡΙΖΑ για τις ευρωεκλογές που έρχονται σε περίπου 10 μήνες; Απλώς να παραμείνει στη δεύτερη θέση; Είναι ρεαλιστικό να υποστηρίζει κάποιος στην Κουμουνδούρου πως μπορεί να ξεπεράσει τη Νέα Δημοκρατία;

– Θα μου επιτρέψετε να μην απαντήσω με ποσοτικούς όρους σε αυτήν την ερώτηση, αλλά να μπω στην ουσία. Ο ΣΥΡΙΖΑ βρίσκεται αντιμέτωπος με νέα δεδομένα όσον αφορά την πολιτική του απήχηση. Ταυτόχρονα διαχειρίζεται την ανασυγκρότησή του, η οποία προχωράει με ψύχραιμο και έντιμο τρόπο. Οι επόμενες εκλογικές αναμετρήσεις δεν θα είναι εύκολες, είναι όμως καθοριστικές για το κόμμα μας και για τη διαμόρφωση του πολιτικού τοπίου στη χώρα. Υπάρχει τεράστια ανάγκη για ισχυρό αντιπολιτευτικό λόγο απέναντι στην πολιτική της κυβέρνησης Μητσοτάκη και πιστεύω ότι σύντομα ο λόγος αυτός θα ξαναγίνει πλειοψηφικός. Αυτός είναι ο στόχος μας.

> *Υπάρχει τεράστια ανάγκη για ισχυρό αντιπολιτευτικό λόγο απέναντι στην πολιτική της κυβέρνησης Μητσοτάκη και πιστεύω ότι σύντομα ο λόγος αυτός θα ξαναγίνει πλειοψηφικός. Αυτός είναι ο στόχος μας.*

– Πολλοί σας κατηγορούν πως η διεύρυνση που αποφασίστηκε στο Συνέδριο του 2022 έμεινε στα χαρτιά και σας καταλογίζουν πολλές ευθύνες ότι την εμποδίσατε ως επικεφαλής της εσωκομματικής αντιπολίτευσης. Η συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ είναι κάτι που θα επιδιώξετε;

– Εάν μου άρεσε η αυτοαναφορικότητα, θα συμμετείχα σε ένα κλειστό κλαμπ ανταλλαγής δίσκων βινυλίου, όχι σε πολιτικό κόμμα. Εντάχθηκα στην Αριστερά γιατί θέλω να αλλάξω τον κόσμο, που σημαίνει ότι το βασικό στοίχημα είναι ότι το μήνυμά μας πρέπει να φτάσει σε όσο περισσότερους γίνεται. Για να συμβεί αυτό, η διεύρυνση δεν μπορεί να είναι μια άσκηση αθροίσματος, αλλά μια άσκηση πολλαπλασιασμού. Δεν αρκεί, δηλαδή, απλά να προσθέτεις μέλη, πράγμα σημαντικό από μόνο του, αλλά να πολλαπλασιάζεις την ισχύ των ιδεών σου μέσα στην κοινωνία. Μόνο έτσι θα καταφέρεις να οικοδομήσεις μία ηγεμονία που θα έχει διάρκεια μέσα στην κοινωνία. Σε αυτό το πλαίσιο, εμείς είμαστε ανοιχτοί σε συνεργασίες με άλλα κόμματα, στη βάση πάντοτε προγραμματικών συγκλίσεων.

Ναρέντρα Μόντι, *πρωθυπουργός της Ινδίας*

Είστε πύλη της Ινδίας προς την Ε.Ε.

Θέλω να δω τις ινδικές επιχειρήσεις να δημιουργούν αλυσίδες με τις ελληνικές

Συνέντευξη στον **ΑΛΕΞΗ ΠΑΠΑΧΕΛΑ**

Χρειάστηκε να περάσουν σαράντα χρόνια, από την επίσκεψη της Ιντιρα Γκάντι, προκειμένου να επισκεφθεί πρωθυπουργός της Ινδίας την Αθήνα. Ο Ναρέντρα Μόντι εκπροσωπεί πλέον μια άλλη χώρα από εκείνη την Ινδία του '80. Μια ραγδαία αναπτυσσόμενη υπερδύναμη, που φιλοδοξεί να ηγηθεί των χωρών του Νότου σε έναν πολυπολικό κόσμο. Μιλώντας στην «Κ» ο κ. Μόντι δεν έκρυψε τις φιλοδοξίες του. Και δηλώνει έτοιμος να εμβαθύνει τη συνεργασία με την Ελλάδα σε όλα τα επίπεδα, ακόμη και της ασφάλειας.

– Γιατί επισκέπτεστε την Ελλάδα;

– Νομίζω ότι θα έπρεπε μάλλον να ρωτήσετε γιατί κανένας Ινδός πρωθυπουργός δεν έχει επισκεφθεί την Ελλάδα για πάνω από τέσσερις δεκαετίες.

Για να μιλήσουμε σοβαρά, γνωρίζω τον πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη αρκετό καιρό τώρα. Συναντηθήκαμε στο περιθώριο της Γενικής Συνέλευσης του ΟΗΕ. Τον ευχαριστώ για την ευγενική του πρόσκληση. Πιστεύω ότι μια στενότερη, πιο στρατηγική σχέση μεταξύ Ινδίας και Ελλάδας θα είναι προς όφελος όχι μόνο των δύο χωρών, αλλά και της Ευρώπης και της Ασίας. Θα ήθελα να συνεργαστώ στενά με τον πρωθυπουργό κ. Μητσοτάκη για να ξεκινήσουμε μια διαδικασία αναβάθμισης των διμερών μας σχέσεων.

– Θεωρείτε ότι υπάρχουν προοπτικές για περισσότερες επενδύσεις και ταξιδιωτικές μετακινήσεις ανάμεσα στις δύο χώρες;

– Δεδομένης της θέσης της και των ιστορικά στενών δεσμών μας, θεωρώ ότι η Ελλάδα αποτελεί σημαντική οικονομική, εφοδιαστική και στρατηγική πύλη εισόδου της Ινδίας στην Ευρωπαϊκή Ενωση και στην περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης γενικότερα. Υπάρχουν εξαιρετικές ευκαιρίες να συναντηθούν οι ινδικές και οι ελληνικές επιχειρήσεις. Υπάρχει δέσμευση σε πολιτικό επίπεδο να διασφαλιστεί αυτό.

Ο πρωθυπουργός κ. Μητσοτάκης επέδειξε άριστη ηγετική ικανότητα τα τελευταία 4-5 χρόνια όσον αφορά τη διαχείριση της ελληνικής οικονομίας, η οποία μετέβη επιτυχώς από μια οικονομία που μαστιζόταν από την κρίση σε φωτεινή ζώνη της Ευρώπης. Αυτό είναι μεγάλο επίτευγμα και ανοίγει νέες δυνατότητες στη σχέση μας.

Οι ινδικές εταιρείες επιδιώκουν πάντα να επενδύουν στο εξωτερικό. Το πρόγραμμά μας «Make in India» μετατρέπει την Ινδία σε παγκόσμιο κέντρο παραγωγής.

Θα ήθελα να δω ινδικές και ελληνικές εταιρείες να χρησιμοποιούν τη στρατηγική γεωγραφική θέση της Ελλάδας για να δημιουργήσουν αλυσίδες αξιών που θα συνδέουν τις ινδικές και τις ελληνικές εταιρείες με την ευρύτερη αγορά της Ε.Ε.

– Θα ενισχυθούν οι στρατιωτικοί δεσμοί;

– Η σχέση της Ινδίας με την Ελλάδα είχε πάντα μια στρατηγική διάσταση που κάλυπτε τους τομείς της οικονομίας, της πολιτικής και της ασφάλειας.

Εχει έρθει η ώρα να αναβαθμίσουμε σημαντικά τις διμερείς μας σχέσεις σε κάθε επίπεδο. Δεν βλέπω κανέναν περιορισμό σε μια τέτοια διαδικασία.

– Εχετε εφαρμόσει σημαντικές οικονομικές μεταρρυθμίσεις στην Ινδία. Ποιες ήταν οι προκλήσεις που χρειάστηκε να αντιμετωπίσετε και ποιο είναι το όραμά σας για τη χώρα;

– Χαίρομαι που παρακολουθείτε την πορεία των μεταρρυθμίσεών μας στην Ινδία. Πραγματοποιήσαμε πολυάριθμες μεταρρυθμίσεις και όλες είχαν ως στόχο τη βελτίωση της ποιότητας ζωής του λαού μας και τη διευκόλυνση του επιχειρείν.

Οταν μιλάμε για διαδικασία βαθιάς διαρθρωτικής μεταρρύθμισης, το σημαντικότερο είναι να έχουμε στο πλευρό μας όλα τα ενδιαφερόμενα μέρη, να κερδίσουμε την εμπιστοσύνη και τη συμμετοχή τους.

> *Εχει έρθει η ώρα να αναβαθμίσουμε σημαντικά τις διμερείς μας σχέσεις σε κάθε επίπεδο. Δεν βλέπω κανέναν περιορισμό σε μια τέτοια διαδικασία.*

Είτε επρόκειτο για μεταρρυθμίσεις στον οικονομικό ή στον χρηματοπιστωτικό τομέα, είτε για την εξασφάλιση της διευκόλυνσης της επιχειρηματικής δραστηριότητας, ο λαός, όταν είδε ότι η πρόθεση και το περιεχόμενο των μεταρρυθμίσεών μας ήταν προς τη σωστή κατεύθυνση, μας χάρισε την εμπιστοσύνη του. Κατά τη διάρκεια της εφαρμογής τους φροντίσαμε να ακολουθούμε διαρκώς τον παλμό του λαού και να κάνουμε στοχευμένες αλλαγές όπου ήταν απαραίτητο.

Κατά συνέπεια, σήμερα, ακόμη και κατά τη διάρκεια μιας παγκόσμιας οικονομικής κρίσης, η Ινδία είναι ένα σημαντικό οικονομικό «ξέφωτο», οι άμεσες ξένες επενδύσεις σπάνε ρεκόρ, έχουμε 100 νεοφυείς επιχειρήσεις «unicorn» και πάνω από 100.000 ανθηρές νεοφυείς επιχειρήσεις, οι εξαγωγές βρίσκονται σε πρωτοφανή επίπεδα, η παραγωγή αναπτύσσεται αλματωδώς και οι τράπεζες και τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα βρίσκονται στην υγιέστερη φάση τους.

Πάντα δίναμε ιδιαίτερη βαρύτητα στις παροχές στον «τελευταίο κρίκο» της αλυσίδας. Και παρέχουμε ακόμη και ανάπτυξη στον «τελευταίο κρίκο». Οι μεταρρυθμίσεις μας όσον αφορά την παροχή κοινωνικής πρόνοιας μέσω ψηφιακών δημόσιων υποδομών εξασφάλισαν, ακόμη και κατά τη διάρκεια της πανδημίας, την άμεση κάλυψη των ανθρώπων που είχαν μεγαλύτερη ανάγκη, με οικονομική και άλλου είδους βοήθεια.

Οι μεταρρυθμίσεις μας στον τομέα των κοινωνικών υποδομών εξασφάλισαν σύνδεση πόσιμου νερού, σύνδεση ηλεκτρικού ρεύματος, τραπεζικούς λογαριασμούς, δωρεάν ασφαλιστική κάλυψη υγείας σε εκατομμύρια ανθρώπους.

Αυτό διασφαλίζει ότι μπορεί κανείς να αξιοποιήσει πλήρως τις δυνατότητές του, αντί να αναζητά απλώς τα βασικά αγαθά διαβίωσης. Ταυτόχρονα υπήρξαν πρωτοφανείς προσθήκες ικανοτήτων στα εκπαιδευτικά ιδρύματα.

Αυτές οι ολιστικές μεταρρυθμίσεις μετέφεραν τους καρπούς της ανάπτυξης σε κάθε τμήμα της κοινωνίας. Ως αποτέλεσμα, μια πρόσφατη έρευνα έδειξε ότι σχεδόν 135 εκατομμύρια άνθρωποι βγήκαν από τη φτώχεια στην Ινδία μέσα σε μόλις πέντε χρόνια. Οι άνθρωποι αυτοί θα τροφοδοτήσουν ένα νέο κύμα ανάπτυξης με τις προσδοκίες τους.

Τα τελευταία δέκα χρόνια η Ινδία έκανε άλμα από τη 10η μεγαλύτερη οικονομία στον κόσμο, στην 5η μεγαλύτερη. Καταβάλλουμε προσπάθειες για να γίνουμε σύντομα μία από τις τρεις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου.

– Μιλάτε συχνά για την ανάγκη μιας νέας παγκόσμιας τάξης πραγμάτων που θα αντικατοπτρίζει τις μεταβαλλόμενες πραγματικότητες και γεωπολιτικές ισορροπίες. Τι εννοείτε συγκεκριμένα;

– Οχι μόνο η Ινδία αλλά και άλλα μέλη των Ηνωμένων Εθνών έχουν τονίσει ότι ο κόσμος στον οποίο ζούμε σήμερα είναι πολύ διαφορετικός από αυτόν που υπήρχε όταν δημιουργήθηκαν οι περισσότεροι από τους σημαντικότερους θεσμούς παγκόσμιας διακυβέρνησης.

Δυστυχώς, οι θεσμοί αυτοί δεν συμβαδίζουν πια με την εποχή και υπάρχει κίνδυνος να καταστούν ανυπόστατοι αν δεν αλλάξουν γρήγορα. Η τρέχουσα κρίση στο σύστημα του ΟΗΕ και στα βασικά του όργανα, όπως το Συμβούλιο Ασφαλείας, είναι ένα καλό παράδειγμα αυτού που λέω.

Πρέπει να υπάρχει εκπροσώπηση της φωνής και των προσδοκιών του αναπτυσσόμενου κόσμου. Ερχομαι από τη 15η Σύνοδο Κορυφής των BRICS στη Νότια Αφρική.

Αποφασίσαμε να διευρύνουμε το φόρουμ των BRICS και να το κάνουμε πιο αντιπροσωπευτικό και χωρίς αποκλεισμούς. Στο πλαίσιο του G20, κατά τη διάρκεια της προεδρίας μας, αναλάβαμε την πρωτοβουλία να δώσουμε πλήρη ιδιότητα μέλους στην Αφρικανική Ενωση. Ελπίζουμε όλα αυτά να λειτουργήσουν ως ώθηση ώστε να ολοκληρωθούν με λογική συνέπεια οι μεταρρυθμίσεις σε άλλους παγκόσμιους θεσμούς.

ΝΙΚΟΣ ΚΟΚΚΑΛΙΑΣ

«Πιστεύω ότι μια στενότερη, πιο στρατηγική σχέση μεταξύ Ινδίας και Ελλάδας θα είναι προς όφελος όχι μόνο των δύο χωρών, αλλά και της Ευρώπης και της Ασίας», λέει ο Ναρέντρα Μόντι στον Αλέξη Παπαχελά και παίρνει με ενδιαφέρον στα χέρια του το φύλλο της «Καθημερινής».

Για τον πόλεμο στην Ουκρανία

– Είχατε μια εξαιρετική συνάντηση με τον πρόεδρο Μπάιντεν πρόσφατα, αλλά η Ινδία έχει επίσης επικριθεί όσον αφορά τον χειρισμό των κυρώσεων προς τη Ρωσία. Πώς βλέπετε να τελειώνει η σύγκρουση στην Ουκρανία και πώς τοποθετείται η Ινδία;

– Νομίζω ότι κανείς δεν διαφωνεί πως ζούμε σε μια εποχή όπου η διπλωματία πρέπει να έχει προτεραιότητα έναντι του πολέμου και των συγκρούσεων.

Η Ινδία έχει τη βούληση και την ικανότητα να επιδιώξει τα εθνικά της συμφέροντα προς όφελος του λαού της και της διατήρησης της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας. Εχουμε υποστηρίξει σταθερά τη διπλωματία και τον διάλογο για την επίλυση του ζητήματος της Ουκρανίας. Πιστεύουμε ακράδαντα ότι δεν πρόκειται απλώς για ένα πολιτικό ή οικονομικό ζήτημα, αλλά πάνω απ' όλα για ένα ανθρωπιστικό ζήτημα. Οι επιπτώσεις της συνεχιζόμενης σύγκρουσης έχουν επηρεάσει περισσότερο τον αναπτυσσόμενο κόσμο.

Η Ινδία είναι έτοιμη να υποστηρίξει όλες τις γνήσιες προσπάθειες για την επίτευξη ειρήνης και σταθερότητας στην περιοχή.

Οταν η Ινδία φθάνει στη Σελήνη, δίνει φτερά και στις χώρες του Νότου

– Θεωρείτε την Ινδία ηγέτιδα του παγκόσμιου Νότου; Η κατάταξή της ως του πολυπληθέστερου κράτους αλλάζει και την παγκόσμια θέση της;

– Μια θεμελιώδης αρχή της εξωτερικής πολιτικής μας είναι ότι δεν πρέπει ποτέ να χωρίζουμε τον κόσμο σε «Βόρειους» και «Νότιους», σε «ηγέτες» ή «ακολούθους». Είμαστε όλοι κυρίαρχα και ισότιμα έθνη. Πρέπει επίσης να διασφαλίσουμε ότι «κανείς δεν θα μείνει πίσω». Αντιλαμβανόμαστε τον ρόλο της Ινδίας ως ένα εφαλτήριο όπου μπορούν να πατήσουν οι χώρες του παγκόσμιου Νότου για να κάνουν άλματα.

Οταν η Ινδία πηγαίνει καλά στην οικονομία της, οι χώρες του παγκόσμιου Νότου αποκτούν κι εκείνες αυτοπεποίθηση.

> *Αντιλαμβανόμαστε τον ρόλο της χώρας μας ως ένα εφαλτήριο όπου μπορούν να πατήσουν οι χώρες του παγκόσμιου Νότου για να κάνουν άλματα.*

Οταν η Ινδία φθάνει στη Σελήνη, δίνει επίσης φτερά στις προσδοκίες των χωρών του παγκόσμιου Νότου.

Οταν η Ινδία διαπρέπει στις ψηφιακές πληρωμές, δίνει ώθηση στις προσπάθειες ψηφιοποίησης των χωρών του παγκόσμιου Νότου.

Είναι πολύ σημαντικό οι χώρες του παγκόσμιου Νότου να νιώθουν ότι οι ανησυχίες και οι προσδοκίες τους ακούγονται. Η σταθερότητα της παγκόσμιας τάξης εξαρτάται από το πόσο την εμπιστεύεται ο παγκόσμιος Νότος.

Για την ειρήνη, την ασφάλεια και την ευημερία της διεθνούς κοινότητας δεν είναι δυνατόν να παρακάμπτουμε ή να αγνοούμε τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής, απλώς και μόνον για να διατηρούνται τα προνόμια κάποιων.

Σε αυτό το πνεύμα, μετά την ανάληψη της προεδρίας του G20, η πρώτη εκδήλωση που διοργανώσαμε ήταν η Σύνοδος Κορυφής της Φωνής του Παγκόσμιου Νότου.

Συμμετείχαν 125 χώρες από τον αναπτυσσόμενο κόσμο. Αφού ακούσαμε τις απόψεις και τις προτεραιότητές τους, καθορίσαμε την ατζέντα του G20 κατά την προεδρία μας.

Εχω τη βαθιά πεποίθηση ότι πρέπει να δώσουμε στον παγκόσμιο Νότο τη δέουσα εκπροσώπηση και φωνή σε όλες τις διεθνείς πλατφόρμες. Μόνο τότε μπορούμε να προχωρήσουμε προς τη βιώσιμη παγκόσμια ανάπτυξη.

– Εξακολουθούν οι δυτικές αξίες να είναι οικουμενικές; Πρέπει να ακολουθούνται από όλες τις χώρες ή χρειάζεται μεγαλύτερη ποικιλομορφία;

– Σήμερα ο πλανήτης είναι ιδιαίτερα διασυνδεδεμένος. Αντί να σκεφτόμαστε τις αξίες με κριτήρια του 20ού αιώνα, όπως δυτικές, ανατολικές κ.λπ., πιστεύω ότι οι αξίες μας πρέπει να είναι ανθρωποκεντρικές. Εφόσον οι αξίες μας προάγουν την ευημερία για όλους και δεν αφήνουν κανέναν πίσω, ενώ παράλληλα προωθούν την αρμονική συνύπαρξη, δεν έχει σημασία τι όνομα τους δίνουμε. Οι ανθρωποκεντρικές αξίες είναι οικουμενικές στη φύση τους, ενώ παράλληλα σέβονται τη μοναδικότητα των διαφορετικών πολιτισμών χωρίς να περιμένουν ομοιομορφία από τους πάντες.

Σε πολλά μέρη υπάρχει η αντίληψη ότι η ποικιλομορφία πρέπει να προσαρμόζεται. Ομως στην Ινδία όχι μόνο γίνεται σεβαστή, αλλά γιορτάζεται και καλλιεργείται ενεργά.

Η Ινδία είναι ένα καλό παράδειγμα για το πώς η ποικιλομορφία μπορεί να γίνει δύναμη. Αυτή ήταν η ουσία του ινδικού πολιτιστικού και πολιτικού συστήματος. Ο ζωντανός πολιτισμός μας με πολλές περιφέρειες, θρησκείες και γλώσσες έχει μεγάλη ποικιλομορφία, ενσωματωμένη σε ένα έντονα δημοκρατικό πολιτικό σύστημα.

Δεν μπορώ να σκεφθώ ισχυρότερο επιχείρημα για τον σεβασμό της ποικιλομορφίας από το ανθρωποκεντρικό πολιτιστικό ήθος της Ινδίας.

Σύνδρομο αιφνίδιων θανάτων ολιγαρχών και στρατηγών

Πολλοί ολιγάρχες των οποίων η περιουσία επλήγη από τις δυτικές κυρώσεις καθώς και στρατηγοί «εξουδετερώθηκαν» υπό αδιευκρίνιστες συνθήκες μετά τη ρωσική εισβολή στην Ουκρανία

Πάβελ Αντοφ

Ο Ρώσος μεγιστάνας έπεσε από παράθυρο ξενοδοχείου στην Ινδία τον Δεκέμβριο του 2022. Είχε ασκήσει κριτική στον Πούτιν για τον πόλεμο στην Ουκρανία.

Ραβίλ Μαγκάνοφ

Ο πρόεδρος της Lukoil έπεσε από παράθυρο νοσοκομείου της Μόσχας τον Σεπτέμβριο 2022. Σε ανακοίνωση, που αποσύρθηκε έκτοτε, η εταιρεία είχε αναφέρει ότι ο 67χρονος «υπέκυψε ύστερα από σοβαρή ασθένεια».

SERGEI ILNITSKY/POOL PHOTO VIA AP

Γεβγκένι Πριγκόζιν

Πρώην στενός συνεργάτης του Πούτιν και «άνθρωπος για τις βρώμικες» δουλειές του καθεστώτος, ιδρυτής του μισθοφορικού στρατού Wagner. Η κριτική του προς τη στρατιωτική ηγεσία συνεχίσθηκε με έμμεση κριτική στον Πούτιν και κορυφώθηκε με τη βραχύβια ένοπλη στάση των ανδρών του τον Ιούνιο. Φέρεται να επέβαινε στο αεροσκάφος που συνετρίβη την Τετάρτη.

Μιχαήλ Βάτφορντ

Ο 66χρονος μεγιστάνας της ενέργειας βρέθηκε νεκρός στο σπίτι του στο Σάρεϊ της Βρετανίας. Η γυναίκα και τα παιδιά του, που βρίσκονταν στο σπίτι, είναι σώοι και αβλαβείς. Οι βρετανικές αρχές αντιμετώπισαν την υπόθεση ως «ανεξήγητη».

Ιβάν Πετσόριν

Ο 39χρονος Ιβάν Πετσόριν, ανώτατο στέλεχος της Επιχείρησης για την Ανάπτυξη στην Απω Ανατολή και στην Αρκτική, βρέθηκε νεκρός αφότου έπεσε από το πολυτελές κότερό του και πνίγηκε στην Ιαπωνική Θάλασσα.

Νταν Ράποπορτ

Ο επιχειρηματίας καταδίκασε δημοσίως τον πόλεμο στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, υπογραμμίζοντας την υποστήριξή του στο Κίεβο. Βρέθηκε νεκρός μπροστά στο διαμέρισμά του στην Ουάσιγκτον, τον Αύγουστο του 2022.

Μιχαήλ Λεσίν

Ο υπουργός Τύπου βρέθηκε νεκρός από χτύπημα στο κεφάλι σε δωμάτιο ξενοδοχείου της Ουάσιγκτον, τον Νοέμβριο του 2015. Ο Λεσίν σχεδίαζε να έλθει σε συμφωνία με το FBI προκειμένου να αποφύγει δίωξη για διαφθορά.

Ιγκόρ Νοσόφ

Ο 43χρονος Ιγκόρ Νοσόφ πέθανε πέρυσι από εγκεφαλικό, δύο χρόνια αφότου ανέλαβε την Επιχείρηση για την Ανάπτυξη στην Απω Ανατολή και στην Αρκτική. Τα ΜΜΕ έκαναν λόγο για σύνδρομο αιφνίδιου ρωσικού θανάτου.

Ανατόλι Γκερασένκο

Ο πρώην επικεφαλής του Ινστιτούτου Αεροπορίας Μόσχας Ανατόλι Γκερασένκο έχασε τη ζωή του αφότου έπεσε από «πολλά σκαλιά». Το Ινστιτούτο συνεργάζεται στενά με το ρωσικό υπουργείο Αμυνας.

Αλεξάντερ Τιουλιάκοφ

Το πρωινό μετά τη ρωσική εισβολή της 24ης Φεβρουαρίου, ο 65χρονος Αλεξάντερ Τιουλιάκοφ, στέλεχος της Gazprom, βρέθηκε απαγχονισμένος στο γκαράζ του σπιτιού του έξω από την Αγία Πετρούπολη.

Βασίλι Μελνίκοφ

Οι σοροί του Ρώσου δισεκατομμυριούχου Βασίλι Μελνίκοφ και της οικογένειάς του βρέθηκαν τον Μάρτιο του 2022 στο πολυτελές διαμέρισμά του στο Νίζνι Νοβγκορόντ, μια πόλη της δυτικής Ρωσίας.

Αλεξάντερ Σουμπότιν

Ο Αλεξάντερ Σουμπότιν, πρώην στέλεχος της πετρελαϊκής Lukoil, βρέθηκε νεκρός στη διάρκεια σαμανικής τελετής τον περυσινό Μάιο. Τα ΜΜΕ ανέφεραν ότι το σπίτι ανήκε σε έναν αυτοαποκαλούμενο «μάγο θεραπευτή».

Γενάντι Ζίντκο

Ο συνταγματάρχης Γενάντι Ζίντκο, ο οποίος ήταν επικεφαλής των επιχειρήσεων στην Ουκρανία πέθανε σε ηλικία 58 ετών «μετά από μακρά ασθένεια». Επεσε σε δυσμένεια τον Οκτώβριο του 2022, επειδή απέτυχε να καταλάβει το Χάρκοβο.

«Εξαερώνει» και την αυλή του

Ο Πούτιν έδωσε τον (προβλέψιμο) επίλογο στην ανταρσία Πριγκόζιν. Οι επιπτώσεις σε Ρωσία, Ουκρανία και Αφρική

Του **ΠΕΤΡΟΥ ΠΑΠΑΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Αμέσως μετά το αποτυχημένο κίνημα του Γεβγκένι Πριγκόζιν εναντίον της ρωσικής στρατιωτικής ηγεσίας, στις 23 και 24 Ιουνίου, ο πρώην διοικητής της CIA Ντέιβιντ Πετρέους του συνέστησε, μέσω CNN, να αποφεύγει τα ψηλά παράθυρα. Επιτέλους, έχοντας διατελέσει σεφ του Βλαντιμίρ Πούτιν, ο ιδρυτής της παραστρατιωτικής οργάνωσης Wagner όφειλε να γνωρίζει ότι η εκδίκηση είναι ένα φαγητό που τρώγεται κρύο στο Κρεμλίνο. Την περασμένη Τετάρτη, ακριβώς δύο μήνες ύστερα από τη στάση της Wagner, γράφτηκε ο επίλογος του δράματος, όταν το ιδιωτικό αεροπλάνο που μετέφερε τον Πριγκόζιν από τη Μόσχα στη γενέτειρά του, Αγία Πετρούπολη, κατέπεσε στα μέσα της διαδρομής, με συνέπεια να σκοτωθούν και οι δέκα επιβαίνοντες.

Η γαλλική Le Monde έγραψε ότι ο 62χρονος πρώην κατάδικος, μετέπειτα ολιγάρχης και αρχηγός μισθοφορικού στρατού είχε ένα τέλος αντάξιο της ζωής του: βίαιο, θεαματικό, γεμάτο μυστήριο. Αρκετοί Ρώσοι θαυμαστές αμφισβήτησαν τον θάνατό του, υποστηρίζοντας ότι επέβαινε ενός δεύτερου, πανομοιότυπου αεροπλάνου, που διέκοψε την πορεία του και επέστρεψε στη Μόσχα ύστερα από το δραματικό συμβάν. Κάποιοι άλλοι βιάστηκαν να ενοχοποιήσουν τους Ουκρανούς. Οι περισσότεροι, εντός και εκτός Ρωσίας, θεώρησαν ότι ήταν απλούστατα το κλείσιμο του λογαριασμού από την πλευρά της στρατιωτικής και πολιτικής ηγεσίας, και ότι το μόνο ερώτημα που έμενε να απαντηθεί ήταν αν αυτό έγινε με πύραυλο εδάφους-αέρος ή με βόμβα τοποθετημένη εντός του αεροσκάφους. Το κανάλι Grey Zone, φωνή της Wagner στην πλατφόρμα Telegram, υποστήριξε την πρώτη εκδοχή, κάνοντας λόγο για πύραυλο της ρωσικής αεράμυνας. Στο οργισμένο τηλεοπτικό διάγγελμά του της 24ης Ιουνίου, ο Βλαντιμίρ Πούτιν χαρακτήρισε το κίνημα της Wagner «πισώπλατο χτύπημα» στη Ρωσία, την ώρα που αυτή έδινε αγώνα ζωής ή θανάτου στην Ουκρανία και δεν δίστασε να χαρακτηρίσει τους αρχηγούς της «προδότες». Ολοι γνώριζαν ότι για τον Ρώσο πρόεδρο παρόμοιες λέξεις είναι σαν τις σφαίρες – αν βγουν από την κάννη, δεν γυρίζουν πίσω. Ωστόσο οι αμέσως επόμενες

> *Η γαλλική Le Monde έγραψε ότι ο πρώην κατάδικος, μετέπειτα ολιγάρχης και αρχηγός μισθοφορικού στρατού είχε ένα τέλος αντάξιο της ζωής του: βίαιο, θεαματικό, γεμάτο μυστήριο.*

ημέρες επεφύλασσαν εκπλήξεις.

Παρότι οι κινηματίες της Wagner, στη σύντομη πορεία τους προς τη Μόσχα, είχαν σκοτώσει 15 Ρώσους στρατιώτες, ρίχνοντας ένα πολεμικό αεροπλάνο και έξι ελικόπτερα, ο Πούτιν δέχτηκε να εξοριστούν, ατιμώρητοι, στη Λευκορωσία ο Πριγκόζιν και οι στρατιώτες του, ύστερα από μεσολάβηση του προέδρου της γειτονικής χώρας, Αλεξάντερ Λουκασένκο. Λίγες ημέρες αργότερα, είχε τρίωρη συνάντηση στο Κρεμλίνο με τον Πριγκόζιν και τα πρωτοπαλίκαρά του, όπου, όπως θα αποκάλυπτε ο ίδιος στη συνέχεια, τους πρότεινε να συνεχίσει να λειτουργεί η Wagner υπό νέα ηγεσία, κάτι που απέρριψε ο ιδρυτής της. Στις εβδομάδες που ακολούθησαν, ο Πριγκόζιν πηγαινοερχόταν ανενόχλητος ανάμεσα στη Μόσχα και στην Αγία Πετρούπολη, όπου μάλιστα φιλοξένησε σε ξενοδοχείο του ηγέτες που πήραν μέρος στη σύνοδο κορυφής Ρωσίας - Αφρικής. Πέρα από την απερίσκεπτη προθυμία του στην ανάληψη ρίσκων, προφανώς θεωρούσε ότι ο Πούτιν τον είχε συγχωρήσει γιατί δεν έπαυε να τον έχει ανάγκη. Μια σκέψη που δεν στερούνταν λογικής βάσης.

Δημιουργημένη από απόστρατους επίλεκτων μονάδων του ρωσικού στρατού, η ιδιωτική εταιρεία Wagner έπαιξε πρωταγωνιστικό ρόλο στην εξέγερση που οδήγησε σε απόσχιση της Κριμαίας και στον εμφύλιο του Ντονμπάς, στο πλευρό των ρωσόφωνων, χωρίς η Μόσχα να χρεώνεται άμεσα την ευθύνη για τη δράση της. Το δεύτερο άλμα έγινε το 2015, όταν ο Πούτιν αποφάσισε να επέμβει στρατιωτικά στη Συρία για να σώσει τον πρόεδρό της Μπασάρ Ασαντ. Στον πόλεμο της Συρίας ήταν που οικοδομήθηκε η στενή σχέση ανάμεσα στον Πριγκόζιν και στον στρατηγό Σεργκέι Σουροβίκιν, τότε αρχηγό των ρωσικών δυνάμεων στην αραβική χώρα και αργότερα ανώτατο διοικητή των εισβολέων στην Ουκρανία, γνωστό και με το προσωνύμιο «Αρμαγεδδών».

Το απόγειο της δόξας, αλλά και η αρχή του τέλους του Πριγκόζιν, ήρθε με τον πόλεμο της Ουκρανίας, το 2022. Από τη στιγμή που διαψεύστηκαν οι ελπίδες για την άλωση του Κιέβου μέσα σε λίγες ημέρες και εγκαταστάθηκε το σκηνικό ενός μακρού πολέμου με πολλά θύματα, ο Πούτιν θεώρησε προτιμότερο να σκοτώνονται οι εγκληματίες που αποφυλακίστηκαν για να ενταχθούν στη Wagner παρά τα παιδιά των Ρώσων νοικοκυραίων που θα έπαιρναν το χαρτί της επιστράτευσης. Η κατάληψη του Μπαχμούτ, στην ανατολική Ουκρανία, από τη Wagner, που της στοίχισε τη ζωή χιλιάδων, ίσως και δεκάδων χιλιάδων στρατιωτών της, χάρισε στον Πριγκόζιν την αίγλη του ήρωα της Ρωσίας.

Ταυτόχρονα, όμως, οι σχέσεις του με τη στρατιωτική ηγεσία εκτραχύνθηκαν στο έπακρο, με τον Πριγκόζιν να διαλαλεί δημοσίως ότι ο υπουργός Αμυνας Σεργκέι Σοϊγκού και ο αρχηγός του γενικού επιτελείου Γκενάντι Γερασίμοφ ήταν ανίκανοι, δεν έδιναν πυρομαχικά στη Wagner και ότι τους άξιζε το εκτελεστικό απόσπασμα. Πώς να εξηγήσει κανείς το γεγονός ότι ο Βλαντιμίρ Πούτιν, όχι ακριβώς το καλύτερο παράδειγμα μεγαλοθυμίας, ανεχόταν τέτοιες βαρύτατες καταγγελίες εναντίον στενών συνεργατών του; Μια εκδοχή είναι ότι, ακολουθώντας τα παραδείγματα απολυταρχικών ηγετών, άφηνε να τρώγονται μεταξύ τους διάφορα κέντρα εξουσίας ώστε κανένα από αυτά να μην αποκτήσει αρκετή δύναμη για να τον αμφισβητήσει στην πρώτη δύσκολη στροφή. Αλλωστε, από τη στιγμή που πήρε την παράτολμη απόφαση για τον πόλεμο στην Ουκρανία, γνώριζε ότι, αν στράβωναν τα πράγματα, οι πιο επικίνδυνες εστίες αμφισβήτησης θα εμφανίζονταν, πιθανότατα, στον στρατό και στις μυστικές υπηρεσίες. Από εδώ και η παγκόσμια πρωτοτυπία του να οργανώσει ανοιχτή συνεδρίαση, σε ζωντανή τηλεοπτική μετάδοση, του Εθνικού Συμβουλίου Ασφαλείας, δηλαδή του πιο απόρρητου θεσμού του κράτους, στις 21 Φεβρουαρίου του 2022, μόλις δύο ημέρες πριν από την εισβολή, ώστε να εκθέσει μπροστά στην κοινή γνώμη εκ των προτέρων όλους τους δυνητικούς αμφισβητίες του αύριο.

Το μοιραίο λάθος

Σε κάθε περίπτωση, ο Πριγκόζιν διάβασε λάθος τα όρια ανοχής του Πούτιν. Μετά το στρατιωτικό του κίνημα, αν ο Ρώσος πρόεδρος του επέτρεπε να συνεχίσει το business as usual θα ήταν σαν να ομολογούσε εντός και εκτός των τειχών ότι είναι ένας ανίσχυρος

> *Τη θέση του Σεργκέι Σουροβίκιν, φίλου του Πριγκόζιν, στην ηγεσία της Αεροπορίας πήρε ο Βίκτορ Αφζάλοφ, πρώην επικεφαλής μονάδων αντιαεροπορικών πυραύλων.*

ηγέτης, τον οποίο ουδείς μπορεί να υπολογίζει. Το πλήρωμα του χρόνου ήρθε την περασμένη Τετάρτη, όταν, λίγες ώρες προτού έρθει το τέλος του Πριγκόζιν, είχε λάβει χώρα μια άλλη σοβαρή εξέλιξη: ο στρατηγός Σουροβίκιν, για τον οποίο υπήρξαν φήμες ότι έβλεπε με καλό μάτι το κίνημα της Wagner, καθαιρέθηκε από το αξίωμα του αρχηγού της πολεμικής αεροπορίας. Τη θέση του πήρε ο στρατηγός Βίκτορ Αφζάλοφ, απόφοιτος του Στρατιωτικού Πανεπιστημίου Αεράμυνας και διατελέσας επικεφαλής των ταγμάτων αντιαεροπορικών πυραύλων. Δελεάζεται κανείς να υποθέσει, χωρίς βέβαια να μπορεί να το αποδείξει, ότι η τεχνογνωσία του στραηγού Αφζάλοφ γύρω από τους αντιαεροπορικούς πυραύλους και την αεράμυνα ήταν χρήσιμη σε όσους αποφάσισαν να ρίξουν τίτλους τέλους στην περιπέτεια της Wagner. Σημειωτέον ότι μαζί με τον Πριγκόζιν βρήκαν τον θάνατο, στο μοιραίο τζετ, ο υπαρχηγός της Wagner Ντμίτρι Ούτιν, παλιό στέλεχος της στρατιωτικής μυστικής υπηρεσίας GRU, και άλλα ηγετικά στελέχη του ομίλου.

Η διάλυση της παραστρατιωτικής οργάνωσης με τη μορφή που την ξέραμε μάλλον δεν θα επηρεάσει, σε πρώτο χρόνο, την εξέλιξη του Ουκρανικού: παρά την απόσυρση των ανδρών της από την Ουκρανία στους δύο κρίσιμους μήνες που μεσολάβησαν, η ουκρανική αντεπίθεση συνεχίζει να χωλαίνει σε έναν πόλεμο φθοράς χωρίς μεγάλες ανατροπές. Οσο για την Αφρική, όπου η Wagner είχε προωθήσει τη ρωσική επιρροή σε σειρά χωρών (Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, Μάλι, Λιβύη) παρέχοντας προστασία σε αυταρχικούς ηγέτες με αντάλλαγμα επικερδείς συμβάσεις για την εκμετάλλευση ορυχείων, οι μισθοφόροι της θα συνεχίσουν να παρέχουν τις υπηρεσίες τους υπό τον έλεγχο των ρωσικών υπηρεσιών. Στο εσωτερικό της Ρωσίας, το τέλος του Πριγκόζιν ασφαλώς στέλνει ένα αυστηρό μήνυμα σε όλους τους επίφοβους αντάρτες στους κόλπους των ρωσικών ελίτ. Ταυτόχρονα, όμως, τονίζει τα αποσταθεροποιητικά φαινόμενα και την ατμόσφαιρα Βυζαντίου που έχει τυλίξει την πυραμίδα της εξουσίας εξαιτίας ενός μακρού πολέμου με απρόβλεπτη κατάληξη.

Μετρήσεις με ειδικά όργανα και καταδύσεις, προκειμένου να τοποθετηθούν τα «κλουβιά» που προστατεύουν τους ιππόκαμπους από τους θηρευτές, περιλαμβάνει η δράση του Κώστα Κατσιούλη, του Βασίλη Μεντόγιαννη και των συνεργατών τους στο «Ιππόκαμπος Ενάλιο Ινστιτούτο». Η παρουσία του συγκεκριμένου είδους στην περιοχή, αν και μειωμένη σε σχέση με το παρελθόν, είναι πολύ σημαντική, λένε οι ειδικοί.

Στο ευάλωτο βασίλειο των ιππόκαμπων

Ομάδα δυτών δημιούργησε στο Στρατώνι Χαλκιδικής ένα μικρό οικοσύστημα για την προστασία του απειλούμενου είδους

Της **ΑΛΕΞΙΑΣ ΚΑΛΑΪΤΖΗ**

Ο Αποστόλης βγάζει τη βάρκα του στο λιμανάκι του Στρατωνίου, ένα παραθαλάσσιο χωριό στη βορειοανατολική Χαλκιδική. Φορτώνει δύο περίεργα κλουβιά με κόκκινα σχοινάκια, μαζί και δύο δύτες. Η άπνοια της ημέρας κάνει το ταξίδι εύκολο. Πλησιάζοντας σε μια πορτοκαλιά σημαδούρα, που αναγράφει «Περιοχή Ερευνας και Μελέτης Ιππόκαμπου», κόβει ταχύτητα. Εχοντας ήδη φορέσει τις καταδυτικές στολές τους, ο Κώστας Κατσιούλης και ο Βασίλης Μεντόγιαννης βυθίζουν τα ιδιόμορφα κλουβιά που είχαν μαζί τους και έπειτα προετοιμάζονται για να καταδυθούν οι ίδιοι. Δένουν οκτώ κιλά βαρίδια στις ζώνες τους. Ο ένας κρατάει μια φωτογραφική μηχανή στο χέρι και ο άλλος μια βαριοπούλα. «Θα σας δούμε ξανά σε περίπου μισή ώρα», μας λένε και χάνονται κάτω από το νερό.

Μικρή αποικία

Στη θαλάσσια περιοχή που βουτούν, απέναντι από το επιβλητικό και έρημο πλέον εργοστάσιο κατεργασίας μεταλλευμάτων που στέκει στην ακτή, εντοπίστηκε πριν από 15 χρόνια μια κοινότητα ιππόκαμπων. Το σημείο έχει πλέον μπει στον χάρτη ως ένα από τα ελάχιστα μέρη παγκοσμίως στα οποία όποτε κι αν βουτήξει κανείς θα εντοπίσει τουλάχιστον ένα από αυτά τα πανέμορφα είδη.

Κατά την παραμονή τους στον βυθό οι δύο άνδρες στερέωσαν τα κλουβιά στον πυθμένα της θάλασσας. Ο Κώστας Κατσιούλης εντόπισε έναν ιππόκαμπο και τον φωτογράφισε για να μας τον δείξει. Στο μόνιτορ αντικρίζω ένα γοητευτικό, όμορφο πλάσμα να κοιτάει διστακτικά τον φακό. «Με παίδεψε. Εχουν attitude οι ιππόκαμποι», λέει χαμογελαστός, ανεβαίνοντας πίσω στη βάρκα με όλο τον εξοπλισμό του. Πίσω του ακολουθεί ο Βασίλης Μεντόγιαννης. «Σου εμπνέει πρεμία αυτό το ζώο. Κολυμπάς δίπλα σε ένα πλάσμα εκατομμυρίων ετών».

«Με παίδεψε. Εχουν attitude οι ιππόκαμποι», σχολίασε ο Κ. Κατσιούλης για την πόζα του «μοντέλου» που συνάντησε στον βυθό.

> *«Σου εμπνέει πρεμία αυτό το ζώο. Κολυμπάς δίπλα σε ένα πλάσμα εκατομμυρίων ετών», λέει ο ο Βασίλης Μεντόγιαννης.*

Οι δύο έμπειροι επαγγελματίες δύτες και μηχανικοί έχουν αγαπήσει και θαυμάσει αυτό το ιδιαίτερο ψάρι. Εντόπισαν για πρώτη φορά τους ιππόκαμπους του Στρατωνίου το 2007 και από τότε έθεσαν ως στόχο να διατηρήσουν τον πληθυσμό τους, διαφυλάττοντάς τους και αναδεικνύοντας τη μεγάλη σημασία της παρουσίας τους. Στο πλαίσιο αυτής της προσπάθειας ίδρυσαν το «Ιππόκαμπος Ενάλιο Ινστιτούτο», το οποίο ανήκει πλέον σε ένα διεθνές δίκτυο προστασίας των ιππόκαμπων. Ο κ. Μεντόγιαννης θυμάται πολύ καθαρά την πρώτη ημέρα που ανακάλυψε την παρουσία τους στην περιοχή. «Είχα καταδυθεί για μια αυτοψία και αντίκρισα πάρα πολλούς ιππόκαμπους, τον έναν δίπλα στον άλλον. Θυμάμαι ότι μόλις βγήκα, άλλαξα και πήγα σε έναν ψαρά στο λιμάνι και τον ρώτησα αν έχει ιππόκαμπους εδώ. Μου βγάζει και μου δείχνει μια χούφτα μέσα από τα δίχτυα του. Αν πάμε στον ίδιο ψαρά θα μας πει ότι την τελευταία δεκαετία δεν πιάνει κανέναν».

Σε παγκόσμια επίπεδο ο πληθυσμός των ιππόκαμπων μειώνεται συνεχώς λόγω της εκτεταμένης αλιείας, της παράνομης εμπορίας αλλά και της οικολογικής καταστροφής.

«Οι ιππόκαμποι της Μεσογείου έχουν καταταγεί στη λίστα των απειλούμενων ειδών», υπογραμμίζει η Ελένη Σαμαρά, θαλάσσια βιολόγος και συνεργάτιδα του Ινστιτούτου. Οπως περιγράφει, ειδικά στην Ελλάδα οι ιππόκαμποι κινδυνεύουν λόγω της καταστροφής των οικοτόπων τους και του παράκτιου περιβάλλοντος. «Στο Στρατώνι είναι ένα μικρός πληθυσμός ιππόκαμπων. Είναι πολύ σημαντικό ότι υπάρχει έστω αυτός ο μικρός πυρήνας».

Σύμφωνα με την παρατήρηση και τις μετρήσεις των δυτών, ο πληθυσμός των ιππόκαμπων μειώνεται σταθερά και στο Στρατώνι. Προσπαθώντας να βρουν λύσεις εντόπισαν μια κατασκευή που είχε κάνει ένας Αυστραλός με ειδικά πλέγματα, σαν κλουβιά, στα οποία χωρούν να μπουν μέσα οι ιππόκαμποι, αλλά όχι οι θηρευτές τους. Εξέλιξαν την κατασκευή και ακολούθησαν το παράδειγμά του. Τα «κλουβιά» που έριξαν στον πυθμένα αρχικά το 2010 και ξανά φέτος το καλοκαίρι είναι, σύμφωνα με τους ίδιους, ένας από τους λόγους που οι ιππόκαμποι ζουν ακόμη σε αυτόν τον κόλπο. «Ηταν σοφή κίνηση. Αλλιώς μπορεί να μην είχαμε καν αντικείμενο συζήτησης σήμερα», σημειώνει ο κ. Κατσιούλης, περιγράφοντας πως αυτές οι ειδικές κατασκευές προσομοιάζουν με τεχνητό τρόπο στο περιβάλλον του ιππόκαμπου, ενώ παράλληλα τον προστατεύουν από τα μεγαλύτερα ψάρια. «Με κατασκευές διαφόρων τύπων, όπως φυτά ενυδρείων αλλά και αυτά τα ειδικά πλέγματα, τους δίνουμε έναν τρόπο να αγκιστρωθούν από κάτω. Οι ιππόκαμπος είναι πολύ κακός κολυμβητής και ο μόνος τρόπος να αντέξει είναι να κρατηθεί από κάπου [με την ουρά του]», δηλώνει παρατηρώντας πως χρειάζεται να είναι κάπου σταθεροποιημένος και να τρέφεται συνεχώς. Από τότε που τοποθέτησαν τις κατασκευές, κάθε φορά που εντοπίζουν ιππόκαμπους τούς βλέπουν αγκιστρωμένους στα σχοινάκια των κλουβιών. «Μέχρι να απομακρυνθούμε από τα κλουβιά, έχουν ήδη πάει οι ιππόκαμποι. Καταλαβαίνουν ότι τους βοηθάει. Δεν μπορείς να το εξηγήσεις», αναφέρει έκπληκτος ο κ. Μεντόγιαννης.

> *«Με διάφορες κατασκευές και ειδικά πλέγματα τους δίνουμε ένα σημείο να αγκιστρωθούν», εξηγεί ο Κώστας Κατσιούλης.*

Η Ελένη Σαμαρά, υπεύθυνη της επιστημονικής έρευνας, περιγράφει ότι τα κλουβιά μετατρέπονται σταδιακά σε μικρούς, υποτυπώδεις υφάλους, καθώς αγκιστρώνονται και άλλοι μικροοργανισμοί σε αυτούς, και έτσι εκεί οι ιππόκαμποι μπορούν να έχουν άμεση πρόσβαση σε τροφή αλλά και να αναπαραχθούν με ασφάλεια. «Τα κλουβιά τούς βοηθούν να υπάρχει ένα μόνιμο υπόστρωμα για να εγκατασταθούν. Κάποτε υπήρχε ένα μεγάλο λιβάδι από φύκια, τα οποία είναι ο φυσικός τους βιότοπος, αλλά με τον καιρό με τις πλημμύρες και τις προσχώσεις έχει θαφτεί και έχει μείνει ένα ελάχιστο κομμάτι». Αυτό το τεχνητό περιβάλλον είναι η καλύτερη εναλλακτική.

46
είδη ιππόκαμπου, μικρά και μεγάλα, ζουν κοντά στις τροπικές και εύκρατες ακτές.

14
χιλιοστά έως 3,5 εκατοστά είναι το ύψος ενός ενήλικου ιππόκαμπου σε πλήρη έκταση.

30
μέτρα είναι το σύνηθες βάθος όπου ζουν. Κάποια είδη έχουν βρεθεί και σε βάθος 100 μ.

10
ημέρες διαρκεί η κυοφορία από τα αρσενικά, στα οποία τα θηλυκά εναποθέτουν τα αυγά τους.

Στόχος η δημιουργία καταδυτικού πάρκου

Επόμενο βήμα του «Ιππόκαμπος Ενάλιο Ινστιτούτο» είναι να χαρακτηριστεί η περιοχή, έκτασης περίπου 50 στρεμμάτων, καταδυτικό πάρκο, όπου δεν θα επιτρέπεται καμία άλλη δραστηριότητα πέραν των καταδύσεων και της προστασίας των ιππόκαμπων. Οπως αναφέρει ο Κώστας Κατσιούλης, ελπίζουν πως μέχρι τον Οκτώβριο θα είναι έτοιμα όλα τα έγγραφα για να κατατεθεί το αίτημα στο αρμόδιο υπουργείο και το πάρκο να αρχίσει να λειτουργεί από το 2024. Παράλληλα, η ομάδα έχει ήδη ξεκινήσει προετοιμασίες για την τοποθέτηση υποβρύχιων καμερών, όπως έχουν κάνει και στο καταδυτικό πάρκο της Αλοννήσου. Οταν γίνει το πάρκο θα τοποθετήσουν τις υποβρύχιες κάμερες ώστε να μπορούν να παρακολουθούν τους ιππόκαμπους και παράλληλα να ελέγχουν τη θαλάσσια ζώνη.

Βεβαίως το καταδυτικό πάρκο και η δημοσιότητα που ήδη αρχίζει να λαμβάνει το Στρατώνι δεν βοηθούν μόνο τους ιππόκαμπους αλλά και την τοπική κοινωνία, η οποία μέχρι τώρα έχει στιγματιστεί από την παρουσία του εργοστασίου κατεργασίας μεταλλευμάτων και τις πληγές που άφησε στο περιβάλλον, αλλά και συνολικά από την έντονη μεταλλευτική δραστηριότητας στην περιοχή. Ο Αποστόλης Σιώνης, που μετέφερε τους δύτες ώστε να εγκαταστήσουν τα νέα κλουβιά, ζει και εργάζεται στην περιοχή. Υποστηρίζει την προσπάθεια του ινστιτούτου γιατί βλέπει τη διαφορετική προοπτική που μπορεί να προσφέρει στον τόπο του. «Βοηθάει στην καλή διαφήμιση του χωριού. Στο παρελθόν υπήρχε μόνο η δυσφήμηση ότι το χωριό μας είναι μολυσμένο. Θέλουμε να αποδείξουμε ότι δεν είναι έτσι».

Αγαλμα

Πλέον στο λιμάνι έχει στηθεί άγαλμα ενός ιππόκαμπου, ενώ παραλιακά υπάρχει ένα θεματικό πάρκο αφιερωμένο στην κοινότητα των ιππόκαμπων. «Αυτό το μικρό ζώο δημιουργεί μια άλλη δυναμική στην τοπική κοινότητα, προσφέρει ένα νέο brand name και μπορεί να αλλάξει το κοινωνικοοικονομικό μοντέλο του χωριού, ώστε τα έσοδα να μην έρχονται αποκλειστικά και μόνο από τη μεταλλευτική δραστηριότητα, αλλά και από ένα εναλλακτικό είδος τουρισμού», δηλώνει ο Αριστόδημος Παράσχου, πρόεδρος των φορέων Ενωμένες Κοινωνίες των Βαλκανίων και Aristotales.

Οι Ενωμένες Κοινωνίες των Βαλκανίων αναμόρφωσαν το θεματικό πάρκο σε συνεργασία με το ινστιτούτο, τον Δήμο Αριστοτέλη και το Cob, που ασχολείται με τη φυσική δόμηση. Πλέον, εθελοντές από την Ευρώπη, μέσω του προγράμματος European Solidarity Corps, οργανώνουν εκεί δραστηριότητες για παιδιά με θέμα τη ζωή του ιππόκαμπου. «Τον μήνα που λειτουργεί, το πάρκο επισκέφθηκαν 250 άτομα, που σε άλλη περίπτωση δεν θα πήγαιναν στο χωριό. Αλλάζει το προφίλ», σημειώνει ο κ. Παράσχου.

Αυτά τα μηνύματα κάνουν τοπική κοινότητα και επιστήμονες να αισιοδοξούν. Οι προσπάθειες που γίνονται μπορούν τελικά να καταφέρουν να σώσουν αυτά τα μικρά, πολύτιμα για το οικοσύστημα θαλάσσια όντα, χαρίζοντας παράλληλα ένα καλύτερο μέλλον στο παραθαλάσσιο χωριό.

Με τόσες επίδοξες πρωταθλήτριες κάθε εβδομάδα θα έχουμε ντέρμπι, με τον χαμένο να «πιέζεται» και τον νικητή να «απελευθερώνεται».

ΑΠΟΕΛ, Ομόνοια, Απόλλων, Αρης...

Τα τελευταία χρόνια έχουμε τέσσερεις διαφορετικούς πρωταθλητές Κύπρου

Του **ΠΑΝΙΚΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ**

Πριν από πολλά χρόνια κάθε έναρξη του ποδοσφαιρικού πρωταθλήματος σηματοδοτούσε παράλληλα και την λήξη της καλοκαιρινής ραστώνης. Τότε, δεκαετίες πριν, η νέα σεζόν τοποθετείτο μέσα στον Σεπτέμβριο. «Σήμερα», τα τελευταία χρόνια δηλαδή, τα πρωταθλήματα εκκινούν ως συνήθως λίγο μετά τον 15αυγουστο. Οι κλιματολογικές συνθήκες δεν έχουν αλλάξει… ή έχουν λίγο αλλάξει προς το χειρότερο, με τη ζέστη να μοιάζει περισσότερο ανυπόφορη. Ο λόγος που πλέον η εκκίνηση ορίζεται νωρίτερα είναι επειδή μετά τις αλλαγές στα ευρωπαϊκά κύπελλα και τους προκριματικούς γύρους και οι ομάδες μας οφείλουν να είναι έτοιμες. Η ΟΥΕΦΑ επίσης ορίζει νωρίς και αγώνες των εθνικών ομάδων, ως εκ τούτου η ΚΟΠ υποχρεώνεται να προγραμματίζει την έναρξη περί τα τέλη του δεύτερου δεκαήμερου του Αυγούστου για να είναι έτοιμοι οι σύλλογοι και οι διεθνείς μας. Καταλήγοντας λοιπόν, κάθε αρχή του πρωταθλήματος δεν σημαίνει και τη «λήξη» του καλοκαιριού. Περισσότερο μοιάζει με το «σφύριγμα» της λήξης των διακοπών.

Το 85ο πρωτάθλημα ξεκίνησε πριν από περίπου μία εβδομάδα. Για την ακρίβεια την Παρασκευή 18 Αυγούστου. Ένας «μαραθώνιος» που για πρώτη φορά –ίσως να αποτελεί και παγκόσμια πρωτοτυπία– οι μισές ομάδες που μετέχουν, έμμεσα ή ξεκάθαρα δήλωσαν πως ο στόχος τους είναι η κατάκτηση του τίτλου. Αυτό δεν συμβαίνει σε καμιά άλλη χώρα. Μοιάζει δηλαδή, με κοινωνιολογικούς όρους, να απουσιάζει η… μεσαία τάξη. Μόνο πλούσιοι και φτωχοί. Ομάδες που θα παλέψουν για την παραμονή τους και ομάδες που θα διεκδικήσουν τον τίτλο. Σ' αντίθεση με άλλα πρωταθλήματα, που χωρίζονται δηλαδή στα τρία. Το τρίτο μέρος των ομάδων που είναι αρκετά ποιοτικές για να μην κινδυνέψουν με υποβιβασμό, αλλά όχι τόσο ικανές να κατακτήσουν τον τίτλο. Βέβαια και η κατάληξη του δικού μας, αμφίρροπου στη θεωρία πρωταθλήματος, αυτή θα είναι. Στην πορεία ομάδες που φέρονται έτοιμες να παλέψουν για την αποφυγή του υποβιβασμού και ομάδες που στοχεύουν την κορυφή, θα αποτελέσουν τη… μεσαία τάξη.

Παρόλο που κατά καιρούς κάποιες ομάδες κυριαρχούσαν στο κυπριακό ποδόσφαιρο, υπήρχαν και αρκετές περιόδοι που οι πρωταθλητές άλλαζαν κάθε χρόνο.

Το 85ο πρωτάθλημα ξεκίνησε και για πρώτη φορά –ίσως να αποτελεί και παγκόσμια πρωτοτυπία– οι μισές ομάδες που μετέχουν έχουν στόχο την κατάκτηση του τίτλου.

Εγιναν 11 οι πρωταθλητές

Ο Άρης πέρσι πανηγύρισε για πρώτη φορά στην ιστορία του τον τίτλο. Ήταν η 11η ομάδα στην ιστορία του ποδοσφαίρου μας που το πέτυχε. Οι άλλες δέκα ομάδες από τη σεζόν 1934-35 όταν και ιδρύθηκε η Κυπριακή Ομοσπονδία Ποδοσφαίρου, ήταν ο ΑΠΟΕΛ (28) η Ομόνοια (21), η Ανόρθωση (13), η ΑΕΛ (6), ο Απόλλωνας (4), ο Ολυμπιακός (3) και οι υπόλοιπες τέσσερεις ομάδες είτε δεν υπάρχουν είτε ενοποιήθηκαν. Πρόκειται για την ΕΠΑ (3) και τον ΠΟΛ (2) που από τα «σπλάχνα» τους γεννήθηκε η ΑΕΚ, η Ένωση Νέων Τραστ (1) και η τουρκοκυπριακή Τσετίν Καγιά (1).

Έντεκα πρωταθλήτριες δεν τις λες και λίγες αν συνειδητοποιήσουμε πως σε άλλες χώρες ο τίτλος δεν ξέφυγε από 5-6 ομάδες σε περίπου 100 χρόνια ποδοσφαίρου. Στην Ελλάδα για παράδειγμα, τον τίτλο πανηγύρισαν μόλις έξι ομάδες: Ολυμπιακός, Παναθηναϊκός, ΑΕΚ, ΠΑΟΚ, Άρης και Λάρισα. Και μάλιστα τα τελευταία 35 χρόνια μόνο οι τέσσερεις «μεγάλοι» πήραν τίτλο και με τον Ολυμπιακό σε αυτό το διάστημα να κατακτά 22.

Επίσης στην Τουρκία οι ομάδες που πανηγύρισαν τον τίτλο ήταν μόλις έξι: Γαλατά (23), Φενέρ (19) Μπεσίκτας (16), Τραμζονσπόρ (7) Μπούρσασπορ (1) και Μπασάκσεχιρ (1).

Στην Πορτογαλία μόνο πέντε ομάδες πήραν τον τίτλο (Μπενφίκα, Πόρτο, Σπόρτινγκ, η Μποαβίστα το 2001 και η Μπελενένσες το 1946).

Ακόμη και στην Αγγλία που είναι η χώρα με τους περισσότερους πρωταθλητές σχεδόν την τελευταία 20ετία τον τίτλο πανηγύρισαν 4+1 ομάδες. Πρόκειται για τις Μ. Σίτι, Μ. Γιουνάιτεντ, Τσέλσι, Λίβερπουλ και Λέστερ.

Λίγο πολύ το ίδιο ισχύει και στη Γερμανία, αφού πέραν του πρωταθλήματος από την Στουτγκάρδη το 2007, τη Βόλφσμπουργκ (2009) και δύο της Ντόρτμουντ του Κλομπ (2011, 2012) η Μπάγερν έχει κυριαρχήσει. Ότι λοιπόν ο Άρης είναι η 11η ομάδα που κατακτά το πρωτάθλημα –και μάλιστα τα τελευταία χρόνια ο νικητής αλλάζει– πρόκειται για θετικό οιωνό για τον επικείμενο ανταγωνισμό.

Κάθε χρόνο αλλαγή

Κατά καιρούς κάποιες ομάδες κυριαρχούσαν και στο νησί μας. Είναι φυσιολογικό να συμβαίνει αυτό. Σε κάποιες δεκαετίες ορισμένες ομάδες ήταν μπροστά από την εποχή τους. Ο ΑΠΟΕΛ του '30, η ΑΕΛ αρχές του '50, η Ανόρθωση τέλη του '50 και αρχές του '60, όπως επίσης και τέλη του '90, ο Ολυμπιακός τέλη του ΄60 και αρχές του '70, η Ομόνοια του '70 και του '80, ο ΑΠΟΕΛ του 2010 κ.λπ. Όμως παρ' όλα αυτά το πρωτάθλημα στην Κύπρο σχεδόν καθ' όλη την πορεία του είχε αρκετές περιόδους που δεν ήταν τόσο ισορροπημένο που οι πρωταθλητές άλλαζαν κάθε χρόνο. Όπως για παράδειγμα από το 1950 μέχρι το 1954 οι πρωταθλητές κατά σειρά ήταν: Ανόρθωση, Τσετίν Καγιά, ΑΠΟΕΛ, ΑΕΛ, ΠΟΛ. Το ίδιο συνέβη περίπου μια δεκαετία αργότερα. Από το 1963 μέχρι το 1968 (Ανόρθωση, ΑΠΟΕΛ, Ομόνοια, Ολυμπιακός, ΑΕΛ), με τη σημείωση πως το 1964 το πρωτάθλημα διακόπηκε.

Αλλαγή πρωταθλητή σε βάθος τετραετίας είχαμε επίσης τις περιόδους 1970-73 (ΕΠΑ, Ολυμπιακός, Ομόνοια, ΑΠΟΕΛ), 1988-91 (ΠΟΛ, Ομόνοια, ΑΠΟΕΛ, Απόλλων), 1993-96 (Ομόνοια, Απόλλων, Ανόρθωση, ΑΠΟΕΛ), 2003-06 (Ομόνοια, ΑΠΟΕΛ, Ανόρθωση, Απόλλων), ενώ αντίστοιχα και την περίοδο που διανύουμε ήδη ο πρωταθλητής έχει αλλάξει τέσσερεις φορές χέρια. ΑΠΟΕΛ (2019), διακόπηκε (2020), Ομόνοια (2021), Απόλλων (2022) και Άρης (2023).

Φέτος

Επιστρέφοντας λοιπόν στο φετινό πρωτάθλημα των πολλών διεκδικητών και με την 1η αγωνιστική να έχει ήδη παρέλθει, αξίζει να θυμηθούμε τις αποδόσεις που έδιναν οι στοιχηματικές εταιρείες πριν την πρεμιέρα για την κατάκτηση του τίτλου.

Πρώτο φαβορί ήταν ο περσινός πρωταθλητής Άρης με απόδοση 3,00 και δεύτερο το ΑΠΟΕΛ με απόδοση 4,50. Στις ισχυρές υποψηφιότητες ήταν και η Ομόνοια με 6,00 και ο Απόλλωνας με 7,00 ενώ ακολουθούσε η Πάφος με 8,00 και η ΑΕΚ με 13,00. Η Ανόρθωση πλήρωνε 50,00 και η ΑΕΛ 100,00.

Οι αποδόσεις μπορεί να μην λένε τίποτα. Άλλωστε το στοίχημα δεν είναι αθλητισμός. Απλώς είναι ενδεικτικά κάποιων πράγματων. Από την άλλη, το πόσο εύκολα αλλάζουν κάποια πράγματα φαίνεται και από τις αποδόσεις που έχουν διαφοροποιηθεί μετά το τέλος της 1ης αγωνιστικής.

Ο Άρης κέρδισε το ντέρμπι με την ΑΕΚ αλλά παρέμεινε η απόδοση του στο 3,00 ενώ η ΑΕΚ από πήγε στο 15,00. Ο ΑΠΟΕΛ μετά τη νίκη του επί της ΑΕΖ έπεσε στο 4,00, όπως και η Ομόνοια έπεσε στο 5,50. Η Πάφος προσπέρασε τον Απόλλωνα από 8,00 πήγε στο 7,00 ενώ ο οι «γαλάζιοι» από 7,00 ανέβηκαν στο 12,00. Ανόρθωση και ΑΕΛ επίσης κέρδισαν στην πρεμιέρα και οι αποδόσεις τους μειώθηκαν για την πρώτη στο 40,00 και για τη δεύτερη στο 75,00.

Όλα τούτα που καταγράφονται είναι ενδεικτικά το πόσο εύκολα μεταβάλλεται και η ψυχολογία των οπαδών μετά από ένα αποτέλεσμα. Άλλωστε με τόσες επίδοξες πρωταθλήτριες κάθε εβδομάδα θα έχουμε ντέρμπι, με τον χαμένο να «πιέζεται» και τον νικητή να «απελευθερώνεται».

ΑΠΟΨΕΙΣ

Νέο «φρούτο» με τα τηλεοπτικά

Του **ΧΡΙΣΤΟΥ ΖΑΒΟΥ**

Για χρόνια τώρα, ο ορισμός των αγώνων έτσι όπως προέκυπτε μέσα από τις ανάγκες της τηλεθέασης και των καναλιών που πληρώνουν για να διατηρούν τα δικαιώματα, ήταν κατά κάποιο τρόπο χωρίς αρχή και τέλος. Ποτέ δεν υπήρξε κάποιο συγκεκριμένο πλάνο, ποτέ δεν σταθεροποιήθηκαν οι μέρες και ώρες των αγώνων με αποτέλεσμα να υπάρχει μια σχετική δυσκολία στο να εκτιμήσει κανείς πότε παίζει η ομάδα του ή το παιχνίδι που επιθυμεί να παρακολουθήσει. Η χαώδης κατάσταση βάθυνε ακόμη περισσότερο με την έλευση του Var και την έλλειψη προνοητικότητας εκ μέρους της Ομοσπονδίας που δεν μεριμνησε να διαθέτει τρία βαν εξοπλισμού για να μπορούν έτσι να διεξάγονται περισσότεροι από δύο αγώνες την ημέρα.

Άμα κανείς λάβει υπόψη και τις διαχρονικές παθογένειες που σχετίζονται με την αστυνομία και τις υποδείξεις της, ή τα «θέλω» των σωματείων ή οι διευκολύνσεις των ομάδων που συμμετέχουν σε ευρωπαϊκούς ομίλους, δημιουργήθηκε ένα μπάχαλο άνευ προηγουμένου, αφού φτάσαμε στο σημείο να παρακολουθούμε αγώνες Πέμπτη νωρίς το απόγευμα ή Καθαρά Δευτέρα στις 15:00 το μεσημέρι! Σε αντίθεση δηλαδή με πολλές χώρες που εδώ και δεκαετίες φρόντισαν να καπαρώσουν συγκεκριμένες ώρες που ταυτίστηκαν με το εκεί πρωτάθλημα, η δική μας καθημερινότητα προνοούσε ενδελεχή έρευνα για να διαπιστώσει κανείς πότε παίζει η ομάδα του.

Και από 'κει που όλα έμοιαζαν κουλουβάχατα, και αφού αφίχθηκε στην Κύπρο ένα ακόμη βαν με εξοπλισμό του Var, η Ομοσπονδία ανακοίνωσε ως ώρα έναρξης όλων των αγώνων σε τρεις πρώτες αγωνιστικές για τις 20:00 το βράδυ! Από τα διασκορπισμένα ματς σε μέρες και ώρες, η Ομοσπονδία, χωρίς φυσικά να εξηγήσει σε κανένα και τίποτα, επέλεξε μία συγκεκριμένη ώρα για όλα τα ματς, δημιουργώντας μια νέα πραγματικότητα για τον Κύπριο φίλαθλο.

Εννοείται ότι όπως κάθε τι καινούργιο, έτσι και η νέα τακτική των ιθυνόντων προκάλεσε διαφόρων ειδών σχόλια, βασικότερο των οποίων ήταν ότι με αυτή την πολιτική μειώνεται η δυνατότητα του κόσμου να παρακολουθεί όσα περισσότερα παιχνίδια επιθυμεί. Από την αντίπερα όχθη, ακούγεται το επιχείρημα ότι με την ταξινόμηση των ματς σε συγκεκριμένες ώρες υιοθετείται εύκολα στον φίλαθλο η ώρα έναρξης. Το θέμα όμως δεν είναι η ορθή ή η λανθασμένη προσέγγιση της Ομοσπονδίας. Η ουσία βρίσκεται στο κατά πόσο υπάρχει πλάνο εκ μέρους της ή απλώς ικανοποιεί άμεσες ανάγκες αυτής και των συνεργατών της (τηλεοπτικές πλατφόρμες), αγνοώντας την εξυπηρέτηση των φιλάθλων, των τηλεθεατών, όπως επίσης και την προώθηση του προϊόντος. Εκεί είναι το ζουμί, μα θέλει χρόνο να το διαπιστώσουμε.

Ο Μεσσίνα μεσσίας δεν είναι!

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΛΟΓΙΔΗ**

Αφύσικο θα ήταν να μην καταγράφαμε και σημαντικά διαιτητικά λάθη στα πρώτα παιγνίδια του νέου πρωταθλήματος. Εκτός λογικής είναι η όποια εκτίμηση πως από τα τεράστια προβλήματα και τις χτυπητές αδυναμίες της περσινής περιόδου θα μπορούσαμε φέτος, ως δια μαγείας και τρεις περίπου μήνες μετά, να αναμένουμε θεαματική και προς το καλύτερο αλλαγή. Η βελτίωση στον χώρο της κυπριακής διαιτησίας, πολύ περισσότερο η δυνατότητα διεκπεραίωσης των όποιων αγωνιστικών υποχρεώσεων χωρίς την ανάγκη καθόδου ξένων διαιτητών, αργεί (πολύ) ακόμη. Το ζητούμενο είναι να γίνει η αρχή, και όχι στα λόγια…

Σωστά και κυρίως ρεαλιστικά, ο νέος πρόεδρος της Επιτροπής Διαιτησίας Ντομένικο Μεσσίνα οριοθέτησε τον αρχικό του στόχο, στο ξεκίνημα της θητείας του στο κυπριακό ποδόσφαιρο γενικότερα. Αν στο τέλος της φετινής περιόδου, ο συνολικός αριθμός συμμετοχής ξένων διαιτητών, είναι σε σημαντικό βαθμό μειωμένος σε σχέση με τον αντίστοιχο του περασμένου Μαΐου, αυτό ίσως να λέει κάτι. Αν η μείωση παρουσίας ξένων διαιτητών δεν έχει να κάνει με οποιεσδήποτε πρακτικές δυσκολίες στην κάθοδό τους, κάτι τέτοιο ίσως να ισοδυναμεί με σαφώς καλύτερη αγωνιστική παρουσία Κύπριων διαιτητών. Θα ερμηνεύεται λογικά, με βελτίωση των «παλιών» και ελπιδοφόρα παρουσία των «νέων» Κύπριων διαιτητών. Γενικότερα βελτιωμένη εικόνα της κυπριακής διαιτησίας θα σημαίνει και καλύτερη «διαχείριση» προσώπων και καταστάσεων στον χώρο από τον κύριο Μεσσίνα. Εμμονές, πείσματα και ετσιθελικές αποφάσεις σε θέματα ορισμών κάποιων διαιτητών, όπως παρουσιάζονται επί εποχής Μάζιτς, θα πρέπει να αποφευχθούν. Οι καλοί να ανταμείβονται και οι ανεπίδεκτοι μαθήσεως να απομακρύνονται.

Εύκολο το έργο του κυρίου Μεσσίνα δεν είναι, γιατί μεσσίες δεν υπάρχουν! Και ούτε από μόνος του, όσο καλή και αν αποδειχθεί η διαχείρισή του, δεν μπορεί να τα καταφέρει. Θα χρειαστεί στήριξη και όχι πίεση, απ' όλους όσοι κατά καιρούς κόπτονται για το καλό της διαιτησίας, αλλάζουν όμως τακτική μπροστά στο σωματειακό συμφέρον.

Για την ώρα υπομονή και πίστωση χρόνου. Ίσως να ακούγεται… ρομαντικό ως προς την προσδοκία να δούμε επιτέλους καλύτερες μέρες στην κυπριακή διαιτησία, οφείλουμε ωστόσο να δώσουμε (ξανά) ευκαιρία στο νέο αφεντικό της κυπριακής διαιτησίας, με την ελπίδα, η θητεία του, να μην αποδειχθεί μία από τα ίδια με τους προκατόχους του. Αχρείαστες και οι πρώτες φωνές, όπως και οι προειδοποιήσεις κάποιων περί ανοχής. Προβλήματα υπάρχουν, θέμα χρόνου και οι πρώτοι ορισμοί ξένων διαιτητών και αναλόγως βλέπουμε...

EUROBANK
Cyprus

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2023

EUROBANK
Cyprus

Μεταβολές εβδομάδας

Χ.Α.Κ.	Χ.Α.	Dow Jones	Nasdaq	Nikkei	Dax	FTSE 100	Πετρέλαιο	€/$
6,7%	2,88%	-0,70%	1,66%	0,43%	-0,35%	0,32%	-2,06%	-0,80%

ΙΤΑΛΙΑ
Ευνοϊκό για δανειολήπτες νόμο προωθεί η Τζ. Μελόνι
Σελ. 10

Εμμεσες πιέσεις με φόρο στις τράπεζες

Τα καταθετικά επιτόκια πίσω από τις σκέψεις του υπ. Οικονομικών για πρόσθετη φορολογία

Ερωτηματικά προκύπτουν από τις φημολογούμενες σκέψεις για πρόσθετη επιβολή φόρου από το υπουργείο Οικονομικών προς τις κυπριακές τράπεζες, μοντέλο που ακολουθεί πλέον η ιταλική κυβέρνηση. Ωστόσο μέχρι στιγμής δεν υπάρχει κάτι στα «χαρτιά». Πηγές που είναι γνώστες των τραπεζικών δεδομένων της Κύπρου σημειώνουν στην «Κ» πως είναι διαφορετικός ο σκοπός που ακούγεται μία τέτοια πρόταση. Τραπεζικές πηγές δηλώνουν στην «Κ» ότι το ΥΠΟΙΚ προχωρά σε τέτοιες σκέψεις διότι στο βάθος θέλει να πιέσει τις τράπεζες να εφαρμόσουν αποφάσεις και για τα καταθετικά επιτόκια. Στο θέμα αυτό οι τράπεζες έχουν εθελοτυφλήσει και δεν ακολουθούν σε καμία περίπτωση την αντίστοιχη πορεία των δανειστικών. Οποιαδήποτε πρόταση για φορολόγηση επί των κερδών των τραπεζών θα πρέπει σίγουρα να μπει επάνω στο «τραπέζι» και να γίνει ανάλυση των επιπτώσεων που θα έχει η εφαρμογή της. Πρέπει επίσης να γίνει ανάλυση των επιπτώσεων στους δανειολήπτες από ενδεχόμενες κινήσεις των τραπεζών. Οι τράπεζες καταβάλλουν ήδη ειδικό φόρο της τάξης του 0,15% επί των καταθέσεων σε συγκεκριμένα ταμεία. **Σελ. 4**

Ρεκόρ εικοσαετίας στο κόστος δανεισμού στην Τουρκία

Η Τράπεζα της Τουρκίας προχώρησε την Πέμπτη σε μια επιθετική αύξηση των επιτοκίων, σαφώς μεγαλύτερη από τις προσδοκίες της αγοράς, φτάνοντας έτσι το κόστος του δανεισμού στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων σχεδόν δύο δεκαετιών. Ενώ οι προσδοκίες της αγοράς μιλούσαν για αύξηση των επιτοκίων από το 17,5% στο 20%, η επικεφαλής της, Χαφιζέ Γκαγιέ Ερκάν, τα αύξησε στο 25%, σε μια προσπάθεια να ανακόψει τον πληθωρισμό, που βρίσκεται στο 50%. **Σελ. 10**

Τα σενάρια για «μνηστήρες» των μετοχών της Ελληνικής

Η Eurobank και οι άλλοι

Πολλά σενάρια κυκλοφορούν σε τραπεζικούς κύκλους για το μέλλον των μετοχών της Ελληνικής. Ταυτόχρονα εγείρονται διάφορα ερωτηματικά: Θα συνεχίσει να αγοράζει η Eurobank ή θα περάσουν στην «αντεπίθεση» Δήμητρα Επενδυτική και ΕΤΥΚ για την εξαγορά των εναπομείναντων μετοχών της Wargaming; **Σελ. 5**

Διαμένουν σε τροχόσπιτα για να γλιτώσουν το ενοίκιο

Οξύ το στεγαστικό

Από τα νησιά της Ελλάδας μέχρι το Ταλίν της Εσθονίας το στεγαστικό πρόβλημα στην Ευρώπη έχει λάβει εκρηκτικές διαστάσεις. Κάποιοι αναγκάζονται να μένουν σε τροχόσπιτα ή να συγκατοικούν με συγγενείς τους, καθώς τα ενοίκια είναι σε ιστορικά υψηλά επίπεδα. **Σελ. 8**

ΔΙΑΒΑΣΤΕ

ΠΡΟΧΩΡΑΕΙ ΤΟ ΣΧΕΔΙΟ

Θα «πρασινίσουν» 40 ελληνικά νησιά

Με οδηγό το πρόγραμμα GR-eco Islands, που έχει ξεκινήσει σε ακριτικά νησιά και εγκατάσταση αιολικών σταθμών και αποθήκευση ενέργειας σε μπαταρίες, προχωρεί το σχέδιο για το «πρασίνισμα» 40 νησιών που δεν είναι συνδεδεμένα με το ηλεκτρικό σύστημα της ηπειρωτικής Ελλάδας. **Σελ. 7**

ΚΕΝΕΣ 670.000 ΘΕΣΕΙΣ

Ξένα εργατικά χέρια αναζητεί η Αν. Ευρώπη

Σε αναζήτηση ξένων εργατικών χεριών είναι Ουγγαρία, Τσεχία και Πολωνία. Με την ανεργία στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να κυμαίνεται στο 5% και τουλάχιστον 670.000 θέσεις εργασίας να παραμένουν κενές στην ευρύτερη περιοχή, οι εισαγωγές ξένων εργαζομένων είναι μονόδρομος. **Σελ. 11**

ΚΤΗΜΑΤΑΓΟΡΑ ΕΛΛΑΔΑΣ

Ρεκόρ αγορών ακινήτων με ώθηση από ξένους

Ανεβαίνει χρόνο με τον χρόνο το «θερμόμετρο» στην ελληνική αγορά ακινήτων, κάτι το οποίο αποτυπώνεται και στις τιμές, που δεν δείχνουν σημάδια σταθεροποίησης. Σύμφωνα με εκτιμήσεις, μία στις τέσσερις αγορές γίνεται από ξένους, με την αξία τους να ξεπερνάει το ένα δισ. ευρώ. **Σελ. 12**

Απόδοση δεκαετών ομολόγων

	Απόδοση	Εβδομαδιαία αλλαγή
Κύπρος	**3,81%**	**-0,18%**
Γερμανία	2,51%	-0,19%
Γαλλία	3,03%	-0,22%
Ιταλία	4,17%	-0,24%
Ισπανία	3,53%	-0,22%
Ιρλανδία	2,94%	-0,08%
Ελλάδα	3,81%	-0,15%
Ην. Βασίλειο	4,42%	-0,32%

Βαθμολογία από οίκους αξιολόγησης

Οίκος Αξιολόγησης	Μακροπρόθεσμο Χρέος	Προοπτικές (outlook)
DBRS	BBB	Σταθερή
Fitch	BBB	Σταθερή
Moody's	Bal	Θετική
S&P	BBB	Σταθερή

ΑΝΑΛΥΣΗ / *Των* **ΑΝΔΡΕΑ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΥΣ** *και* **ΟΜΗΡΟΥ ΠΙΣΣΑΡΙΔΗ**

Ακραία καιρικά φαινόμενα και μακροχρόνιες επιπτώσεις

Η κυπριακή οικονομία παρουσίασε ικανοποιητικές επιδόσεις το πρώτο εξάμηνο του 2023, περιλαμβανομένου του τομέα του τουρισμού, παρά την καλοκαιρινή έξαρση καιρικών φαινομένων και υψηλών θερμοκρασιών.

Η θετική εικόνα δεν πρέπει να εφησυχάζει. Οι φιλόδοξοι παγκόσμιοι κλιματικοί στόχοι για περιορισμό ανόδου της θερμοκρασίας σε 1,5°C δεν επιτυγχάνονται. Με τις σημερινές πολιτικές, οδεύουμε σε αύξηση θερμοκρασίας πιθανόν μεγαλύτερη των 3°C, με καταστροφικά αποτελέσματα για τις επόμενες γενεές. Ακόμη και εάν επιτευχθεί περιορισμός της αύξησης σε 2°C, υπόθεση η οποία σήμερα φαντάζει απόμακρη, η πλειοψηφία των επιστημόνων προειδοποιεί για δυσμενείς επιπτώσεις, ιδιαίτερα για την Ανατολική Μεσόγειο και την Κύπρο. Συγκεκριμένα, οι τομείς που αναμένεται να επηρεαστούν σε μεγάλο βαθμό στη χώρα μας περιλαμβάνουν: (α) τον τουρισμό, ιδιαίτερα κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, (β) τις κατασκευές σε ό,τι αφορά την ενεργειακή απόδοση, (γ) τη γεωργία σε σχέση με επάρκεια, ποιότητα και τιμή τροφίμων, (δ) τους υδάτινους πόρους, όσον αφορά την επάρκεια και τιμή, (ε) την ενέργεια σε σχέση με την αύξηση ζήτησης και τιμή, (στ) τον ασφαλιστικό τομέα και (ζ) την αγορά εργασίας και την παραγωγικότητα. Αναπόφευκτα, θα επηρεαστούν, επίσης, η υγεία και ποιότητα ζωής, ιδιαίτερα των ευάλωτων ομάδων. Ο μηχανισμός της ελεύθερης οικονομίας δεν αναμένεται, μονομερώς, να οδηγήσει σε επαρκή αντιμετώπιση του προβλήματος. Αυτό οφείλεται κυρίως στο κόστος προσαρμογής, το οποίο είναι άμεσο και σημαντικό. Αντίθετα, τα οφέλη της πολιτικής προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή είναι μεν ουσιαστικά, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά επιχειρηματικές ευκαιρίες, επάρκεια ενέργειας και ποιότητα ζωής, αλλά προκύπτουν σε μακροχρόνια βάση.

Σ' ένα τέτοιο πλαίσιο, η εμπειρία καταδεικνύει πως η δραστηριοποίηση του ιδιωτικού τομέα είναι υποτονική. Απαιτείται, λοιπόν, συντονισμένη δραστηριοποίηση του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα για να επιτευχθεί η επιδιωκόμενη προσαρμογή.

Στην πράξη, αντί επιμέρους αντιδράσεων, όταν εμφανίζονται ακραία καιρικά φαινόμενα, απαιτείται η εκπόνηση στρατηγικού σχεδίου με μακροχρόνιο ορίζοντα για τους πιο πάνω αναφερόμενους τομείς. Βασικά στοιχεία οφείλουν να είναι: (α) η διασφάλιση επαρκούς φθηνής ενέργειας μέσω της δημιουργίας προϋποθέσεων για ουσιαστική διείσδυση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, (β) η ανάπτυξη νέων ποιοτικών μορφών τουρισμού, που είναι συμβατές με επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και τη διασφάλιση επαρκούς πρόσβασης στην Κύπρο σε ανεκτές τιμές, λαμβάνοντας υπόψη πως η αεροπορική συνδεσιμότητα προβλέπεται να καταστεί δαπανηρή, (γ) η επεξεργασία προτύπων βελτιωμένης ενεργειακής απόδοσης για τον κατασκευαστικό τομέα, (δ) η προσαρμογή του τομέα της γεωργίας στις νέες καιρικές συνθήκες και η εξοικονόμηση υδάτινων πόρων, (ε) η προσαρμογή των ωραρίων εργασίας, (στ) η αναβάθμιση του συστήματος υγείας, με επικέντρωση σε ασθένειες που αναμένεται να ενταθούν λόγω της κλιματικής αλλαγής, (ζ) η προληπτική αντιμετώπιση του προβλήματος των πυρκαγιών και (η) η προώθηση ενός φιλόδοξου σχεδίου αναδάσωσης της Κύπρου.

Είναι πρόδηλον ότι, ο σημαντικός ρόλος που καλείται να διαδραματίσει το κράτος συνεπάγεται εξεύρεση επαρκών χρηματοδοτικών πόρων και, κατ' επέκταση, μεγαλύτερη ευελιξία στα δημόσια οικονομικά. Το θέμα αποτελεί αντικείμενο μελέτης στα πλαίσια των διαβουλεύσεων για ριζική μεταρρύθμιση του δημοσιονομικού πλαισίου στην Ε.Ε.

Ο Ανδρέας Χαραλάμπους και ο Όμηρος Πισσαρίδης είναι οικονομολόγοι.

pwc

Καλό Καλοκαίρι!

Ευχόμαστε σε όλους όμορφες και ξέγνοιαστες στιγμές.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Του ΜΕΛΕΤΗ ΡΕΝΤΟΥΜΗ

Οι παγκόσμιες συνέπειες του πληθωρισμού

Ενα από τα πιο σημαντικά μακροοικονομικά μεγέθη που παρακολουθούν οι κυβερνήσεις, οι οργανισμοί και οι κεντρικές τράπεζες ανά τον κόσμο είναι ο πληθωρισμός, που εκφράζει τον ρυθμό μεταβολής των τιμών αγαθών και υπηρεσιών για μια δεδομένη περίοδο, συνήθως μετρούμενη σε ετήσια βάση.

Ο πληθωρισμός κατά τη διάρκεια της πανδημίας είχε μειωθεί αισθητά, λόγω της μειωμένης προσφοράς αλλά και ζήτησης, ενώ όσο απομακρυνόμαστε από την εξωγενή κρίση της πανδημίας, λόγω της απότομης αύξησης της προσφοράς και της απορρόφησης της ζήτησης, οι τιμές άρχισαν να αυξάνονται σημαντικά τόσο στην Ευρώπη όσο και στις ΗΠΑ αλλά και στις ασιατικές αγορές. Αυτή η εξέλιξη σε συν-

Οσο το αυξημένο κόστος του χρήματος επιμένει και συνοδεύεται από αυξημένες τιμές βασικών αγαθών και υπηρεσιών, τόσο πιθανότερη είναι η ύφεση.

δυασμό με τις γεωπολιτικές εξελίξεις και τον πόλεμο στην Ουκρανία έχουν πυροδοτήσει ένα σοβαρό κύμα ακρίβειας σε ολόκληρο τον κόσμο, όπου ακόμη και αν παρατηρούνται περιπτώσεις αποκλιμάκωσης, οι συνέπειες του πληθωρισμού, ως μια διαδικασία υστέρησης στην οικονομία, παραμένουν και επηρεάζουν το σύνολο του οικονομικού κύκλου. Θα πρέπει σε αυτό το σημείο να τονιστεί η σημασία της νομισματικής πολιτικής στις πληθωριστικές επιπτώσεις, καθώς τα περισσότερα κράτη, όπως και η Ελλάδα, δεν ακολούθησαν μια συσταλτική δημοσιονομική πολιτική, αλλά μέσω της πολιτικής της ΕΚΤ άφησαν την οικονομία στον περιορισμό της ρευστότητας μέσω αυξημένων ονομαστικών επιτοκίων.

Οσο όμως το αυξημένο κόστος του χρήματος επιμένει και συνοδεύεται από αυξημένες τιμές βασικών αγαθών και υπηρεσιών, τα οποία δεν προσαρμόζονται στις μειωμένες τιμές ενέργειας και φυσικού αερίου, υπάρχουν έντονες συνθήκες που προμηνύουν οικονομική ύφεση, με μείωση των διαθέσιμων εισοδημάτων, της κατά κεφαλήν κατανάλωσης αλλά και της απασχόλησης.

Με βάση τα παραπάνω, ο μόνος τρόπος για να αποφευχθεί η ύφεση αλλά και να αμβλυνθούν οι πληθωριστικές πιέσεις είναι να μειωθούν οι γεωπολιτικές εντάσεις με τερματισμό της σύρραξης στην Ουκρανία, αλλά και μέσα από μια διαδικασία εμπορικής προσέγγισης των ΗΠΑ με την Κίνα ώστε να ελαχιστοποιηθεί η περίπτωση ενός νομισματικού πολέμου.

Δεν πρέπει γενικά να υποτιμάμε τον μακροπρόθεσμα αρνητικό ρόλο του πληθωρισμού στην οικονομία, καθώς αυξάνει τις οικονομικές και κοινωνικές ανισότητες, ενισχύει την ανάγκη για ολοένα και περισσότερες εισαγωγές, τροφοδοτώντας το έλλειμμα τρεχουσών συναλλαγών, ενώ επηρεάζει αρνητικά την οριακή ροπή προς αποταμίευση, γεγονός που αντανακλάται τελικά και στο μέσο ετήσιο φορολογητέο εισόδημα.

Εν κατακλείδι θα λέγαμε πως στο καθαρά μακροοικονομικό επίπεδο απαιτούνται διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις σε οικονομίες όπως η ελληνική, με στόχο τη μεγαλύτερη παραγωγική δυνατότητα της βιομηχανίας και της παραγωγής βασικών πρώτων υλών, μέσα από καινοτόμες διαδικασίες αύξησης της παραγωγικότητας που δεν θα στηρίζονται αποκλειστικά στην αύξηση του μισθολογικού κόστους, σπάζοντας έτσι τον φαύλο κύκλο αύξησης ονομαστικών μισθών και τιμών, που συντηρεί μακροχρόνια τον πληθωρισμό, επηρεάζοντας αρνητικά το βιοτικό επίπεδο μιας σύγχρονης οικονομίας.

Ο κ. Μελέτης Ρεντούμης είναι οικονομολόγος - τραπεζικός.

ΔΗΚΤΗΣ

diktis@kathimerini.com.cy

Τραπεζικός κόμβος

Η πολύ-αναμενόμενη κίνηση της Eurobank για απόκτηση του ελέγχου της Ελληνικής Τράπεζας πραγματοποιήθηκε αφού η πρώτη συμφώνησε με την PIMCO να της πουλήσει το σύνολο των μετοχών που κατέχει στην Ελληνική Τράπεζα στην τιμή των 2,35 ανά μετοχή. Με αυτή την τιμή πολύ πιθανόν θα απευθυνθεί και στο σύνολο των μετόχων αφού η τελική έγκριση της συμφωνίας θα επιφέρει την υποχρέωση στην Eurobank να διατυπώσει δημόσια πρόταση για απόκτηση του 100% των μετοχών. Απομένει βέβαια, αν φτάσουμε μέχρι εκεί, να δούμε σε τι ποσοστά αυτή η πρόταση θα γίνει αποδεκτή και κυρίως ποια στάση θα τηρήσουν οι άλλοι μεγάλοι μέτοχοι οι οποίοι προς το παρόν τηρούν σιγή ιχθύος. Για την ουσία του πράγματος η Eurobank προσανατολίζεται να χρησιμοποιήσει την Ελληνική Τράπεζα ως τον βασικό πυρήνα για τη δημιουργία ενός τραπεζικού κόμβου στην Κύπρο που θα εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή και όχι μόνο.

Συζήτηση να γίνεται

Έχει ξεκινήσει η συζήτηση για τα επιτόκια που έχουν προκαλέσει μεγάλα κέρδη στις τράπεζες και σημαντική επιβάρυνση στους δανειολήπτες κυμαινόμενων επιτοκίων της ΕΚΤ, που είδαν τη δόση τους να αυξάνεται εκθετικά το τελευταίο διάστημα. Σε αυτή τη συζήτηση μπήκαν διάφορες παράμετροι, όπως γίνεται συνήθως, ξεκινώντας από την ανάγκη να συγκρατηθεί η αύξηση των επιτοκίων για τους δανειολήπτες, να προσφερθεί καλύτερη απόδοση στους καταθέτες και τέλος να επιβληθεί κάποια φορολογία σε αυτά τα μη αναμενόμενα κέρδη. Ιδιαίτερα για το τελευταίο υπήρξε έντονη αντίδραση πως αυτό δεν αποτελεί πρακτική στον δυτικό κόσμο και ότι είναι αντίθετο με το οικονομικό μας μοντέλο.

Διεθνής πρακτική

Μιλώντας για πρακτικές στον δυτικό κόσμο δεν θα μπορούσε να μην έρθει στην επιφάνεια η περίπτωση της Γαλλίας. Οι γαλλικές τράπεζες λόγω σχετικών κανονιστικών ρυθμίσεων παρουσιάζουν πολύ αργή βελτίωση στο επιτοκιακό τους περιθώριο. Υπενθυμίζουμε ότι επιτοκιακό περιθώριο είναι η διαφορά μεταξύ των τόκων που εισπράττονται και των τόκων που πληρώνονται. Σύμφωνα με την γαλλική νομοθεσία κάθε συμβατικό δάνειο που παραχωρείται με επιτόκιο που είναι κατά 33% ψηλότερο από το μέσο επιτόκιο για αντίστοιχα δάνεια του προηγούμενου τριμήνου θεωρείται παράνομο δάνειο. Να σημειώσουμε ότι αυτή η ρύθμιση ήταν η αιτία σε κάποια τρίμηνα οι τράπεζες της Γαλλίας να καταγράψουν αρνητικό περιθώριο κέρδους λόγω του ότι άμεσα πρόσφεραν την αύξηση στους καταθέτες χωρίς να μπορούν να πράξουν το ίδιο και για τους δανειολήπτες.

Το τέλος του καλοκαιριού επαναφέρει τους πολίτες αντιμέτωπους με την οικονομική καθημερινότητα όπου κυριαρχεί μια άνευ προηγουμένου κρίση αγοραστικής δύναμης.

Σημαντική διεύρυνση

Γίνεται συχνά λόγος για αλλαγές στον γεωπολιτικό χάρτη συνέπεια της έντασης μεταξύ ΗΠΑ - Κίνας και της απομόνωσης της Ρωσίας μετά την εισβολή που επιχειρεί στην Ουκρανία. Το τέλος της παγκοσμιοποίησης, όπως το αποκαλούν μερικοί, φέρνει τις αναδυόμενες χώρες πιο κοντά μέσω της διεύρυνσης που επιχειρούν στον οικονομικό τους συνασπισμό, γνωστό ως BRICS. Σύμφωνα με επίσημες δηλώσεις του πρόεδρου των BRICS, στον συνασπισμό θα κληθούν να συμμετέχουν οι Αργεντινή, Αίγυπτος, Αιθιοπία, Ιράν, Σαουδική Αραβία και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα. Αξιοσημείωτο επίσης και το γεγονός ότι ο Ρώσος πρόεδρος δεν μπόρεσε να παρευρεθεί στη σύνοδο που φιλοξενεί η Νότιος Αφρική λόγω του εντάλματος σύλληψης που έχει εκδοθεί εναντίον του.

Αποφασιστικές κινήσεις

Το νέο επιτελείο της τουρκικής οικονομίας είναι αποφασισμένο να κερδίσει την εμπιστοσύνη των αγορών εφαρμόζοντας πρακτικές ορθολογισμού στην αντιμετώπιση του πληθωρισμού, κάτι που δεν συνέβαινε στην προηγούμενη θητεία του προέδρου Ερντογάν. Την Πέμπτη η κεντρική τράπεζα της χώρας ξεπερνώντας κάθε προσδοκία ανέβασε τα επιτόκια κατά 750 μονάδες βάσης διαμορφώνοντας το βασικό στο 25%. Η αντίδραση των αγορών ήταν άμεσα θετική προκαλώντας άνοδο στην τουρκική λίρα έναντι των βασικών νομισμάτων. Η μη συμβατική κίνηση για τα δεδομένα της Τουρκίας κρίθηκε ως αναγκαία λόγω της εκτίμησης ότι στο τέλος του έτους ο πληθωρισμός θα κυμανθεί στο 58%.

Η ΛΕΞΗ ΤΗΣ ΕΒΔΟΜΑΔΑΣ

Τιμή Εξαγοράς Αμοιβαίων Κεφαλαίων

Τιμή Εξαγοράς Αμοιβαίων Κεφαλαίων καλείται η τιμή στην οποία ο επενδυτής ρευστοποιεί τα μερίδια Αμοιβαίων Κεφαλαίων, και υπολογίζεται εάν αφαιρέσουμε πιθανή προμήθεια εξαγοράς των Αμοιβαίων Κεφαλαίων από την καθαρή τιμή των μεριδίων.

Μάριος Χαραλαμπίδης
Καθηγητής διοίκησης και οικονομικών
Cyprus Institute of Marketing / The Cyprus Business School

Μια αρχαία πόλη θυσία στον βωμό του τουρισμού

Οργή αρχαιολόγων και πολιτών για την ανάπτυξη της Φασηλίδας

Η κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων σε δύο παραλίες που αποτελούσαν μέρος της αρχαίας πόλης Φασηλίδας, στη νότια Τουρκία, έχει προκαλέσει την οργή των αρχαιολόγων, αλλά και των απλών πολιτών. Οι παραλίες Αλακασού και Μποστανλίκ, στην επαρχία της Αττάλειας στα μεσογειακά παράλια, αποτελούσαν μέρος της Φασηλίδας, ενός αρχαίου ελληνικού και ρωμαϊκού οικισμού που θεωρείται πως υπήρξε η πατρίδα του Θεοδέκτη, μαθητή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη. Παρά το γεγονός πως έχουν βρεθεί ερείπια αρχιτεκτονικών κατασκευών που χρονολογούνται από τον 2ο αιώνα π.Χ., στις παραλίες δεν έγινε ποτέ ανασκαφή, ενώ το υπουργείο Πολιτισμού της Τουρκίας φαίνεται να προχωράει σε μία κίνηση που θυσιάζει την πολιτιστική κληρονομιά στον βωμό του τουρισμού. Τον Ιανουάριο, κρατικοί φορείς έκριναν ότι οι εν λόγω παραλίες δεν έχουν κάποια σημαντική αρχαιολογική αξία και το υπουργείο ενέκρινε την κατασκευή υποδομών για τη διευκόλυνση των τουριστών, όπως τουαλέτες, καφέ και αποδυτήρια, συνολικού κόστους 1 εκατ. ευρώ. Σκοπός των επενδύσεων είναι να μετατραπεί η περιοχή σε ένα ακόμη τουριστικό θέρετρο, όμοιο με τα τόσα άλλα που διαθέτουν οι μεσογειακές ακτές της χώρας. Καθώς ο πληθωρισμός ανεβαίνει μέρα με τη μέρα και το εθνικό νόμισμα καταβαραθρώνεται, η Τουρκία βλέπει την τουριστική της βιομηχανία, η οποία ομολογουμένως λειτουργεί πολύ καλά, σαν σανίδα σωτηρίας. Πριν από την πανδημία, ο τουρισμός αναλογούσε περίπου στο 10% του ΑΕΠ, ενώ έχουν επενδυθεί τεράστια ποσά σε καμπάνιες με τον φιλόδοξο στόχο έως το 2028 η Τουρκία να προσελκύει 90 εκατ. τουρίστες.

Οι παραλίες Αλακασού και Μποστανλίκ αποτελούσαν μέρος ελληνικού και ρωμαϊκού οικισμού που θεωρείται πατρίδα του Θεοδέκτη, μαθητή του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη.

Τι λένε οι επικριτές

Οι επικριτές αυτών των σχεδίων υπογραμμίζουν πως οι υποδομές που απαιτούνται για να στεγαστούν τόσο πολλοί τουρίστες αναγκαστικά θα βλάψουν τους αρχαιολογικούς χώρους, οι οποίοι από μόνοι τους αποτελούν τουριστική ατραξιόν. Μία έκθεση που συνέταξε ο Σύνδεσμος Τούρκων Αρχαιολόγων (ΤΑΑ) υποστηρίζει ότι οι δύο παραλίες της αρχαίας Φασηλίδας πρέπει να προστατευθούν, διότι έχουν τη δυνατότητα να «παράσχουν σημαντικές αρχαιολογικές πληροφορίες». Επιφανειακές έρευνες στην περιοχή έχουν αποκαλύψει θραύσματα αμφορέων και εγχάρακτες στήλες, όπως και αρχιτεκτονικές κατασκευές. Επιπλέον, ένας αρχαίος δρόμος στην Αλακασού είναι πολύ πιθανό να χρησιμοποιήθηκε από τις στρατιές του Μεγάλου Αλεξάνδρου.

Οι προτεραιότητες του υπουργείου, ωστόσο, φαίνεται να είναι διαφορετικές. Το έτος 2022, δαπάνησε 50 εκατ. τουρκικές λίρες σε νέες κατασκευές στην περιοχή. Το αντίστοιχο ποσό που έδωσε για την αρχαιολογική έρευνα ήταν μόλις 1.700 λίρες. Σύμφωνα με ομάδα ντόπιων ακτιβιστών, τα κατασκευαστικά μηχανήματα έχουν ήδη καταστρέψει αντικείμενα όπως νομίσματα, κεραμικά, και έχουν θάψει κάτω από την άσφαλτο το αρχαίο έδαφος.Το κίνημα Phaselis'e Dokunma Hareketi (Μην αγγίζεται τη Φασηλίδα), που αποτελείται από κατοίκους και υποστηρίζεται από διάφορες οργανώσεις σε όλη τη χώρα, έχει ήδη αναλάβει νομική δράση και τον Ιούνιο κατάφερε με δικαστική απόφαση να διακόψει προσωρινά τις κατασκευές.

Παρά το γεγονός πως έχουν βρεθεί ερείπια αρχιτεκτονικών κατασκευών που χρονολογούνται από τον 2ο αιώνα π.Χ., στις παραλίες δεν έγινε ποτέ ανασκαφή, ενώ το υπουργείο Πολιτισμού της Τουρκίας σχεδιάζει κατασκευή τουριστικών εγκαταστάσεων.

«Αν δεν μπορέσουμε να σταματήσουμε αυτή την ανάπτυξη σε μια περιοχή υψηλής αρχαιολογικής αξίας, τότε το μέλλον του πολιτισμού της χώρας μας είναι ζοφερό», δήλωσε ο Ερντάλ Ελγκινόζ, αντιπρόσωπος της ομάδας, ο οποίος πιστεύει ακράδαντα πως εάν το δικαστήριο αποφασίσει τελικά υπέρ του υπουργείου, τότε και άλλες προστατευόμενες περιοχές της Τουρκίας θα έχουν την ίδια μοίρα. «Η Φασηλίδα είναι τόσο σημαντική που της αξίζει να ανακηρυχθεί μνημείο παγκόσμιας κληρονομιάς από την UNESCO», σημείωσε ο Σεβγκί Τεμίζ, πρόεδρος του ΤΑΑ για την περιοχή της Αττάλειας. «Εάν το δικαστήριο κρίνει υπέρ αυτού του σχεδίου, θα δημιουργήσει ένα νομικό προηγούμενο. Θα στρώσει τον δρόμο για να δημιουργηθούν τουριστικές παραλίες σε κάθε αρχαία πόλη που βρίσκεται κατά μήκος της ακτογραμμής», συνέχισε.

Το 2020, η κυβέρνηση της Τουρκίας αποφάσισε να πνίξει στο νερό τη 12.000 ετών πόλη της Χασανκέϊφ στα νοτιοανατολικά της χώρας για να κατασκευάσει ένα φράγμα και έναν υδροηλεκτρικό σταθμό. «Η Τουρκία είναι το σπίτι μερικών από τους σπουδαιότερους αρχαίους πολιτισμούς του κόσμου. Είναι ευθύνη όλων μας να προστατεύσουμε αυτή την ιστορία», τόνισε ο Σεβγκί Τεμίx.

σελίδες ιστορίας

100 χρόνια από
τη Συνθήκη της Λωζάννης

Η Ιστορία μέσα από
τα κόμικς και
τους ήρωές τους

Από τον Οπενχάιμερ
στην τεχνητή νοημοσύνη

Το αίνιγμα της χώρας
των Λωτοφάγων

Οι ιστορίες που έγραψαν
την Ιστορία

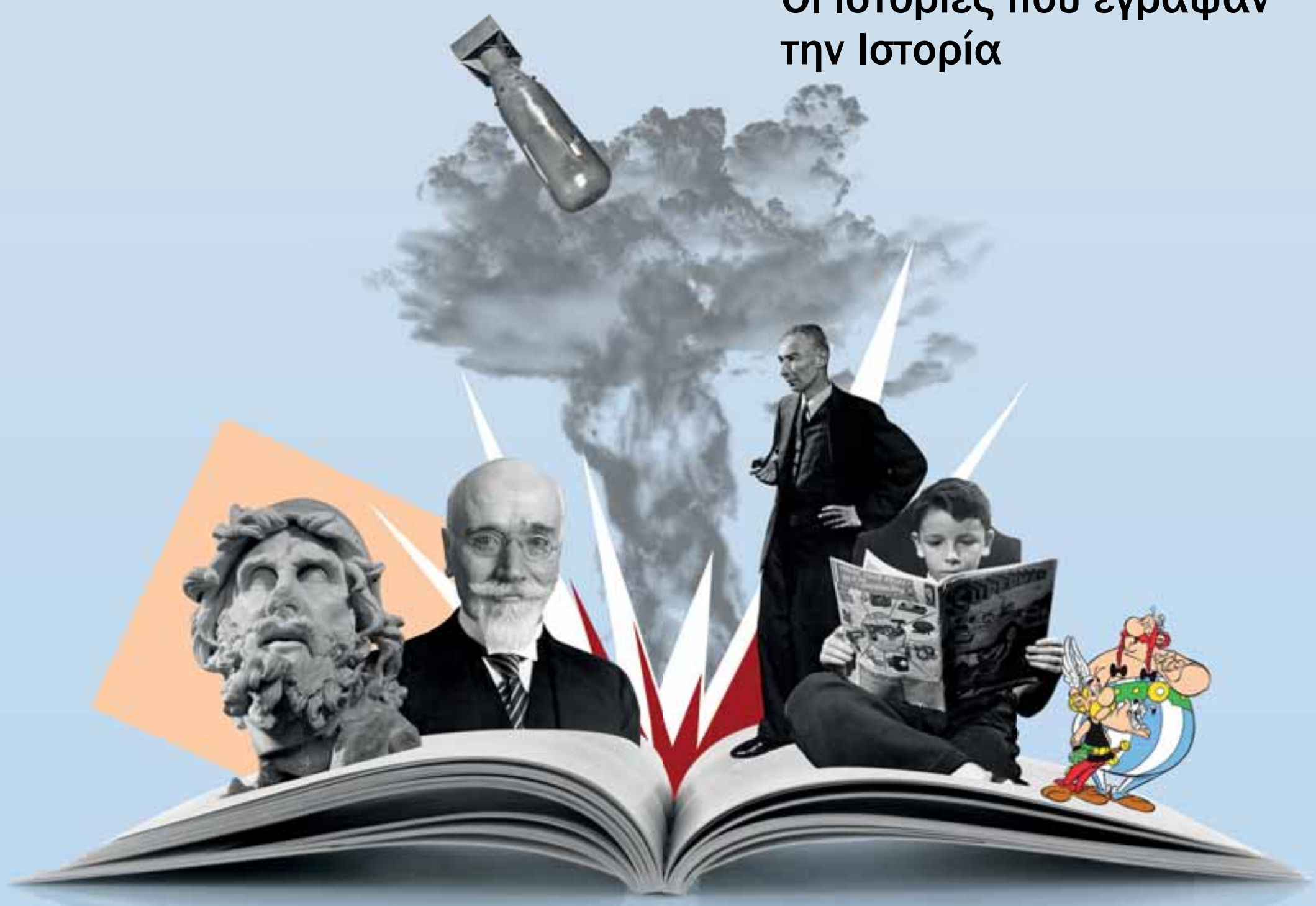

ΚΥΡΙΑΚΗ
3/9

Ο φόρος στις τράπεζες κρύβει πίεση για καταθετικά

Ερωτηματικά για την φημολογούμενη πρόταση του ΥΠΟΙΚ και τα οφέλη της

Οι τράπεζες έχουν δώσει συνολικά πάνω από 300 εκατ. ευρώ σε έκτακτη φορολογία μέσω του «ειδικού φόρου» από το 2017.

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Προκύπτουν σίγουρα ερωτηματικά πίσω από τις φημολογούμενες σκέψεις για πρόσθετη επιβολή φόρου από το υπουργείο Οικονομικών προς τις κυπριακές τράπεζες, μοντέλο που ακολουθεί πλέον η ιταλική κυβέρνηση. Ο λόγος, για φόρο 40% –ο οποίος εγκρίθηκε σε συνεδρίαση του ιταλικού υπουργικού συμβουλίου στο πρώτο δεκαήμερο του Αυγούστου και αφορά στα καθαρά έσοδα από τόκους που προκύπτουν από τη διαφορά μεταξύ επιτοκίων καταθέσεων και δανείων. Σύμφωνα με το ιταλικό μοντέλο η διαφορά θα είναι μεταξύ των καθαρών εσόδων από τόκους του 2021 και των ετών 2022, ή 2023, με την εισφορά να καλούνται οι ιταλικές τράπεζες να καταβάλουν έως το τέλος του Ιουνίου του 2024.

Κάποιες τράπεζες δεν έχουν λάβει αποφάσεις ούτε για τα δανειστικά επιτόκια ακόμα, πόσω μάλλον αποφάσεις που σχετίζονται με τα καταθετικά επιτόκια.

Επιστρέφοντας στα «εσωτερικά» μας, το υπουργείο Οικονομικών της Κύπρου σκέφτεται να επιβάλει κάποιου είδους επιπρόσθετη φορολογία στις τράπεζες όπως γίνεται και στο ιταλικό μοντέλο, ωστόσο ακόμα δεν υπάρχει κάτι στα «χαρτιά». Ακούγεται μόνο στους διαδρόμους του υπουργείου Οικονομικών η πρόταση, εντούτοις, πηγές που είναι γνώστες των τραπεζικών δεδομένων της Κύπρου σημειώνουν στην «Κ» πως είναι διαφορετικός ο σκοπός που ακούγεται μία τέτοια πρόταση. Το βασικό επιτόκιο μετά τις απανωτές αυξήσεις επιτοκίων της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) έχει διαμορφωθεί στο 4,25%, το επιτόκιο καταθέσεων στο 3,75% και το επιτόκιο οριακής χρηματοδότησης στο 4,5%. Όλοι οι δανειολήπτες που έχουν δάνεια τα οποία επηρεάζονται από τις αποφάσεις της ΕΚΤ για αύξηση των επιτοκίων, είδαν το ύψος των δόσεών τους να ανεβαίνει αισθητά κυρίως από τον Οκτώβριο του 2022. Όσον όμως αφορά τα καταθετικά επιτόκια δεν έχουν ληφθεί αποφάσεις. Μόνο ορισμένα προϊόντα καταθετικών επιτοκίων για μικρό κομμάτι δανειοληπτών έχουν δημιουργήσει οι τράπεζες. Τραπεζικές πηγές δηλώνουν στην «Κ» ότι το ΥΠΟΙΚ προχωρά σε τέτοιες σκέψεις διότι στο βάθος θέλει να πιέσει τις τράπεζες να εφαρμόσουν αποφάσεις και για τα καταθετικά επιτόκια. Στο θέμα αυτό οι τράπεζες έχουν εθελοτυφλήσει και δεν ακολουθούν σε καμία περίπτωση την αντίστοιχη πορεία των δανειστικών. Το ΥΠΟΙΚ είχε συναντήσεις με όλους τους τραπεζίτες της Κύπρου από τον Απρίλιο και τα «είπαν» και για τα δανειστικά και για τα καταθετικά επιτόκια. Ορισμένες τράπεζες δεν έχουν λάβει αποφάσεις ούτε για τα δανειστικά επιτόκια ακόμα, πόσω μάλλον αποφάσεις που σχετίζονται με τα καταθετικά. Βεβαίως, για απόφαση επιπρόσθετου φόρου στις τράπεζες πάνω στα κέρδη τους θα πρέπει να εκφράσει και τη γνώμη της η Κεντρική Τράπεζα της Κύπρου (ΚΤΚ).

Τελικά θα φέρει θετικά;

Οποιαδήποτε πρόταση για φορολόγηση επί των κερδών των τραπεζών θα πρέπει σίγουρα να μπει επάνω στο «τραπέζι» και να γίνει ανάλυση των επιπτώσεων που θα έχει η εφαρμογή της, πέρα από την «πίεση» που ενδεχομένως να θέλει να περάσει τεχνηέντως το ΥΠΟΙΚ στις τράπεζες για τα καταθετικά επιτόκια. Υπάρχει ανάγκη για να ενισχυθούν τα δημόσια οικονομικά; Και αν υπάρχει τέτοια ανάγκη, θα σώσουν το κράτος οι φόροι από εννέα τράπεζες; Πρόσθετα, θα πρέπει να προχωρήσει σε ανάλυση του «επομένου σταδίου» με τις επιπτώσεις που θα έχουν στους δανειολήπτες, οι πιθανές κινήσεις των τραπεζών. Δηλαδή αν το κράτος φορολογήσει τις τράπεζες επί των καθαρών τους κερδών, τότε θα δούμε τον δανεισμό να γίνεται ακριβότερος; Ακόμα, εάν γίνει αυτό το μέτρο στις τράπεζες, στο επόμενο διάστημα θα δούμε αντίστοιχες αποφάσεις και για άλλες εταιρείες, εκτός του τραπεζικού τομέα; Επίσης, θα μπει ποσοστό επί των κερδών, ή θα είναι απλώς ένα νούμερο που αν ξεπερνούν οι τράπεζες αυτό το νούμερο θα πληρώνουν φόρο; Τα ερωτηματικά πολλά και σίγουρα χρειάζονται απαντήσεις, με όλα τα οφέλη που θα προκύψουν, αν θα προκύψουν, διότι υπάρχει μία μεγάλη αντικειμενική δυσκολία σε όλο αυτό το φημολογούμενο «concept».

Το ζήτημα που εύλογα προκύπτει είναι γιατί αρνούνται οι κυπριακές τράπεζες να προχωρήσουν σε αποφάσεις για τα καταθετικά επιτόκια. Οι σκέψεις για επιπρόσθετη φορολογία πάνω στα καθαρά τους κέρδη είναι μία συζήτηση που ενδεχομένως και να πρέπει να γίνει, αλλά δεν είναι του παρόντος και προέχουν αποφάσεις που θα έχουν θετικό αντίκρισμα σε όλους τους καταθέτες.

Υπάρχει ήδη φόρος

Οι κυπριακές τράπεζες καταβάλλουν ήδη ειδικό φόρο της τάξης του 0,15% επί των καταθέσεων σε συγκεκριμένα ταμεία. Μέσα στις υποχρεώσεις που έχουν οι κυπριακές τράπεζες, είναι και να καταβάλλουν σε ετήσια βάση χρήματα από τον ειδικό φόρο στο Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας, στο Κυπριακό Ταμείο Ανακεφαλαιοποίησης αλλά και στο Ευρωπαϊκό. Το ΥΠΟΙΚ παλαιότερα (2017) επεξεργαζόταν φόρμουλα προκειμένου οι τράπεζες να μην καταβάλλουν συνεισφορά σε όλα αυτά τα ταμεία και αφετέρου για να διασφαλιστούν τα έσοδα που προκύπτουν τόσο για το Ταμείο Ανακεφαλαιοποίησης της Κύπρου όσο και στο Πάγιο Ταμείο της Δημοκρατίας. Το κυπριακό ταμείο ανακεφαλαιοποίησης είχε συσταθεί μετά τις αποφάσεις του 2015 για τον Συνεργατισμό και από τότε οι τράπεζες έχουν δώσει συνολικά πάνω από 300 εκατ. ευρώ σε έκτακτη φορολογία μέσω του «ειδικού φόρου». Το 2022 έδωσαν πέραν των 60 εκατ. ευρώ, το 2021 λίγο κάτω από 55 εκατ. ευρώ, το 2020 επίσης περίπου 55 εκατ. ευρώ, το 2019 έδωσαν 60 εκατ., το 2018 έδωσαν 45 εκατ. και το 2017 το ποσό είχε ανέλθει στα 40 εκατ. ευρώ.

Υψηλοί οι κεφαλαιακοί στόχοι των ελληνικών τραπεζών

Στόχος η μείωση του ποσοστού της αναβαλλόμενης φορολογίας, που φθάνει το 65% των βασικών κεφαλαίων τους

Της **ΕΥΓΕΝΙΑΣ ΤΖΩΡΤΖΗ**

Αυξημένους κεφαλαιακούς στόχους ακόμη και μετά τη διανομή μερίσματος έχουν θέσει οι τράπεζες (της Ελλάδας) για την προσεχή τριετία, στοχεύοντας παράλληλα σε σταδιακό περιορισμό του ποσοστού της αναβαλλόμενης φορολογίας που αποτελεί περίπου το 65% των βασικών κεφαλαίων τους. Την αναθεώρηση των κεφαλαιακών στόχων διευκολύνει η αυξημένη κερδοφορία που εξασφαλίζει η άνοδος των επιτοκίων, ανοίγοντας τον δρόμο για την κεφαλαιοποίηση σημαντικού μέρους των κερδών της τριετίας 2023-2025 σε συνδυασμό με τη διανομή μερίσματος από 10% έως και 30%. Το σύνολο των κεφαλαίων που διαθέτουν οι τέσσερις συστημικές τράπεζες με βάση τα στοιχεία εξαμήνου ανέρχεται σε 21,3 δισ. ευρώ και από αυτά τα 13,1 δισ. ευρώ αποτελούν αναβαλλόμενη φορολογία (DTC), δηλαδή συμψηφισμό παλαιότερων ζημιών με φορολογικές υποχρεώσεις. Το ύψος του DTC έχει μειωθεί τα τελευταία δύο χρόνια κατά περίπου 2 δισ. ευρώ (τον Δεκέμβριο του 2020 ήταν 15,1 δισ. ευρώ), αλλά ως ποσοστό των κεφαλαίων έχει αυξηθεί, καθώς οι κεφαλαιακοί δείκτες επιβαρύνθηκαν από την εφαρμογή των κανόνων της Βασιλείας ΙΙΙ. Ετσι το ποσοστό του DTC επί των κεφαλαίων διευρύνθηκε από το 55% στο 65%, με αποκλίσεις όμως από τράπεζα σε τράπεζα, καθώς η Εθνική και η Eurobank πέτυχαν μείωση του DTC ως ποσοστού των κεφαλαίων τους, σε αντίθεση με την Alpha Bank και την Τράπεζα Πειραιώς για τις οποίες το ποσοστό του DTC αυξήθηκε τα τελευταία δύο χρόνια.

Συνολικά τα κεφάλαια των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ανέρχονται σε 21,3 δισ. και από αυτά τα 13,1 δισ. αποτελούν αναβαλλόμενη φορολογία.

Τα κεφάλαια και ο αναβαλλόμενος φόρος των τραπεζών

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ	ALPHA BANK	ΕΘΝΙΚΗ	EUROBANK	ΠΕΙΡΑΙΩΣ	ΣΥΝΟΛΟ
Αναβαλλόμενη φορολογία DTC	2.660	3.800	3.307	3.394	13.161
Κεφάλαια	4.340	6.332	6.804	3.866	21.342
Ποσοστό αναβαλλόμενου φόρου σε σχέση με τα κεφάλαια (DTC/CET1)	61%	60%	49%	88%	
Δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας CET1	13,4%	17,3%	16,1%	12,3%	
Πρόβλεψη δείκτη CET1 το 2025	16%	ΑΥΞΗΣΗ ΚΑΤΑ 450 ΜΟΝΑΔΕΣ ΒΑΣΗΣ	17,4% (ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΓΙΑ ΤΟ 2023)	14,5%	

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Να σημειωθεί ότι η μείωση του DTC ως ποσοστού των κεφαλαίων είναι αποτέλεσμα:

α) Του ποσού της απόσβεσης που ουσιαστικά μειώνει τον αριθμητή.

β) Της αύξησης των κεφαλαίων, δηλαδή του παρονομαστή λόγω των αυξημένων κερδών.

Οι τράπεζες αποσβένουν σταδιακά κάθε χρόνο ένα τμήμα τους, ενώ η καταληκτική ημερομηνία για την πλήρη απόσβεσή τους εκτείνεται έως το 2040. Αν και η αναβαλλόμενη φορολογία εφαρμόζεται σε όλη την Ευρώπη, στην πλειονότητα των ευρωπαϊκών τραπεζών το ποσοστό του αναβαλλόμενου φόρου στα εποπτικά τους κεφάλαια αντιπροσωπεύει περίπου το 10% κατά μέσον όρο. Το υψηλό ποσοστό φορολογικών απαιτήσεων στους κεφαλαιακούς δείκτες CET1 των ελληνικών συστημικών τραπεζών έχει επισημανθεί από τις εποπτικές αρχές, υπογραμμίζοντας την ανάγκη διατήρησης ισχυρής κερδοφορίας προκειμένου να θωρακιστεί η ποιότητα των κεφαλαίων.

Οι κεφαλαιακοί δείκτες των τεσσάρων συστημικών τραπεζών ενισχύθηκαν στο τέλος του πρώτου εξαμήνου του έτους, καθοδηγούμενοι από τα υψηλά κέρδη της περιόδου που ανήλθαν στα 2 δισ. ευρώ περίπου (καθαρά κέρδη σε επαναλαμβανόμενη βάση).

Την καλύτερη επίδοση με βασικό κεφαλαιακό δείκτη CET1 στο 17,3% κατέγραψε η Εθνική Τράπεζα, η διοίκηση της οποίας ανακοίνωσε περαιτέρω σωρευτική αύξηση κατά 450 μονάδες βάσης έως και το 2025 (έναντι 350 μονάδων που ήταν η προηγούμενη εκτίμηση) των κεφαλαίων της, στηριζόμενη στην οργανική κερδοφορία που παράγουν τα αυξημένα έσοδα από τόκους, εφαρμόζοντας παράλληλα επισπεύδουσα μέθοδο απόσβεσης.

Στο 16%, από 13,4% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, τοποθετεί τον στόχο για τον βασικό κεφαλαιακό δείκτη η διοίκηση της Alpha Bank, με βάση το αναπτυξιακό μοντέλο που προβλέπει την οργανική δημιουργία κεφαλαίων ύψους 1,9 δισ. ευρώ και μετατροπής 400 εκατ. ευρώ αναβαλλομένων φορολογικών απαιτήσεων, που θα αξιοποιηθούν για τη χρηματοδότηση των επιχειρηματικών σχεδίων του ομίλου.

Από την πλευρά της Πειραιώς η διοίκηση της τράπεζας ανεβάζει τον αναθεωρημένο στόχο για τον βασικό δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας το 2025 στο 14,5%, από 12,3% το δεύτερο τρίμηνο του 2023. Η διοίκηση της τράπεζας ανακοίνωσε παράλληλα επιτάχυνση της απόσβεσης του DTC με στόχο έως το τέλος του έτους να μειωθεί στο 80%, από 88% στο τέλος του δευτέρου τριμήνου του 2023, και στο 50% το 2025. Να σημειωθεί ότι η Τράπεζα Πειραιώς διαθέτει το υψηλότερο ποσοστό αναβαλλόμενης φορολογίας σε σχέση με τα κεφάλαιά της, ενώ το χαμηλότερο ποσοστό διαθέτει η Eurobank, η οποία εφαρμόζει ταχύτερη απόσβεση του DTC στα 190 εκατ. ευρώ ετησίως. Η τράπεζα διαθέτει επίσης τον δεύτερο υψηλότερο δείκτη κεφαλαιακής επάρκειας που διαμορφώθηκε στο 16,10% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, ενώ με βάση τις ανακοινώσεις της διοίκησης ο δείκτης θα διαμορφωθεί στο 17% στα τέλη του έτους.

Σενάρια και για άλλους αγοραστές μετοχών Ελληνικής Τράπεζας

Ενδεχομένως να δούμε κινήσεις από Δήμητρα Επενδυτική ή και ΕΤΥΚ για να λάβουν το ποσοστό της Wargaming

Του **ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΡΟΥΓΚΑΛΑ**

Θα συνεχίσει να αγοράζει η Eurobank ή θα περάσουν στην «αντεπίθεση» Δήμητρα Επενδυτική και ΕΤΥΚ για την εξαγορά των εναπομείναντων μετοχών της Wargaming; Την Παρασκευή έφτασε στο 48,1% η συμμετοχή της Eurobank στην Ελληνική Τράπεζα, αφού συμφώνησε με την Senvest Management LLC για απόκτηση μετοχών που κατείχε στην Ελληνική της τάξης του 1,6%. Πρόσθετα, την Τετάρτη που μας πέρασε η Eurobank γνωστοποίησε πως εξαγόρασε όλες τις μετοχές της PIMCO που είχε στην Ελληνική Τράπεζα και αντιστοιχούσαν στο 17,3% του μετοχικού κεφαλαίου της Ελληνικής. Πλέον, στο μετοχικό ταμπλό της Ελληνικής Τράπεζας (μετά και τη λήψη των απαραίτητων εγκρίσεων) υπάρχει η Eurobank, η Δήμητρα και η Wargaming με ποσοστά άνω του 5%. Για εκείνο το 6,8% δεν αποκλείεται να δούμε κινήσεις είτε από το Ταμείο Προνοίας των τραπεζικών υπαλλήλων που διαχειρίζεται η ΕΤΥΚ, είτε από τον δεύτερο μεγαλομέτοχο της Ελληνικής, τη Δήμητρα Επενδυτική, να προχωρούν σε εξαγορά του. Είναι και το μόνο «παράθυρο ευκαιρίας» που υπάρχει για να αυξήσει κάποιος το ποσοστό του στην Ελληνική Τράπεζα, καθώς όλα τα άλλα τα «έκλεισε» η Eurobank.

Στο σενάριο που θα αγοράσει η Δήμητρα Επενδυτική το σεβαστό ποσοστό του 6,8% από την Wargaming θα ισχυροποιήσει ακόμα περισσότερο τη θέση της στην τράπεζα και θα υπολείπεται στην παρούσα φάση λιγότερο από 15% σε σύγκριση με τη Eurobank. Πόσω μάλλον, αν συνυπολογίσουμε και το ποσοστό που έχει η Logicom στην Ελληνική Τράπεζα, εταιρεία που είναι μετοχικά συνδεδεμένη με την Δήμητρα.

Από το 2021 η Eurobank έχει δώσει για αγορά μετοχών στην Ελληνική Τράπεζα συνολικά 312 εκατομμύρια ευρώ.

Η Logicom πρέπει να έχει περίπου λιγότερο από 1,5%. Για να μην υπάρξουν παρερμηνείες, το ότι η Eurobank ελέγχει, είναι ο κύριος μέτοχος, και θα προχωρήσει και σε δημόσια πρόταση προς όλους τους μετόχους, είναι δεδομένο. Μέσα σε ένα χρόνο, το πιθανότερο σενάριο είναι να μην υπάρχει το όνομα «Ελληνική Τράπεζα» και να μετονομαστεί σε Eurobank, σχεδιασμός που όπως αποδείχθηκε έχει γίνει από το καλοκαίρι του 2021. Όμως, σε ένα τέτοιο σενάριο θα παραμείνει η Δήμητρα με ένα ποσοστό της τάξης του 30% αν αγοράσει το ποσοστό της Wargaming στην Ελληνική και προσθέσουμε και το ποσοστό της Logicom. Οι «υπόλοιποι» μέτοχοι της τράπεζας έχουν το 23,5% της και μέσα σε αυτό το ποσοστό βρίσκεται το ταμείο της ΕΤΥΚ και η Logicom.

Υπενθυμίζεται ότι βάσει των διατάξεων του νόμου περί Δημοσίων Προτάσεων της Κυπριακής Δημοκρατίας, η Eurobank μετά τη ολοκλήρωση των συναλλαγών με την PIMCO και την Senvest θα προβεί σε υποχρεωτική Δημόσια Πρόταση για όλες τις μετοχές της Ελληνικής Τράπεζας που δεν θα τις ανήκουν εκείνη τη χρονική στιγμή.

Ισως δούμε και ΕΤΥΚ

Πέραν από τον μεγαλομέτοχο Δήμητρα, ένας υπολογίσιμος μέτοχος που έχει λίγο κάτω από το 5% (4,95% για την ακρίβεια), είναι η ΕΤΥΚ μέσω του Ταμείου Προνοίας των τραπεζικών υπαλλήλων. Ενδεχομένως να μάθουμε στο επόμενο διάστημα ότι η ΕΤΥΚ «καλοβλέπει» το ποσοστό της Wargaming στην Ελληνική Τράπεζα. Μία τέτοια κίνηση ωστόσο θα έχει νόημα; Πιθανώς και να έχει. Η Ελληνική Τράπεζα δεν τα «έχει βρει» με την ΕΤΥΚ στο θέμα των συλλογικών συμβάσεων και αυτή τη στιγμή είναι μεγαλομέτοχος μία τράπεζα από την Ελλάδα με 48,1%. Η τράπεζα που έχει σύνδεση στην Κύπρο είναι η Eurobank Cyprus, όπου οι υπάλληλοί της δεν είναι μέλη της ΕΤΥΚ. Μπορεί να μην είναι ξεκάθαρο τι θα γίνει, αν θα υπάρξει μία οντότητα, αν θα παραμείνουν δύο –και τα «αν» είναι πολλά– όμως η ΕΤΥΚ ως μέτοχος με ένα καλό ποσοστό στην Ελληνική Τράπεζα θα έχει ένα καλύτερο «διαπραγματευτικό χαρτί» για το συμφέρον των μελών της.

Η Eurobank προχωρά στο πλάνο που έχει σχεδιάσει από το καλοκαίρι του 2021.

Εχει δώσει 312 εκατ. η Eurobank

Η Eurobank προχωρά στο πλάνο που έχει σχεδιάσει από το καλοκαίρι του 2021. Από το 2021 έχει δώσει για αγορά μετοχών στην Ελληνική Τράπεζα συνολικά 312 εκατομμύρια ευρώ. Αγόρασε πρώτα τις μετοχές της Third Point, έπειτα της Wargaming, ακολούθως της Senvest, στη συνέχεια της PIMCO και μόλις την Παρασκευή ξανά από την Senvest. Στην αρχή αγόρασε το 12,6% των μετοχών της Ελληνικής Τράπεζας, έπειτα το 13,4%, μετά το 3,2% των μετοχών, ακολούθως το 17,3% και τέλος το 1,6%. Για τις τρεις πρώτες συναλλαγές έδωσε 128,6 εκατ. ευρώ, ενώ για τις συναλλαγές της εβδομάδας που πέρασε έδωσε 183,4 εκατ. ευρώ. Κάθε συναλλαγή είναι και πιο ακριβή, με την πρώτη να ήταν κάτω από 1 ευρώ/μετοχή, ενώ στις δύο τελευταίες έδωσε 2,35 ευρώ ανά μετοχή. Μόνο για το πρώτο εξάμηνο του 2023 η Eurobank έχει βγάλει 111 εκατ. ευρώ από την επένδυσή της στην Ελληνική, δηλαδή παραπάνω από το 1/3 της επένδυσης που έχει δώσει χρήματα μέχρι σήμερα.

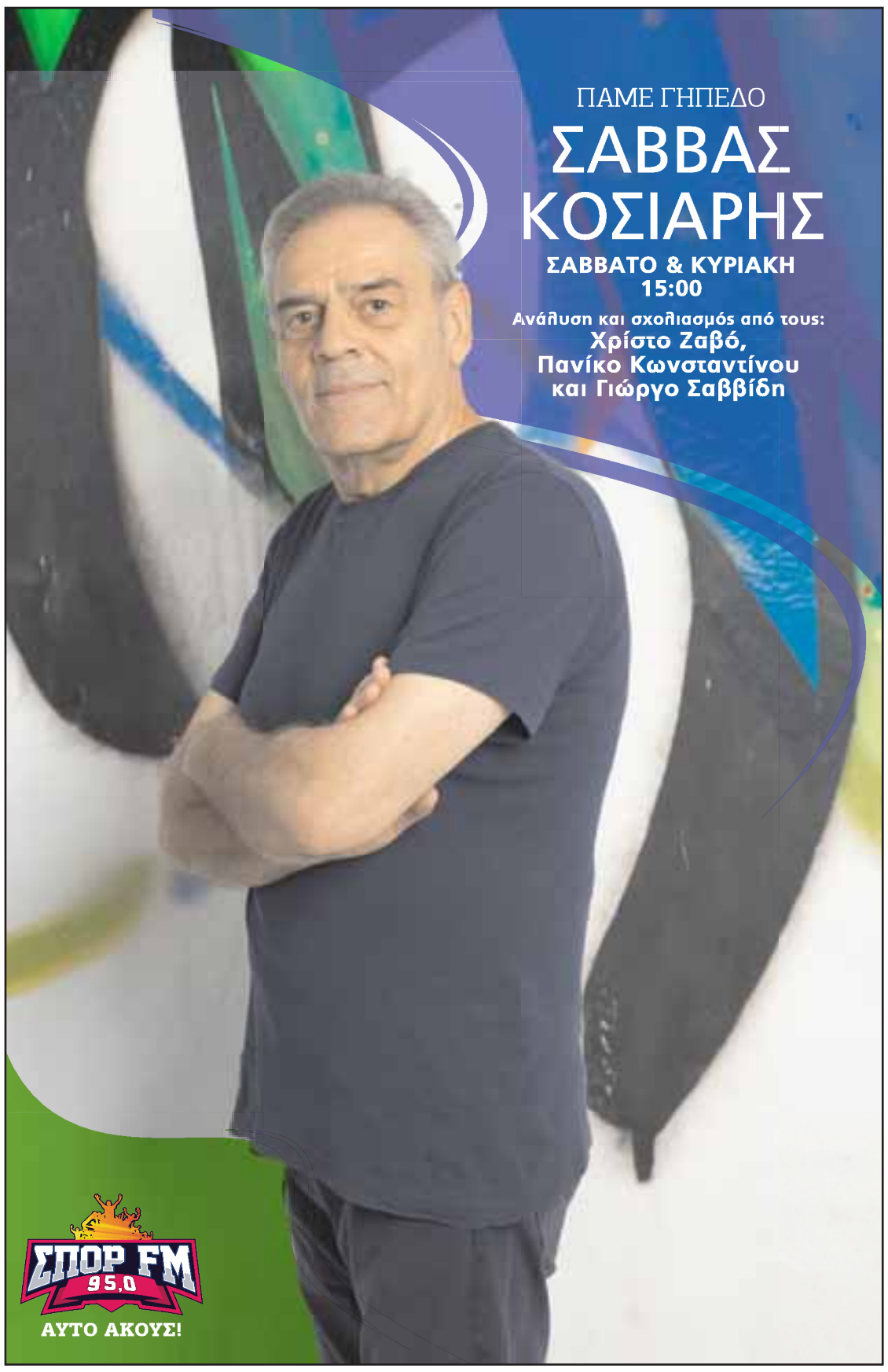

Πιο «τσουχτερό» το ρεύμα με το νέο μοντέλο τιμολόγησης

61% υψηλότερες σε σχέση με τη ρήτρα αναπροσαρμογής οι τιμές λιανικής

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

Στα ταμεία του Δημοσίου μπήκαν τα πρώτα έσοδα από την έκτακτη εισφορά των «υπερκερδών» των διυλιστηρίων για τη χρήση του 2022, ενώ αντίθετα η είσπραξη των υπερκερδών των προμηθευτών ρεύματος δείχνει να έχει... χαθεί στη μετάφραση. Τα δύο διυλιστήρια της χώρας, HELLENiQ ENERGY και Motor Oil, όπως επιβεβαιώνουν αρμοδίως στην «Κ», κατέβαλαν μέσα στον Ιούλιο την πρώτη δόση της έκτακτης εισφοράς που τους επιβλήθηκε για τα κέρδη του 2022 και θα ολοκληρώσουν τη φορολογική τους υποχρέωση σε 8 μηνιαίες δόσεις, όπως προβλέπει η σχετική νομοθετική ρύθμιση. Η φορολόγηση των υπερκερδών των εταιρειών διύλισης επιβλήθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο πέρυσι από την Κομισιόν σε ποσοστό κατ' ελάχιστον 33% στα κέρδη του 2022, που υπερβαίνουν το 20% του μέσου όρου των φορολογητέων κερδών της τετραετίας 2018-2021, συντελεστή που υιοθέτησε και η Ελλάδα. Το συνολικό ποσό προς είσπραξη από τα δύο διυλιστήρια της χώρας υπολογίζεται σε περίπου 650 εκατ. ευρώ.

Η φορολόγηση τυχόν υπερκερδών στην αγορά λιανικής είχε εξαγγελθεί αιφνιδιαστικά μάλιστα από τον πρώην υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας Κώστα Σκρέκα, τον περασμένο Σεπτέμβριο. Ήταν ο δεύτερος μήνας εφαρμογής του νέου μοντέλου τιμολόγησης που αντικατέστησε τη ρήτρα αναπροσαρμογής και είχε αναδειχθεί με κραυγαλέο τρόπο η αποτυχία του, αφού αντί να οδηγήσει σε συγκράτηση των τιμών ρεύματος, που ήταν και το βασικό ζητούμενο, τις εκτόξευσε στα ύψη. Οι προμηθευτές πέρασαν στην τιμή της κιλοβατώρας και το αυξημένο ρίσκο, εν μέσω αβεβαιότητας της αγοράς, της πρόβλεψης της τιμής, αφού με τον νέο μηχανισμό υποχρεώθηκαν να δημοσιοποιούν τα τιμολόγια ανά μήνα δέκα ημέρες πριν από την εφαρμογή τους (στις 20 του εκάστοτε προηγούμενου μήνα). Τον Σεπτέμβριο, για παράδειγμα, το τιμολόγιο της ΔΕΗ διαμορφώθηκε στα 788 ευρώ/MWh, δηλαδή κατά 269,5 ευρώ/MWh υψηλότερα από την τιμή που θα προέκυπτε με τη ρήτρα αναπροσαρμογής, αφού η οριακή τιμή συστήματος διαμορφώθηκε τον ίδιο μήνα στα 447 ευρώ/MWh και το συνολικό χονδρεμπορικό κόστος στα 518,5 ευρώ/MWh περίπου. Τη σημαντική επιβάρυνση των τιμολογίων με τον νέο μηχανισμό σε σχέση με τη ρήτρα αναπροσαρμογής επιβεβαίωσε επισήμως ένα μήνα αργότερα η ΡΑΕ με επιστολή της προς την πολιτική ηγεσία του ΥΠΕΝ.

Η επιβάρυνση των τιμολογίων ρεύματος με τον νέο μηχανισμό σε σχέση με τη ρήτρα αναπροσαρμογής

	Λιανική τιμή βάσει τη νέα τιμολόγηση €/MWh (έως 500 kWh)	Οριακή τιμή συστήματος (στοιχεία ΑΔΜΗΕ) ευρώ ανά μεγαβατώρα	Τελική λιανική τιμή βάσει ρήτρας αναπροσαρμογής	Διαφορά νέας τιμολόγησης και ρήτρας αναπροσαρμογής
Σεπτέμβριος	788	447	518,5	269,5
Οκτώβριος	595	263	305,1	289,9
Νοέμβριος	397	260	301,6	95,4
Δεκέμβριος	380	312	361,9	18,1
Ιανουάριος	489	210	243,1	245,9
Φεβρουάριος	199	168	194,9	4,1
Μάρτιος	195	133	154,3	40,7
Απρίλιος	165	129	149,6	15,4
Μάιος	159	115	133,4	25,6
Ιούνιος	155	100	116,0	39,0
Ιούλιος	155	128	148,5	6,5
Αύγουστος	155	115	133,4	21,6
ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ	319,33	198,30	230,03	89,31 (61%)

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Τα δύο διυλιστήρια της χώρας, HELLENiQ ENERGY και Motor Oil, κατέβαλαν μέσα στον Ιούλιο την πρώτη δόση της έκτακτης εισφοράς που τους επιβλήθηκε για τα κέρδη του 2022.

Σύμφωνα, δε, με τα στοιχεία που επεξεργάστηκε η «Κ», τα οποία βασίζονται στις τιμές που ανακοινώνουν ο ΑΔΜΗΕ και το Χρηματιστήριο Ενέργειας και παίρνοντας ως δείκτη το τιμολόγιο της ΔΕΗ έως και τις πρώτες 500 κιλοβατώρες, από τον περασμένο Σεπτέμβριο μέχρι και τον Αύγουστο φέτος οι τιμές λιανικής ήταν μεσοσταθμικά υψηλότερες κατά 61% σε σχέση με τις τιμές που θα διαμορφώνονταν το ίδιο διάστημα αν η ρήτρα αναπροσαρμογής ήταν σε ισχύ. Οι πάροχοι εισέπραξαν για κάθε μεγαβατώρα 89,31 ευρώ περισσότερα και συνολικά στο διάστημα Σεπτέμβριος 2022 - Αύγουστος 2023 περί τα 2,68 δισ. ευρώ. Αυτό το ποσό δεν επιβάρυνε τους καταναλωτές, αφού καλύφθηκε από επιδοτήσεις, οι οποίες στο σύνολό τους ξεπέρασαν τα 8 δισ. ευρώ.

Το ένα τρίτο δηλαδή των επιδοτήσεων χρηματοδότησε το ρίσκο των προμηθευτών ρεύματος που δεν θα υπήρχε με τη ρήτρα αναπροσαρμογής ή αλλιώς το νέο μοντέλο τιμολόγησης έφερε στους παρόχους επιπλέον έσοδα 2,68 δισ. ευρώ. Από την πλευρά των παρόχων διατυπώνεται και η άποψη ότι αυτό το μοντέλο τιμολόγησης κατέληξε να επιδοτεί και τους traders με τους οποίους συναλλάσσονταν για να περιορίσουν το ρίσκο της πρόβλεψης.

Ενα χρόνο μετά την εξαγγελία φορολόγησης των παρόχων ρεύματος, πάντως, στα ταμεία του Δημοσίου δεν έχει μπει ούτε ένα ευρώ και δεν φαίνεται να μπαίνει για πολλούς μήνες ακόμη. Η αρχική εξαγγελία, όπως νομοθετήθηκε, στη συνέχεια προέβλεπε φορολόγηση υπερκερδών ανά τρίμηνο, με πρώτο το διάστημα Αύγουστος - Οκτώβριος 2022 και είσπραξή τους τον Νοέμβριο. Ηρθε ο Ιανουάριος και ο υπουργός Κώστας Σκρέκας προχώρησε με νέα νομοθετική ρύθμιση σε επιμήκυνση του διαστήματος Αύγουστος 2022 - Ιανουάριος 2023 και στη συνέχεια το περιόρισε στο πεντάμηνο Αύγουστος - Δεκέμβριος 2022. Ωστόσο δεν προχώρησε ποτέ στην απαιτούμενη ΚΥΑ για την είσπραξη των υπερκερδών, μεταθέτοντας την άσκηση για τον επόμενο υπουργό. Η νέα πολιτική ηγεσία του κ. Σκυλακάκη φέρεται να προχωρεί σε νέα επιμήκυνση της περιόδου έως και τον Ιούνιο του 2023. Αυτό προκύπτει από τις επιστολές που έστειλε μέσα στον Αύγουστο η ΡΑΑΕΥ στους προμηθευτές προκειμένου να της αποστείλουν στοιχεία για τα έσοδά τους για το διάστημα Αύγουστος 2022 - Ιούνιος 2023, με τις πληροφορίες να φέρουν την κυβέρνηση να βρίσκει διέξοδο μέσω της νέας επιμήκυνσης σε πιθανή κριτική περί καθυστέρησης που μπορεί να της ασκηθεί στο πλαίσιο της ΔΕΘ, αφού θα έχει παρέλθει ένας χρόνος από την εξαγγελία της. Με βάση έναν πρώτο υπολογισμό που είχε κάνει η ΡΑΑΕΥ, τα υπερέσοδα για το τελευταίο πεντάμηνο του 2022 ανέρχονταν σε περίπου 300 εκατ. ευρώ.

Ρεκόρ εισπράξεων στον τουρισμό το πρώτο εξάμηνο

Παρά τις χαμηλές πληρότητες που ανέφεραν ορισμένοι κυρίως κυκλαδίτικοι προορισμοί τον Ιούνιο και τον βροχερό εν γένει καιρό της περιόδου, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις αυτού του μήνα, όπως και ολόκληρου του πρώτου εξαμήνου, σημείωσαν νέα ιστορικά ρεκόρ. Ξεπέρασαν δηλαδή μακράν τα επίπεδα του αντίστοιχου εξαμήνου του 2019, τελευταίου έτους πριν από την πανδημία και χρονιάς-ρεκόρ για τον ελληνικό τουρισμό.

Συγκεκριμένα, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις το πρώτο εξάμηνο φέτος διαμορφώθηκαν, σύμφωνα με τα προσωρινά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, στα 6,174 δισ. ευρώ. Πέρυσι το ίδιο διάστημα είχαν διαμορφωθεί σε 4,98 δισ. ευρώ και το 2019 ήταν 5,41 δισ. ευρώ. Δηλαδή σημείωσαν αύξηση της τάξης του 15% ή 760 εκατομμυρίων ευρώ περίπου από το 2019. Σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2022 οι αφίξεις μη κατοίκων ταξιδιωτών στο εξάμηνο αυξήθηκαν κατά 26,0% και οι σχετικές εισπράξεις κατά 23,9%. Μέρος αυτής της αύξησης αποδίδεται στον πληθωρισμό, καθώς ένα μεγάλο μέρος των ξενοδοχείων αύξησε και φέτος τις τιμές του. Μόνο κατά τον Ιούνιο οι ταξιδιωτικές εισπράξεις από μη κατοίκους στην Ελλάδα διαμορφώθηκαν στα 2,93 δισ. ευρώ, έναντι 2,5 δισ. τον Ιούνιο του 2022 και 2,55 δισ. τον Ιούνιο του 2019.

Ακόμη καλύτερες επιδόσεις αναμένονται για τον Ιούλιο. Τα στατιστικά στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος για τα ταξιδιωτικά μεγέθη του ισοζυγίου πληρωμών του Ιουλίου του 2023 θα ανακοινωθούν στις 20 Σεπτεμβρίου.

Με δεδομένο ότι ο Ιούλιος και ο Αύγουστος αλλά και ο Σεπτέμβριος είναι καλύτεροι μήνες από τον Ιούνιο και ότι κατά την περίοδο του τρίτου τριμήνου σημειώνεται σχεδόν το 65% των τουριστικών εισπράξεων της χώρας, ανάλογες επιδόσεις κατά την περίοδο αυτή θα εκτινάξουν τις ταξιδιωτικές εισπράξεις πάνω από τα επίπεδα των 20 δισ. ευρώ έναντι 18,17 δισ. ευρώ το 2019 – το μέχρι στιγμής ρεκόρ.

Είναι χαρακτηριστικό ότι προ ολίγων ημερών η Εθνική Τράπεζα δημοσιοποίησε μελέτη με βάση την οποία οι τουριστικές εισπράξεις το 2023 μπορεί να φθάσουν τα 21 δισ. ευρώ, ποσό που υπερβαίνει κατά 20% το ρεκόρ του 2019 (18,17 δισ. ευρώ) και φυσικά τα επίπεδα του 2022 (17,63 δισ. ευρώ, σύμφωνα με την Τράπεζα της Ελλάδος). Καθοριστικό ρόλο, όπως προαναφέρθηκε, διαδραματίζουν οι αυξήσεις των τιμών που μέχρι στιγμής αντισταθμίζουν ακόμη και τον μικρό περιορισμό που καταγράφεται στη μέση διάρκεια της διαμονής των μη κατοίκων ταξιδιωτών στην Ελλάδα.

Κατά 15% υψηλότερες από το 2019, με έσοδα 6,174 δισ. ευρώ – Οι ταξιδιωτικές εισπράξεις το 2023 μπορεί να φθάσουν τα 21 δισ. ευρώ, σύμφωνα με μελέτη της ΤτΕ.

Σύμφωνα με τα στοιχεία της μελέτης της Εθνικής «Τάσεις του επιχειρείν: τουρισμός», στην ενίσχυση των αφίξεων ξένων τουριστών, τουλάχιστον κατά το εαρινό τρίμηνο (Μάρτιος - Μάιος 2023, πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραμάτισαν μεγάλες αγορές όπως η Γερμανία, με αύξηση του μεριδίου τους στο 42% (από 39% το 2019), αλλά και η αγορά των ΗΠΑ που ξεχώρισε με σχεδόν διπλασιασμό των αφίξεων σε σύγκριση με το 2022 και υψηλή μέση δαπάνη ανά επισκέπτη.

ΗΛΙΑΣ Γ. ΜΠΕΛΛΟΣ

Ταξιδιωτικές εισπράξεις πρώτου εξαμήνου

ΠΟΣΑ ΣΕ ΕΚΑΤ. ΕΥΡΩ, ΠΡΟΣΩΡΙΝΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

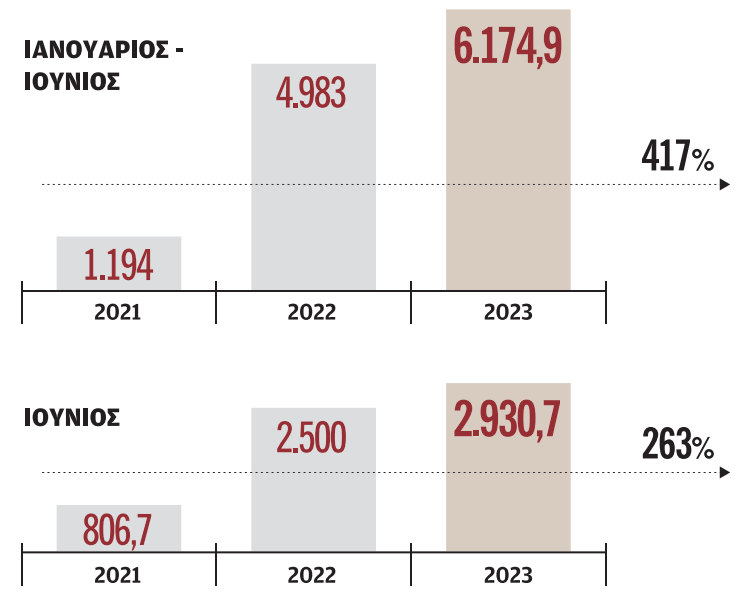

ΠΗΓΗ: Τράπεζα της Ελλάδος

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ανοδικά και το φθινόπωρο το Airbnb

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Αυξημένες κατά 30% σε σχέση με πέρυσι είναι οι κρατήσεις σε καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης για το δίμηνο Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου, σύμφωνα με τα στοιχεία της εταιρείας AirDNA (www.airdna.co). Με τον τρόπο αυτό, επιβεβαιώνεται οριστικά ότι πολλοί επισκέπτες από το εξωτερικό επιλέγουν πλέον συνειδητά τη συγκεκριμένη φθινοπωρινή περίοδο για τις διακοπές τους στην Ελλάδα. Ετσι, επεκτείνεται η τουριστική περίοδος, ενώ αυξάνονται και τα έσοδα από τη διαμονή.

Από την άλλη πλευρά, τα καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης στην Ελλάδα εξακολουθούν να συγκαταλέγονται μεταξύ των ακριβότερων στην Ευρώπη. Σύμφωνα με την AirDNA, τον Ιούλιο η μέση τιμή/διανυκτέρευση στο σύνολο της χώρας, και δη μεταξύ των 136.800 διαθέσιμων καταλυμάτων, διαμορφώθηκε σε 234 ευρώ, αυξημένη κατά 18% σε σχέση με τον Ιούλιο του 2022. Παρ' όλα αυτά, η ζήτηση δεν επηρεάστηκε αρνητικά, με εξαίρεση ίσως ορισμένες πολύ ακριβές περιοχές, όπως η Μύκονος και η Σαντορίνη. Συγκεκριμένα, σημειώθηκε αύξηση κατά 35% των διανυκτερεύσεων σε σχέση με το 2019 (η δεύτερη καλύτερη επίδοση σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, μετά τη Γαλλία), ενώ σε σχέση με τον περυσινό Ιούλιο, η αύξηση ήταν της τάξεως του 8%. Αντίστοιχα, η προσφορά καταλυμάτων ενισχύθηκε κατά 4% σε ετήσια βάση, με αποτέλεσμα η μέση πληρότητα να διαμορφωθεί στο 68%. Ενδεχομένως όμως τα νούμερα αυτά να ήταν ακόμα υψηλότερα, αν οι τιμές ήταν χαμηλότερες. Αλλωστε, σύμφωνα με πληροφορίες, εκτιμάται ότι σε κάποιους προορισμούς έγιναν προσαρμογές στις τιμές κατά τη διάρκεια του Αυγούστου, ώστε να αυξηθεί η πληρότητα και τα έσοδα.

Οι κρατήσεις για το διάστημα Σεπτεμβρίου - Οκτωβρίου είναι αυξημένες κατά 30% σε σχέση με πέρυσι.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο φετινός Ιούλιος αποτέλεσε σημείο αναφοράς, καθώς καταγράφηκε η καλύτερη επίδοση μετά την πανδημία και η δεύτερη καλύτερη συνολικά. Παρά το κύμα καύσωνα που έπληξε πολλές χώρες στην Ευρώπη, σημειώθηκαν 51,1 εκατ. διανυκτερεύσεις σε καταλύματα βραχυχρόνιας μίσθωσης. Τα διαθέσιμα καταλύματα αυξήθηκαν κατά 7,3% σε 3,38 εκατ., ή 2% περισσότερα από το 2019. Παράλληλα, η μέση πληρότητα αυξήθηκε κατά 13,4% σε σχέση με τον αντίστοιχο μήνα του 2019, με αποτέλεσμα το διαθέσιμο εισόδημα ανά κατάλυμα να αυξηθεί κατά 18,3% σε ετήσια βάση και κατά 56,7% έναντι του 2019. Πρόκειται για μια σαφή ένδειξη του πόσο έχουν αυξηθεί οι τιμές στη βραχυχρόνια μίσθωση τα τελευταία χρόνια, ως αποτέλεσμα της ωρίμανσης της αγοράς και της σημαντικής ανόδου της ζήτησης.

Σύμφωνα με την ανάλυση της AirDNA, η αύξηση αυτή οφείλεται σε μια σειρά από παράγοντες, όπως στην υποχώρηση του πληθωρισμού σε σχέση με πέρυσι (5,5% από 8,6% πέρυσι στην Ευρωζώνη), αλλά και στο γεγονός ότι η ανεργία έχει μειωθεί στο 6,4%, που αποτελεί ιστορικό χαμηλό. Σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε και το γεγονός ότι το διαθέσιμο εισόδημα στην Ευρωζώνη αυξήθηκε κατά 4,6% κατά το πρώτο τρίμηνο του 2023 σε ετήσια βάση.

Κερδισμένος ο Βορράς

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα ευρήματα της AirDNA αναφορικά με την προέλευση της μεγάλης αυτής ανόδου τον φετινό Ιούλιο. Συγκεκριμένα και σε αντίθεση με ό,τι θα περίμενε κανείς, η μεγαλύτερη αύξηση στη ζήτηση δεν εντοπίζεται στους παραδοσιακούς προορισμούς υψηλής θερινής ζήτησης του ευρωπαϊκού Νότου, αλλά σε χώρες της βόρειας Ευρώπης. Στην ανάλυση της εταιρείας επισημαίνεται πως οι χαμηλές τιμές, αλλά και οι ευνοϊκότερες καιρικές συνθήκες, συγκριτικά με τα φαινόμενα καύσωνα στις χώρες του Νότου, λειτούργησαν υπέρ της τάσης αυτής. Ετσι, οι διανυκτερεύσεις στη Νορβηγία αυξήθηκαν κατά 29,3%, στη Σουηδία κατά 26,3% και στην Πολωνία κατά 21,2%.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Η No1 ενημερωτική εφαρμογή στην Κύπρο
Available on the iPhone App Store
Κατεβάστε την εφαρμογή της Καθημερινής Κύπρου στο κινητό σας
ANDROID APP ON Google play

Το σχέδιο για να «πρασινίσουν» 40 μικρά νησιά

Υβριδικά συστήματα θα αντικαταστήσουν πετρελαϊκές μονάδες της ΔΕΗ, δίνεται προτεραιότητα στον εξηλεκτρισμό των μεταφορών

Της **ΧΡΥΣΑΣ ΛΙΑΓΓΟΥ**

Με υβριδικά συστήματα (αιολικούς και φωτοβολταϊκούς σταθμούς που συνδυάζονται με μπαταρίες) και σειρά «πράσινων δράσεων» θα προχωρήσει η απανθρακοποίηση των μικρών νησιών που δεν έχουν ενταχθεί στο πρόγραμμα διασύνδεσης με το ηπειρωτικό σύστημα της χώρας που υλοποιεί ο ΑΔΜΗΕ. Το «πρασίνισμα» των 40 μη διασυνδεδεμένων νησιών θα συμβάλει στον στόχο του Εθνικού Σχεδίου για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ) για περιορισμό της συμμετοχής υγρών καυσίμων στο μείγμα ηλεκτροπαραγωγής από 1,7 GW σήμερα σε 0,7 GW το 2030 και σε 0,2 GW το 2050. Θα αξιοποιηθούν συνολικά πόροι άνω των 2 δισ. ευρώ από δικαιώματα 25 εκατ. τόνων αδιάθετων ρύπων της περιόδου 2013-2020. Η Ελλάδα πέτυχε ειδική ρύθμιση στο πλαίσιο αναθεώρησης της οδηγίας 2018/410, με την οποία θεσπίστηκαν παρεμβάσεις στο Ευρωπαϊκό Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών Αερίου Θερμοκηπίου (ETS) διασφαλίζοντας δωρεάν δικαιώματα εκπομπών CO_2 για την απανθρακοποίηση των νησιών, τα οποία θα πρέπει να αξιοποιήσει το διάστημα 2021-2030. Ο όγκος των δικαιωμάτων αυτών μεταφράζεται με τις τρέχουσες τιμές CO_2 (80-88 ευρώ/τόνο) στα 2-2,2 δισ. ευρώ. Η Ελλάδα ενεργοποίησε τη σχετική ρύθμιση το 2021 υποβάλλοντας αίτημα στην Κομισιόν, το οποίο και έλαβε την κατ' αρχήν έγκριση και στο πλαίσιο αυτό συστήθηκε το Ταμείο Απανθρακοποίησης για τη διαχείριση των πόρων από τις δημοπρασίες των αδιάθετων δικαιωμάτων CO_2.

Πόροι θα διατεθούν και για τη στήριξη προγραμμάτων τύπου «Εξοικονομώ» και «Κινούμαι Ηλεκτρικά», αποκλειστικά προσαρμοσμένων στις ανάγκες των νησιών.

Κομβικό ρόλο στην απανθρακοποίηση των νησιών θα παίξει το πρόγραμμα GR-eco Islands, το οποίο στοχεύει στη μετατροπή τους σε πρότυπα πράσινης οικονομίας, ενεργειακής αυτάρκειας, ψηφιακών καινοτομιών και βιώσιμης κινητικότητας. Το πρόγραμμα έχει ξεκινήσει από την Τήλο, τον Αγιο Ευστράτιο, την Αστυπάλαια και τη Χάλκη.

Ενα κονδύλι της τάξης των 450 εκατ. ευρώ προορίζεται για την επιτάχυνση των διασυνδέσεων που υλοποιεί ο ΑΔΜΗΕ, ενώ κατά το μεγαλύτερο μέρος του το πρόγραμμα του Ταμείου επικεντρώνεται στα μη διασυνδεδεμένα νησιά μέσα από ένα ευρύ φάσμα δράσεων, όπως υβριδικά συστήματα που θα αντικαταστήσουν τις πετρελαϊκές μονάδες της ΔΕΗ, πράσινες μεταφορές, ανανέωση του θαλάσσιου στόλου με τεχνολογίες χαμηλών ρύπων, έργα ενεργειακής αποδοτικότητας και κυκλικής οικονομίας, βιώσιμη διαχείριση των αποβλήτων και των υδάτων, πράσινος μετασχηματισμός της γεωργίας και του τουρισμού κ.ά.

Κομβικό ρόλο στην απανθρακοποίηση των νησιών θα παίξει το πρόγραμμα GR-eco Islands, το οποίο στοχεύει στη μετατροπή τους σε πρότυπα πράσινης οικονομίας, ενεργειακής αυτάρκειας, ψηφιακών καινοτομιών και βιώσιμης κινητικότητας. Το πρόγραμμα είχε ξεκινήσει από την Τήλο, τον Αγιο Ευστράτιο, την Αστυπάλαια και τη Χάλκη και θα επεκταθεί σε 36 ακόμη μικρά νησιά και συγκεκριμένα στα εξής: Σύμη, Αγαθονήσι, Μεγίστη, Αρκιοί, Μαράθι, Κάσος, Ψέριμος, Γυαλί, Λειψοί, Τέλενδος, Νίσυρος, Μεγαλονήσι, Οινούσσες, Ψαρά, Φούρνοι, Θύμαινα, Αμοργός, Ανάφη, Δονούσα, Ηρακλειά, Αντίπαρος, Σχοινούσα, Ιος, Σίκινος, Κουφονήσι, Φολέγανδρος, Θηρασιά, Κύθνος, Κίμωλος, Σέριφος, Σίφνος, Κέα, Αντικυθήρα, Γαύδος, Ερεικούσσα και Οθωνοί. Το πρόγραμμα προχωράει έχοντας διασφαλίσει 100 εκατ. ευρώ από το ΕΣΠΑ 2021-2027 και θα ενισχυθεί με πόρους από το Ταμείο Απανθρακοποίησης.

Πόροι από το Ταμείο Απανθρακοποίησης θα διατεθούν και για τη στήριξη προγραμμάτων τύπου «Εξοικονομώ» και «Κινούμαι Ηλεκτρικά» αποκλειστικά προσαρμοσμένα στις ανάγκες των νησιών. Στις δράσεις εξοικονόμησης ενέργειας θα μπορούν να συμμετέχουν νοικοκυριά, αλλά και τουριστικές μονάδες ώστε να προωθηθεί ο βιώσιμος τουρισμός, ενώ σε εκείνες της ηλεκτροκίνησης θα επιδοτείται η αλλαγή συμβατικών οχημάτων με ηλεκτροκίνητα, με επίκεντρο τον στόλο των «Rentacar» στις τουριστικές νησιωτικές περιοχές, αλλά και η εγκατάσταση φορτιστών.

Προτεραιότητα αποτελεί ο εξηλεκτρισμός των μεταφορών, οδικών και θαλάσσιων, ενώ στον τομέα της συνδεσιμότητας των νησιών προκρίνεται η ανάπτυξη νέων και ο εκσυγχρονισμός υφιστάμενων λιμενικών και άλλων υποδομών και ο εκσυγχρονισμός του στόλου του ακτοπλοϊκού δικτύου που εξυπηρετεί ενδονησιωτικά δρομολόγια.

Σε ό,τι αφορά την εγκατάσταση υβριδικών συστημάτων, με βάση και την αναφορά που γίνεται στο σχέδιο αναθεώρησης του ΕΣΕΚ προβλέπεται σε πρώτη φάση η ένταξη έως το 2026 ισχύος 240 MW εκ των οποίων 120 στα μη διασυνδεδεμένα νησιά της Μεγίστης, των Αντικυθήρων, της Γαύδου, της Ερεικούσσας και των Οθωνών. Ισχύς 120 MW από υβριδικούς σταθμούς θα εγκατασταθούν στην Κρήτη. Αυτή επιμερίζεται σε υβριδικούς σταθμούς που αποτελούνται από συστήματα αντλησιοταμίευσης με αιολικούς σταθμούς εγγυημένης ισχύος έως και 50 MW, σε υβριδικούς σταθμούς από συσσωρευτές με αιολικούς σταθμούς εγγυημένης ισχύος έως και 50 MW και από συσσωρευτές με φωτοβολταϊκούς σταθμούς εγγυημένης ισχύος έως και 50 MW.

Η απανθρακοποίηση των νησιών βρίσκεται στο επίκεντρο του επενδυτικού ενδιαφέροντος ελληνικών και ξένων εταιρειών. Μεταξύ των επενδυτών συγκαταλέγονται η γερμανική Accusol, η οποία συνεργάζεται με τη Siemens και έχει εξασφαλίσει άδειες για εγκατάσταση υβριδικών μονάδων σε 9 ελληνικά νησιά, η πρωτοπόρος στις υβριδικές τεχνολογίες Siemens - Gamesa, η Eunice που προωθεί έργα αντίστοιχα με αυτό που λειτουργεί στην Τήλο και σε άλλα νησιά, καθώς και η γαλλική Akuo που συμμετέχει στο project της Χάλκης.

Ελεγχοι σε όσους δεν υπέβαλαν δήλωση την τελευταία πενταετία

Στο στόχαστρο υποθέσεις του 2017 που παραγράφονται στο τέλος του έτους

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Τους φορολογουμένους που δεν έχουν υποβάλει φορολογική δήλωση την τελευταία πενταετία, καθώς και όσους έχουν αποκρύψει εισοδήματα θα αναζητήσει μέσω διασταυρώσεων η φορολογική διοίκηση μετά το τέλος της διαδικασίας υποβολής των φορολογικών δηλώσεων.

Επί της ουσίας οι φορολογικές αρχές έχουν βάλει στο στόχαστρο υποθέσεις του 2017 οι οποίες παραγράφονται στο τέλος του έτους, με τους ελεγκτές των ΔΟΥ και των Ελεγκτικών Κέντρων να έχουν λάβει εντολή να στείλουν φέτος τουλάχιστον 15.000 καταλογισμούς με φόρους «κατ' εκτίμηση». Αυτό σημαίνει ότι η φορολογική διοίκηση θα υπολογίσει τον φόρο με βάση τα στοιχεία και τις πληροφορίες που έχει στη διάθεσή της.

Στο στόχαστρο μπαίνουν συνταξιούχοι και μισθωτοί με αδήλωτα αναδρομικά ποσά συντάξεων και αποδοχών, φορολογούμενοι με αποδοχές από το εξωτερικό, ιδιοκτήτες ακινήτων με αδήλωτα εισοδήματα και ελεύθεροι επαγγελματίες.

Οπως προκύπτει από τις οδηγίες που έχει δώσει η φορολογική διοίκηση θα ελεγχθούν:

• Τα ηλεκτρονικά αρχεία βεβαιώσεων αποδοχών ή συντάξεων, αμοιβών από επιχειρηματική δραστηριότητα και εισοδημάτων από μερίσματα, τόκους, δικαιώματα.

INTIME

Συνταξιούχοι και μισθωτοί με αδήλωτα αναδρομικά ποσά συντάξεων και αποδοχών, φορολογούμενοι με αποδοχές από το εξωτερικό, ιδιοκτήτες ακινήτων με αδήλωτα εισοδήματα και ελεύθεροι επαγγελματίες περιλαμβάνονται στη λίστα που θα ελέγξει η εφορία.

Ειδοποιητήρια με φόρους κατ' εκτίμηση θα αποστείλει η εφορία σε τουλάχιστον 15.000 φορολογουμένους.

• Διαθέσιμα στοιχεία που αφορούν λοιπά εισοδήματα και αντικειμενικές δαπάνες διαβίωσης ή απόκτησης περιουσιακών στοιχείων, τα οποία αποστέλλονται ετησίως ή περιλαμβάνονται στην τελευταία προ του έτους για το οποίο εκδίδεται πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου υποβληθείσα δήλωση φόρου εισοδήματος και στην περιουσιακή κατάσταση του εκάστοτε έτους, όπως αυτή προκύπτει από το ολοκληρωμένο πληροφοριακό σύστημα περιουσιολογίου της ΑΑΔΕ.

• Η ηλεκτρονική βάση δεδομένων που είναι διαθέσιμη στην ΑΑΔΕ, τα οποία δύνανται να αφορούν την άσκηση επαγγελματικής ή επιχειρηματικής δραστηριότητας, καθώς επίσης και τα στοιχεία που ελήφθησαν στο πλαίσιο της ανταλλαγής πληροφοριών για την εφαρμογή της διεθνούς διοικητικής συνεργασίας στο πεδίο της άμεσης φορολογίας.

• Κάθε διαθέσιμη πληροφορία από τρίτους.

Στις περιπτώσεις που οι φορολογούμενοι, παρά την υποχρέωσή τους, δεν έχουν υποβάλει φορολογική δήλωση, εκδίδεται πράξη εκτιμώμενου προσδιορισμού φόρου εισοδήματος φυσικών προσώπων, με την προϋπόθεση ότι από τα στοιχεία που έχει στη διάθεσή της η φορολογική διοίκηση προκύπτει φορολογητέα ύλη για τον κατ' εκτίμηση προσδιορισμό της φορολογικής υποχρέωσης και ποσό φόρου προς βεβαίωση για τον φορολογούμενο που υπερβαίνει το ποσό των 30 ευρώ.

Στην πράξη προσδιορισμού φόρου που εκδίδεται αναφέρεται ότι η φορολογική διοίκηση προέβη στον εκτιμώμενο προσδιορισμό φόρου λόγω μη υποβολής δήλωσης του φορολογουμένου μέχρι την ημερομηνία έκδοσης της πράξης εκτιμώμενου προσδιορισμού του φόρου. Επίσης αναγράφονται τα στοιχεία εκείνα που έλαβε υπόψη της μέχρι την ως άνω ημερομηνία για τον κατ' εκτίμηση προσδιορισμό της φορολογικής του υποχρέωσης.

Το εκκαθαριστικό με τον φόρο κοινοποιείται στον φορολογούμενο, ο οποίος λαμβάνει στην προσωπική θυρίδα του στην ψηφιακή πύλη myAADE ειδοποίηση. Επίσης αποστέλλεται ηλεκτρονική ειδοποίηση στη δηλωθείσα από τον φορολογούμενο διεύθυνση ηλεκτρονικού ταχυδρομείου.

Μετά την έκδοση της πράξης εκτιμώμενου προσδιορισμού του φόρου, ο φορολογούμενος δύναται να υποβάλει στην αρμόδια ΔΟΥ για το οικείο φορολογικό έτος δήλωση φορολογίας εισοδήματος, συνυποβάλλοντας τα απαραίτητα δικαιολογητικά. Κατά της πράξης εκτιμώμενου προσδιορισμού του φόρου ο φορολογούμενος έχει τη δυνατότητα άσκησης ενδικοφανούς προσφυγής εντός προθεσμίας 30 ημερών από την κοινοποίησή της.

«Βλέπουν» συνέχιση υψηλών αποδόσεων στις ελληνικές τράπεζες

Το μπαράζ των θετικών εκθέσεων για τις ελληνικές τράπεζες συνεχίζεται, με τους αναλυτές να εκτιμούν πως οι προοπτικές του κλάδου παραμένουν πολύ αισιόδοξες χάρη στην ώθηση που έχει δεχτεί από τις αυξήσεις επιτοκίων της ΕΚΤ, τα σημαντικά βελτιωμένα μεγέθη και το ισχυρό μακροοικονομικό σκηνικό στην Ελλάδα.

Ειδικότερα, σε νέα έκθεσή της η Deutsche Bank επισημαίνει πως οι εντυπωσιακές επιδόσεις των μετοχών των τεσσάρων συστημικών τραπεζών, με το ράλι από τις αρχές του έτους να διαμορφώνεται στο 60% περίπου, καταδεικνύουν την ταχεία και μεγάλη αλλαγή που έχει σημειωθεί στο επενδυτικό κλίμα λόγω της σημαντικής ενίσχυσης των μεγεθών του κλάδου, κυρίως στο μέτωπο των καθαρών εσόδων από τόκους.

Η γερμανική τράπεζα εκτιμά πως αυτές οι ισχυρές αποδόσεις θα συνεχιστούν, με τα καθαρά επιτοκιακά έσοδα να αναμένεται να κορυφωθούν στο γ΄ τρίμηνο, λόγω του αυξανόμενου κόστους χρηματοδότησης, και να σταθεροποιηθούν στη συνέχεια, πριν αρχίσουν να μειώνονται το 2024.

Ωστόσο, η μετακύλιση της αύξησης των επιτοκίων στις καταθέσεις είναι χαμηλότερη από την αναμενόμενη και η αύξηση των δανείων αναμένεται να υπερβεί κατά πολύ εκείνη της υπόλοιπης Ευρώπης, παρέχοντας σημαντική υποστήριξη.

Επιπλέον εκτιμά πως οι προβλέψεις θα συνεχίσουν να μειώνονται λόγω της βελτίωσης της ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων, με αποτέλεσμα οι αποδόσεις να ευθυγραμμιστούν με αυτές των ευρωπαϊκών τραπεζών.

Αγοραστής των μετοχών των ελληνικών τραπεζών δηλώνει από την πλευρά της η Euroxx Securities, τονίζοντας πως παρά το ράλι υπάρχει ακόμη σημαντική μακροπρόθεσμη αξία στον κλάδο.

Πρώτον, το μακροοικονομικό story της Ελλάδας είναι πολύ ελκυστικό με ρυθμούς αύξησης του ΑΕΠ πάνω από τα μέσα επίπεδα της Ευρωζώνης, λόγω της αύξησης των επενδύσεων και των υψηλότερων εξαγωγών.

Δεύτερον, υπάρχει σημαντική ευκαιρία για αύξηση του χαρτοφυλακίου νέων δανείων μακροπρόθεσμα. Η Euroxx εκτιμά πως φέτος τα νέα δάνεια θα αυξηθούν κατά 3,5%, ωστόσο από το 2024 και μετά θα επιταχυνθούν και θα κινηθούν λίγο κάτω του 10%, λόγω της ισχυρής μακροοικονομικής πορείας, του Ταμείου Ανάκαμψης και του χαμηλού δανεισμού του ιδιωτικού τομέα.

Νέες θετικές εκθέσεις από Deutsche Bank και Euroxx.

Τρίτον, τα καθαρά επιτοκιακά περιθώρια είναι υψηλότερα από τις περισσότερες τράπεζες στην Ε.Ε. Φέτος αναμένεται να κινηθούν στο 2,6% κατά μέσον όρο.

ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΚΟΥΡΤΑΛΗ

Εγκλωβισμένοι στο ακριβό ενοίκιο

Σε αδιέξοδο όσοι θέλουν να αποκτήσουν δική τους στέγη, στα ύψη οι τιμές κατοικιών και τα επιτόκια στεγαστικών

Του **ΝΙΚΟΥ Χ. ΡΟΥΣΑΝΟΓΛΟΥ**

Με το γνωστό ρητό «μπρος γκρεμός και πίσω ρέμα» φαντάζει σήμερα η επιλογή μεταξύ ενοικίασης και αγοράς κατοικίας μέσω τραπεζικού δανεισμού, με αποτέλεσμα πολλά νοικοκυριά να αντιμετωπίζουν πρόβλημα στέγασης και υποβάθμισης της ποιότητας ζωής τους. Με βάση τους δείκτες τιμών της Τράπεζας της Ελλάδος, κατά τη διάρκεια των τελευταίων πέντε ετών (2018-2023) οι τιμές πώλησης κατοικιών στην Αττική έχουν αυξηθεί σχεδόν 70% κατά μέσον όρο, ενώ ταυτόχρονα τα επιτόκια έχουν επίσης αυξηθεί κατακόρυφα κατά το τελευταίο 12μηνο, αγγίζοντας πλέον το 3,75%, μετά και τη νέα αύξηση κατά 25 μονάδες βάσης τον προηγούμενο μήνα.

Αντίστοιχα, οι τιμές των ενοικίων έχουν επίσης αυξηθεί κατά 35%-50% στις περισσότερες περιοχές της Αττικής τα τελευταία χρόνια, πιέζοντας ασφυκτικά τα νοικοκυριά, τόσο εκείνα που αναζητούν το πρώτο σπίτι τους όσο και εκείνα που υποχρεώνονται να αναζητήσουν νέο ακίνητο. Για παράδειγμα, σε πολλές περιπτώσεις ανανέωσης παλαιότερων μισθωτηρίων συμβολαίων ζητούνται από τους ιδιοκτήτες πολύ μεγάλες αυξήσεις στο μηνιαίο ενοίκιο, προκειμένου να ενσωματωθούν οι αυξήσεις που μεσολάβησαν. Ετσι, πολλοί ενοικιαστές αποχωρούν και αναζητούν νέο ακίνητο, συχνά χαμηλότερων ποιοτικών προδιαγραφών, προκειμένου να μπορούν να αντεπεξέλθουν οικονομικά.

Σύμφωνα με έρευνα της Potamianos Real Estate Group, που αφορά πραγματικές συμφωνίες μίσθωσης κατοικιών και όχι ζητούμενες τιμές από αγγελίες, σήμερα η μέση ζητούμενη τιμή στην Αττική αγγίζει τα 7,9 ευρώ/τ.μ., έχοντας αυξηθεί κατά σχεδόν 35% από το 2017. Σε ορισμένες περιοχές του κέντρου, όπως το Παγκράτι και η Κυψέλη, ή στον Πειραιά, τα ενοίκια έχουν αυξηθεί σε ποσοστό μεγαλύτερο του 50% από το 2017 μέχρι και το τέλος του 2022.

Οι εν λόγω εξελίξεις έχουν δημιουργήσει αδιέξοδα σε πολλούς, καθώς όσοι μένουν στο ενοίκιο διαπιστώνουν ότι δεν υπάρχει διέξοδος για την απόκτηση κατοικίας. Αντίστοιχα, όσοι επιλέγουν συνειδητά την ενοικίαση (έχοντας, π.χ., ένα ιδιόκτητο ακίνητο στον τόπο καταγωγής τους, αλλά όχι και στον τόπο που εργάζονται και διαμένουν μόνιμα) συνειδητοποιούν ότι το μεγαλύτερο μέρος του μισθού τους καταλήγει για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών τους, χωρίς να περισσεύει κάτι ως αποταμίευση.

Για δάνειο 110.000 ευρώ 30ετίας η μηνιαία δόση φθάνει τα 550-650 ευρώ. Μαζί με ΕΝΦΙΑ και έξοδα συντήρησης, τα βάρη είναι δυσβάσταχτα.

Σε πρόσφατη ανάλυση της εταιρείας Recognyte για λογαριασμό της «Κ» προέκυψε ότι σήμερα η μέση τιμή ενοικίασης στην Αττική διαμορφώνεται σε 685 ευρώ/μήνα, ποσό που μεταφράζεται σε ετήσια δαπάνη ύψους 8.208 ευρώ. Την ίδια στιγμή, το μέσο κατά κεφαλήν δηλωθέν εισόδημα των φορολογουμένων στην Αττική διαμορφώνεται σε 23.430 ευρώ, κάτι που σημαίνει ότι ένας εργαζόμενος που ενοικιάζει ακίνητο, χωρίς να επιμερίζεται το κόστος σε περισσότερα μέλη, θα πρέπει να καταβάλει το 35% των εσόδων του μόνο για να καλύψει το κόστος του ενοικίου. Με βάση την ορθή πρακτική διαχείρισης, το ενοίκιο δεν θα πρέπει να ξεπερνάει το 30% των εσόδων ενός νοικοκυριού.

Στην πράξη η κατάσταση είναι ακόμη χειρότερη εξαιτίας του γεγονότος ότι η πλειονότητα των ενδιαφερόμενων ενοικιαστών είναι νέοι, ηλικίας 25-39 ετών, των οποίων τα εισοδήματα είναι ασφαλώς χαμηλότερα των 23.430 ευρώ, που αντιστοιχούν σε μηνιαίο εισόδημα το οποίο προσεγγίζει τα 2.000 ευρώ. Η συγκεκριμένη ηλικιακή ομάδα αριθμεί 907.430 μέλη. Παράλληλα, όπως αναφέρει ο κ. Κώστας Σκεπετάρης, αναλυτής της Recognyte, «το πρόβλημα στην Αττική είναι σαφώς πιο έντονο και εξαιτίας του γεγονότος ότι συγκεντρώνει τον μεγαλύτερο αριθμό νοικοκυριών που αποτελούνται από ένα και μόνο μέλος, με αποτέλεσμα να είναι πολύ δυσκολότερο να ανταποκριθεί στο αυξημένο κόστος διαβίωσης. Στην Αττική καταγράφουμε 416.608 νοικοκυριά που αποτελούνται από μόνο ένα μέλος. Γι' αυτούς τους ανθρώπους η ενοικίαση ενός ακινήτου στην Αττική είναι μια εξαιρετικά δύσκολη υπόθεση».

Αντίστοιχα δύσκολη υπόθεση είναι πλέον και η αγορά κατοικίας με τραπεζικό δανεισμό. Στο κέντρο της Αθήνας η μέση ζητούμενη τιμή πώλησης αγγίζει πλέον τα 1.780 ευρώ/τ.μ., ήτοι απαιτούνται σχεδόν 180.000 ευρώ για την αγορά ενός διαμερίσματος 100 τ.μ., που κατά κανόνα θα είναι και ηλικίας άνω των 35 ετών, χωρίς μόνωση και άλλες παροχές, όπως, π.χ., θέση στάθμευσης. Συνολικά στην Αττική η μέση ζητούμενη τιμή πώλησης ξεπερνάει πλέον τα 2.000 ευρώ/τ.μ. Ωστόσο, στην πράξη για πολλούς ενδιαφερόμενους αγοραστές το «ταβάνι» είναι τα περίπου 150.000 ευρώ, ή και ακόμη λιγότερα, κάτι που πιστοποιείται και από τα στεγαστικά δάνεια που εκδίδονται και τα οποία αφορούν ακίνητα ακόμη χαμηλότερης αξίας.

Ειδικότερα, με βάση τα στοιχεία της ΤτΕ, κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2022 χορηγήθηκαν 4.069 δάνεια, μέσης αξίας 82.700 ευρώ, με το ποσοστό χρηματοδότησης να διαμορφώνεται στο 61% της αξίας. Αυτό σημαίνει ότι η μέση αξία των ακινήτων που αποκτήθηκαν με δάνειο κατά τους τελευταίους τρεις μήνες του 2022 διαμορφώθηκε σε μόλις 115.000 ευρώ. Ταυτόχρονα, κατά το πρώτο τετράμηνο του 2023 το συνολικό ύψος των νέων στεγαστικών δανείων μειώθηκε κατά 7,2% σε ετήσια βάση, έναντι αύξησης 67,3% που είχε σημειωθεί κατά το πρώτο τετράμηνο του 2022.

Για τη λήψη ενός δανείου 110.000 ευρώ, διάρκειας 30 ετών, η μέση εκτιμώμενη μηνιαία δόση διαμορφώνεται σε περίπου 550-650 ευρώ, ανάλογα με τα επιμέρους χαρακτηριστικά, όπως, π.χ., τη διάρκεια του σταθερού επιτοκίου, ή αν είναι εξ ολοκλήρου με σταθερό ή με κυμαινόμενο επιτόκιο. Συνυπολογίζοντας και άλλα έξοδα για έναν ιδιοκτήτη, όπως π.χ. τον ΕΝΦΙΑ, δαπάνες συντήρησης και επισκευών, φαίνεται πως η εξυπηρέτηση ενός στεγαστικού δεν έχει ιδιαίτερη απόκλιση από το μέσο κόστος ενοικίασης, τουλάχιστον στην Αττική. Σημειωτέον, δε, ότι αφορά ακίνητο χαμηλών προδιαγραφών, καθώς ένα πιο σύγχρονο και μεγαλύτερο διαμέρισμα, π.χ. στα βόρεια προάστια, κοστίζει τουλάχιστον 250.000 ευρώ, απαιτεί δηλαδή την ύπαρξη σημαντικής ρευστότητας από τον ενδιαφερόμενο αγοραστή.

Το οικονομικό αδιέξοδο της στέγασης στην Ελλάδα

€2.000/τ.μ. η μέση ζητούμενη τιμή **πώλησης** κατοικίας στην Αττική

€685/μήνα η μέση ζητούμενη τιμή **ενοικίασης** κατοικίας στην Αττική

€115.000 η μέση αξία των ακινήτων που χρηματοδοτήθηκαν με **στεγαστικό δάνειο** στην Ελλάδα κατά το τέταρτο τρίμηνο του 2022

68% η μέση αύξηση των τιμών πώλησης κατοικιών στην Αττική την περίοδο 2018-2023

ΕΩΣ 50% η αύξηση των τιμών ενοικίασης το διάστημα 2017-2022

7,2% η μείωση του συνολικού ύψους νέων στεγαστικών δανείων κατά το φετινό πρώτο τετράμηνο (από αύξηση 67,3% πέρυσι)

€646 εκατ. η αρνητική ροή χρηματοδότησης στη στεγαστική πίστη κατά το φετινό πρώτο εξάμηνο

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Ασφυκτιούν τα νοικοκυριά

Με βάση τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία της Eurostat, το ποσοστό του πληθυσμού στην Ελλάδα το οποίο επιβαρύνεται υπερβολικά με δαπάνες που αφορούν τη στέγασή του αγγίζει το 32,4%, έναντι 21,9% στη Δανία και 15,3% στην Ολλανδία. Αυτά τα ποσοστά αφορούν ανθρώπους που μένουν σε αστικές περιοχές και υποχρεώνονται να δαπανούν πάνω από το 40% του διαθέσιμου εισοδήματός τους για το ακίνητο στο οποίο μένουν. Αυτές οι δαπάνες αφορούν, π.χ., ενοίκιο, κοινόχρηστα, θέρμανση και ύδρευση. Επίσης, αν πρόκειται για ιδιοκτήτες, υπολογίζεται και τυχόν επιβάρυνση από την εξυπηρέτηση στεγαστικού δανείου. Ακόμη χειρότερη είναι ασφαλώς η εικόνα μεταξύ εκείνων που ενοικιάζουν. Σύμφωνα με τα σχετικά στοιχεία, το 74,2% των ενοικιαστών στην Ελλάδα δαπανά πάνω από το 40% του εισοδήματός του για την κάλυψη των στεγαστικών αναγκών του. Ασφαλώς η οικονομική δυσπραγία για πολλά νοικοκυριά μεταφράζεται και σε αντίστοιχες καθυστερήσεις στην αποπληρωμή οφειλών. Σύμφωνα με τη Eurostat, το 2021 το 36,4% του πληθυσμού στην Ελλάδα εμφάνιζε καθυστέρηση στην εξυπηρέτηση των οφειλών του, είτε για το ενοίκιο, είτε για τους λογαριασμούς ΔΕΚΟ, είτε για τη δόση του στεγαστικού δανείου του.

Εκρηκτικό το στεγαστικό πρόβλημα σε όλη την Ευρώπη

Πανάκριβη έως απρόσιτη σε ορισμένες περιπτώσεις είναι πλέον η στέγη για τους Ευρωπαίους καθώς οι αλλεπάλληλες αυξήσεις των επιτοκίων οδήγησαν στα ύψη το κόστος της τόσο άμεσα όταν πρόκειται για την αγορά κατοικίας, όσο και έμμεσα όταν το θέμα αφορά τα ενοίκια. Στις ήδη διογκωμένες τιμές των ακινήτων οι αυξήσεις των επιτοκίων προσέθεσαν ένα δυσβάσταχτο κόστος εξυπηρέτησης των στεγαστικών δανείων. Ετσι, πολλοί Ευρωπαίοι αναγκάζονται να αναβάλουν ή και να ακυρώσουν πλήρως τα σχέδιά τους για την αγορά κατοικίας και να συμβιβαστούν με την παραμονή τους σε ενοικιαζόμενες κατοικίες. Το αποτέλεσμα είναι, όμως, να αυξάνουν τη ζήτηση και να εξωθούν ανοδικά τα ενοίκια που συχνά φτάνουν σε απαγορευτικό ύψος.

Η εικόνα προκύπτει ανάγλυφη από σχετικό ρεπορτάζ των Financial Times που σκιαγραφεί το απαγορευτικό κόστος της αγοράς κατοικίας αλλά και την εκτόξευση των ενοικίων όπως αυτά έχουν διαμορφωθεί «από τα νησιά της Ελλάδας μέχρι το Ταλίν της Εσθονίας». Οπως τονίζει η βρετανική εφημερίδα, τα ενοίκια στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις όπως το Λονδίνο, το Παρίσι και το Βερολίνο βρίσκονται σε ιστορικά υψηλά επίπεδα. Παραθέτει την περίπτωση ενός ζεύγους που ζει στο Παρίσι και αποφασίζει να αγοράσει μεγαλύτερο διαμέρισμα όταν αποκτά το δεύτερο παιδί του. Εντοπίζει το κατάλληλο διαμέρισμα σε τιμή αρχικά προσιτή για να ανακαλύψει, όμως, πως την καθιστά απαγορευτική το κόστος εξυπηρέτησης του στεγαστικού δανείου που θα πρέπει να λάβουν. Μιλώντας στους FT οι δύο νέοι γονείς εξηγούν ότι μετά τις αυξήσεις των επιτοκίων «ένα στεγαστικό δάνειο ύψους 800.000 ευρώ συνεπάγεται συνολικούς τόκους ύψους 500.000 ευρώ και δεν είναι λογικό». Το ζευγάρι υπογραμμίζει πόσο καθοριστικός είναι ο ρόλος των επιτοκίων καθώς το 2019 ένα στεγαστικό δάνειο ύψους 500.000 ευρώ συνοδευόταν από τόκους ύψους μόνον 50.000 ευρώ.

Κάποιοι αναγκάζονται να μένουν σε τροχόσπιτα και φορτηγά ή να συγκατοικούν με πολλούς συγγενείς σε μικρούς χώρους.

Οπως τονίζουν οι FT, η κατάσταση έχει αναγκάσει κάποιους να μένουν σε τροχόσπιτα ή ακόμη και σε φορτηγά τα οποία έχουν προσαρμόσει αναλόγως, αλλά παράλληλα αναγκάζει πολλούς να συγκατοικούν με πολλούς συγγενείς τους σε συγκριτικά μικρούς χώρους. Αναφέρεται στην περίπτωση μιας νεαρής καλλιτέχνιδας που φιλοξενείται στο σπίτι της αδελφής της τις εργάσιμες ημέρες και τα Σαββατοκύριακα σε ένα δωμάτιο νοικιασμένο από άλλον. Μιλώντας στους FT, η νεαρή γυναίκα τονίζει πως δεν είναι σε θέση να πληρώνει 1.000 στερλίνες τον μήνα –περίπου 1.170 ευρώ– για ένα δωμάτιο, πολλώ δε μάλλον εφόσον πρόκειται για ενοίκιο και όχι για στεγαστικό δάνειο.

Τα τελευταία χρόνια τα ενοίκια έχουν υποχωρήσει κάπως. Ομως το κόστος της στέγης σε περιοχές είτε τουριστικές είτε κοντά σε επιχειρήσεις τείνει να σημειώνει νέα ιστορικά ρεκόρ. Η ζήτηση είναι μεγάλη αλλά η προσφορά περιορισμένη ή ελάχιστη και οι ελλείψεις κατοικιών σε ορισμένες περιοχές είναι τεράστιες. Το αποτέλεσμα είναι να αυξάνεται ο αριθμός των ανθρώπων που είναι, υπό τη μία ή την άλλη έννοια, άστεγοι.

Μιλώντας στη βρετανική εφημερίδα, η Γιολάντε Μπαρνς, καθηγήτρια στο Ινστιτούτο Αγοράς Ακινήτων Bartlett, τονίζει πως το πρόβλημα έγκειται στην έλλειψη προσφοράς κατοικιών, καθώς «οι πόλεις με μεγάλο πρόβλημα έλλειψης στέγης είναι θύματα της επιτυχίας τους». Κι αυτό όχι μόνον επειδή αστικοποιούνται όλο και μεγαλύτερα τμήματα του πληθυσμού ανά τον κόσμο, αλλά και επειδή η πανδημία δημιούργησε ορισμένους θυλάκους ακραίας ζήτησης σε συγκεκριμένες πόλεις και συνοικίες. Η Ρεν και η Μασσαλία, για παράδειγμα, συγκαταλέγονται στις πόλεις που γνώρισαν μεγάλες δόξες από την αρχή της πανδημίας καθώς πολλοί άνθρωποι έχουν την επιλογή της τηλεργασίας και επιδιώκουν να εγκατασταθούν σε παραθαλάσσιες περιοχές ή σε περιοχές με πράσινο ώστε να έχουν καλύτερη ποιότητα ζωής. Πολλές κυβερνήσεις προσπάθησαν να ελέγξουν το κόστος διαβίωσης και της στέγασης όταν εκτοξεύθηκαν οι τιμές της ενέργειας και των τροφίμων. Οι προσπάθειες αυτές όμως ενδέχεται να έχουν το αντίθετο αποτέλεσμα.

Στη Λισσαβώνα σημειώθηκε ταχύτατη εκτόξευση των ενοικίων μέσα σε έξι μήνες όταν οι ιδιοκτήτες έσπευσαν να τα αυξήσουν προκαταβολικά προτού επιβάλει ανώτατο όριο η κυβέρνηση. Στο Βερολίνο όπου επιβλήθηκε ανώτατο όριο ενοικίων πριν από δύο χρόνια, επωφελήθηκαν ορισμένοι ένοικοι μεγάλων κατοικιών αλλά οι πολλοί νεότεροι που ήρθαν προσφάτως στην πόλη ουσιαστικά εξοστρακίστηκαν εξαιτίας του ύψους των ενοικίων. Ετσι πολλοί νέοι αναγκάστηκαν να επιστρέψουν στην πατρική στέγη.

Στο πατρικό με τους γονείς τους μένουν αναγκαστικά πολλοί νέοι

ΠΟΣΟΣΤΑ ΕΥΡΩΠΑΙΩΝ ΠΟΥ ΖΟΥΝ ΣΕ ΠΟΛΥΠΛΗΘΗ ΝΟΙΚΟΚΥΡΙΑ

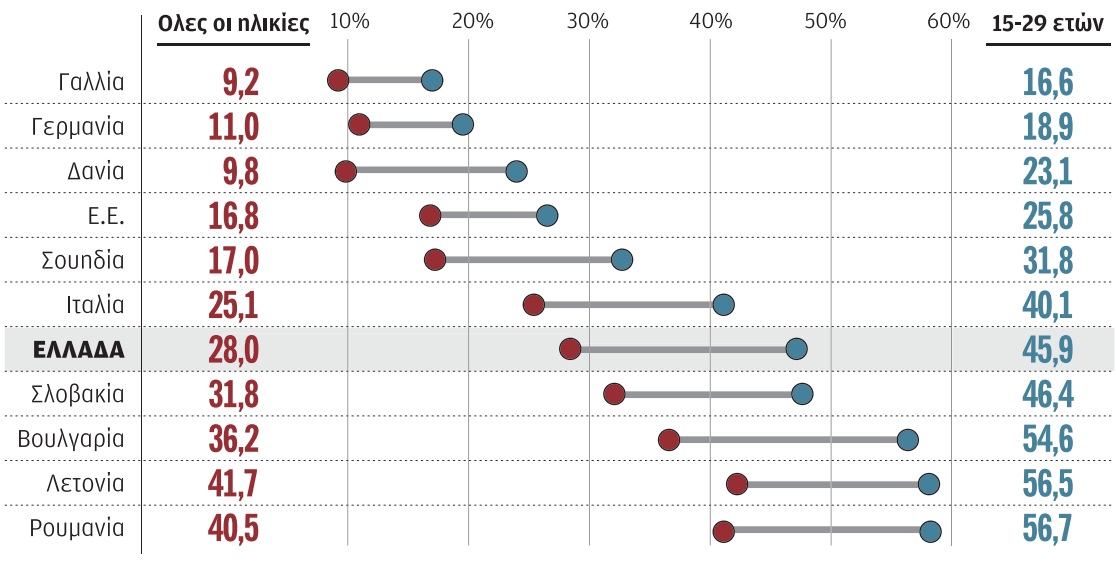

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

ΑΝΑΛΥΣΗ

Πόσο τρομακτική είναι η κρίση της Κίνας;

Του **ΠΟΛ ΚΡΟΥΓΚΜΑΝ / THE NEW YORK TIMES**

Οι οικονομικές δυσκολίες των χρόνων μετά την πανδημία έχουν οδηγήσει σε έντονες συζητήσεις. Ένα πράγμα στο οποίο σχεδόν όλοι συμφωνούν, ωστόσο, είναι ότι η μετά τον κορωνοϊό κρίση ελάχιστα μοιάζει με εκείνην τη χρηματοπιστωτική του 2008. Οπότε, σίγουρα, η Κίνα –η μεγαλύτερη ή η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του κόσμου, ανάλογα με το πώς τη μετράτε– φαίνεται να βρίσκεται στο χείλος μιας κρίσης πολύ παραπλήσιας με ό,τι πέρασε ο υπόλοιπος κόσμος το 2008. Δεν μπορώ να ισχυριστώ ότι κατανοώ επαρκώς την Κίνα, ώστε να αποφανθώ εάν θα ανακόψει την πορεία προς το σημείο εκείνο, στο οποίο όλοι ξαφνικά συνειδητοποιούν ότι το μη βιώσιμο χρέος είναι όντως μη βιώσιμο. Στην πραγματικότητα, δεν είμαι σίγουρος αν κάποιος άνθρωπος, συμπεριλαμβανομένων των Κινέζων αξιωματούχων, γνωρίζει την απάντηση σε αυτή την ερώτηση. Παρά ταύτα, μπορούμε να απαντήσουμε σε μια πιο συγκεκριμένη ερώτηση: Εάν η Κίνα έχει όντως μια κρίση τύπου 2008, θα εξαπλωθεί και αυτή με δραματικό τρόπο και στις άλλες χώρες και δη στις ΗΠΑ; Η απάντηση σαφώς και είναι αρνητική. Οσο μεγάλη και αν είναι η οικονομία της Κίνας, η Αμερική έχει εξαιρετικά μικρή οικονομική ή εμπορικής φύσεως έκθεση στα προβλήματα της πρώτης. Τώρα, ας αναφέρουμε και τον λόγο που η Κίνα του 2023 μοιάζει με τις οικονομίες τόσο της Αμερικής όσο και της Ευρώπης του 2008. Η κρίση του 2008 προκλήθηκε από το σκάσιμο μιας τεράστιας υπερατλαντικής «φούσκας» στα στεγαστικά δάνεια, της οποίας τα αποτελέσματα μεγεθύνθηκαν από τη διάλυση ειδικά των «σκιωδών τραπεζικών ιδρυμάτων» τα οποία λειτουργούσαν ως τράπεζες, δημιουργούσαν το επενδυτικό ρίσκο που οδηγούσε σε μαζικές αναλήψεις, αλλά το όλο σύστημα ήταν άναρχο άνευ ασφαλιστικών δικλίδων, που παρέχουν οι συνηθισμένες τράπεζες. Σήμερα η Κίνα έχει έναν κλάδο ακινήτων ακόμη πιο διογκωμένο από εκείνον των δυτικών χωρών το 2008, έναν εξαιρετικά προβληματικό σκιώδη τραπεζικό τομέα, καθώς και τεράστια χρέη των τοπικών αρχών. Τα καλά νέα είναι ότι η Κίνα δεν είναι ούτε Αργεντινή ούτε Ελλάδα, που είχαν τεράστιες οφειλές σε ξένους επενδυτές. Οπότε, με πάσα ειλικρίνεια, εδώ το χρέος το οφείλει η Κίνα στον εαυτό της, ενώ η κεντρική κυβέρνηση θα πρέπει να επιλύσει την κρίση μέσω κάποιου συνδυασμού διάσωσης οφειλετών και περικοπών για τους πιστωτικούς ομίλους. Μπορεί, όμως, το Πεκίνο να διαχειριστεί το είδος της χρηματοοικονομικής αναδιάρθρωσης που χρειάζεται η οικονομία του; Εχουν οι υπάλληλοι επαρκή αποφασιστικότητα ή διανοητική διαύγεια ώστε να κάνουν το επιβεβλημένο; Για το τελευταίο ανησυχώ. Η Κίνα πρέπει να αντικαταστήσει τις μη βιώσιμες επενδύσεις σε ακίνητα με υψηλότερη καταναλωτική ζήτηση. Ωστόσο, ορισμένες αναφορές υποδηλώνουν ότι οι ανώτατοι αξιωματούχοι παραμένουν καχύποπτοι για τις «σπάταλες» καταναλωτικές δαπάνες και επίσης αποσιωπούν την ιδέα της «ενδυνάμωσης των ατόμων να λαμβάνουν περισσότερες αποφάσεις για το πώς ξοδεύουν τα χρήματά τους». Και δεν είναι καθησυχαστικό ότι οι Κινέζοι αξιωματούχοι ανταποκρίνονται στην πιθανή κρίση, πιέζοντας τις τράπεζες να δανείσουν περισσότερα, ούτως ειπείν, συνεχίζοντας την πορεία που έφερε την Κίνα εκεί όπου βρίσκεται σήμερα.

Σαουδική Αραβία και πέντε ακόμη χώρες στη συμμαχία των BRICS

Μετά τη διεύρυνση θα αντιπροσωπεύει το 36% του παγκόσμιου ΑΕΠ

Στην πρώτη διεύρυνσή της μετά την ενσωμάτωση της Νοτίου Αφρικής το 2010 προχώρησε την Πέμπτη η ομάδα των χωρών BRICS, προσκαλώντας, όμως, αυτή τη φορά χώρες που ενισχύουν την οικονομική της επιρροή αλλά και τη δυνατότητά της να αμφισβητήσει την παγκόσμια οικονομική τάξη πραγμάτων. Και αυτό γιατί ανάμεσα στις έξι χώρες που θα αποτελέσουν μέλη της από την αρχή του επόμενου έτους συγκαταλέγεται ο κολοσσός του πετρελαίου και μέχρι προσφάτως στενός σύμμαχος της Ουάσιγκτον, Σαουδική Αραβία, που της προσδίδει τεράστια οικονομική και γεωπολιτική δύναμη. Η Σαουδική Αραβία προσεταιρίζεται, έτσι, μια συσπείρωση ετερόκλητων αναδυόμενων οικονομιών, που φιλοδοξούν να κλονίσουν την παντοδυναμία του δολαρίου και να δημιουργήσουν μια νέα οικονομική τάξη πραγμάτων. Από την αρχή του 2024, οπότε θα υλοποιηθεί η διεύρυνση, οι χώρες BRICS θα αντιπροσωπεύουν το 36% του παγκόσμιου ΑΕΠ και το 46% του παγκόσμιου πληθυσμού.

Μιλώντας από το βήμα της συνάντησης στο Γιοχάνεσμπουργκ, ο Σαουδάραβας υπουργός Εξωτερικών, Φαϊζάλ μπιν Φαρχάν, τόνισε πως το Ριάντ διαθέτει «τα αναγκαία εργαλεία αλλά και την υπευθυνότητα για να σταθεροποιήσει την αγορά ενέργειας». Προσέθεσε, άλλωστε, πως η χώρα του θέλει να προωθήσει την περαιτέρω σύσφιγξη των οικονομικών σχέσεων με τις BRICS και έδωσε έμφαση στην ανάγκη κοινής αντιμετώπισης των προκλήσεων. Οπως επισημαίνουν οικονομικοί αναλυτές, η προσχώρηση της Σαουδικής Αραβίας στις BRICS αναμένεται να δώσει ώθηση στα σχέδια του πρίγκιπα Μοχάμεντ μπιν Σαλμάν για διαφοροποίηση της οικονομίας της χώρας του και σταδιακή απεξάρτησή της από το πετρέλαιο. Πρόκειται για τα σχέδια που τα τελευταία χρόνια έχουν φέρει το βασίλειο πιο κοντά στη Ρωσία, στη συνεργασία της οποίας βασίζεται για να δώσει ώθηση στις τιμές του πετρελαίου στο πλαίσιο του ΟΠΕΚ+. Παράλληλα, όμως, έχουν φέρει το βασίλειο κοντύτερα στην Κίνα, τον σημαντικότερο πελάτη του σε ό,τι αφορά τις αγορές πετρελαίου, που άσκησε και τις μεγαλύτερες πιέσεις για την προσχώρηση νέων μελών στην ομάδα BRICS. Από την πλευρά του ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ χαιρέτισε τη διεύρυνση της ομάδας χαρακτηρίζοντάς την «ιστορικής σημασίας» και «αρχή μιας συνεργασίας ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες, που καταδεικνύει ότι είναι αποφασισμένες να ενωθούν και να συνεργαστούν με άλλες αναπτυσσόμενες».

Ο Κινέζος πρόεδρος Σι Τζινπίνγκ χαιρέτισε τη διεύρυνση της ομάδας, χαρακτηρίζοντάς την «ιστορικής σημασίας» και «αρχή μιας συνεργασίας ανάμεσα στις αναπτυσσόμενες χώρες, που καταδεικνύει ότι είναι αποφασισμένες να ενωθούν και να συνεργαστούν με άλλες αναπτυσσόμενες».

Ιράν, Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, Αίγυπτος, Αιθιοπία και Αργεντινή, τα άλλα νέα μέλη.

Παράλληλα, ο Λι Κεξίν, υφυπουργός Διεθνών Οικονομικών Σχέσεων στο υπουργείο Εξωτερικών της Κίνας, κάλεσε τη χώρα του και την Ινδία να διευθετήσουν τις διαφορές τους και υποσχέθηκε πως αυτό θα συμβεί «αν όχι σήμερα, ίσως αύριο». Η παρατεταμένη ένταση ανάμεσα στις δύο ισχυρότερες οικονομίες της Ασίας αποτελεί ένα από τα «αγκάθια» των BRICS, που συνήθως επικαλούνται όσοι αμφισβητούν τη δυνατότητα των χωρών αυτών να συσπειρωθούν και να δημιουργήσουν νέα τάξη πραγμάτων. Ανάμεσα στις χώρες που θα αποτελέσουν νέα μέλη των BRICS από τον Ιανουάριο του 2024 συγκαταλέγεται και το επίσης πετρελαιοπαραγωγό Ιράν, όπως και τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα, η Αίγυπτος, η Αιθιοπία και η Αργεντινή. Σε συνέντευξη που παραχώρησε ο Ανίλ Σουκλάλ, πρέσβης της Νοτίου Αφρικής στις BRICS, τόνισε πως εφεξής η ομάδα θα εφαρμόσει ένα σύστημα 2/3 καθώς θα αποτελείται από πλήρη μέλη και από συνδεδεμένα μέλη-εταίρους. Στο μεταξύ, τα τεκταινόμενα στο Γιοχάνεσμπουργκ δεν πέρασαν απαρατήρητα από τον γενικό γραμματέα των Ηνωμένων Εθνών, Αντόνιο Γκουτέρες, που κάλεσε τους ηγέτες των χωρών BRICS να αποκαταστήσουν την εμπιστοσύνη της παγκόσμιας κοινής γνώμης στην πολυμερή συνεργασία σε διεθνές επίπεδο.

BLOOMBERG

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ – ΔΗΜΟΣΙΑ ΥΠΗΡΕΣΙΑΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΥΠΡΟΥ (Δ.Υ.Α.Κ)

ΕΝΤΥΠΟ ΓΝΩΣΤΟΠΟΙΗΣΗΣ ΚΕΝΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

Οι εργοδότες μπορούν να προωθήσουν ηλεκτρονικά την κενή τους θέση στο www.pescps.dl.mlsi.gov.cy (κατόπιν έγκρισης από την ΔΥΑ)

ΟΝΟΜΑ ΕΡΓΟΔΟΤΗ: Αντρέας Σάββα
ΑΡ. ΜΗΤΡΩΟΥ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ (ΑΜΕ): 1388049
ΑΡ. ΔΕΛΤΙΟΥ ΤΑΥΤ. ΕΡΓΟΔΟΤΗ (Σε περίπτωση που δεν υπάρχει ΑΜΕ): 995269
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: Διαγόρα 4 1097 Λευκωσία
ΤΑΧ. ΤΟΜΕΑΣ: 1097, ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ: 22610100, ΑΡ. ΦΑΞ: -
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ (email): sushitimenicosia@gmail.com
Η ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΘΑ ΓΙΝΕΙ ΑΠΟ: Αντρέας Σάββα
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΕΡΓΟΔΟΤΗ: Manager/Sushi chef

ΛΕΠΤΟΜΕΡΕΙΕΣ ΚΕΝΗΣ ΘΕΣΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

ΤΙΤΛΟΣ ΘΕΣΗΣ: Kitchen Assistant / Host
ΑΡΙΘΜΟΣ ΘΕΣΕΩΝ: 1 (ένα)
ΕΠΙΠΕΔΟ ΜΟΡΦΩΣΗΣ: Bachelor Hospitality
ΗΜΕΡ. ΕΝΑΡΞΗΣ ΕΡΓΟΔΟΤΗΣΗΣ: 01/08/23
ΠΡΟΣΟΝΤΑ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ: Sushi maker, Stock managemen, Polite, personal hygiene, hosting
ΑΚΡΙΒΗ ΚΑΘΗΚΟΝΤΑ/ΕΥΘΥΝΕΣ: Sushi making, stock, cleaning hosting, orders, preparation, scallery
ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΗ ΠΕΙΡΑ (μήνες/χρόνια): -
ΤΥΠΟΣ ΑΔΕΙΑΣ ΟΔΗΓΟΥ: -
ΩΡΑΡΙΟ: 11:00-15:00 & 19:00-23:00
ΥΠΕΡΩΡΙΑ: ΝΑΙ: - ΟΧΙ: ✔
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΠΟΥ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: Διαγόρου 4, 1097, Λευκωσία
ΑΡΙΘΜΟΣ ΩΡΩΝ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 8
ΜΕΡΕΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ: 5
ΜΗΝΙΑΙΟΣ ΜΙΣΘΟΣ (ΜΙΚΤΟΣ) ΑΠΟ: €650 μέχρι €850
ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ:
μέχρι 6 μήνες: - πάνω από 6 μήνες: ✔

ΔΗΛΩΣΤΕ ΑΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΝΑ ΠΡΟΣΛΑΒΕΤΕ ΑΤΟΜΑ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΥΣ ΤΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΩΡΙΝΗΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ: ΝΑΙ: - ΟΧΙ : ✔

ΔΗΛΩΣΤΕ ΑΝ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΑΥΤΗ Η ΘΕΣΗ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΤΟΥ ΤΜΗΜΑΤΟΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ (www.pescps.dl.mlsi.gov.cy): ΝΑΙ : ✔ ΟΧΙ:-

ΑΝ ΝΑΙ ΕΠΙΛΕΞΕΤΕ ΕΝΑ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΠΙΟ ΚΑΤΩ ΤΡΟΠΟΥΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ ΜΑΖΙ ΣΑΣ: ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΤΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ ΜΕ ΤΟΝ/ΤΗΝ ΑΝΤΡΕΑ ΣΑΒΒΑ ΣΤΟΝ ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ:99933688 (ο αρ. τηλεφ. Θα είναι διαθέσιμος στο διαδίκτυο)

ΕΑΝ ΕΧΕΤΕ ΔΗΛΩΣΕΙ ΠΩΣ ΕΠΙΘΥΜΕΙΤΕ ΑΥΤΗ Η ΘΕΣΗ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΔΙΚΤΙΑΚΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ, ΑΥΤΗ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΑ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ (ΔΙΚΤΥΟ EURES)

ΣΤΗΝ ΠΙΟ ΠΑΝΩ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΤΕ ΣΤΑ ΑΓΓΛΙΚΑ:

DETAILS OF VACANCY

TITLE OF VACANCY: Kitchen assistant/host
DESCRIPTION OF VACANCY: Sushi making, preparation, cleaning, kitchen assistant, host
LANGUAGE SKILLS: Greek - English

ADDITIONAL BENEFITS

	YES	NO	SUM DEDUCTED (whenever applicable)
1. 13TH Salary			
2. Bonus			
3. Accommodation provided			
4. Meals included			
5. Travel expenses (to and from Cyprus)			

ΤΡΟΠΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΤΟΥ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ ΜΑΖΙ ΣΑΣ:

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΟ ΣΥΜΒΟΥΛΟ EURES

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑΙ ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΤΗΝ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ sushitimenicosia@gmail.com
Η ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΗ ΣΤΟ ΔΙΚΤΥΟ EURES

ΤΗΛΕΦΩΝΙΚΗ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ ΥΠΟΨΗΦΙΟΥ ΜΕ ΤΟΝ Κον./Κα: ΑΝΤΡΕΑ ΣΑΒΒΑ ΣΤΟΝ ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ 99933688 (Ο ΑΡ. ΤΗΛΕΦΩΝΟΥ ΣΑΣ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΑΘΕΣΙΜΟΣ ΣΤΟ ΔΙΚΤΥΟ EURES)

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 19/06/23

ΥΠΟΓΡΑΦΗ ΕΡΓΟΔΟΤΗ

ΕΡΓΟΔΟΤΕΣ ΑΠΟ ΚΥΠΡΟ: ΣΤΕΙΛΤΕ ΤΟ ΕΝΤΥΠΟ ΣΤΟ ΕΠΑΡΧΙΑΚΟ ΓΡΑΦΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΣΤΗΝ ΟΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΑΝΟΙΚΤΗ ΑΥΤΗ Η ΘΕΣΗ

ΛΕΥΚΩΣΙΑ: ΤΗΛ. 22403000 ΦΑΞ: 22873170
EMAIL: DLONIC@DL.MLSI.GOV.CY
ΛΕΜΕΣΟΣ: ΤΗΛ. 254827320 ΦΑΞ: 25306526
EMAIL: DLOLIM@DL.MLSI.GOV.CY
ΛΑΡΝΑΚΑ: ΤΗΛ. 24805335 ΦΑΞ: 24305118
EMAIL: DLOLCA@DL.MLSI.GOV.CY
ΠΑΦΟΣ: ΤΗΛ. 26821666 ΦΑΞ: 26821670
EMAIL: DLOPAPHOS@DL.MLSI.GOV.CY
ΑΜΜΟΧΩΣΤΟΣ: ΤΗΛ. 23812052 ΦΑΞ: 23730465
EMAIL: DLOPAR@DL.MLSI.GOV.CY

Μεγαλύτερη από την αναμενόμενη αύξηση επιτοκίων στην Τουρκία

Στο 25% το κόστος δανεισμού, στα υψηλότερα επίπεδα σχεδόν δύο δεκαετιών

Υπό τη νέα οικονομική ηγεσία της, η Τουρκία συνεχίζει τη στροφή σε ορθόδοξες πολιτικές με πιο δραστική αλλαγή την περιοριστική νομισματική πολιτική. Η Τράπεζα της Τουρκίας προχώρησε σε μια επιθετική αύξηση των επιτοκίων σαφώς μεγαλύτερη από τις προσδοκίες της αγοράς, φτάνοντας, έτσι, το κόστος του δανεισμού στα υψηλότερα επίπεδα των τελευταίων σχεδόν δύο δεκαετιών. Ενώ οι προσδοκίες της αγοράς μιλούσαν για αύξηση των επιτοκίων από το 17,5% στο 20%, η επιτροπή νομισματικής πολιτικής τα αύξησε χθες στο 25%, σε μια προσπάθεια να ανακόψει τον πληθωρισμό, που βρίσκεται στο 50%.

Η είδηση έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από την αγορά, η οποία αντέδρασε αμέσως οδηγώντας την τουρκική λίρα σε άνοδο 2% έναντι του δολαρίου, καταγράφοντας το μεγαλύτερο άλμα του τουρκικού νομίσματος εδώ και περισσότερο από ένα έτος. Την ίδια στιγμή, ο δείκτης τιμών των μετοχών στο χρηματιστήριο της Κωνσταντινούπολης σημείωνε άνοδο σχεδόν 6%, ενώ τα συμβόλαια ασφάλισης έναντι πτώχευσης του τουρκικού δημοσίου, τα γνωστά CDS, υποχώρησαν κατά 400 μονάδες βάσης. Οπως επισημαίνουν οικονομικοί αναλυτές, το επιτόκιο του 25% παραμένει σαφώς χαμηλότερο από τον πληθωρισμό στην Τουρκία. Το γεγονός, όμως, ότι η κεντρική τράπεζα προέβη στην τρίτη αύξηση του κόστους του δανεισμού από τον Μάιο και την επανεκλογή Ερντογάν καταδεικνύει την πρόθεση της νέας προέδρου της, Χαφιζέ Ερκάν, να προχωρήσει σε πιο ορθόδοξες πολιτικές. Στόχος της είναι να ανακτήσει την εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών που έχουν εγκαταλείψει τη χώρα τα τελευταία χρόνια εξαιτίας κυρίως των ανορθόδοξων πολιτικών του Ταγίπ Ερντογάν.

EPA

Η είδηση της αύξησης των επιτοκίων έγινε δεκτή με ενθουσιασμό από την αγορά, που αντέδρασε αμέσως οδηγώντας την τουρκική λίρα σε άνοδο 2% έναντι του δολαρίου, καταγράφοντας το μεγαλύτερο άλμα του τουρκικού νομίσματος εδώ και περισσότερο από ένα έτος.

Αναλυτές επισημαίνουν ότι το επιτόκιο παραμένει σαφώς χαμηλότερο από τον πληθωρισμό στην Τουρκία, που βρίσκεται στο 50%.

Η Χαφιζέ Ερκάν, οικονομολόγος με θητεία σε τράπεζες της Wall Street, ανέλαβε τα καθήκοντά της τον Ιούνιο και έκτοτε άρχισε να αυξάνει τα επιτόκια που βρίσκονταν σε σκανδαλωδώς χαμηλά επίπεδα, με αποτέλεσμα να καλπάζει ο πληθωρισμός και να υποχωρεί αδιάκοπα το νόμισμα. Πολλοί επενδυτές και παράγοντες της αγοράς επιμένουν πως ακόμη και μετά τις τρεις αυξήσεις των επιτοκίων η στάση της κεντρικής τράπεζας εξακολουθεί να προδίδει δισταγμό. Επισημαίνουν ότι με την προσαρμογή στον πληθωρισμό τα πραγματικά επίπεδα των επιτοκίων βρίσκονται σε αρνητικό έδαφος και είναι από τα χαμηλότερα στον κόσμο. Σχολιάζοντας την κίνηση της Τράπεζας της Τουρκίας, οικονομολόγοι της ING Bank NV χαρακτήρισαν «απαγορευτικό τον ρυθμό με τον οποίο στρέφεται σε περιοριστική νομισματική πολιτική τους τελευταίους μήνες». Τονίζουν μάλιστα ότι η προσέγγιση της Χαφιζέ Ερκάν εγκυμονεί κινδύνους για την αξιοπιστία της κεντρικής τράπεζας, δεδομένου ότι τον περασμένο μήνα η Τράπεζα της Τουρκίας αναβάθμισε δραματικά την πρόβλεψή της για τον πληθωρισμό στη χώρα.

Η ίδια η κ. Ερκάν προέβλεψε πως οι πληθωριστικές πιέσεις δεν θα έχουν φτάσει στην κορύφωσή τους πριν από το β΄ τρίμηνο του επόμενου έτους και όμως φάνηκε απρόθυμη να προχωρήσει σε πιο αποφασιστικές αυξήσεις επιτοκίων. Ενδεικτική είναι η εκτίμηση των Κλέμενς Γκραφ και Μπασάκ Εντιζγκίλ, αναλυτών της Goldman Sachs, ότι «η αλλαγή πολιτικής θα οδηγήσει σε άνοδο των επιτοκίων στις καταθέσεις που είναι σε τουρκικές λίρες, αλλά παραμένει ο κίνδυνος περαιτέρω δολαριοποίησης της οικονομίας».

BLOOMBERG

Η Γερμανία κινδυνεύει να γίνει ξανά ο «μεγάλος ασθενής» της Ευρώπης

Εχουν περάσει σχεδόν 25 χρόνια από την εποχή που η Γερμανία χαρακτηριζόταν ο «μεγάλος ασθενής» της Ευρώπης. Τότε η επανένωση των δύο τμημάτων της, η ανελαστική αγορά εργασίας και η επιβράδυνση των εξαγωγών ανέκοπταν την οικονομία, προκαλώντας διψήφια άνοδο της ανεργίας. Οι μεταρρυθμίσεις της δεκαετίας του 2000 έφεραν τη χρυσή εποχή της χώρας, μετατρέποντάς τη σε εξαγωγική υπερδύναμη. Σήμερα όλα δείχνουν ότι η Γερμανία μένει και πάλι πίσω. Σύμφωνα με τον Αντριου Κένινγκαμ, προϊστάμενο οικονομολόγο της Capital Economics, η οικονομία της θα είναι η χειρότερη σε επιδόσεις, ωθώντας την Ευρωζώνη σε ύφεση το δεύτερο εξάμηνο του τρέχοντος έτους. Τα στοιχεία-σοκ του δείκτη διευθυντών προμηθειών διαψεύδουν τις ελπίδες ότι η γερμανική οικονομία θα στηριχθεί στις υπηρεσίες, τώρα που η βιομηχανία της βρίσκεται σε πτώση. Η έστω και οριακή επιστροφή της στην ανάπτυξη το δεύτερο τρίμηνο, μετά την ύφεση του χειμώνα, κινδυνεύει να αποδειχθεί βραχύβια. Τον Ιούνιο η βιομηχανική παραγωγή επιβραδύνθηκε πιο πολύ από τις προβλέψεις, διότι η αυτοκινητοβιομηχανία αιφνιδίως συρρικνώθηκε.

Από το 2006 έως το 2017 η Γερμανία εμφάνισε ανάπτυξη υψηλότερη των λοιπών μεγάλων ευρωπαϊκών οικονομιών, ακολουθώντας τις ΗΠΑ. Ωστόσο, σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι ρυθμοί ανάπτυξής της θα είναι χαμηλότεροι από εκείνους των ΗΠΑ, της Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ισπανίας την επόμενη πενταετία. Ασφαλώς τα πράγματα δεν είναι τόσο άσχημα όσο το 1999, σπεύδει να ξεκαθαρίσει σε άρθρο του ο Economist. Η ανεργία είναι μόλις 3%, η Γερμανία του σήμερα είναι πιο πλούσια και πιο ανοικτή. Το πρόβλημα είναι ότι όλα αυτά τα χρόνια η Γερμανία στηρίχθηκε σε παλαιούς κλάδους για να καλύψει την έλλειψη επενδύσεων σε νέους. Ο εφησυχασμός, η εμμονή με τη δημοσιονομική πειθαρχία αλλά και η γραφειοκρατία κράτησαν σε χαμηλά επίπεδα τις δημόσιες επενδύσεις, ειδικά σε τομείς όπως η πληροφορική. Σε αυτό προστίθενται οι γεωπολιτικές εντάσεις, οι δυσκολίες στη μείωση των εκπομπών ρύπων και οι συνέπειες της γήρανσης του πληθυσμού. Την ίδια στιγμή, η ενεργειακή μετάβαση αποτελεί μια ιδιαίτερα μεγάλη πρόκληση για τη Γερμανία, η βιομηχανία της οποίας χρησιμοποιεί σχεδόν διπλάσια ενέργεια από τη δεύτερη μεγαλύτερη βιομηχανική δύναμη της Ευρώπης. Το ρωσικό αέριο, τέλος, αποτελεί παρελθόν, η Γερμανία γυρίζει την πλάτη στην πυρηνική ενέργεια και τα δίκτυά της αδυνατούν να υποστηρίξουν τη μετάβαση στις ανανεώσιμες πηγές ενέργειας λόγω της απουσίας επενδύσεων.

Σύμφωνα με το ΔΝΤ, οι ρυθμοί ανάπτυξής της θα είναι χαμηλότεροι από εκείνους των ΗΠΑ, Βρετανίας, Γαλλίας και Ισπανίας την επόμενη πενταετία.

Νέο νόμο για κόκκινα δάνεια ετοιμάζει η Μελόνι

Η ιταλική κυβέρνηση θα έχει μέχρι την εκπνοή του έτους οριστικοποιήσει ένα ευνοϊκό προς τους δανειολήπτες πλαίσιο για τα κόκκινα δάνεια ως μέρος της προσπάθειας της πρωθυπουργού Τζόρτζια Μελόνι να βοηθήσει οικογένειες και επιχειρήσεις που πλήττονται από τα αυξανόμενα επιτόκια. Ειδικότερα, η κυβέρνησή της επιδιώκει να οριστικοποιήσει ένα νέο πλαίσιο, που θα επιτρέπει σε ιδιώτες και σε μικρές επιχειρήσεις να αποπληρώσουν χρέη, που πλέον δύσκολα εξυπηρετούνταν τα προηγούμενα χρόνια για ένα κλάσμα της ονομαστικής τους αξίας, σύμφωνα με το ειδησεογραφικό πρακτορείο Bloomberg. Εντούτοις, το υπό κατάρτιση νομοσχέδιο ενδεχομένως να προκαλέσει έτι μεγαλύτερη αναταραχή στον τραπεζικό τομέα της Ιταλίας, αλλά και στους ξένους επενδυτές μετά την πολύ πρόσφατη και αιφνιδιαστική ανακοίνωση για επιβολή εφάπαξ φόρου υπερκερδών, που προκάλεσε μεγάλες απώλειες στη χρηματιστηριακή αξία των πιστωτικών ιδρυμάτων αρχικά. Οι ανησυχίες των επενδυτών σχετίζονται με την πιθανότητα τα μέτρα να θέσουν σε κίνδυνο την αγορά μη εξυπηρετούμενων δανείων της Ιταλίας. «Στόχος μας είναι να απαλλάξουμε όσο το δυνατόν περισσότερους ανθρώπους και επιχειρήσεις από τα επισφαλή δάνειά τους, καθώς και να τακτοποιήσουμε χρέη του παρελθόντος», όπως είχε διευκρινίσει ο υπουργός Βιομηχανίας Αντόνιο Ούρσο, μιλώντας στο Bloomberg News.

EPA

Το νέο σχέδιο νόμου της κυβέρνησης Μελόνι στην Ιταλία αναμένεται να συζητηθεί τον Σεπτέμβριο.

Οι Ιταλοί δανειολήπτες θα ξεχρεώνουν πληρώνοντας ένα κλάσμα της ονομαστικής αξίας του δανείου.

Η πρόταση είχε αρχικά διατυπωθεί στα τέλη του περασμένου έτους από φίλα προσκείμενους βουλευτές προς την πρωθυπουργό και έλαβε και τη στήριξη του υπουργού. Εν τω μεταξύ, τα μέλη της αντιπολίτευσης της γείτονος χώρας υπέβαλαν ξεχωριστό νομοσχέδιο για το θέμα. Αξίζει να αναφερθεί πως, αν και η ιταλική Βουλή πρόκειται να ξεκινήσει τη συζήτηση των μέτρων τον Σεπτέμβριο, η κυβέρνηση θα μπορούσε να αποφασίσει να επιταχύνει την ψήφιση του νομοσχεδίου. Ακριβώς όπως λίγες ημέρες νωρίτερα ψηφίστηκε ο νόμος για την εφάπαξ φορολόγηση του 40% στα τραπεζικά υπερβολικά κέρδη χάρις στα επιτόκια, έτσι και στη συγκυρία των εκκρεμών δανείων, οι βουλευτές της Μελόνι επιδιώκουν να περιορίσουν την κερδοσκοπία. Οσοι επενδύουν σε μη εξυπηρετούμενα δάνεια, αρκετά συχνά διεθνείς όμιλοι δηλαδή, είχαν αγοράσει αυτά τα χρέη σε δραματικές συνθήκες και τώρα πλέον «κερδοσκοπούν με τη διπλή αδυναμία τόσο των τραπεζών όσο και των δανειοληπτών, εκμεταλλευόμενοι ως καρχαρίες υπέρογκα περιθώρια κερδών, κάτι πραγματικά απαράδεκτο», σύμφωνα με το προσχέδιο του νέου νόμου. Ειδικότερα, οι επενδυτές συνήθως αγοράζουν τα κόκκινα δάνεια σε πακέτα μέσω τιτλοποιήσεων και αρκετά συχνά, εξασφαλίζοντας κρατικές εγγυήσεις, σε ένα κλάσμα της ονομαστικής τους αξίας. Δάνεια χωρίς εξασφαλίσεις, όπως αυτά από πιστωτικές κάρτες, αλλάζουν χέρια για λιγότερο από το 10% της ονομαστικής αξίας τους, ενώ τα ενυπόθηκα δάνεια σε ακίνητα και άλλα χρέη που καλύπτονται από περιουσιακά στοιχεία πωλούνται σε υψηλότερες τιμές.

Τέλος, αναφέρεται ότι η σχεδιαζόμενη νομοθεσία θα δίνει τη δυνατότητα σε δανειολήπτες με οφειλές χαμηλότερες των 25 εκατ. ευρώ, που δεν εξυπηρετούνταν μεταξύ 2015-2021, να τα αγοράσουν ξανά από τους επενδυτικούς οίκους, που τα πήραν από τις τράπεζες προ της 31ης Δεκεμβρίου 2022. Οι οφειλέτες θα πληρώσουν προσαύξηση 20% επί της τιμής αγοράς.

ΑΝΑΛΥΣΗ

Στο ναδίρ η εμπιστοσύνη στην κινεζική οικονομία

Του **ΛΙ ΓΙΟΥΑΝ / THE NEW YORK TIMES**

Οταν η κινεζική κυβέρνηση έθεσε ξαφνικά τέλος στα σκληρά μέτρα για την αντιμετώπιση του κορωνοϊού πέρυσι τον Δεκέμβριο, πολλοί ανέμεναν δυναμική ανάκαμψη χάρις στη συσσωρευμένη ζήτηση. Σήμερα, οκτώ μήνες αργότερα, η Κίνα βρίσκεται, αντ' αυτού, ενώπιον σωρείας κακών ειδήσεων: ρεκόρ ανεργίας στους νέους, βαθιά κάμψη στην αγορά κατοικιών, στάσιμες δαπάνες και αποπληθωρισμός. Αυτό βιώνεται ως σοκ για πολλούς Κινέζους, συνηθισμένους σε μια οικονομία που εξακολουθούσε να αναπτύσσεται. Τώρα παλεύουν με την επιβράδυνση της επιχειρηματικής δραστηριότητας και τη συρρίκνωση της περιουσίας. Συνομίλησα με δώδεκα και πλέον ιδιοκτήτες επιχειρήσεων και καταναλωτές και μπορώ να αναφέρω τα εξής: Η εμπιστοσύνη τους στο μέλλον της οικονομίας και της χώρας βρίσκεται στο ναδίρ. Αν ήλπιζαν πως θα υπάρξει ανάκαμψη, η ελπίδα πλέον αυτή έχει σβήσει. Επίσης, ανησυχούν, μήπως είναι η αρχή για κάτι που δεν τολμούν να φανταστούν και φοβούνται ότι η κυβέρνηση δεν έχει λύσεις. «Το πιο τρομακτικό είναι ότι όλοι γύρω μου δεν έχουν ιδέα τι πρόκειται να κάνουν στη συνέχεια», επισήμανε ο Ρίτσαρντ Λι, ιδιοκτήτης μιας επιχείρησης χονδρικής πώλησης ανταλλακτικών αυτοκινήτων. Το πρώτο εξάμηνο του 2023, τα έσοδα της επιχείρησης του κ. Λι ελαττώθηκαν 15% σε σχέση με το 2022. Μερικοί από τους πελάτες του, όπως τα συνεργεία αυτοκινήτων, έκλεισαν, διότι οι ιδιοκτήτες αυτοκινήτων μείωναν τις δαπάνες. Ο Ρίτσαρντ Λι διατηρούσε τέσσερα καταστήματα, αλλά του απέμειναν τα μισά. Εχοντας ανάγκη από μετρητά, αποφάσισε να πωλήσει διαμέρισμα που είχε αποκτήσει προ τριετίας, αλλά δεν βρήκε την ανταπόκριση που ήθελε, ακόμα κι αφού μείωσε το τίμημα. Γίνεται όλο και πιο δύσκολο για ανθρώπους όπως ο κ. Λι να βασίζονται στην κινεζική κυβέρνηση για να μάθουν τι συμβαίνει στην οικονομία. Δεδομένα που δημοσιεύονταν χρόνια, πλέον δεν διατίθενται. Την προηγούμενη εβδομάδα έπαυσαν οι επίσημες πηγές να δημοσιοποιούν τα στοιχεία της ανεργίας, διότι ειδικά για τις νεαρές ηλικίες έφθασε σε επίπεδα-ρεκόρ 21,3% τον Ιούνιο. Πάντως, τα στοιχεία που γνωστοποίησε τον Ιούλιο ήταν επαρκώς δυσμενή.

Οι τιμές καταναλωτή μειώθηκαν πρώτη φορά σε διάστημα διετίας και πλέον. Οι κινεζικές τράπεζες χορήγησαν νέα δάνεια σε γουάν ύψους 47,5 δισ. δολαρίων, μία πτώση 89% σε σύγκριση με τον Ιούνιο και το ήμισυ του ποσού από το παρελθόν έτος. Οι πωλήσεις κατοικιών με κριτήριο τα τετραγωνικά μέτρα μειώθηκαν 6,5% τους πρώτους επτά μήνες του έτους, αφού συρρικνώθηκαν σχεδόν 25% πέρυσι. Σε μια χώρα, όπου τα τρία πέμπτα των περιουσιακών στοιχείων των νοικοκυριών είναι δεσμευμένα σε ακίνητα, αυτή η πτώση είναι ανησυχητική. Οπως επισημαίνει, ο καθηγητής Οικονομικών του Στάνφορντ, Τσενγκάνγκ Σου, «η Κίνα διολίσθησε σε αποπληθωρισμό, αφού η δρακόντεια πολιτική της για μηδενική ανοχή στον κορωνοϊό κατέστειλε δραστικά την κατανάλωση και την επιχειρηματική δραστηριότητα. Το καλύτερο σενάριο είναι ότι όλοι αναμένουν πως οι τιμές θα συνεχίσουν να μειώνονται και το χειρότερο σενάριο είναι ότι οι άνθρωποι είναι πολύ φοβισμένοι και πολύ ανήσυχοι, οπότε θα ξοδεύουν πιο λίγο και θα αποταμιεύουν πιο πολύ».

Σε αναζήτηση ξένων εργατικών χεριών και η Ανατολική Ευρώπη

Ουγγαρία, Πολωνία και Τσεχία χρειάζονται εκατοντάδες χιλιάδες εργαζομένους

SHUTTERSTOCK

Το ουγγρικό Κοινοβούλιο ψήφισε νομοθεσία που διευκολύνει την είσοδο και εγκατάσταση ξένων εργατών στη χώρα. Προσφάτως ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας, Βίκτορ Ορμπαν, που υπήρξε λάβρος κατά των μεταναστών, δήλωσε ότι η οικονομία της χώρας του θα χρειαστεί 500.000 νέους εργαζομένους μέσα στην επόμενη διετία.

Η αδήριτη οικονομική πραγματικότητα, η ανάγκη για τόνωση της ανάπτυξης και στροφή στην ηλεκτροκίνηση κατίσχυσε πλέον έναντι της αντιμεταναστευτικής ρητορικής στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Οσοι είχαν προβάλει επίμονες αντιρρήσεις στις ποσοστώσεις που πρότεινε η Ε.Ε. για την αποδοχή μεταναστών στις χώρες-μέλη της πάσχουν από ελλείψεις προσωπικού και αναγκάζονται τώρα να επιστρατεύσουν μετανάστες για να στελεχώσουν τις βιομηχανίες τους. Και οι ψηφοφόροι, που για καιρό βομβαρδίστηκαν με ξενοφοβική προπαγάνδα, σήμερα ακούν τις οικονομικές και πολιτικές ελίτ να τους ενημερώνουν πως οι ξένοι εργάτες είναι αναγκαίοι για να μπορέσουν οι οικονομίες τους να φθάσουν και ει δυνατόν να ξεπεράσουν τους εταίρους από τη Δυτική Ευρώπη μέσα στα επόμενα χρόνια.

Με την ανεργία στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης να κυμαίνεται στο 5% ή και σε χαμηλότερα επίπεδα και τουλάχιστον 670.000 θέσεις εργασίας να παραμένουν κενές στην ευρύτερη περιοχή, οι εισαγωγές ξένων εργατικών χεριών είναι μονόδρομος. Ιδιαιτέρως επειδή αντιμετωπίζουν και αυτές πρόβλημα γήρανσης του πληθυσμού τους, ενώ έχουν χάσει

Η Πολωνία υπολογίζει πως στη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας θα πρέπει να εισάγει κάθε χρόνο 200.000 εργαζομένους.

τους Ουκρανούς μετανάστες. Ετσι ο πρωθυπουργός της Ουγγαρίας, Βίκτορ Ορμπαν, που υπήρξε λάβρος κατά των μεταναστών, δήλωσε προσφάτως ενώπιον στελεχών της ουγγρικής βιομηχανίας ότι η οικονομία της χώρας τους θα χρειαστεί 500.000 νέους εργαζομένους μέσα στην επόμενη διετία αν θέλει να προσελκύσει επενδύσεις στις νέες μονάδες της παραγωγής μπαταριών, αξίας περίπου 15 δισ. δολ. Αυτός ο αριθμός μεταναστών αντιστοιχεί στο 10% του υφιστάμενου εργατικού δυναμικού της χώρας. Ετσι το ουγγρικό Κοινοβούλιο ψήφισε νομοθεσία που διευκολύνει την είσοδο και εγκατάσταση ξένων εργατών στη χώρα, νομιμοποιώντας την παραμονή τους για τρία χρόνια.

Στη γειτονική Πολωνία, η υπηρεσία κοινωνικών ασφαλίσεων υπολογίζει πως στη διάρκεια της επόμενης δεκαετίας η οικονομία της θα πρέπει να εισάγει κάθε χρόνο 200.000 ξένους εργαζομένους προκειμένου να αναπληρώσει το τμήμα του εργατικού δυναμικού που θα χάνεται εξαιτίας των συνταξιοδοτήσεων. Αυτός ο αριθμός μεταναστών θα πρέπει να προστεθεί στους 188.000 ξένους που έγιναν δεκτοί στη χώρα μέσα στο 2022 με τη μαζική εισροή Ουκρανών λόγω του πολέμου. Είναι απολύτως αναγκαίοι για να στελεχωθούν οι μονάδες πετρελαίου και πετροχημικών, αξίας 6,3 δισ. δολ.

Η Orlen, ο ουγγρικός κολοσσός πετρελαίου, πετροχημικών και πλαστικών που διατηρεί στενούς δεσμούς με το κυβερνών κόμμα του Νόμου και της Δικαιοσύνης, φιλοξενεί χιλιάδες ξένους εργάτες, καθώς τους χρειάζεται για την ανέγερση νέας μονάδας της. Το παράδοξο είναι πως τον Ιούλιο η αντιπολίτευση, υπό τον πρώην πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου Ντόναλντ Τουσκ, επέκρινε την κυβέρνηση επειδή πέρυσι επέτρεψε να μπουν στη χώρα 130.000 εργάτες από χώρες όπως το Ιράν, η Νιγηρία και το Πακιστάν.

Η Τσεχία εκδίδει άφθονες βίζες για μετανάστες από Φιλιππίνες και Μογγολία. Ο λαϊκιστής δισεκατομμυριούχος Αντρέι Μπάμπις, που υπήρξε πρωθυπουργός μέχρι την αποπομπή του πριν από δύο χρόνια, έχει εγκρίνει την αύξηση των ποσοστώσεων για τη χορήγηση βίζας σε εργάτες από αυτές τις δύο χώρες. Οπως τονίζει ο υπουργός Εργασίας, Μαριάν Γιουρέτσκα, «οι επιχειρήσεις απευθύνουν κυριολεκτικά απελπισμένες εκκλήσεις». Ο ίδιος εκτιμά ότι η Τσεχία θα χρειαστεί περίπου άλλους 300.000 ξένους εργάτες μέχρι το 2030, πέραν των περίπου 900.000 που εργάζονται στη χώρα μέχρι στιγμής. Τονίζει πως «η έλλειψη εργατικού δυναμικού αποτελεί το κύριο εμπόδιο στην ανάπτυξη».

BLOOMBERG

Η Κίνα κινδυνεύει να χάσει τον στόχο της ανάπτυξης

Τα τελευταία χρόνια η Κίνα έπαιζε τον ρόλο της ατμομηχανής για την παγκόσμια οικονομία. Αλλά εδώ και λίγες εβδομάδες, η επιβράδυνση της οικονομίας της προβληματίζει τους ξένους ηγέτες αλλά και τους επενδυτές, που δεν μπορούν πια να ποντάρουν ότι η Κίνα θα γίνει το αντίβαρο στα προβλήματα των άλλων χωρών. Στην πραγματικότητα πρώτη φορά εδώ και δεκαετίες, η δεύτερη μεγαλύτερη οικονομία του πλανήτη είναι το πρόβλημα. Ο χρηματιστηριακός δείκτης του Χονγκ Κονγκ, Hang Seng, εξασθένησε και εισήλθε σε εδάφη υποτονικού ενδιαφέροντος την Παρασκευή, έχοντας χάσει πάνω από το 20% της αξίας του από το προηγούμενο υψηλό του, τον Ιανουάριο. Την περασμένη εβδομάδα το γουάν υποχώρησε στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 16 ετών, αναγκάζοντας την Τράπεζα της Κίνας να προχωρήσει στη μεγαλύτερη παρέμβαση για τη στήριξη του νομίσματος που έχει κάνει ποτέ. Το ζήτημα έγκειται, σύμφωνα με το CNN και το moneyreview.gr, στο ότι μετά την αύξηση της οικονομικής δραστηριότητας χάρις στην άρση των περιοριστικών μέτρων του κορωνοϊού, η ανάπτυξη τώρα επιβραδύνεται. Οι τιμές καταναλωτή μειώνονται, η κρίση στα ακίνητα βαθαίνει και οι εξαγωγές είναι αδύναμες. Η ανεργία ανάμεσα στους νέους έχει γίνει τόσο υψηλή, ώστε η κυβέρνηση σταμάτησε τη δημοσιοποίηση των σχετικών στοιχείων.

REUTERS

Την περασμένη εβδομάδα το γουάν υποχώρησε στα χαμηλότερα επίπεδα των τελευταίων 16 ετών, αναγκάζοντας την Τράπεζα της Κίνας να προχωρήσει στη μεγαλύτερη παρέμβαση για τη στήριξη του νομίσματος που έχει κάνει ποτέ.

Τα πράγματα έγιναν ακόμη χειρότερα όταν μια μεγάλη κατασκευαστική και μια γνωστή επενδυτική εταιρεία υποχρεώθηκαν σε αθέτηση πληρωμών προς τους επενδυτές τους τις τελευταίες εβδομάδες, αναζωπυρώνοντας τους φόβους ότι η συνεχιζόμενη επιδείνωση των συνθηκών στην αγορά κατοικιών απειλεί τη χρηματοοικονομική σταθερότητα. Η απουσία αποφασιστικών μέτρων για την τόνωση της εσωτερικής ζήτησης, αλλά και οι φόβοι για μετάδοση της κρίσης οδηγούν σε μπαράζ από υποβαθμίσεις, καθώς

Πληθαίνουν τα προβλήματα στην οικονομία, στάση πληρωμών κατασκευαστικής εταιρείας αναζωπυρώνει φόβους για κρίση στην αγορά ακινήτων.

πολλοί επενδυτικοί οίκοι αναθεωρούν προς το χειρότερο τις προβλέψεις τους για την ανάπτυξη της κινεζικής οικονομίας ακόμη και κάτω από 5%. Αυτό σημαίνει ότι η Κίνα κινδυνεύει να χάσει τον επίσημο στόχο για ανάπτυξη γύρω στο 5,5%, κάτι που θα εκθέσει τον πρόεδρο Σι Τζινπίνγκ. Πρόκειται για μια πλήρη αλλαγή σκηνικού σε σχέση με το 2008, όταν εν μέσω της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής κρίσης, η Κίνα εφάρμοσε το μεγαλύτερο πακέτο μέτρων στήριξης στον κόσμο. Ως αποτέλεσμα, ήταν και η πρώτη μεγάλη οικονομία που εξήλθε από τη στενωπό. Επίσης, και στα πρώτα στάδια της πανδημίας, η Κίνα ήταν η μόνη μεγάλη ανεπτυγμένη οικονομία που απέφυγε την ύφεση.

Οπως επισημαίνει το CNN, η οικονομία της Κίνας παρουσίαζε προβλήματα από τον Απρίλιο, όταν το μομέντουμ της ανάπτυξης άρχισε να μειώνεται. Αλλά οι ανησυχίες εντάθηκαν αυτόν τον μήνα, μετά τη στάση πληρωμών της Country Garden, που ήταν κάποτε ο μεγαλύτερος σε πωλήσεις κατασκευαστής της χώρας, και της Zhongrong Trust. Οι εξελίξεις στην Country Garden ξύπνησαν μνήμες από το 2021, όταν η χρεοκοπία της Evergrande σηματοδότησε την έναρξη μιας κρίσης στην κτηματομεσιτική αγορά. Τέλος, και παρότι το Πεκίνο εφαρμόζει μέτρα με στόχο τη στήριξη της αγοράς ακινήτων, υπάρχουν ακόμη ανησυχίες ότι οι ζημίες από αυτήν θα μετεξελιχθούν σε ευρύτερη κρίση στον χρηματοοικονομικό μηχανισμό.

Δύο ευρώ για ένα άδειο πιάτο και 60 ευρώ για δύο καφέδες

Μπορεί να έχουμε συνηθίσει να ακούμε ιστορίες για τα υπέρογκα ποσά που πληρώνουν οι τουρίστες στη Μύκονο και στην Πάρο, από ό,τι φαίνεται όμως την ίδια τακτική ακολουθούν και στην Ιταλία. Στη γειτονική χώρα έχουν ξεσπάσει αρκετά σκάνδαλα με αποκαλύψεις, όπως για παράδειγμα για το ζευγάρι που χρεώθηκε 2 ευρώ για να του κόψουν το σάντουιτς στη μέση, στις όχθες της λίμνης Κόμο, ή για τη νεαρή μητέρα στη παραθαλάσσια πόλη Οστια, που έπρεπε να πληρώσει 2 ευρώ για να της ζεστάνουν το μπιμπερό του μωρού της στον φούρνο μικροκυμάτων, όπως αναφέρει το CNN και το moneyreview.gr. Ενα ζευγάρι τουριστών χρεώθηκε 60 ευρώ για δύο καφέδες και δύο μικρά μπουκάλια νερό στο ξενοδοχείο Cervo στη Σαρδηνία, αν και ο ιδιοκτήτης είπε στο CNN ότι οι τιμές ήταν ξεκάθαρα γραμμένες στον κατάλογο και η χρέωση αφορά κυρίως τη θέα με τα ακριβά γιοτ στο κοντινό λιμάνι. Οι τουρίστες κλήθηκαν επίσης να πληρώσουν 2 ευρώ για ένα επιπλέον –άδειο!– πιάτο κοντά στο Πορτοφίνο στη βόρεια Ιταλία και 10 λεπτά για ένα πασπάλισμα κακάο σε έναν καπουτσίνο, σε καφέ μπαρ στη λίμνη Κόμο. Η αιτιολόγηση για τη χρέωση ήταν ότι οι ιταλικές καφετέριες σπάνια χρησιμοποιούν κακάο στον καπουτσίνο. Και δεν είναι μόνο οι εστιάτορες που εκτινάσσουν τις τιμές. Οι υψηλές τιμές καυσίμων και ενέργειας έχουν μετατρέψει το καλοκαίρι στην Ιταλία σε ένα πολύ «ακριβό σπορ». Χαρακτηριστικό είναι το γεγονός ότι η ομάδα προστασίας των καταναλωτών Consumerism No Profit καταγράφει εκρηκτική αύξηση 130% στις τιμές σε τουριστικές περιοχές της χώρας αυτό το καλοκαίρι.

Οι πιο εξωφρενικές χρεώσεις εντοπίζονται συνήθως στα

EPA

Παρά το άλμα τιμών, το υπουργείο Τουρισμού της Ιταλίας προβλέπει ότι οι επισκέπτες στη χώρα φέτος το καλοκαίρι θα αγγίξουν τα 68 εκατομμύρια, περισσότεροι κατά τρία εκατομμύρια σε σύγκριση με τις αφίξεις προ πανδημίας.

Εκτίναξη τιμών αλλά και εξωφρενικές χρεώσεις σε τουρίστες στην Ιταλία.

παραθαλάσσια μαγαζιά, που νοικιάζουν ξαπλώστρες και ομπρέλες. Στην Απουλία ένα σετ κοστίζει κατά μέσον όρο 50 ευρώ τις καθημερινές, όμως η τιμή του διπλασιάζεται τα Σαββατοκύριακα. Και εάν πάει κανείς πιο βόρεια, θα δει ότι οι τιμές για την πρώτη σειρά είναι τριπλάσιες, ξεκινώντας από τα 150 ευρώ τις καθημερινές, ειδικά σε ακριβές περιοχές όπως το Πορτοφίνο. Οι τιμές έχουν γίνει τόσο ανεξέλεγκτες –περίπου 240% υψηλότερες από άλλους προορισμούς της Μεσογείου–, ώστε πολλοί Ιταλοί εγκαταλείπουν τα συνηθισμένα τοπικά θέρετρα, επιλέγοντας παραθαλάσσιες χώρες όπως η Αλβανία και το Μαυροβούνιο, που δεν προσφέρουν την ιταλική γοητεία ή κουζίνα, αλλά είναι προσιτές. «Οι πολύ μεγάλες αυξήσεις τιμών σε μεταφορές, διαμονή και πακέτα διακοπών έχουν αλλάξει ριζικά τις συνήθειες των Ιταλών», δήλωσε ο Φούριο Τρούτζι, μέλος της ομάδας παρακολούθησης καταναλωτικών συνηθειών, Assoutenti. Σύμφωνα με τον ίδιο, οι τιμές δεν θα εμποδίσουν τους Ιταλούς να κάνουν διακοπές, αλλά θα επηρεάσουν τη διάρκεια διαμονής τους.

Παρ' όλα αυτά, οι ξένοι τουρίστες έχουν υπερκαλύψει τη μείωση, με το υπουργείο Τουρισμού της Ιταλίας να προβλέπει οι επισκέπτες στη χώρα φέτος το καλοκαίρι θα αγγίξουν τα 68 εκατομμύρια, ήτοι αύξηση μεγαλύτερη των τριών εκατομμυρίων συγκριτικά με την προσέλευση προ πανδημίας. Τέλος, αναφέρεται ότι οι τουρίστες είναι ευκολότερος στόχος από τους ντόπιους στην εκτίναξη των τιμών και τις αδικαιολόγητες χρεώσεις.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
Real Estate
ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2023

«Πυρετός» αγοραπωλησιών ακινήτων με ώθηση από ξένους επενδυτές

Ξεπερνούν τις 110.000 από τις αρχές του έτους – Μαγνήτης η «χρυσή βίζα»

Του **ΠΡΟΚΟΠΗ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ**

Σημαντική αύξηση σημειώνουν οι αγοραπωλησίες ακινήτων, όπως προκύπτει από τα στοιχεία της Ανεξάρτητης Αρχής Δημοσίων Εσόδων, κάτι που σύμφωνα με εκτιμήσεις οφείλεται στο μεγάλο ενδιαφέρον που καταγράφεται από ξένους επενδυτές. Μόνο οι αγοραπωλησίες ακινήτων έχουν φθάσει τις 112.000 μέχρι τις 10 Αυγούστου, όταν συνολικά το 2022 πραγματοποιήθηκαν 139.000 συμβόλαια, περίπου 105.000 το 2021 και 75.000 το 2020.

Οπως αναφέρουν συμβολαιογράφοι, το νούμερο αυτό του 2022 που αποτελεί και ρεκόρ των τελευταίων 10 ετών θα καταρριφθεί φέτος, καθώς σε καθημερινή βάση γίνονται περίπου 1.000 μεταβιβάσεις ακινήτων. Σημειώνεται ότι τα ανωτέρω στοιχεία αφορούν μεταβιβάσεις που έχουν πραγματοποιηθεί μέσω του ηλεκτρονικού συστήματος MyProperty, κάτι που σημαίνει ότι δεν έχουν συμπεριληφθεί οι μεταβιβάσεις ακινήτων εκτός σχεδίου πόλεως και αγροτεμαχίων.

Ενδιαφέρον επίσης έχει το ύψος των εσόδων του Δημοσίου, τα οποία από τις αγοραπωλησίες ανέρχονται στα 301 εκατ. ευρώ, ποσό σημαντικά μεγαλύτερο σε σύγκριση με ολόκληρο το 2022. Ο λόγος της μεγάλης αύξησης των εσόδων έγκειται στο γεγονός ότι οι πράξεις γίνονται σε ποσά υψηλότερα σε σύγκριση με το περυσινό έτος εξαιτίας της μεγάλης ζήτησης που καταγράφεται.

Οπως προαναφέρθηκε, οι ξένες επενδύσεις οδηγούν την κτηματαγορά στην Ελλάδα. Οι αγοραπωλησίες ακινήτων ξεπερνούν το ένα δισ. ευρώ στο πρώτο εξάμηνο του έτους, από επενδυτές τρίτων χωρών που ενδιαφέρονται να αποκτήσουν άδεια παραμονής μέσω του προγράμματος «χρυσή βίζα». Πρόκειται για σχεδόν τριπλάσιο ποσό σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα, όταν είχαν επενδυθεί 361 εκατ. ευρώ. Αυτή η αύξηση της τάξεως του 170% προκύπτει με βάση τα αιτήματα που έχουν υποβληθεί στο υπουργείο Μετανάστευσης και Ασύλου για τη χορήγηση αρχικών αδειών μόνιμου επενδυτή.

Σημειώνεται ότι το όριο για τη «χρυσή βίζα» από τις 250.000 ευρώ έχει αυξηθεί πλέον σε 500.000 ευρώ στις δημοφιλέστερες περιοχές επένδυσης για τους ξένους, δηλαδή στον κεντρικό, βόρειο και νότιο τομέα της Αττικής, τη Μύκονο, τη Σαντορίνη και τον Δήμο Θεσσαλονίκης. Επίσης, σε αντίθεση με ό,τι ίσχυε μέχρι πρότινος στις παραπάνω περιοχές, δεν θα μπορεί κανείς να αποκτά π.χ. δύο ή και τρία ακίνητα χαμηλότερης αξίας προκειμένου να καλύπτει το ελάχιστο όριο των 500.000 ευρώ.

Με βάση τα στοιχεία της ΑΑΔΕ στην πρώτη γραμμή βρίσκονται οι αγοραπωλησίες ακινήτων, ενώ σε ανοδική τροχιά κινούνται οι γονικές παροχές και δωρεές λόγω του υψηλού αφορολόγητου ορίου των 800.000 ευρώ.

Από την αρχή του χρόνου έχουν υποβληθεί στην πλατφόρμα myProperty της ΑΑΔΕ περισσότερες από 112.000 δηλώσεις φόρου μεταβίβασης που αφορούν αγοραπωλησίες ακινήτων, 50.000 δηλώσεις φόρου γονικής παροχής, 29.000 δηλώσεις δωρεών και 48.500 ηλεκτρονικές δηλώσεις φόρου κληρονομιάς.

Σύμφωνα με τα στοιχεία του Μητρώου Αξιών Μεταβιβάσεων Ακινήτων, η ψαλίδα μεταξύ αντικειμενικών αξιών και εμπορικών τιμών έχει ανοίξει αρκετά, σχεδόν δύο χρόνια μετά την εφαρμογή των νέων τιμών ζώνης στις μεταβιβάσεις ακινήτων. Οι μεγαλύτερες διαφορές εντοπίζονται κυρίως στις ακριβές περιοχές του κέντρου της Αθήνας, των νοτίων και βορείων προαστίων του λεκανοπεδίου. Παράλληλα, καταγράφεται κλείσιμο της ψαλίδας στις πωλήσεις νέων και παλαιών ακινήτων.

Από την αρχή του έτους στον Δήμο Αθηναίων έχουν πραγματοποιηθεί περισσότερες από 2.800 αγοραπωλησίες, με τις τιμές που αναγράφονται στα συμβόλαια να ξεπερνούν κατά πολύ τις αντικειμενικές αξίες. Για παράδειγμα, διαμέρισμα 83 τ.μ. του 5ου ορόφου στο Κολωνάκι, το οποίο κατασκευάστηκε το 1950, αγοράστηκε στην τιμή των 800.000 ευρώ ή 9.639 ευρώ το τετραγωνικό μέτρο όταν η αντικειμενική αξία στη συγκεκριμένη περιοχή ανέρχεται σε 4.250 ευρώ. Δηλαδή, το συγκεκριμένο ακίνητο πουλήθηκε σε τιμή υπερδιπλάσια της αντικειμενικής αξίας.

Τα έσοδα του Δημοσίου φτάνουν τα 301 εκατ. ευρώ, ποσό σημαντικά μεγαλύτερο σε σύγκριση με ολόκληρο το 2022.

Σε ανοδική τροχιά η κτηματαγορά

ΑΠΟ ΑΡΧΕΣ ΕΤΟΥΣ ΕΩΣ 10 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ

ΔΩΡΕΕΣ
ΔΗΛΩΣΕΙΣ 29.000
ΦΟΡΟΣ €10,5 εκατ.

ΓΟΝΙΚΕΣ ΠΑΡΟΧΕΣ
ΔΗΛΩΣΕΙΣ 50.000
ΦΟΡΟΣ €9 εκατ.

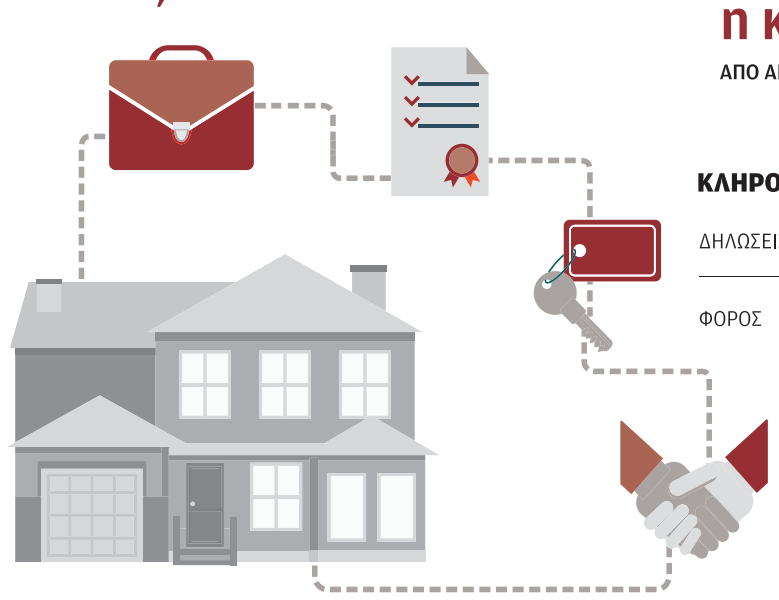

ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΕΣ
ΔΗΛΩΣΕΙΣ 48.500
ΦΟΡΟΣ €39,1 εκατ.

ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΙΣ
ΔΗΛΩΣΕΙΣ 112.000
ΦΟΡΟΣ €301 εκατ.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ

Αλμα κερδών παρά τους περιορισμούς για Airbnb

Δεκαπέντε χρόνια μετά την ίδρυση της πλατφόρμας Airbnb και την παγκόσμια έκρηξη που πυροδότησε στις βραχυπρόθεσμες ενοικιάσεις κατοικιών, η ρύθμιση αυτού του τομέα στέγασης παραμένει πρόκληση για τις τοπικές αρχές και τις κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο. Καθώς οι τουρίστες επιστρέφουν και τα κέρδη της Airbnb προβλέπονται πάνω από τις εκτιμήσεις της αγοράς για το τρίτο τρίμηνο του 2023 (μεταξύ 3,3 και 3,4 δισ. δολαρίων, σύμφωνα με στοιχεία της Refinitiv), οι οικοδεσπότες της Airbnb από την Κοπεγχάγη μέχρι την Καταλωνία προσπαθούν να αποφύγουν τους κανονισμούς, με τις Αρχές να πειραματίζονται την ίδια ώρα με μια πληθώρα μέτρων.

Το Ντάλας λόγου χάριν έχει μπλοκάρει τις παραθεριστικές ιδιοκτησίες σε κατοικημένες γειτονιές, η Βαρκελώνη απαγόρευσε όλες τις βραχυπρόθεσμες ενοικιάσεις σε ιδιωτικές κατοικίες, ενώ το Σαν Φρανσίσκο και το Σιάτλ περιορίζουν τον αριθμό των ακινήτων που μπορεί να καταχωρίσει ένας οικοδεσπότης. Αλλοι μειώνουν τον αριθμό των διανυκτερεύσεων που μπορεί να νοικιαστεί ένα ακίνητο εντός του έτους (90 στο Λονδίνο, 120 στο Παρίσι) ή ορίζουν ελάχιστο αριθμό διανυκτερεύσεων που πρέπει να νοικιαστεί ένα κατάλυμα (οι επισκέπτες της Χονολουλού πρέπει να κάνουν κράτηση για τουλάχιστον 90 ημέρες). Ολα αυτά τα κανονιστικά πλαίσια έχουν τη ρίζα τους στον ίδιο θεμελιώδη φόβο: αν αφεθούν ανεξέλεγκτες πλατφόρμες όπως οι Airbnb, TripAdvisor, VRBO και Flipkey, θα αυξηθούν τα ενοίκια, οι ντόπιοι θα εκτοπιστούν και θα προκληθεί χάος σε δημοφιλείς συνοικίες. Το Ινστιτούτο Οικονομικής Πολιτικής το 2019 κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αυτές οι ανησυχίες είναι πραγματικές και τα χρήματα που αποφέρουν οι εν λόγω υπηρεσίες αντισταθμίζονται από τη συρρίκνωση της αγοράς μακροπρόθεσμων ενοικίων και τη μείωση των φορολογικών εσόδων των ξενοδοχείων.

«Εχουμε συνεργαστεί με περισσότερες από 1.000 κυβερνήσεις σε όλο τον κόσμο για σαφείς και δίκαιους κανόνες στις βραχυχρόνιες ενοικιάσεις», επιμένει ο Τέο Γεντίνσκι, παγκόσμιος διευθυντής πολιτικής της Airbnb. Η εταιρεία αναφέρει την κυκλοφορία του εργαλείου δεδομένων City Portal το 2020 ως απόδειξη της δέσμευσής της για συνεργασία. Ο πίνακας ελέγχου δίνει στις τοπικές κυβερνήσεις πρόσβαση σε πληροφορίες για επισκέπτες και οικοδεσπότες, παρακολουθεί τις επιπτώσεις των ενοικίων στην τοπική αγορά κατοικίας και βοηθά τους δήμους να δημιουργήσουν κανονισμούς. Μπορεί επίσης να παρέχει κατά προσέγγιση τοποθεσίες για καταχωρίσεις που παραβιάζουν κανόνες. Μέχρι στιγμής, περισσότερες από 350 πόλεις και τουριστικά γραφεία έχουν εγγραφεί, ενώ περίπου το 80% των 200 κορυφαίων αγορών της παγκοσμίως υπόκειται σε κανονισμούς, τονίζει η Airbnb. Ακόμη και οι ιδιοκτήτες που ακολουθούν τους κανόνες, όμως, έχουν την ευελιξία να κρατούν τα ακίνητά τους μακριά από την αγορά μακροχρόνιων μισθώσεων, συνδυάζοντας βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες διαμονές. Εταιρείες φιλοξενίας, όπως η Houst, προσφέρουν στους οικοδεσπότες συμβουλές για το πώς να χρησιμοποιούν τις περιόδους με υψηλή τουριστική κίνηση για βραχυχρόνιες μισθώσεις με υψηλότερες απολαβές και στη συνέχεια να ενοικιάζουν το ακίνητό τους για τους υπόλοιπους μήνες. Ανάλογοι ελιγμοί μπορεί να μην παραβιάζουν τον νόμο, αλλά εξακολουθούν να συμπιέζουν την προσφορά κατοικιών.

Η Βαρκελώνη απαγόρευσε όλες τις βραχυπρόθεσμες ενοικιάσεις σε ιδιωτικές κατοικίες, ενώ το Σαν Φρανσίσκο και το Σιάτλ περιορίζουν τον αριθμό των ακινήτων που μπορεί να καταχωρίσει ένας οικοδεσπότης.

ΑΡΘΡΟ / *Του* **ΑΝΔΡΕΑ Α. ΑΝΔΡΕΟΥ**

Σύγκριση Διαμερισμάτων 2022 & 2023

Την προηγούμενη βδομάδα είδαμε κάποια στατιστικά δεδομένα μετά από ανάλυση πωλήσεων/μεταβιβάσεων διαμερισμάτων ανά επαρχία που έγιναν από την αρχή του τρέχοντος έτους μέχρι τα μέσα Αυγούστου. Σήμερα θα παρουσιάσουμε πιο εκτεταμένη ανάλυση που καλύπτει ολόκληρο το 2022, συγκρίνοντάς το με την μέχρι τώρα πορεία του 2023. Η ανάλυση εστιάζει αφενός και πάλι στα διαμερίσματα και αφετέρου στις Επαρχίες Αμμοχώστου, Λάρνακας και Πάφου, αφήνοντας για επόμενη ανάλυση τις Επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού. Επαναλαμβάνω και σήμερα πως οι αναλύσεις αυτές βασίζονται σε πωλήσεις που καταγράφηκαν μέσω μεταβιβάσεων στο Τμήμα Κτηματολογίου και Χωρομετρίας και πως δεν περιλαμβάνονται καταθέσεις πωλητηρίων εγγράφων επειδή τα στοιχεία που καταγράφονται στις καταθέσεις αυτές δεν είναι πάντα ολοκληρωμένα ή χρήζουν επιβεβαίωσης.

Οι επαρχίες Αμμοχώστου, Λάρνακας και Πάφου έχουν ένα διαχρονικό ενδιαφέρον επενδύσεων σε ακίνητη ιδιοκτησία, παρόλο που το αποτύπωμα των επενδυτών είναι σε κάποιο βαθμό διαφορετικό μεταξύ τους. Ένα κοινό τους όμως χαρακτηριστικό είναι πως η πλειοψηφία των αγοραστών είναι ξένοι (σε ποσοστά που κυμαίνονται από 55% μέχρι 65%), με τους υπόλοιπους να συμπληρώνονται από ντόπιους. Οι Κύπριοι αγοραστές επιδεικνύουν σίγουρα κάποιες προτιμήσεις. Για παράδειγμα οι Λευκωσιάτες προτιμούν Αμμόχωστο, Λάρνακα, Πάφο και Λεμεσό με αυτή τη σειρά –παρόλο που η Λεμεσός έχει μπει περισσότερο στο ραντάρ τους την τελευταία τριετία. Από την άλλη, οι Λεμεσιανοί με καταγωγή από Αμμόχωστο έχουν μια ιδιαίτερη αδυναμία στην ιδιαίτερη τους πατρίδα –πράγμα που δεν συμβαίνει με τους υπόλοιπους Λεμεσιανούς. Εντός του 2022 στην επαρχία Αμμοχώστου πουλήθηκαν πέραν των 240 διαμερισμάτων. Η μέση τιμή πώλησης ήταν στις €92.500, ενώ η μέση τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο ήταν τα €1.317/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε ήταν €200.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €3.008/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €27.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €737/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν στις €91.000. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 66 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 5 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 14 τ.μ. Η μέχρι τώρα εικόνα του 2023 δίνει για την Αμμόχωστο 114 διαμερίσματα (που είναι λίγο πίσω από τον προσδοκώμενο αριθμό), με μέση απόλυτη τιμή πώλησης όμως τις €99.100 και μέση ανά τετραγωνικό τιμή τα €1.380/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε ήταν επίσης €200.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €2.703/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €37.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή καταγράφηκε στα €735/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν αυξημένη σε σχέση με το 2022 στις €95.000. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 67 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 6 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 15 τ.μ. –άρα καμιά ουσιαστική διαφοροποίηση εκεί. Εντός του 2022 στην επαρχία Λάρνακας πουλήθηκαν πέραν των 720 διαμερισμάτων. Η μέση τιμή πώλησης ήταν στις €104.650, ενώ η μέση τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο ήταν τα €1.352/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε ήταν το €1.000.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €4.673/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €27.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €504/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν στις €100.000. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 71 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 11 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 10 τ.μ. Η μέχρι τώρα εικόνα του 2023 δίνει για τη Λάρνακα 323 διαμερίσματα (που είναι λίγο πίσω από τον προσδοκώμενο αριθμό), με μέση απόλυτη τιμή πώλησης τις €108.500 και μέση ανά τετραγωνικό τιμή τα €1.365/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε μέχρι τώρα ήταν €400.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €4.435/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €35.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή καταγράφηκε στα €667/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν αυξημένη κατά 10% σε σχέση με το 2022 στις €110.000. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 73 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 12 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 10 τ.μ. – άρα καμιά ουσιαστική διαφοροποίηση στα εμβαδά και στη Λάρνακα. Εντός του 2022 στην επαρχία Πάφου πουλήθηκαν πέραν των 1.045 διαμερισμάτων. Η μέση τιμή πώλησης ήταν στις €112.860, ενώ η μέση τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο ήταν τα €1.463/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε ήταν το €510.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €3.364/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €30.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €533/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν στις €108.950. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 71 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 9 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 7 τ.μ. Η μέχρι τώρα εικόνα του 2023 δίνει για την Πάφο 339 διαμερίσματα (που είναι περίπου στα μισά από τον προσδοκώμενο αριθμό), με μέση απόλυτη τιμή πώλησης τις €119.700 και μέση ανά τετραγωνικό τιμή τα €1.610/τ.μ. Η μέγιστη απόλυτη τιμή διαμερίσματος που καταγράφηκε μέχρι τώρα ήταν €315.000, ενώ η μέγιστη ανά τετραγωνικό τιμή ήταν τα €3.730/τ.μ. Το πιο φθηνό διαμέρισμα πουλήθηκε έναντι €40.000 και η χαμηλότερη ανά τετραγωνικό τιμή καταγράφηκε στα €766/τ.μ. Η διάμεση τιμή ήταν αυξημένη κατά 10% σε σχέση με το 2022 στις €120.000. Το μέσο εμβαδόν διαμερίσματος ήταν στα 70 τ.μ., η μέση καλυμμένη βεράντα στα 8 τ.μ. και η μέση ακάλυπτη βεράντα στα 8 τ.μ. –άρα καμιά ουσιαστική διαφοροποίηση στα εμβαδά, όπως συνέβη και στις άλλες δύο επαρχίες που εξετάζουμε σήμερα. Θα είναι ενδιαφέρον να δούμε τι επιφυλάσσουν οι επόμενοι μήνες του έτους για τις τρεις αυτές επαρχίες και αν θα έχουν τέτοια απόδοση που θα αυξήσουν ή θα μειώσουν τους μέσους όρους των πρώτων οκτώ σχεδόν μηνών.

Καλό είναι να πούμε πως εξαιρουμένων των άκρων (μέγιστες και χαμηλότερες τιμές) ο μέσος όρος ανά τετραγωνικό μέτρο δεν δείχνει ιδιαίτερες διαφοροποιήσεις για Αμμόχωστο και Λάρνακα, όπου για την Αμμόχωστο σημειώθηκε αύξηση 4,8% και για τη Λάρνακα 1%. Η Πάφος σημείωσε αύξηση 10%, πράγμα που την καθιστά την καλύτερη αποδοτικά επαρχία μεταξύ των τριών στην κατηγορία των διαμερισμάτων.

Εντός του 2022 στην επαρχία Λάρνακας πουλήθηκαν πέραν των 720 διαμερισμάτων. Η μέση τιμή πώλησης ήταν στις €104.650, ενώ η μέση τιμή ανά τετραγωνικό μέτρο ήταν τα €1.352/τ.μ.

Ο κ. Ανδρέας Α. Ανδρέου, MRICS, είναι CEO της APS Andreou Property Strategy - Chartered Surveyors.

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
ΤΈΧΝΕΣ & γράμματα
ΚΥΡΙΑΚΗ 27 ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ 2023

«Νομίζω ότι ο Τριφό είχε πει ότι πηγαίνουμε σινεμά όχι μόνο για να ξεφύγουμε από τη ζωή, αλλά και για να μάθουμε για τη ζωή. Πιστεύω ότι το "Οπενχάιμερ" είναι μια ταινία που σε κάνει να σκέφτεσαι», αναφέρει ο του φιλμ, Κίλιαν Μέρφι.

Ο Οπενχάιμερ άλλαξε τον κόσμο

Ο Κίλιαν Μέρφι, που ενσαρκώνει τον «πατέρα» της ατομικής βόμβας στην ομώνυμη ταινία, μιλάει για τη συνεργασία του με τον Κρίστοφερ Νόλαν

Του **ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΧΑΡΜΠΗ**

Οσοι παρακολουθούν σταθερά το κινηματογραφικό έργο του Κρίστοφερ Νόλαν, μάλλον είχαν ήδη απορήσει πώς και ο σπουδαίος Βρετανός σκηνοθέτης δεν είχε μέχρι τώρα δώσει τον ρόλο του πρωταγωνιστή στον Κίλιαν Μέρφι. Παρανοϊκό «Σκιάχτρο» στην τριλογία του «Μπάτμαν», σημαντικός αλλά δεύτερος χαρακτήρας στο «Inception», απλός στρατιώτης στη «Δουνκέρκη», ο Ιρλανδός ηθοποιός είναι σίγουρα από τους αγαπημένους του Νόλαν· όπως φαίνεται φύλαγε για εκείνον την πιο δύσκολη αποστολή: να υποδυθεί τον «πατέρα» της ατομικής βόμβας, Τζ. Ρόμπερτ Οπενχάιμερ, στο ομώνυμο φιλμ που κυκλοφορεί εδώ και λίγες ημέρες και στις ελληνικές αίθουσες. Δεν είναι, βέβαια, μόνος του, αφού όπως συνήθως συμβαίνει στις ταινίες του Νόλαν, πλαισιώνεται από ένα εντυπωσιακό καστ, όπου ξεχωρίζουν οι Ματ Ντέιμον, Ρόμπερτ Ντ. Τζούνιορ, Εμιλι Μπλαντ, Φλόρενς Πιου κ.ά.

«Είναι ένα όνειρο, πραγματικά. Ποτέ δεν φαντάστηκα ότι θα συνεργαζόμουν με όλους αυτούς τους ηθοποιούς σε μία ταινία. Είναι ένα σύνολο καλλιτεχνών που αποδεικνύει ότι όλοι θέλουν να συνεργαστούν με τον Κρις. Αυτοί οι ηθοποιοί συγκεντρώθηκαν γιατί αγαπούν τις ταινίες του και το γράψιμό του. Είναι ένας απίθανος σκηνοθέτης. Οπότε, ναι, κάθε μέρα ήταν ένα δώρο για εμένα. Επίσης, όταν ξυπνάς γνωρίζοντας ότι θα κάνεις μια σκηνή με τον Ματ Ντέιμον, τον Κένεθ Μπράνα, την Εμιλι Μπλαντ ή τον Γκάρι Ολντμαν, είναι κάτι το συγκλονιστικό. Οπότε ανεβάζεις την ένταση της δικής σου ερμηνείας λιγάκι», λέει ο ίδιος ο Μέρφι.

Τίθενται μεγάλα ερωτήματα στο κοινό και δεν δίνονται απαντήσεις, κάτι που συμβαίνει στις άρτιες ταινίες. Αλλά είναι επίσης και ένα θρίλερ και μια ιστορία αγάπης. Διαθέτει, κατά τη γνώμη μου, και στοιχεία τρόμου.

Εδώ, βέβαια, η δική του ερμηνεία –και των υπολοίπων– ήταν απολύτως απαραίτητο να σταθεί σε κορυφαίο επίπεδο, προκειμένου να στηρίξει ένα δημιουργικό όραμα όχι ακριβώς εύπεπτο για τον μέσο θεατή. Η καθαρή δράση, που καταλαμβάνει σημαντικό μέρος άλλων του έργων, δίνοντας από μόνη της ρυθμό, εδώ σε μεγάλο βαθμό απουσιάζει. Αντικαθίσταται ωστόσο από μια πελώρια ένταση, η οποία σε συνδυασμό με το ιστορικό ενδιαφέρον του πράγματος είναι ικανή να καρφώσει τον θεατή στη θέση του επί ένα τρίωρο. Και ο πρωταγωνιστής, πάντως, μοιάζει να έχει την ίδια εμπιστοσύνη στον κινηματογραφιστή Νόλαν, με την οποία τον περιβάλλει και το κοινό. «Εχει αποκτήσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση σε σχέση με το είδος των ιστοριών που θέλει να αφηγηθεί. Εχει αποκτήσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση στο να δημιουργεί μέσα στο σύστημα των στούντιο ταινίες που προκαλούν το κοινό. Πάντα μου άρεσε που δεν πατρονάρει το κοινό, αλλά προϋποθέτει ότι οι θεατές είναι αρκετά έξυπνοι ώστε να παρακολουθήσουν τη σκέψη του. Δεν είναι αυταρχικός ή διδακτικός στις ταινίες του. Σε προκαλεί να κάνεις το κάτι παραπάνω, αλλά η ανταμοιβή είναι σπουδαία. Εχω μάθει πολλά από εκείνον. Η συνεργασία με τον Κρις έχει αλλάξει τη δημιουργική και επαγγελματική μου ζωή και ελπίζω να συνεχίσω έτσι».

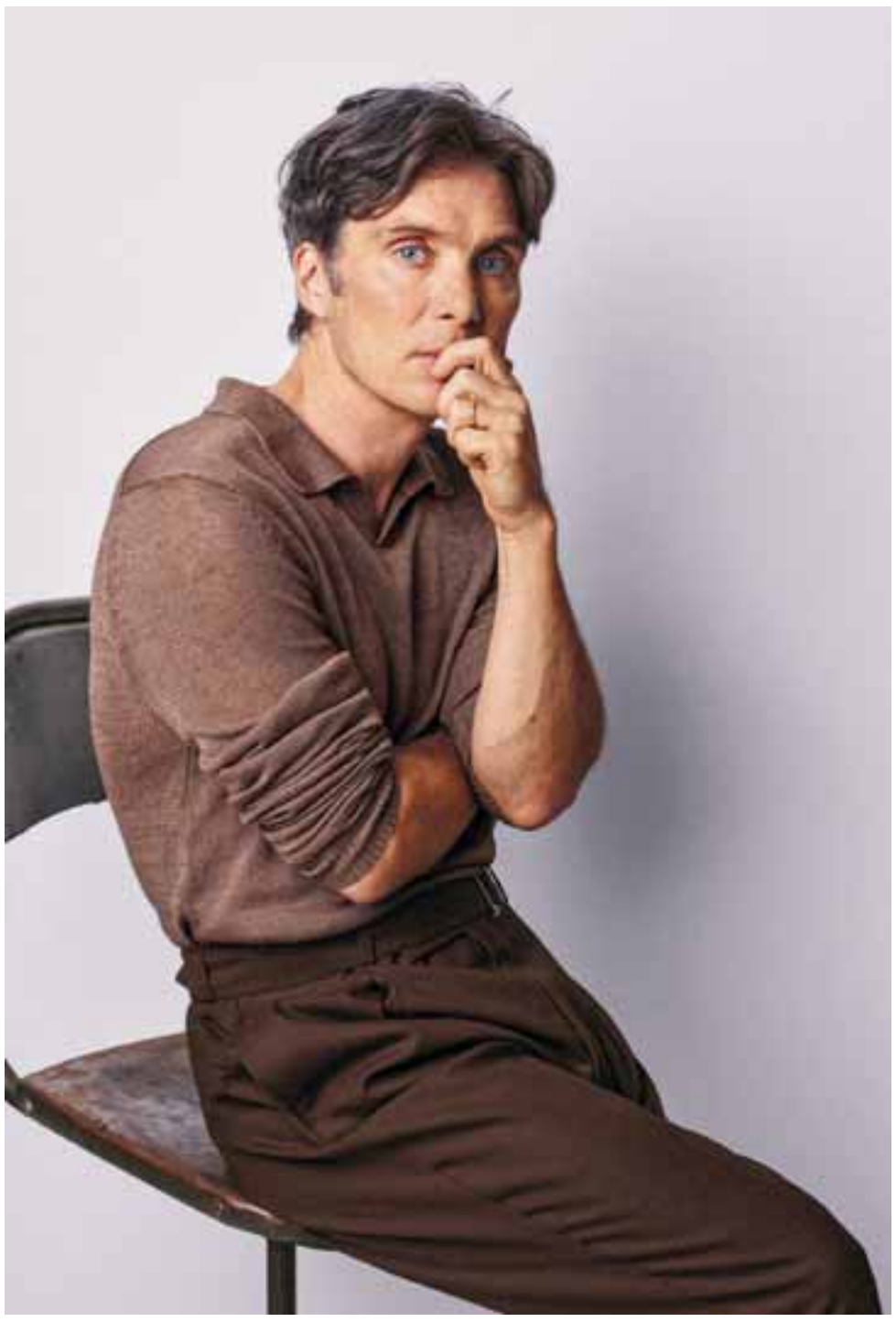

«Δεν μου αρέσει να με βλέπω και δεν ξέρω πραγματικά κανέναν ηθοποιό που απολαμβάνει αυτή την εμπειρία, αλλά το "Οπενχάιμερ" με καθήλωσε», παραδέχεται ο Κίλιαν Μέρφι.

Παγκόσμια ιστορία

Αυτή η πρόκληση εδώ μεταφράζεται σε μια ιστορία που μας πηγαίνει πίσω στην εποχή του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου –την κατασκευή της ατομικής βόμβας και όσα ακολούθησαν για τον εμπνευστή της–, αφορά όμως στην ουσία της το σύνολο της ανθρωπότητας και σήμερα. «Είναι μια παγκόσμια ιστορία με την οποία συνδεόμαστε όλοι. Οι άνθρωποι καταλαβαίνουν τα θέματα της ταινίας. Τίθενται μεγάλα ερωτήματα στο κοινό και δεν δίνονται απαντήσεις, κάτι που συμβαίνει στις άρτιες ταινίες. Αλλά είναι επίσης και ένα θρίλερ και μια ιστορία αγάπης. Διαθέτει, κατά τη γνώμη μου, και στοιχεία τρόμου. Οπότε όλα αυτά αφορούν το κοινό. Νομίζω ότι η εποχή εκείνη, όσο οικεία ή όχι και αν αισθάνεται κανείς με αυτό που συνέβη το 1945, σε συνεπαίρνει. Αυτή τη ταινία σε αρπάζει από τον λαιμό από την αρχή και δεν παίρνεις ανάσα έως το τέλος. Βρισκόμαστε στην ατομική εποχή εξαιτίας αυτού που συνέβη τότε. Εννοώ ότι ο Οπενχάιμερ άλλαξε τον κόσμο και εμείς ζούμε με τον αντίκτυπο αυτού του γεγονότος από τότε», παρατηρεί ο Κίλιαν Μέρφι.

Παρ' όλη την τεράστια προσπάθεια, ψυχική και σωματική, που κατέβαλε προκειμένου να ανταποκριθεί στον ρόλο, ο ίδιος είχε ελάχιστη εικόνα του τελικού αποτελέσματος μέχρι αυτό να είναι έτοιμο για τη σκοτεινή αίθουσα. Ως γνωστόν, ο Κρίστοφερ Νόλαν γυρίζει τις ταινίες του σε φιλμ, οπότε δεν υπάρχει η ευκολία του άμεσου playback. Επίσης απαγορεύει την ύπαρξη συγκεντρωμένων μόνιτορ στο σετ (video village), κρατώντας την πραγματική εικόνα μόνο για εκείνον και τους άμεσους συνεργάτες του στη διεύθυνση φωτογραφίας. «Το πρώτο κάδρο της ταινίας που είδα ήταν το πρώτο τρέιλερ. Και μετά, όταν τελικά είδα την τελειωμένη ταινία, ήταν απόλυτα σαρωτική. Αλλά, επειδή υπήρχε ένα κενό μεταξύ του τέλους των γυρισμάτων και της θέασης της ταινίας, υποθέτω ότι είχα αποκτήσει μια κάποια απόσταση. Δεν μου αρέσει να με βλέπω και δεν ξέρω πραγματικά κανέναν ηθοποιό που απολαμβάνει αυτή την εμπειρία, αλλά το "Οπενχάιμερ" με καθήλωσε. Θα ήθελα να τη δω μία φορά ακόμη με κοινό. Για εμένα, είναι ο καλύτερος τρόπος για να βιώσεις μια ταινία, σε μια σκοτεινή αίθουσα με ξένους. Δεν υπάρχουν περισπασμοί, δεν ανοίγεις την πόρτα να δεις ποιος είναι και δεν φτιάχνεις να πιεις ένα τσάι. Επενδύεις, πληρώνεις το εισιτήριο, παίρνεις τα σνακ σου και είσαι εκεί. Εχει κάτι το πολύ ρομαντικό και πάντα θα το έχει», τονίζει ο Μέρφι, μιλώντας και για τη σημασία της συλλογικής θέασης στη σκοτεινή αίθουσα, που έχει γίνει αντικείμενο συζήτησης τα τελευταία χρόνια.

Οταν ξυπνάς γνωρίζοντας ότι θα κάνεις μια σκηνή με τον Ματ Ντέιμον, τον Κένεθ Μπράνα, την Εμιλι Μπλαντ ή τον Γκάρι Ολντμαν, είναι κάτι το συγκλονιστικό. Οπότε ανεβάζεις την ένταση της δικής σου ερμηνείας λιγάκι.

Εξουσία και ευθύνη

«Επίσης, πιστεύω ότι η ταινία είναι πολύ ιδιαίτερη, γιατί μιλάει για τον κόσμο. Σκαλίζει γύρω από το τι σημαίνει να είσαι άνθρωπος και ποια είναι η ευθύνη μας ως ανθρώπινων όντων στον πλανήτη και τι κάνουμε με αυτή την εξουσία, που σε αυτή την περίπτωση μας δόθηκε από ένα εξαιρετικά καταστροφικό και αποτρόπαιο όπλο. Νομίζω ότι ο Τριφό είχε πει ότι πηγαίνουμε σινεμά όχι μόνο για να ξεφύγουμε από τη ζωή, αλλά και για να μάθουμε για τη ζωή. Πιστεύω ότι το "Οπενχάιμερ" είναι μια εξαιρετικά ψυχαγωγική ταινία, αλλά και μια ταινία που σε κάνει να σκέφτεσαι».

Ατζέντα

ΕΠΙΛΟΓΕΣ

27.8-2.9.23

Επιμέλεια: **ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ**
kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ

«Tel Aviv – Beirut»

Συνεχίζονται οι προβολές της Κινηματογραφικής Λέσχης Λάρνακας με την αντιπολεμική ταινία «Tel Aviv – Beirut» του Michale Boganim, τα γυρίσματα της οποίας έχουν πραγματοποιηθεί στην Κύπρο. Ένα ιστορικό δράμα με φόντο τη σύγκρουση Λιβάνου-Ισραήλ. Δύο γυναίκες, μια Λιβανέζα και μια Ισραηλινή, εκκινούν για ένα ταξίδι αναζήτησης και διάσωσης του αγαπημένου τους! Τετάρτη 30 Αυγούστου, ώρα 8:30 μ.μ. Μουσείο Πιερίδη, Ζήνωνος Κιτιέως 4, Λάρνακα. Θα ακολουθήσει 15λεπτη συζήτηση της ταινίας. Είσοδος ελεύθερη. Δεν επιτρέπεται η είσοδος σε άτομα κάτω των 18 ετών. **Πληροφορίες τηλέφωνο 99434793.**

ΣΥΝΑΥΛΙΑ

«The Italian Tenors»

Μετά την επιτυχία των συναυλιών τους σε Λευκωσία και Λεμεσό το 2021, οι The Italian Tenors, με τη συνοδεία τεσσάρων μουσικών, συμπεριλαμβάνουν στη φετινή τους καλοκαιρινή περιοδεία και την Κύπρο για συναυλίες σε δύο από τα πιο ατμοσφαιρικά αμφιθέατρα του νησιού. Οι Evans Tonon, Luca Sala και Sabino Gaita, τρεις από τους καλύτερους Ιταλούς τενόρους της νέας γενιάς, δημιούργησαν το φωνητικό τρίο «The Italian Tenors» με ρεπερτόριο που συνδυάζει την κλασσική μουσική με δημοφιλή ιταλικά και διεθνή ποπ τραγούδια σε δικές τους πρωτότυπες διασκευές. Οι συναυλίες τους επιφυλάσσουν πάντα συναρπαστικές στιγμές για το κοινό καθώς οι τρείς Ιταλοί Τενόροι επιδιώκουν την επαφή μαζί του με χιούμορ, τρυφερότητα αλλά και έντονη ενέργεια που σε συνδυασμό με τις κρυστάλλινες φωνές τους δημιουργούν μια υπέροχη δυναμική και έκρηξη συναισθημάτων με άρωμα ιταλικής γοητείας. Συναυλίες στην Κύπρο: 31 Αυγούστου, Σκαλί Αγλαντζιάς, Λευκωσία και 2 Σεπτεμβρίου, Αρχαίο Θέατρο Κουρίου, Λεμεσός, ώρα έναρξης: 9:00 μ.μ. **Εισιτήρια www.soldouttickets box.com.**

ΜΟΥΣΙΚΗ

Αυγουστιάτικη Μπλε Πανσέληνος

Το Τμήμα Αρχαιοτήτων του υφυπουργείου Πολιτισμού και ο Δήμος Λευκωσίας σάς προσκαλούν να γιορτάσετε μαζί τους τη δεύτερη αυγουστιάτικη πανσέληνο (Μπλε Πανσέληνος) που θα συμβεί ξανά μετά από εννέα χρόνια, την Πέμπτη 31 Αυγούστου στον αρχαιολογικό χώρο του Δημαρχείου Λευκωσίας στο κέντρο της παλιάς πόλης, όπου το κοινό θα μπορεί να απολαύσει το Κλιμάκιο Χάλκινων Πνευστών της Συμφωνικής Ορχήστρας Νέων Κύπρου κάτω από το σελινόφως. Παράλληλα θα προβάλλεται παρατήρηση της υπέρλαμπρης Σελήνης με τηλεσκόπιο. Η αστροπαρατήρηση γίνεται με τη στήριξη του Κυπριακού Οργανισμού Εξερεύνησης Διαστήματος. Αρχαιολογικός Χώρος Δημαρχείου Λευκωσίας, Πέμπτη 31 Αυγούστου, ώρα 9:00 μ.μ.

ΚΩΜΩΔΙΑ

«Ο Τσέτσε» του Λουίτζι Πιραντέλλο

Στο πλαίσιο του Προγράμματος Πολιτιστικής Αποκέντρωσης του υφυπουργείου Πολιτισμού συνεχίζονται οι παραστάσεις της κωμωδίας «Ο Τσέτσε» του Λουίτζι Πιραντέλλο, που ανεβαίνει σε πρωτότυπη μετάφραση της Τερέζας Ευριπίδου, σε σκηνοθεσία Μαρίας Μανναρίδου-Καρσερά. Ο Τσέτσε προκειμένου να κερδίσει την εύνοια μιας όμορφης γυναίκας και ταυτόχρονα τον θαυμασμό των φίλων του, δίνει στην πρώτη τρεις επιταγές, τις οποίες βέβαια δεν επιθυμεί να αποχωριστεί για κανέναν λόγο... Ερμηνεύουν οι ηθοποιοί: Βασίλης Παφίτης, Δημήτρης Αντωνίου και Σαββίνα Γεωργίου. Επόμενες παραστάσεις Περιστερώνα, Δευτέρα 28 Αυγούστου στην πλατεία της εκκλησίας, ώρα 8:00 μ.μ. και στον Αγρό, την 1η Σεπτεμβρίου, ώρα 7:30 μ.μ. στο προαύλιο του Απεήτειου Γυμνασίου Αγρού. Επίσης, παραστάσεις θα δοθούν στο Θέατρο Χώρα, Κέντρο Τέχνης και Πολιτισμού Κοραή 1 (Πλατεία Αρχιεπισκοπής), στη Λευκωσία. **Πληροφορίες τηλέφωνο 96147809.**

ΘΕΑΤΡΟ

«Η Κόμισσα της Φάμπρικας»

Πρεμιέρα στις 26 Αυγούστου στην Τάλα κάνει η κωμωδία «Η Κόμισσα της Φάμπρικας», μια παραγωγή της θεατρικής ομάδας του Πολυχώρου Εστία, των Κώστα Πρετεντέρη και Ασημάκη Γιαλαμά, σε σκηνοθεσία Άγι Παΐκου. Σε μια μεγάλη αυλή κατοικούν τρία ξαδέλφια με το ονοματεπώνυμο «Χρήστος Δελημάνης», τελείως αντίθετοι χαρακτήρες: ο πρώτος είναι ένας ιδεαλιστής αστυφύλακας, ο δεύτερος ένας σκληροπυρηνικός κομμουνιστής και ο τρίτος σεσημασμένος διαρρήκτης... Μετά από μια σειρά ξεκαρδιστικών παρεξηγήσεων, τα πράγματα καταλήγουν στο πολυπόθητο αίσιο τέλος. Παίζουν οι: Φάνη Πέτσα, Αλέξανδρος Μαρτίδης, Γιώργος Χατζηκυριάκος, Χριστίνα Γαβριηλίδου, Στέλιος Στυλιανού, Δέσποινα Χρυσάνθου, Δήμας Δημοσθένους, Μάριος Σαρπέτσας, Κατερίνα Σκουφάρη και η Έλενα Ευσταθίου. Θα ακολουθήσουν παραστάσεις στις κοινότητες Αγίων Τριμυθιάς (28/8), Αλάμπρας (30/8) και Σπήλιων (8/9). **Είσοδος ελεύθερη.**

ΕΙΚΑΣΤΙΚΑ

Fossils of a future dream

Για το ART-O-RAMA, η Δέσποινα Χαριτωνίδη παρουσιάζει μια σειρά από γλυπτά που τονίζουν την κυριαρχία των αρχέγονων φυσικών υλικών που χρησιμοποιούνται σε εργοτάξια αστικών κατασκευών. Η τάση της να μελετά τις ιδιότητες αυτών των υλικών τονίζει μια οικεία περιέργεια για τη δημιουργία τεχνητών και χρονικών γεωλογικών χαρτογραφιών. Σκορπισμένα μέσα στον χώρο είναι σιδερένιοι ράβδοι, που φυτρώνουν από το έδαφος και ανθίζουν σε σκουριασμένα κοχύλια. Στο κέντρο του χώρου βρίσκεται ένας διαβρωμένος κυβόλιθος από πορομπετόν που μοιάζει με λευκασμένο κοράλλι. Σε πρώτο πλάνο, ένα ανάγλυφο δίπτυχο τοίχου υποδηλώνει την αποτυπωμένη διάβρωση που προκαλείται από τα χημικά πειράματα της Χαριτωνίδη για τη συμπίεση του χρόνου. Με ιδιότητες που προέρχονται από τον πυρήνα της γης, τα έργα γίνονται μια μεταφορά των προσπαθειών μας να συμφιλιώσουμε την ανθρώπινη παρέμβαση με την οικολογία μας. Η Χαριτωνίδη, συμπιέζοντας δύο χιλιάδες χρόνια φυσικής παρακμής σε είκοσι ώρες, προσομοιώνοντας το πέρασμα του χρόνου, προκαλεί τη βαρβαρότητα και τον ναρκισσισμό του αστικού εξευγενισμού μας και τη συνακόλουθη ριζική περιβαλλοντική υποβάθμιση της εποχής μας. Το art fair εγκαινιάζεται στις 31 του Αυγούστου από τις 5:00 έως τις 10:00 μ.μ. και θα συνεχίσει έως τις 3 του Σεπτέμβρη 2:00 μέχρι τις 7:00 μ.μ. καθημερινά.

ΕΠΙΣΗΜΑΝΣΕΙΣ | *Του* **ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ**

Το δώρο του πολιτισμού

Σε λίγες μόνο ημέρες αρχίζει και η πολιτιστική ζωή της χώρας να ζεσταίνει τις μηχανές της για να ξεκινήσει η νέα περίοδος, το νέο πολιτιστικό έτος. Το καλοκαίρι που μας πέρασε, όπως συμβαίνει εδώ και πολλά χρόνια, στην κυπριακή ύπαιθρο έγιναν πολλά και ωραία, με τη συμβολή της Πολιτείας, μέσω διαφόρων προγραμμάτων και δράσεων και που ευτυχώς συμμετείχαν και πολλές κοινότητες, με τους εκεί συλλόγους τους, και σημαντικότερο με τους συλλόγους των νέων, αγκαλιάζοντας θεατρικές παραστάσεις, μουσικές συναυλίες, χορευτικά δρώμενα και διάφορα φεστιβάλ. Η αθρόα συμμετοχή του κοινού σε όλες σχεδόν τις πολιτιστικές δράσεις αποζημίωνε πιστεύω τον κόπο που κατέβαλαν κοινοτικές αρχές, σύλλογοι και διοργανωτές, δείχνοντας πως είναι σημαντικό ο πολιτισμός να μπορεί να αφορά και τον κόσμο της υπαίθρου, αλλά και εκείνους που έχουν επιλέξει να εκδράμουν σε χωριά. Δεν ξέρεις ποτέ ποιον ή ποια θα αγγίξει ένα θεατρικό ή μία συναυλία ή μία προβολή.

Παράδειγμα του παραπάνω είναι η όμορφη συνάντηση που είχα με μία οικογένεια στο AnimaFest στη Σαλαμιού της Πάφου, που η κοινότητα φιλοξενεί εδώ και πολλά χρόνια, με απόλυτη επιτυχία. Σε κάποιο διάλειμμά των προβολών κατηφόρισα προς το κέντρο του χωριού για να πάρω το αυτοκίνητό μου σε χώρο στάθμευσης πλησίον του χώρου προβολών, επιστρέφοντας λοιπόν με το αυτοκίνητό μου και οδηγώντας στην ανηφόρα από το κέντρο της κοινότητας στο πάρκινγκ με σταμάτησε με ευγενικό τρόπο ένας κύριος, ζητώντας μου αν μπορώ να μεταφέρω τη γιαγιά, όπως μου είπε έως επάνω, και αν θα μπορούσα να πάρω ακόμη τρία άτομα. Θεώρησα πως η γιαγιά και οι άλλοι τρεις ήταν κάτοικοι του χωριού και πως η κίνηση στον ανηφορικό δρόμο δυσχέραινε την ανάβασή τους. Φυσικά, χωρίς δεύτερη σκέψη είπα ναι, μόλις μπήκαν στο αυτοκίνητό μου μου είπαν πως άκουσαν πως στο πάρκο έχει ταινίες και θα ήθελαν να δουν από κοντά τι ακριβώς συμβαίνει. Εκεί σκέφθηκα πως οι τέσσερις άνθρωποι που βρέθηκαν στον δρόμο μου δεν είναι από τη Σαλαμιού, άρα αμέσως ρώτησα πώς βρέθηκαν στο χωριό και από πού είναι. Η γιαγιά απάντησε αμέσως, από τη Λάρνακα ήρθαμε, βόλτα... μα είμαστε πρόσφυγες... αλλά είπαν μας πως έχουν ταινίες και μιας και ήρθαμε ώς εδώ δεν χάνουμε τίποτε να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει, πολύς κόσμος, και είναι ωραία φαίνεται... Είπε η γιαγιά, με τους συνεπιβάτες μου να συμφωνούν... Είναι ωραία, είπα τότε και εγώ, έχει ταινίες λίγο διαφορετικές απ' ό,τι συνήθως, αλλά αξίζει. Και συνέχισα ρωτώντας από πού κατάγονται. Η γιαγιά απάντησε με καμάρι, από το Πραστείο της Μεσαορίας... μα πού να το ξέρεις εσύ... Εκεί δεν έχετε την ωραία εκκλησία του Αγίου Γεωργίου, της λέω. Πρόσφατα ανακαινίστηκε από τη Δικοινοτική Τεχνική Επιτροπή Πολιτιστικής Κληρονομιάς, συμπληρώνω... Έκπληκτη η γιαγιά, έχεις πάει; με ρωτάει. Ναι, πήγα δυο-τρεις φορές, όμορφο το χωριό σας, μεγάλο και πρέπει να ήταν πλούσιο... Ναι, μα τώρα πάει... Και η σύντομη κουβέντα μας διακόπηκε, μιας και είχαμε φτάσει στον προορισμό μας. Η ωραία αυτή οικογένεια προχώρησε προς τον χώρο προβολών του φεστιβάλ και εγώ στο πάρκινγκ.

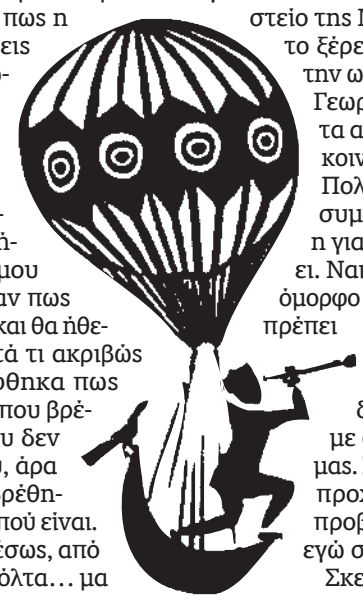

Σκεφτόμουν το κέρδος που είχα από τη συνάντηση αυτή και το κέρδος που μπορεί να έχουν τα φεστιβάλ και οι πολιτιστικές δράσεις, όταν αυτές γίνονται με γνώμονα το κοινό, με ανθρωποκεντρική διάθεση και πώς μία γιαγιά κάμποσων Αυγούστων στην πλάτη της έχει την περιέργεια να δει τι ταινίες παίζουν σε ένα φεστιβάλ, με την οικογένειά της να την ακολουθεί, μοιραζόμενη τα ίδια συναισθήματα.

Αυτό που θέλω να πω είναι πως το κοινό είναι εκεί έξω, δεν έχει ταυτότητα, δεν έχει ηλικία, δεν έχει φύλο. Είναι έτοιμο να δει και να ακούσει, να εγκρίνει και να απορρίψει, και αυτό το κοινό θα πρέπει να έχουν κατά νου να προσεγγίσουν όσοι ευαγγελίζονται πως η τέχνη, οποιαδήποτε τέχνη, έχει στο επίκεντρό της τον άνθρωπο, τον φιλοπερίεργο, τον αμφισβητία. Χρέος της Πολιτείας είναι να αναζητεί το κοινό παντού, και να το βγάζει από την αφάνειά του, προσφέροντάς του αξιοπρεπές πολιτιστικό προϊόν, και ευθύνη των καλλιτεχνών να παράγουν πολιτιστικό έργο, που θα έχει στον πυρήνα του την έννοια του μοιράσματος, που θα μπορεί να εξακτινώνεται και να αγκαλιάζει όλους όσοι με αγάπη προσέρχονται για να γευτούν το δώρο του πολιτισμού.

kouroupakisa@kathimerini.com.cy

ΑΝΑΓΝΩΣΕΙΣ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΚΑΤΣΟΥΝΑΚΗ**

«Η Σκύρος είναι ο ανασασμός μου»

Ο αέρας δεν χαριζόταν εκείνη την ημέρα που η 20μελής παρέα αποφάσισε να επισκεφθεί τον προϊστορικό οικισμό του Παλαμαρίου, στα βόρεια παράλια της Σκύρου. Για ορισμένους από εμάς, που ερχόμαστε εδώ και πολλά καλοκαίρια στο νησί, ήταν η πρώτη μας φορά. Ο οικισμός αυτός, της 3ης και 2ης π.Χ. χιλιετίας, που ανασκάφηκε αρχές της δεκαετίας του '80 από τις αρχαιολόγους Λιάνα Παρλαμά και Μαρία Θεοχάρη, θεωρείται από τους σημαντικότερους στο Αιγαίο. Μια πυκνοδομημένη έκταση 17 στρεμμάτων (ένα μεγάλο μέρος βυθίστηκε στη θάλασσα) που περιβάλλεται από εντυπωσιακή, λιθόκτιστη οχύρωση, ένα ισχυρό τείχος δηλαδή. Το τείχος διέθετε προτειχίσματα και στη μία του πλευρά ενισχύεται από αμυντική τάφρο. Το χαρακτηριστικό του στοιχείο, όμως, είναι οι προμαχώνες σε σχήμα πετάλου, «οι οποίοι είναι το σημαντικότερο σε πληρότητα μορφής, έκταση και κατάσταση διατήρησης, δείγμα αυτού του τύπου των οχυρώσεων στο Αιγαίο». Ο αρχαιολόγος Χρήστος Αγουρίδης (αντιπρόεδρος του Ινστιτούτου Εναλίων Αρχαιολογικών Ερευνών), που ασχολείται εδώ και χρόνια με το Παλαμάρι, ήταν ο ιδανικός οδηγός μας στα αποκαλυπτικά μονοπάτια μιας πόλης με οργανωμένη πολεοδομία και κεντρικούς αγωγούς στους δρόμους. Με διαμορφωμένα δάπεδα και λιθόκτιστα πεζούλια, που βρίσκονται τόσο μέσα στα σπίτια όσο και στον αύλειο χώρο τους.

Η φύση που περιβάλλει τον οικισμό –γυμνοί βράχοι, η θάλασσα την ημέρα εκείνη είχε θεαματικά κύματα– συμβάλλει στην ισχύ του παρελθόντος, που αν και ανολοκλήρωτο δίνει πληροφορίες και γεννάει ιστορίες. Οικισμοί και πολιτισμοί που χάνονται για χιλιετίες και ύστερα αναδύο-

Η σύγχρονη Σκύρος, παρά τις παθογένειές της, είναι, με τον τρόπο της, ένα «χρονοκαταφύγιο».

νται, αποκαλύπτονται, συμμετέχοντας σε έναν αέναο διάλογο με την αυστηρότητα της Ιστορίας και τη χάρη της αυθαιρεσίας.

«Παράγουμε ασταμάτητα παρελθόν», γράφει ο Γκεόργκι Γκοσποντίνοφ στο «Χρονοκαταφύγιο» (εκδ. Ικαρος). «Τρώμε χρόνο και παράγουμε παρελθόν. Ούτε και ο θάνατος είναι λύση. Ο άνθρωπος έχει φύγει, αλλά το παρελθόν του έχει μείνει».

Η σύγχρονη Σκύρος υποφέρει από τις ίδιες παθογένειες που υποφέρει όλη η χώρα (ανεπαρκείς και ασυντήρητες υποδομές, σε συνάρτηση και με τη μεγάλη συγκέντρωση τουριστών το καλοκαίρι, αδιαφορία για τη διαχείριση των απορριμμάτων κ.ο.κ.). Οι υπέροχες παραλίες της (η «ξανθή άμμος» του Σεφέρη) δεν έχουν ακόμη καταληφθεί (σε σημείο ενοχλητικό τουλάχιστον), προσφέροντας την «ψευδαίσθηση» μιας κάποιας ιδιωτικότητας. Οπως όλοι οι τόποι έχει και η Σκύρος τους εραστές της (από διάφορα μέρη του κόσμου) που δεν την εγκαταλείπουν και επιστρέφουν κάθε καλοκαίρι σε αυτήν, για να ξανασυναντήσουν ανθρώπους, συνήθειες, γεύσεις, αισθήσεις. Είναι με τον τρόπο της ένα «χρονοκαταφύγιο». Δεν ζεις αποκομμένος –πώς είναι άλλωστε δυνατόν με τον ζόφο να αχνίζει παντού–, τίποτα δεν παραμένει αναλλοίωτο, αλλά καθώς η καλοκαιρινή ρουτίνα ανακυκλώνεται με τους οικείους ήχους της –βοηθάει και το διαφυλαγμένο «παλιομοδίτικο» του τόπου– είναι σαν να μπαίνεις κάθε φορά σε μια προστατευτική κάψουλα.

Φέτος, σαν να ξεκλείδωσε ένα μέρος από το παρελθόν της με την επίσκεψη στο Παλαμάρι με άγριο, βορινό και συννεφιασμένο καιρό. Σαν να στροβιλιστήκαμε και σε άλλες συχνότητες, να υποχρεωθήκαμε να διανύσουμε χρονοαποστάσεις που αγνοούσαμε, έως τώρα, ότι υπάρχουν. Που δεν ανήκουν στα «προφανή» του νησιού (όπως η πλατεία Μπρουκ με το άγαλμα του Αγγλου ποιητή Ρούμπερτ Μπρουκ, ο οποίος πέθανε, πολύ νέος, στη Σκύρο το 1915). Που είναι ακόμη κρυμμένα, καταχωμένα, ατελή. Στο ερώτημα που έθεσα φέτος στους φίλους, «τι είναι για σένα η Σκύρος», την πληρέστερη απάντηση έδωσε ο Κωνσταντής, στο δημοφιλές εστιατόριο του «Στέφανου», όπου δουλεύει εδώ και 25 χρόνια. Είναι, ίσως, ο ταχύτερος, βέλος σωστό, ακριβέστερος και πιο αποτελεσματικός σερβιτόρος που μπορεί να συναντήσει κανείς. Τους χειμώνες γίνεται κτηνοτρόφος. Οταν κόπασε η ασφυκτική δουλειά, μαζεύοντας τα πιάτα από το τραπέζι, πάντα με χαμόγελο, απαντά στο ερώτημά μου: «Η Σκύρος είναι ο ανασασμός μου».

Τη θάλασσα ποιος θα την εξαντλήσει;

Η άσκηση ισχύος είναι επικίνδυνη απόλαυση

ΑΪΡΙΣ ΜΕΡΝΤΟΧ
Θάλασσα, θάλασσα
μτφρ.: Αθηνά Δημητριάδου
εκδ. Gutenberg, **σελ.** 917

Της **ΚΑΤΕΡΙΝΑΣ ΣΧΙΝΑ**

«Ο δρόμος προς την καλοσύνη είναι επικίνδυνος», γράφει η Αϊρις Μέρντοχ στο μυθιστόρημά της.

Μέσα στις δεκαετίες, το μυθιστόρημα της Αϊρις Μέρντοχ (βραβείο Μπούκερ 1978) διαβάστηκε με τους πιο διαφορετικούς τρόπους: σαν ηθική αλληγορία, σαν κωμωδία ηθών, σαν κατάδυση στις σκοτεινές κόχες του μυστικισμού, σαν υπόρρητα φεμινιστικό μυθιστόρημα που εξετάζει την κατασκευή των έμφυλων ρόλων και εντάσσει την αυθιστόρηση του πρωταγωνιστή του στην ευρύτερη ιστορία της πατριαρχίας και της υποταγής των γυναικών στην ανδρική εξουσία, σαν ισορροπιστική άσκηση μεταξύ θαυμαστού και αλλόκοτου, σαν μια μεταφορά της σκηνής του θεάτρου στο πεδίο του βιώματος, ή όπως η ίδια είχε δηλώσει στο ραδιόφωνο του BBC τον Νοέμβριο του 1978, σαν ανάπτυξη των ιδεών περί Καλού όπως απαντούν στον θιβετιανό βουδισμό, τουτέστιν ως μια δοκιμασία, αφού (μεταφέρω τα λόγια της) «ο δρόμος προς την καλοσύνη είναι επικίνδυνος».

Η ιστορία, γραμμένη με ακένωτη σατιρική διάθεση, σιδηρό έλεγχο της πλοκής και των εγωκεντρικών χαρακτήρων, πλούσια εικονοποιητικό λυρισμό, είναι συναρπαστική (ευτύχησε άλλωστε στα χέρια της Αθηνάς Δημητριάδου που τη μετέφρασε με σπάνια ευρηματικότητα και οίστρο): ο Τσαρλς Αροουμπαϊ, διάσημος Αγγλος σκηνοθέτης (αλλά και ηθοποιός, και θεατρικός συγγραφέας και τύραννος και ακατάβλητος εραστής) στα εξήντα του εγκαταλείπει τα πάντα για να αποσυρθεί σ' ένα μοναχικό σπίτι, στο Σραφ Εντ, κοντά στη θάλασσα, θέλοντας να ξεπλυθεί από το παρελθόν του στα κύματά της. Εξωφρενικά απορροφημένος από τον εαυτό του, αδιάκοπα ναρκισσευόμενος, καταγράφει στο ημερολόγιό του την επιτυχημένη του απομάκρυνση από τη ματαιοδοξία της σκηνής, προκειμένου να συλλογιστεί, να μεταμεληθεί, να ανασυνθέσει τη ζωή του σε μια ευτυχισμένη μοναξιά, αυτοπαρουσιαζόμενος ως Πρόσπερο που έχει αποκηρύξει τη μαγεία του θεάτρου και έχει απαρνηθεί την εξουσία του. Ομως θα ανακαλύψει, και μαζί του κι εμείς, ότι ακόμα και στην εξαίσια ερημιά του, παραμένει εξίσου ή και περισσότερο αρπακτικός. Θέλοντας να επανεπινοήσει τον εαυτό του, επανεπινοεί το παρελθόν του, προβάλλοντας σε όλα τα πρόσωπα με τα οποία είχε κατά καιρούς συνδεθεί, ερωμένες, πρώην φίλους, συνεργάτες, τα οποία εμφανίζονται στο καταφύγιό του απροειδοποίητα –ή και προσκεκλημένα από τον ίδιο, παρότι μερικές φορές μοιάζει να το ξεχνάει– το αυτοπαθές του φως. Η διεκδίκηση της αυτονομίας τους τον δαιμονίζει και είναι φυσικό, αφού, όπως ο ίδιος παραδέχεται με κάποιο καμάρι, είναι «το τέρας που τρελαίνεται για εξουσία». Αυτή η ανελέητη ανάγκη του να εξουσιάζει και η δαιμόνια ικανότητά του να χειραγωγεί θα κορυφωθούν στην προσπάθειά του να κερδίσει τη Χάρτλι, την ιδανική αγαπημένη της εφηβείας του, τη Βεατρίκη του, το «πετράδι του κόσμου». Και κρύβουν (όχι και τόσο επιδέξια, ασφαλώς) την οργή, τη μνησικακία, τον μισογυνισμό και τον φθόνο που διελαύνουν την «αναζήτηση του καλού», όπως παρουσιάζει ο ίδιος την εμμονή του με τη Χάρτλι.

Η άλλη πλευρά

Στους αντίποδες του Τσαρλς, αντεστραμμένο είδωλό του, πυροδότης αδιάκοπου ανταγωνισμού, βρίσκεται ο εξάδελφός του Τζέιμς: είναι καλός και γι' αυτό βαρετός –όπως τουλάχιστον τον βλέπει ο ζηλόφθονος Τσαρλς– κυρίαρχος ωστόσο του εαυτού του, ο οποίος αποτελεί και το πεδίο της εξουσίας του: μυημένος στον βουδισμό, μυστικιστής, ικανός να υποτάξει το σώμα του με τη σκέψη, είναι προικισμένος με αγαθοποιές μαγικές δυνάμεις. Αλλά παρότι ταγμένες στην υπηρεσία του καλού, αυτές οι δυνάμεις δεν είναι απαλλαγμένες από ματαιοδοξία, που, κάποτε, αποβαίνει μοιραία.

Γι' αυτό, μόνο όταν ο Τσαρλς κατανοήσει την παραλληλία ανάμεσα στην επιδίωξη του Τζέιμς για καλοσύνη και τη δική του, μόνο όταν συνειδητοποιήσει πόσο έχουν απομακρυνθεί και οι δυο απ' αυτήν, ευάλωτοι καθώς είναι στους πειρασμούς της εξουσίας («η άσκηση ισχύος είναι επικίνδυνη απόλαυση», σκέφτεται, επαναλαμβάνοντας νοερά μια φράση του εξαδέλφου του) – θα αρχίσει η αργή λύτρωσή του. Και θα επισφραγιστεί όταν, λίγο πριν εγκαταλείψει οριστικά το Σραφ Εντ, ξυπνώντας ξημερώματα κοντά στη θάλασσα, εκεί που κάποτε είχε δει –Πραγματικότητα; Παραίσθηση; Προβολή του ασυνείδητου; Υπερφυσική παρέμβαση;– ένα φρικτό υδρόβιο τέρας να προβάλει από τα κύματα, τώρα θα γίνει μάρτυρας της παρουσίας κάποιων άλλων στιλπνών πλασμάτων: τέσσερις φώκιες κουλουριάζονται και παίζουν στον μυχό του βράχου, «χωρίς να τον αφήνουν από τα μάτια τους», γεννώντας του τη βεβαιότητα πως είναι «πλάσματα αγαθοεργά που 'χαν έρθει να μ' επισκεφτούν και να μου δώσουν την ευχή τους». Ανεξάντλητη σκηνογραφία του μυθιστορήματος η θάλασσα· δεν είναι η σκληρή, άγονη παρουσία που θρήνησε ο Τζ. Μ. Χόπκινς, ποιητής προσφιλής στη Μέρντοχ, αλλά «η θάλασσα, η θάλασσα που πάντα ξαναρχίζει» από το Θαλασσινό Κοιμητήρι του Πολ Βαλερί. Η θάλασσα καταστρέφει τους ανθρώπους (ο νεαρός Τίτος, θετός γιος της Χάρτλι που ο Τσαρλς σκεφτόταν να υιοθετήσει, πνίγεται τραγικά, αναίτια), αλλά ταυτόχρονα αποκαθαίρει. Ισως πηγή σοφίας, έτσι που ακολουθεί τον ρυθμό της έξω από τον χρόνο, καθρέφτης αυτογνωσίας, ίδια η ζωή, άλλοτε τρικυμισμένη, άλλοτε «γαλήνια, ακηλίδωτη από κυματάκια και αφρούς», γίνεται εδώ μια έξοχη μεταφορά για τους κινδύνους και τις αυταπάτες της πνευματικής ζωής.

Ανεξάντλητη σκηνογραφία του μυθιστορήματος η θάλασσα· καταστρέφει τους ανθρώπους αλλά ταυτόχρονα αποκαθαίρει. Αλλοτε «γαλήνια, ακηλίδωτη από κυματάκια και αφρούς», γίνεται εδώ μια έξοχη μεταφορά για τους κινδύνους και τις αυταπάτες της πνευματικής ζωής.

Ριαλτο

Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ
προτείνει

23

13 - 16 ΤΕΤ - ΣΑΒ 20:00 (130')
Το έργο που πάει λάθος | Alpha Κύπρου **(6+)**

Ο Alpha Κύπρου παρουσιάζει τη βραβευμένη με Olivier Award κωμωδία καταστροφών των Henry Lewis, Jonathan Sayer και Henry Shields, την πιο πολυσυζητημένη θεατρική παράσταση της χρονιάς, που γνώρισε τεράστια επιτυχία σε πάνω από 30 χώρες. Υπόθεση: Μια «ερασιτεχνική» ομάδα από ατάλαντους ηθοποιούς καλείται να φέρει εις πέρας το έργο μυστηρίου *Ο φόνος στην Έπαυλη Χάμερσον*. Απόδοση-σκηνοθεσία: Φώτης Γεωργίδης. Ηθοποιοί: Μάριος Δημητρίου, Φώτης Γεωργίδης, Σοφοκλής Κασκαούνιας, Ανδρέας Τσιέλεπος, Άννα Γιαγκιώζη, Ιωάννα Λαμπροπούλου και Βασίλης Χαραλάμπους.
€20 / 15

17 ΚΥΡ 19:00 (120')
Andre Rieu's 2023 Maastricht Concert
Love is All Around

Η ετήσια γιορταστική συναυλία του André Rieu σε βιντεοσκοπημένη μετάδοση. Ο Βασιλιάς του Βαλς παρουσιάζει μια ολοκαίνουργια συναυλία γεμάτη με ξεσηκωτική μουσική και ρομαντικά βαλς από τη γενέτειρα πόλη του, το Μάαστριχτ. Μαζί με την αγαπημένη του ορχήστρα Johann Strauss, τη γοητευτική χορωδία Gospel και καλεσμένους-έκπληξη, ο André δημιουργεί ένα διασκεδαστικό πάρτι όπου η αγάπη είναι παντού!
€15 / 10

20 ΤΕΤ 20:30 (60')
Performing Silence - Πέτρος Κονναρής |
FlashArt 2023

Υπάρχει κάτι συγκινητικό στο να παίρνεις χρόνο να παρατηρείς μικρές λεπτομέρειες και να ανακαλύπτεις τι άλλο κρύβεται κάτω από την επιφάνεια. Να παρατηρείς τα χέρια να κατευθύνονται το ένα προς το άλλο, να ακούς μια βαθιά αναπνοή, να συνοδεύεις το ταξίδι κάποι@ στην πολυτιμότητα και στο _____. Καλλιτεχνική Επιμέλεια: Πέτρος Κονναρής. Ερμηνεία: Ελεάνα Αλεξάνδρου, Γεωργία Ανδρέου, Πασκάλ Καρόν, Αθηνά Γεωργίου, Άννη Χούρη, Μαριλένα Κυριάκου, Κάλια Μαλιαλή, Αριάνα Μαρκουλίδου, Δέσποινα Μιχαηλίδου, Αλέξης Βασιλείου. Δραματουργία: Ροδιά Βόμβολου. **€12 / 10**

22 – 24 ΠΑΡ – ΚΥΡ
Στάνταρ Κκόμετυ Φεστιβάλ

Οι Στάνταρ Κκόμετυ σε συνεργασία με το Θέατρο Ριάλτο, διοργανώνουν το πρώτο φεστιβάλ stand-up κωμωδίας, υπό την καλλιτεχνική διεύθυνση του Γιώργου Κυριάκου. Ένα τριήμερο που αρχίζει με open-mic, παραστάσεις μουσικής κωμωδίας και stand-up comedy δωρεάν για όλη την οικογένεια στην Πλατεία Ηρώων. Στη συνέχεια, το Φεστιβάλ μεταφέρεται στο Θέατρο Ριάλτο για δύο παραστάσεις κατάλληλες για 16+, συστήνοντας στο κοινό τους κορυφαίους Κύπριους stand-up κωμικούς. Ακολουθούν ποτό, μουσική και συζήτηση με τους κωμικούς και impromptu open-mic στο Σουσού Bar. Οι εκδηλώσεις ολοκληρώνονται με ανοικτή συζήτηση στη σκηνή του θεάτρου, ενώ το Φεστιβάλ θα προσφέρει στο κοινό την ευκαιρία να γνωρίσει την αυθεντική stand-up κωμωδία, μέσα από δωρεάν σεμινάρια και συζητήσεις. (Περισσότερα στο αναλυτικό πρόγραμμα του Φεστιβάλ).
€12/10 (€20/15 Κάρτα Φεστιβάλ)

27 ΤΕΤ 20:30 (75')
Το Ταγκαλάκι - Ντίνος Χριστιανόπουλος |
Αντώνης Μποσκοΐτης

Ντίνος Χριστιανόπουλος, ο μεγάλος ποιητής και ο άνθρωπος των αντιφάσεων. Αυτές είναι οι δύο όψεις του που αναδεικνύονται μέσα από το θεατρικό έργο του Αντώνη Μποσκοΐτη. Το έργο αποτελεί θεατροποίηση μίας συνέντευξης επικών διαστάσεων που είχε παραχωρήσει ο Ντίνος Χριστιανόπουλος στον Αντώνη Μποσκοΐτη το 2013 και η οποία είχε κάνει μεγάλη αίσθηση με τη δημοσίευσή της. Κείμενο - σκηνοθεσία: Αντώνης Μποσκοΐτης. Παίζουν: Χάρης Φλέουρας - Αντώνης Μποσκοΐτης. Μουσική: Γιώργης Χριστοδούλου. Το τραγούδι της παράστασης ερμηνεύει ο Παντελής Θεοχαρίδης σε στίχους Θωμά Κοροβίνη.
€15 / 12

30 ΣΑΒ 11:00 (70')
Η μουσική δραπετεύει... |
Π.Κ. Επιλογή **(4+)**

Ένα μοναδικό, διαδραστικό δρώμενο με τη συμμετοχή των παιδιών και μουσική με έργα για πιάνο 4 χέρια από την Πολιτιστική Κίνηση Επιλογή. Μια μουσική περιπέτεια με ένα στοιχειωμένο κάστρο, ένα πιάνο που παίζει μόνο τρομακτική μουσική και μια οικογένεια μαγισσών, τεράτων και φαντασμάτων. Μαζί με τους μικρούς μας φίλους, θα λύσουμε μουσικούς γρίφους, θα ανοίξουμε κλειδωμένες πόρτες και θα ελευθερώσουμε τη μουσική! Συγγραφή κειμένου: Κορίνα Βασιλείου, Εμψυχώτρια στη σκηνή: Πέννυ Φοινίρη, Πιάνο: Gergana Georgieva, Κορίνα Βασιλείου.
€8 / 6

30 ΣΑΒ 20:30 (45')
MOS - Open House Festival |
Στέγη Χορού Λεμεσού **(8+)**

Δύο περφόρμερ συνδιαλέγονται με εικόνες ασύνδετες μεταξύ τους και επιχειρούν να προσδώσουν τη δική τους καταγραφή στον χώρο. Το σώμα και η (μικρο)κίνηση συνυπάρχουν με παράδοξα αντικείμενα και υλικά, λειτουργώντας ως μέσα παραγωγής ήχου. Οι περφόρμερ γίνονται οι διαμεσολαβητές μεταξύ αρχείου και θεατή, προτείνουν τις προσωπικές τους αποτυπώσεις, συνθέτουν τη δική τους ηχητική διασκευή ενός μη γραμμικού κινηματογραφικού σεναρίου και, τελικά, επιλέγουν τι θα μπορούσε να ακούγεται. Ιδέα & Χορογραφία: Ιωάννα Παρασκευοπούλου. Ερμηνεία: Γιώργος Κοτσιφάκης, Ιωάννα Παρασκευόπουλου. Δραματουργία: Έλενα Νοβάκοβιτς. Μία παραγωγή της Στέγης του Ιδρύματος Ωνάση.
€10 / 8

ΤΤαμείο Θεάτρου: 77777745, boxoffice@rialto.com.cy
Εισιτήρια εκδίδονται:
- Στο ταμείο του θεάτρου: Δευτέρα - Παρασκευή 10:00 - 15:00 & 90' πριν την έναρξη των παραστάσεων
- Σε ηλεκτρονική μορφή www.rialto.com.cy
- Τηλεφωνικά 77777745

Κρατήσεις θέσεων γίνονται τηλεφωνικά και ισχύουν μέχρι και πέντε μέρες πριν από κάθε παράσταση.
*Το κοινό παρακαλείται όπως προσέρχεται έγκαιρα.

www.rialto.com.cy

Design: Nasia Demetriou, nasiademetriou.com

Η Μαρία Φαραντούρη επιστρέφει στο Ηρώδειο, μαζί με τον Ζουλφί Λιβανελί. Μια φιλία που κρατάει περισσότερο από τέσσερις δεκαετίες...

Το τραγούδι ενώνει τους ανθρώπους

Μαρία Φαραντούρη και Ζουλφί Λιβανελί μιλούν στην «Κ» για τη συναυλία τους στο Ηρώδειο, τον Θεοδωράκη και την Τουρκία

Συνέντευξη στη **ΓΙΩΤΑ ΣΥΚΚΑ**

Το 1977, η Μαρία Φαραντούρη ταξίδευε πολύ στο εξωτερικό. Η φίλη της, γλύπτρια Ευγενία Πολίτη, συνδεόταν με την παρέα του Ζουλφί Λιβανελί και του διωκόμενου σκηνοθέτη Γιλμάζ Γκιουνέι. «Εκείνη με προέτρεψε να ακούσω τη μουσική της θρυλικής ταινίας "Κοπάδι", λέγοντάς μου ότι ήθελε να με γνωρίσει ο Ζουλφί», θυμάται σήμερα η τραγουδίστρια.

Πράγματι γνωρίστηκαν σε φεστιβάλ της Γερμανίας. Μίλησαν πολύ με τον Λιβανελί, που εκείνα τα χρόνια ως πολιτικός εξόριστος ζούσε στη Σουηδία. Και όταν έπειτα από καιρό ήρθαν με τη σύζυγό του στην Αθήνα, η Μαρία τους φιλοξένησε. «Έμεναν στο σπίτι μας στην Εκάλη, αλλά την ίδια περίοδο έπρεπε να φύγω για προγραμματισμένες συναυλίες στην Κούβα. Επιστρέψαμε με τον Τηλέμαχο σε μια άλλη Αθήνα με καμένα τα βόρεια προάστια από πυρκαγιά. Ο Ζουλφί με τη γυναίκα του έσωσαν το σπίτι και τον σκύλο μας».

Είναι μία από τις πολλές ιστορίες που έχει να διηγηθεί η διεθνώς καταξιωμένη τραγουδίστρια, η οποία ετοιμάζεται να ξαναβρεθεί με τον Τούρκο συνθέτη στη σκηνή. Στη συναυλία τους με τίτλο «Οσα μας ενώνουν» στις 7 Σεπτεμβρίου στο Ηρώδειο θα ερμηνεύσουν τραγούδια από το κοινό τους ρεπερτόριο αλλά και συνθέσεις του Μίκη Θεοδωράκη.

«Τους ανθρώπους πάντα τους ενώνει το τραγούδι», λέει στην «Κ» η Φαραντούρη, που με τον Λιβανελί τραγούδησαν σε πολλές ευρωπαϊκές χώρες καθώς και στις ΗΠΑ. Η πρώτη δισκογραφική συνεργασία τους ήταν το άλμπουμ «Η Μαρία Φαραντούρη τραγουδά Λιβανελί» που κυκλοφόρησε το 1982 σε στίχους Λευτέρη Παπαδόπουλου.

«Ο Λευτέρης έκανε πολύ σημαντική δουλειά σε αυτόν τον δίσκο, αποτύπωσε στον λόγο του το αίσθημα και την ανάγκη για μια ειρηνική σχέση με τη γείτονα χώρα, το βίωμα της μετανάστευσης, της φυγής του μετανάστη, της εξορίας, του πόνου, τη σημασία της αλληλεγγύης. Εχοντας μικρασιατική ρίζα τα είχε μέσα του. Στα τραγούδια του ακτινογράφησε ζητήματα που μας απασχολούν με την ίδια ένταση. Φυγή, εξορία, μετανάστευση, προσφυγιά, Αιγαίο. Ο Λευτέρης Παπαδόπουλος έχει γράψει αριστουργήματα επί δεκαετίες, όχι μόνο τα τραγούδια σε μουσική του Ζουλφί, και προσωπικά του αφιερώνω αυτή τη συναυλία».

Οι αναμνήσεις της είναι πολλές. «Θυμάμαι την αντίδραση κάποιων φανατικών και τις απειλές "Φαραντούρη, θα πεθάνεις" γιατί έφερα Τούρκο καλλιτέχνη στις πρώτες συναυλίες στην Ελλάδα. Αρρωστημένος φανατισμός. Ομως πιο έντονα θυμάμαι πόσο άγγιζε τον κόσμο στη Βόρεια Ελλάδα το σάζι του Ζουλφί, τα τραγούδια μας και φυσικά του Μίκη. Μαζί πήγαμε σε Γερμανία, Ολλανδία, Γαλλία, Βέλγιο, στην Αμερική όπου ήταν μαζί μας και ο κιθαρίστας Αλ ντι Μέολα. Εκεί ήρθε να μας δει ο Ελία Καζάν, σε μεγάλη πια ηλικία, και οι αδελφοί Ερτεγκούν, Τούρκοι μετανάστες που ίδρυσαν την περίφημη Atlantic Records στη Νέα Υόρκη».

«Θυμάμαι την αντίδραση κάποιων φανατικών και τις απειλές "Φαραντούρη, θα πεθάνεις" γιατί έφερα Τούρκο καλλιτέχνη στις πρώτες συναυλίες στην Ελλάδα».

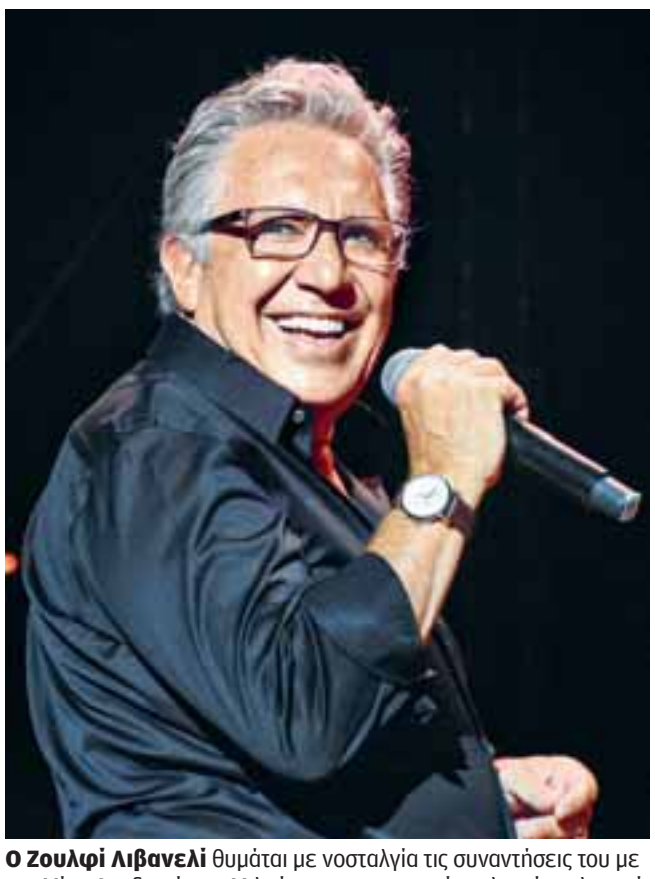

Ο Ζουλφί Λιβανελί θυμάται με νοσταλγία τις συναντήσεις του με τον Μίκη Θεοδωράκη. «Μιλούσαμε για μουσική, πολιτική, πολιτισμό στο σπίτι του που βλέπει στην Ακρόπολη. Μου πρόσφερε ούζο και μεζέ», λέει ο Τούρκος καλλιτέχνης.

Στις σημαντικές συνεργασίες τους αναφέρει εκείνη του 2000 στο Παρίσι, όπου τραγούδησαν υπό την μπαγκέτα του Ζούμπιν Μέτα, στο εορταστικό Μιλένιουμ της UNESCO, τον δίσκο τους «Η Μνήμη του Νερού» το 2005 σε στίχους Αγαθής Δημητρούκα, αλλά και τη συναυλία τους στην Πράσινη Γραμμή στη Λευκωσία το 2015.

Εχει συμφιλιωτική δύναμη το τραγούδι; «Υπάρχει καλύτερο κλίμα στις σχέσεις μας και νομίζω ότι μπορούμε να μιλήσουμε για το κοινό μας αίσθημα, τους ποιητές μας, τα προβλήματα και τις αγωνίες μας. Αλλάζουν οι καιροί, μπαίνουν και άλλες προτεραιότητες όπως ο σεβασμός στη φύση, όμως η ανάγκη για ειρήνη στον κόσμο παραμένει. Ασφαλώς υπάρχουν θέματα που δεν λύθηκαν και ας πιστέψαμε για το αντίθετο», λέει η Μαρία Φαραντούρη. Στην ερώτηση τι θεωρεί σήμερα προοδευτικό, απαντάει: «Την ανάγκη να παραδώσουμε στα παιδιά μας έναν κόσμο πιο δίκαιο, πιο ελεύθερο, πιο δημοκρατικό, χωρίς ανισότητες, που θα σέβεται και το περιβάλλον».

Οσο για τον Λιβανελί, τονίζει ότι ήταν πάντα ευαισθητοποιημένος, ανήσυχος, πολυπράγμων, φιλοευρωπαίος και έδινε τα μηνύματά του μέσω της τέχνης. Μαζί τους στο Ηρώδειο θα είναι η Εθνική Συμφωνική Ορχήστρα της ΕΡΤ και η τραγουδίστρια Görkem Ezgi Yildirim.

Στις φυλακές

«Πριν γνωρίσω τη Μαρία Φαραντούρη ήμουν θαυμαστής της», λέει στην «Κ» ο Ζουλφί Λιβανελί. «Ακουγα την εξαιρετική φωνή της, που ήταν ταυτισμένη με τα τραγούδια του Θεοδωράκη, σε ένα μικροσκοπικό ραδιόφωνο στις στρατιωτικές φυλακές της Αγκυρας. Οταν τη γνώρισα με εντυπωσίασε όχι μόνο με τη φωνή αλλά και με την προσωπικότητά της. Σέβομαι πάρα πολύ την επιμονή της να συνεχίζει στο πεδίο του πολιτισμού, παρά τις πολλές αλλαγές στις τάσεις που κυριαρχούν στον κόσμο».

Θυμάται πάντα τις επισκέψεις του στο σπίτι του Θεοδωράκη: «Μιλούσαμε για μουσική, πολιτική, πολιτισμό στο σπίτι του που βλέπει στην Ακρόπολη. Μου πρόσφερε ούζο και μεζέ, αν και τελευταία έπρεπε να είναι ξαπλωμένος. Σε μία από αυτές τις συζητήσεις μιλήσαμε για την παρακμή στη δημιουργία νέων μελωδιών. Είπε ότι η μελωδία είναι αναγκαία στη μουσική, το υπόλοιπο είναι διακόσμηση. Το να επινοείς μια νέα μελωδία είναι σαν να δημιουργείς ένα ανθρώπινο πλάσμα. Σήμερα η μουσική, η οποία πνίγεται στα εφέ, έχει διαδοθεί πολύ. Ο ρυθμός κατέλαβε τη μελωδία».

Καταξιωμένος συνθέτης, τραγουδιστής, συγγραφέας, σκηνοθέτης, ποιητής, καθώς και σύμβολο αντίστασης, αναρωτιέται κανείς τι αποζητά να εκφράσει σήμερα ο Λιβανελί στην κοινωνία της Τουρκίας, ειδικά έπειτα από τόσους κλυδωνισμούς: «Πολύ δύσκολη ερώτηση που χρειάζεται να απαντηθεί σε μάκρος, αλλά επιτρέψτε μου να συμπυκνώσω. Στην Τουρκία δεν υπάρχει ενιαίος πληθυσμός όπως στην Ελλάδα. Πρόκειται για μια μείξη Βαλκανίων, Μεσανατολιτών, Καυκασίων και Μεσογειακών. Ομιλούνται 26 διαφορετικές γλώσσες. Πίστεις, αιρέσεις και κουζίνες είναι διαφορετικές. Πριν από 100 χρόνια δημιουργήθηκε ένα κράτος από αυτό το χάος και ο καθένας έγινε αποδεκτός σαν Τούρκος, αλλά σήμερα αυτή η κατανόηση αμφισβητείται και η πολιτική ταυτότητας έρχεται στο προσκήνιο σύμφωνα με τις παγκόσμιες τάσεις. Αυτό που με λυπεί περισσότερο είναι η σταδιακή εξαφάνιση της αρχής του αντικληρικισμού. Εκατομμύρια γυναικών ανησυχούν για την απώλεια των δικαιωμάτων που κέρδισαν με σκληρούς αγώνες και για τον κίνδυνο να υποχρεωθούν να ζήσουν σύμφωνα με τις αρχές της ισλαμικής σαρίας. Δυστυχώς έχουμε γίνει μια πολύ πολωμένη κοινωνία».

«Συγκεκριμένα θέματα μεταξύ των δύο χωρών δεν μπορούν να λυθούν μόνο μέσω της τέχνης και της μουσικής, αλλά βοηθάει να μαλακώνεις τις σχέσεις».

Οταν η Φαραντούρη τού γνώρισε τον Θεοδωράκη, πρωτοστάτησαν στην ίδρυση της Επιτροπής της Ελληνοτουρκικής Φιλίας. Υπάρχουν τέτοια περιθώρια σήμερα; «Το 1986 κάναμε έναν κοινό δίσκο με τον Θεοδωράκη. Οταν αυτό το άλμπουμ απέκτησε υψηλές πωλήσεις στην Τουρκία, ο Μίκης ήρθε στην Κωνσταντινούπολη για την τελετή του χρυσού δίσκου. Στη διάρκεια της επίσκεψης ιδρύσαμε την Επιτροπή Ελληνοτουρκικής Φιλίας, επισκεφθήκαμε τον πρωθυπουργό Οζάλ και του ζητήσαμε να άρει την απαίτηση βίζας για τους Ελληνες πολίτες. Ο οργανισμός μας ήταν πολύ ενεργός και προκάλεσε μια πιο ήπια σχέση μεταξύ των δύο λαών. Αργότερα ο Ισμαΐλ Τζεμ, που ασχολούνταν με πρωτοβουλίες φιλίας με τον αγαπητό φίλο μου Γιώργο Παπανδρέου, είπε: "Εμείς οι πολιτικοί περπατάμε σε ένα χαλί της ειρήνης που εσύ και ο Θεοδωράκης απλώσατε μαζί". Φυσικά, συγκεκριμένα θέματα μεταξύ των δύο χωρών δεν μπορούν να λυθούν μόνο μέσω της τέχνης και της μουσικής, αλλά βοηθάει να μαλακώνεις τις σχέσεις. Φανταστείτε ότι έπειτα από τόσους αιματοβαμμένους πολέμους, ο Βενιζέλος και ο Ατατούρκ είχαν μια επαναπροσέγγιση. Οι περισσότεροι σήμερα αγνοούν ότι ο Βενιζέλος έγραψε το 1934 στο Οσλο μια επιστολή προτείνοντας τον Κεμάλ για το Νομπέλ Ειρήνης, αλλά αυτό το γράμμα υπάρχει».

Τον ρωτάμε ακόμη πόσο εφικτό είναι αυτά που μας ενώνουν να γίνουν περισσότερα από εκείνα που μας χωρίζουν. Ο Λιβανελί πιστεύει ότι «καθώς οι λαοί σε όλο τον κόσμο απελευθερώνονται από τον φανατισμό της θρησκείας και του εθνικισμού, τα προβλήματα θα λύνονται πιο εύκολα. Και στις δύο χώρες αυτή η σχέση δεν θα έπρεπε να χρησιμοποιείται σαν εγχώριο πολιτικό εργαλείο. Αν η Τουρκία μπορούσε να γίνει μια χώρα-μέλος της Ε.Ε., όλα τα προβλήματά μας, συμπεριλαμβανομένου εκείνου της Κύπρου και της Ανατολικής Μεσογείου, θα μπορούσαν να λυθούν υπό την ομπρέλα της Ε.Ε. Δεν θεωρώ τις Βρυξέλλες ως ένα ιδανικό, αλλά θα ήμασταν και πάλι κάτω από μια κοινή στέγη».

Πρώτη αγάπη η λογοτεχνία

Ο Λιβανελί αγαπήθηκε μέσα από τα τραγούδια αλλά και τα μυθιστορήματά του. Τι του προσφέρει η λογοτεχνία που δεν προσφέρει το τραγούδι; «Η λογοτεχνία είναι η πρώτη μου αγάπη. Ασκήθηκα ως λογοτέχνης ήδη από τα παιδικά μου χρόνια, αλλά η μουσική, στην οποία ήθελα να παραμείνω ερασιτέχνης, κυριάρχησε στο πρώτο μισό της ζωής μου. Το άλμπουμ που έκανα εναντίον της χούντας του 1971 έγινε η φωνή της αντίστασης. Σήμερα είμαι ευτυχής που μπορώ να γράψω τις νουβέλες μου και δημοσιεύονται στη γλώσσα μου και σε σχεδόν 40 χώρες. Μέσα από τη μουσική μπορείς να εκφράσεις τα συναισθήματά σου, αλλά δεν μπορείς να δημιουργήσεις χαρακτήρες, να αναλύσεις μια περίοδο ή να προωθήσεις νέες ιδέες, όπως μπορείς σε μια νουβέλα. Το να συνθέτω μουσική και να γράφω νουβέλες δεν βρίσκεται για μένα σε αντίθεση, αλλά σε συμπλήρωση. Είμαι ικανοποιημένος που τα βιβλία μου φθάνουν στους Ελληνες αναγνώστες».

Σπάνιο λυχνάρι με χοντρή λαβή. Στο μέσον, εντοιχισμένα τμήματα κούρου. Στα μεσαιωνικά χρόνια, όταν γκρεμίστηκε το αρχαϊκό ιερό, όλος ο πλούτος των αναθημάτων χρησιμοποιήθηκε ως οικοδομικό υλικό για άλλα κτίρια. Δεξιά, ένα από τα τουλάχιστον 500 εγχάρακτα όστρακα (ΑΠ και ΑΠΟΛ) που δηλώνουν λατρεία στον Απόλλωνα.

Το νησί των ατελείωτων θησαυρών

Ο απολογισμός των ανασκαφών στο Δεσποτικό, απέναντι από την Αντίπαρο – Εντυπωσιάζει ο αριθμός των κούρων

Της **ΓΙΩΤΑΣ ΣΥΚΚΑ**

Ο αρχαιολόγος Γιάννος Κουράγιος ερευνά από το 1997 το Δεσποτικό, το «νησί των κούρων» όπως συνηθίσαμε να το λέμε. Ακόμη κι αυτός που ξεκίνησε σ' αυτό το ακατοίκητο παρθένο νησάκι, νοτιοδυτικά της Αντιπάρου, πρώτα με σωστικές ανασκαφές και από το 2002 συστηματικές, αιφνιδιάζεται όταν επιχειρεί έναν γρήγορο απολογισμό των «θησαυρών» που ήρθαν στο φως αυτά τα χρόνια: μαζί με τα φετινά ευρήματα, μετράει έντεκα κεφαλές κούρων, δύο ολόκληρα αγάλματα κούρων, ένα ακόμη σε τρία μέρη, περισσότερα από 110 θραύσματα άνω και κάτω άκρων, κορμούς και άλλα μέλη. Ακόμη, 40 βάσεις αγαλμάτων και αναθημάτων, τουλάχιστον 500 εγχάρακτα όστρακα (ΑΠ και ΑΠΟΛ) που δηλώνουν τη λατρεία στον Απόλλωνα, μία μόνον κεφαλή κόρης. Αλλά και 32 κτίρια, μαζί με εκείνα στο γειτονικό νησάκι Τσιμιντήρι, το οποίο στα αρχαϊκά χρόνια το ένωνε λωρίδα γης με το Δεσποτικό.

«Τέτοιο πράγμα δεν έχω ξαναδεί», λέει στην «Κ». «Κάθε χρόνο πιστεύω ότι φτάνουμε στο τέλος της ανασκαφής, αλλά τα νέα ευρήματα μας διαψεύδουν. Η ανασκαφή του Δεσποτικού μοιάζει ανεξάντλητη, δίνει διαρκώς νέες πληροφορίες για την τοπογραφία και την ιστορία της από την πρώιμη εποχή του σιδήρου».

Οι κάτοικοι της αρχαίας Πάρου ίδρυσαν σε στρατηγική θέση το φημισμένο και πλούσιο αρχαϊκό ιερό του Απόλλωνα, θέλοντας να εδραιώσουν την κυριαρχία τους στο Αιγαίο. Σε ένα προστατευμένο σημείο και κέντρο των Κυκλάδων, όπου έφταναν ταξιδιώτες από τα γειτονικά νησιά, αλλά και από τη Μικρά Ασία, την Αίγυπτο, την Κύπρο, τη Φοινίκη. Ομως, όση δόξα κι αν έζησε ο τόπος αυτός (ακμή γνώρισε στον 6ο αι. π.Χ.), στα υστερομεσαιωνικά χρόνια καταστράφηκε από αιμοδιψείς πειρατές.

Φετινό κορυφαίο εύρημα είναι ο ακέφαλος κορμός κούρου, αυστηρού ρυθμού, που βρέθηκε σε βάθος 50 εκατοστών. Σμιλεμένος στο φημισμένο παριανό μάρμαρο με λεία και στιλπνή επιδερμίδα και χαρακτηριστικά που θυμίζουν το παιδί του Κριτίου στο Μουσείο της Ακρόπολης, το εύρημα χρονολογείται μετά το 480 π.Χ. Βρέθηκε σε ισχυρή μεγάλη κατασκευή υπό κατάρρευση, πιθανότατα οχυρωματική, ίσως κάποιο πρόπυλο ή ανάλημμα, λέει ο αρχαιολόγος της Εφορείας Αρχαιοτήτων Κυκλάδων. Ο κ. Κουράγιος εξηγεί ότι η κατασκευή, που ορίζεται από δύο τοίχους από μεγάλους σχιστόλιθους, εντοπίστηκε πριν από τέσσερα χρόνια. Στον ακέφαλο ανδρικό κορμό που βρέθηκε φέτος και τώρα βρίσκεται στο Αρχαιολογικό Μουσείο Πάρου, σώζεται το αποτύπωμα των δαχτύλων του χεριού πάνω στον μηρό, «ενώ το άλλο χέρι φαίνεται ότι ήταν υψωμένο. Μια χειρονομία προς τη θεότητα».

Στο ίδιο σημείο εντοπίστηκαν πολλά ακόμη τμήματα αρχαϊκών κούρων που είχαν εντοιχιστεί ως οικοδομικό υλικό. Ανάμεσά τους ήταν μέλη άλλου ακέφαλου κούρου, ο οποίος χρονολογείται στο δεύτερο μισό του 6ου αι. π.Χ. Συγκεκριμένα, βρέθηκε ο άνω και ο κάτω κορμός του αγάλματος και σε κοντινό σημείο η πίσω όψη του κεφαλιού, που σώζει τμήμα των βοστρύχων της μακριάς κόμης του κούρου. Για την αντιστοίχιση λείπει τμήμα του

«Τέτοιο πράγμα δεν έχω ξαναδεί», λέει στην «Κ» ο αρχαιολόγος Γιάννος Κουράγιος, που ερευνά από το 1997 αυτό το ακατοίκητο παρθένο νησάκι.

άνω κορμού αγάλματος, που ίσως σχετίζεται με εύρημα που βρέθηκε σε άλλο σημείο της ισχυρής αυτής κατασκευής ή πρόπυλου, κατά τον ανασκαφέα. Εδώ, σε μεταγενέστερο τοίχο, είχε εντοιχιστεί τμήμα του κάτω μέρους του κορμού (από την κοιλιακή χώρα έως τους μηρούς) άλλου κούρου και τμήμα ποδιού και χεριού, που επίσης βρέθηκαν φέτος. Ακριβώς στο ίδιο σημείο πέρυσι είχαν βρεθεί δύο ακόμη μεγάλα θραύσματα κάτω άκρων άλλων κούρων, μαρμάρινες βάσεις αναθηματικών κιόνων κι ένα καθιστό γυναικείο άγαλμα.

Ο Γιάννος Κουράγιος υπογραμμίζει ότι οι κούροι είχαν διαφορετικά χαρακτηριστικά, ανάλογα με την προέλευσή τους. «Αυτοί από τη Μικρά Ασία είχαν μακριά μαλλιά, οι Αθηναίοι πιο κοντά, της Νάξου ήταν πιο γεροδεμένοι. Η παριανή γλυπτική ήταν πιο εξελιγμένη».

Γιατί κούροι και θραύσματα εντοπίστηκαν στο ίδιο σημείο; «Αναφορίζοντας, ο πιστός επισκέπτης της εποχής, προς την είσοδο του ιερού, τουλάχιστον 500 μέτρα πριν φτάσει στον περίβολο του τεμένους του ιερού, θαύμαζε στο πρόπυλο τα αναθήματα που ήταν τοποθετημένα σε βάθρα αφιερωμένα στον θεό Απόλλωνα», εξηγεί ο ανασκαφέας. Και προσθέτει ότι στα μεσαιωνικά χρόνια, όταν γκρεμίστηκε το αρχαϊκό κτίριο, όλος αυτός ο πλούτος των αναθημάτων χρησιμοποιήθηκε ως οικοδομικό υλικό για άλλα κτίρια της εποχής.

Για τον Γιάννο Κουράγιο και τους συνεργάτες αρχαιολόγους της ανασκαφής, Αλεξάνδρα Αλεξανδρίδου (επικ. καθηγήτρια Πανεπιστημίου Ιωαννίνων) και Ιλια Νταϊφά (Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας), ιδιαίτερη σημασία έχει το πολύπλοκο και άριστα οργανωμένο σύστημα διαχείρισης, επεξεργασίας και συλλογής υδάτων που εντοπίστηκε το 2019 και συνεχίζει να αποκαλύπτεται. Μετά την εντυπωσιακή ορθογώνια πώρινη κατασκευή με τις τέσσερις οπές διατεταγμένες σε δύο οριζόντιες σειρές, για τον έλεγχο της ροής των υδάτων από τη δεξαμενή στον αγωγό, εντοπίστηκε και μια μεταβυζαντινή δεξαμενή. Κοντά αποκαλύφθηκαν χώροι όπου γινόταν το φιλτράρισμα του νερού, λιθόκτιστος αγωγός μήκους 25 μ., που ξεκινά από μια άλλη μεγάλη κτιστή δεξαμενή ωοειδούς σχήματος. Φέτος σε τμήμα που είχε καταρρεύσει αποκαλύφθηκε και ο πυθμένας της δεξαμενής, που είναι φυσικός βράχος. Ανάμεσα στα ευρήματα ξεχώρισε ένα μικρό θραύσμα βάσης πήλινου περιρραντηρίου με ανάγλυφη παράσταση λέοντα, που χρονολογείται στον 6ο αιώνα π.Χ. «Φέτος ολοκληρώσαμε τη συντήρηση του συστήματος ύδρευσης και αποθήκευσης υδάτων στη μεγάλη αρχαϊκή δεξαμενή».

Τα κτίρια

Στα ευρήματα της φετινής ανασκαφής που ξεχωρίζουν είναι μια μεγάλη βάση για ανάθεση κίονα και μια κυκλική, που ίσως αντιστοιχεί στον μεγάλο κούρο που εντόπισαν πρόσφατα, όπως επίσης και ένα μεγάλο αρχαϊκό κτίριο. «Αντίθετα με την άποψη ότι τα κτίρια που έχουν βρεθεί ανήκουν σε οικισμό, θεωρώ ότι πρόκειται για βοηθητικά του μεγάλου ιερού. Ίσως κοιτώνες για τη διαμονή των επισκεπτών, του ιερατείου, της φρουράς, καθώς και κάποιους αποθηκευτικούς χώρους. Δεν έχουμε δρόμους, αλλά πολύ μεγάλα κτίρια με παράλληλα δωμάτια. Πιστεύω ότι είναι κτίσματα για τη λειτουργία του ιερού». Ο ανασκαφέας του Δεσποτικού δέχεται ότι στα γεωμετρικά χρόνια μπορεί να ξεκίνησε ένας οικισμός και εν συνεχεία να εξελίχθηκε σε μεγάλο ιερό. Υποστηρίζει ότι η πόλη της Πάρου έδωσε πολλά χρήματα για τα θεμέλια, τα κτίσματα, το τε-

Η ιστορία του ξεκινάει την πρώιμη εποχή του σιδήρου, η ακμή του κορυφώθηκε τον 6ο αι. π.Χ. και καταστράφηκε από πειρατές στα υστερομεσαιωνικά χρόνια.

λετουργικό εστιατόριο, τον ναό, τους περιβόλους και βέβαια για τη μεταφορά του φημισμένου παριανού μαρμάρου στο Δεσποτικό. «Η κατασκευή του ιερού απαιτούσε πολλά έξοδα. Αυτό δεν το κάνει οποιαδήποτε πόλη, αλλά μια πόλη ισχυρή, με πολλά χρήματα που θέλει να εδραιώσει την κυριαρχία της στο Αιγαίο. Το υδραυλικό έργο ήταν μέγαλο και εξυπηρετούσε τη συλλογή των υδάτων για τον ανεφοδιασμό των πλοίων. Εδώ ήταν ένας μεγάλος ναύσταθμος. Χρειαζόταν νερό για τα πλοία που έκαναν μακρινά ταξίδια και έπρεπε να ανεφοδιαστούν ή να προστατευτούν από τα ισχυρά μποφόρ. Τα ιερά αυτά εξυπηρετούσαν τέτοιες καταστάσεις. Ο ναός του Απόλλωνα Ζωστήρος στη Βουλιαγμένη είναι μια ανάλογη περίπτωση».

Ανάμεσα στα κινητά ευρήματα ήταν τρία αγγεία μαγειρικής. Χύτρες εντοιχισμένες ολόκληρες στους τοίχους και μια εξ αυτών στο δάπεδο. Επίσης, ένα λυχνάρι με χοντρή λαβή, σίμη από την οροφή κτιρίου, πήλινα ακροκέραμα με μορφή γοργονείου, τα αφιερώματα με τα αρχικά του θεού Απόλλωνα που πρόσφεραν οι πιστοί και ο γραφικός χαρακτήρας δείχνει ότι γράφηκαν από το ίδιο χέρι.

Τρεις διαστάσεις

Οσοι ταξιδεύουν στο Αιγαίο με τα πλοία της γραμμής, θαυμάζουν από μακριά την τρίτη διάσταση που απέκτησε πια το μνημείο με την αναστήλωση των κιόνων υπό την επίβλεψη του αρχιτέκτονα Γουλιέλμου Ορεστίδη. «Θέλουμε ο μελλοντικός επισκέπτης του αρχαιολογικού χώρου να καταλάβει τι ήταν αυτό το ιερό. Δεν συμμερίζομαι την παλιά αντίληψη συναδέλφων μου, που δεν ήθελαν να υψώνονται τα μνημεία. Πρότυπό μου είναι ο Πέτρος Θέμελης και όσα πέτυχε στη Μεσσήνη. Σηκώνουμε τα μνημεία για να τα κατανοήσει το κοινό», λέει ο Γ. Κουράγιος. Το φθινόπωρο οι εργασίες θα συνεχιστούν για να ολοκληρωθεί το κτίριο Δ.

Τι άλλο περιμένει μετά τα νέα ευρήματα; «Το Δεσποτικό είναι πλούσιος αρχαιολογικός τόπος. Μέσα σε μια ημέρα βγάλαμε δύο κούρους. Δεν είναι εύκολη διαδικασία. Χρειάζεται προσεκτική εργασία με τα ξυλαράκια που χρησιμοποιούν στα σουβλάκια για να αφαιρεθούν πέτρες και χώμα και ένα σκουπάκι για να καθαριστούν και να αποτοιχιστούν. Απαιτήθηκαν πέντε ώρες προσεκτικής δουλειάς. Η επιδερμίδα του μαρμάρου είναι ευαίσθητη και η όλη διαδικασία μοιάζει με χειρουργική επέμβαση» λέει ο ανασκαφέας του Δεσποτικού.

Απρόσκλητοι επισκέπτες

Εκφράζει όμως ένα παράπονο. «Αυτό που μας δυσκόλεψε φέτος είναι η αιφνίδια προσέλευση επισκεπτών, που έναντι αμοιβής μεταφέρουν κάποιοι με φουσκωτά και σκάφη στο Δεσποτικό. Βλέπουν τον ναό αναστηλωμένο από μακριά και αποβιβάζονται στο ακατοίκητο νησάκι, επιμένουν να μπουν στην ανασκαφή παρότι απαγορεύεται, θέλουν να φωτογραφηθούν με τα μαγιό τους πάνω στα αρχαία, δεν σέβονται τον χώρο, μας βρίζουν όταν τους λέμε ότι δεν είναι ακόμη οργανωμένος και επισκέψιμος. Είναι άλλες πρωτόγνωρες συμπεριφορές...».

Ακέφαλος κούρος και τμήμα από τον κορμό άλλου κούρου. Μαζί με τα φετινά ευρήματα έχουν έρθει στο φως έντεκα κεφαλές κούρων, δύο ολόκληρα αγάλματα κούρων, ένα ακόμη σε τρία μέρη, περισσότερα από 110 θραύσματα άνω και κάτω άκρων, κορμοί και άλλα μέλη.

• Οι ανασκαφικές και αναστηλωτικές εργασίες πραγματοποιήθηκαν με τη στήριξη των Ιδρυμάτων Κανελλόπουλου, Λεβέντη, Λάτση, Μάριον Στασινόπουλος, την ΑΜΚΕ ΑΙΓΕΑΣ - Αθανάσιος και Μαρίνα Μαρτίνου, του συλλόγου «Οι Φίλοι της Πάρου» κ.ά.

ΜΑΤΙΕΣ ΣΤΟΝ ΚΟΣΜΟ

Επιμέλεια **ΝΙΚΟΣ ΒΑΤΟΠΟΥΛΟΣ**

MOREAU KUSONOKI

ΣΙΔΝΕΪ

Αναγέννηση

Το Σίδνεϊ γνωρίζει μια πολιτιστική και οικονομική αναγέννηση με τη δημιουργία των νέων κτιριακών εγκαταστάσεων του μουσείου Powerhouse, ενός συνόλου μουσειακών υποδομών με έμφαση κυρίως στις επιστήμες. Τα νέα κτίρια πάνω στον ποταμό Παραμάτα είναι αποτέλεσμα διεθνούς διαγωνισμού, σχεδιάστηκαν από το αρχιτεκτονικό γραφείο Μορό Κουσονόκι (με έδρα στο Παρίσι) σε συνεργασία με γραφείο της Αυστραλίας. Υπολογίζεται ότι η επίδρασή τους θα είναι συγκρίσιμη με εκείνη της Οπερας.

THE MORGAN LIBRARY

ΝΕΑ ΥΟΡΚΗ

Μπλεζ Σαντράρ

Στους μαιάνδρους του νου του Γάλλου -γεννημένου στην Ελβετία- ποιητή, συγγραφέα, διά βίου ταξιδιώτη και αντικομφορμιστή Μπλεζ Σαντράρ (1887-1961) μας οδηγεί μια ιδιαίτερης αισθητικής έκθεση στη Νέα Υόρκη, στη Βιβλιοθήκη Μόργκαν. Εκδόσεις με εικονογράφηση των αρχών του 20ού αιώνα, ενθυμήματα και τεκμήρια συγκροτούν έναν κόσμο πάντα ελκυστικό γι' αυτήν την ιδιαίτερη μορφή της γαλλόφωνης λογοτεχνίας. Διαβάστε το «Ρούμι» από τις εκδόσεις Καστανιώτη.

FORGOTTEN GALICIA

ΓΑΛΙΚΙΑ

Ξεχασμένη Ευρώπη

Η Γαλικία ήταν μια ιστορική περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης που σήμερα είναι μοιρασμένη ανάμεσα στην Πολωνία και στην Ουκρανία. Απορροφήθηκε μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο από τα διάδοχα κράτη. Το Λβιβ είναι η πιο μεγάλη και γνωστή πόλη με θαυμάσια αρχιτεκτονική, όπως αυτό το μέγαρο που χτίστηκε το 1911-12 σε ρυθμό αρ νουβό. Φωτογραφίες από την ξεχασμένη Γαλικία ανεβαίνουν σε λογαριασμούς στο Ινσταγκραμ ως μια χειρονομία εκτίμησης στην παλιά Ευρώπη.

NATIONAL MUSEUM

ΣΤΟΚΧΟΛΜΗ

Εραστής της Μαρίας Αντουανέτας

Το Εθνικό Μουσείο στη Στοκχόλμη απέκτησε μια μινιατούρα του 18ου αιώνα, αγνώστου Βρετανού καλλιτέχνη, αλλά γνωστού εικονιζόμενου. Είναι ο Σουηδός Αξελ φον Φέρσεν στα 23 του χρόνια. Το 1774 γνώρισε τη Μαρία Αντουανέτα σε ένα χορό μεταμφιεσμένων και η έλξη ήταν αμοιβαία. Ο Αξελ φον Φέρσεν έκανε καριέρα ως στρατιωτικός και έφτασε μέχρι την Αμερική. Στη Γαλλική Επανάσταση προσπάθησε να σώσει τη Μαρία Αντουανέτα, αλλά και ο ίδιος λιντσαρίστηκε στη Στοκχόλμη.

MARINE 69-71/WIKIPEDIA.ORG

ΜΑΪΑΜΙ

Το σπίτι του Αλ Καπόνε

Χτισμένο στη δεκαετία του 1920 σε ένα από τα νησάκια του Μαϊάμι Σάουθ Μπιτς, το σπίτι όπου έμενε ο Αλ Καπόνε προορίζεται για κατεδάφιση. Ο επενδυτής που αγόρασε την έκταση με τη βίλα για πολλά εκατομμύρια δολάρια θέλει να χτίσει ένα καινούργιο κτίριο και κλείνει τα αυτιά στις ομάδες πολιτών που επιθυμούν τη διατήρηση της παλιάς βίλας για λόγους ιστορικής μνήμης. Ο Αλ Καπόνε έζησε εκεί για σχεδόν δύο δεκαετίες, από το 1928 έως το 1947.

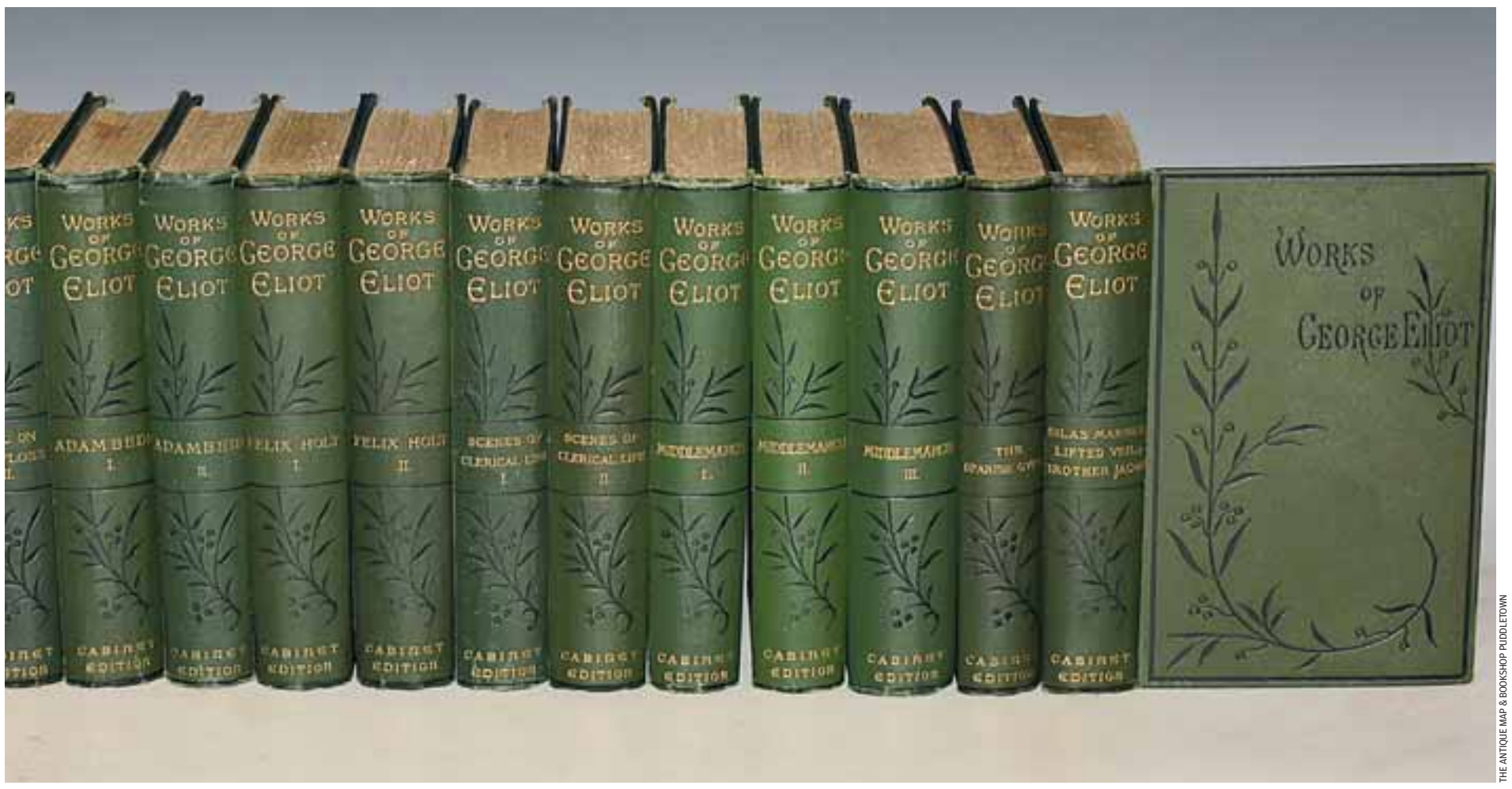

THE ANTIQUE MAP & BOOKSHOP PUDDLETOWN

Εκδόσεις βιβλίων της Τζορτζ Ελιοτ από το 1890 (William Blackwood & Sons). Μια νέα βιογραφία εμβαθύνει στην προσωπική ζωή της κορυφαίας βικτωριανής συγγραφέας με το ανδρικό ψευδώνυμο.

Η διαχρονικά επίκαιρη Τζορτζ Ελιοτ

Η εποχή μας επαναφέρει διαρκώς το βλέμμα μας σε πυλώνες της δυτικής σκέψης ανοίγοντας νέους διαύλους. Για την Τζορτζ Ελιοτ (1819-1880), την κορυφαία βικτωριανή συγγραφέα, υπάρχει ένας ολόκληρος κόσμος που τη διαβάζει και τη μελετάει, και ποτέ δεν έπαψαν τα βιβλία της να τυπώνονται και να πωλούνται σε όλες τις γλώσσες (πρόσφατα επανακυκλοφόρησε στα ελληνικά η νουβέλα της «Το πέπλο» σε μετάφραση Αργυρώς Μαντόγλου, από τις εκδόσεις Πατάκη). Μια νέα βιογραφία της, που κυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Farrar, Straus & Giroux, είναι μια εμβάθυνση στην προσωπική ζωή της Ελιοτ και συγκεκριμένα στην πολυετή συμβίωσή της με τον φιλόσοφο και κριτικό Τζορτζ Χένρι Λούις (1817-1878), ο οποίος είχε τρεις γιους από τον γάμο του με άλλη γυναίκα, τον οποίον επισήμως ποτέ δεν διέλυσε. Η νέα βιογραφία (The Marriage Question: George Eliot's Double Life) είναι το προϊόν της έρευνας της Κλερ Καρλάιλ, καθηγήτριας Φιλοσοφίας στο Κινγκ's Κόλετζ, η οποία έχει επίσης επιμεληθεί τη μετάφραση της «Ηθικής» του Σπινόζα που είχε κάνει η Τζορτζ Ελιοτ το 1856. Η Καρλάιλ πηγαίνει βαθιά στα κίνητρα της Ελιοτ και επιχειρεί να κατανοήσει μια εκτός κοινωνικής νόρμας συμβίωση στη βικτωριανή Αγγλία.

Η Τζορτζ Ελιοτ, συγγραφέας ογκόλιθων της βρετανικής λογοτεχνίας, όπως το Middlemarch, είχε γράψει εκατοντάδες άρθρα ως δημοσιογράφος και έτσι γνώρισε τον έρωτα της ζωής της, τον Τζορτζ Χένρι Λούις. Το ψευδώνυμο που επέλεξε –Τζορτζ Ελιοτ– δείχνει την ψυχική ταύτιση ανάμεσα στο ζευγάρι. Στα μέσα του 19ου αιώνα, πολλές γυναίκες στην Αγγλία έκαναν καριέρα ως συγγραφείς (πέραν των αδελφών Μπροντέ και της Ελίζαμπεθ Γκάσκελ) αλλά η Τζορτζ Ελιοτ (γεννημένη ως Μαίρη Αν Εβανς) ήθελε ένα αντρικό όνομα, πρώτον, για να μη θεωρήσουν οι επίδοξοι αναγνώστες ότι δίπλα σε μια γυναικεία υπογραφή θα διάβαζαν ένα ρομάντσο και, δεύτερον, γιατί η συμβίωσή της με τον Τζορτζ Χένρι Λούις είχε δημιουργήσει μια αμηχανία της κοινωνίας. Η Ελιοτ ήταν εξαιρετικά απελευθερωμένη και για την εποχή της πρωτοπόρος, ιδίως μετά τη μεγάλη φήμη που απέκτησε. Αργότερα, όταν πέθανε ο έρωτας της ζωής της, παντρεύτηκε έναν κατά 20 χρόνια νεότερό της άνδρα, ο οποίος στη διάρκεια του μήνα του μέλιτος επιχείρησε να αυτοκτονήσει πέφτοντας στο Μεγάλο Κανάλι της Βενετίας, από ένα μπαλκόνι. Τον αλίευσαν σώο και επέστρεψε στη συζυγική ζωή.

Ο ΚΥΡΙΟΣ ΓΚΡΙ

Γράφει ο **ΗΛΙΑΣ ΜΑΓΚΛΙΝΗΣ**

«Ας ρίξουμε, χαριτωμένη, τα φορέματα...»

Κλείνουν οι καλοκαιρινές αναγνώσεις στιχουργημάτων και ποιητικών θραυσμάτων με μια επιστροφή στον Σωκράτη Σκαρτσή (με την ανθολογία των Σούφι ξεκίνησε αυτό τον Αύγουστο ο κύριος Γκρι) και την «Αρχαία ελληνική ερωτική ποίηση» που μετέφρασε και επιμελήθηκε για τις εκδόσεις Καστανιώτη και τη σειρά «Βιβλιοθήκη του Ερωτα» το 1994.

Από το μυστικιστικό Ισλάμ ή την Ιαπωνία του μεσαίωνα και του 19ου αιώνα, επιστροφή στα ελληνικά χώματα, σε θάλασσες και λέξεις με μια έκδοση η οποία καλύπτει δεκατρείς αιώνες αρχαίας και αρχαιότροπης ελληνικής ερωτικής ποίησης, με τη μετάφραση πλάι στο πρωτότυπο. Τέλη Ιουλίου είχαμε ανατρέξει στον μέγα Αρχίλοχο· τώρα θα ανοιχτούμε σε ποιητικά νερά πέρα από εκείνα της Πάρου.

«Και τον φουσκωμένο σκέπαζε το απλωμένο χέρι της/ Ευρώτα όχι ολόκληρον, όσον μπορούσε».

Μερικές από τις αδυναμίες του κυρίου Γκρι:

* Κράτητας (5ος αι.): Τον Ερωτα τον σταματάει η πείνα, αλλιώς, ο χρόνος·/ αν δεν τα έχεις αυτά, η θηλιά.

* Ανακρεόντεια (2ος αι. π.Χ.): Λένε οι γυναίκες:/ «Ανακρέοντα, είσαι γέρος·/ πάρε καθρέφτη και κοίτα,/ δεν έχεις πια μαλλιά/ κι είναι φαλακρό το μέτωπό σου»./ Εγώ τα μαλλιά/ είτε είναι είτε φύγανε,/ δεν ξέρω· αυτό όμως ξέρω,/ πως ο γέρος πιο πολύ/ πρέπει τα ωραία να παίζει,/ όσο πιο κοντά είναι ο θάνατος.

SHUTTERSTOCK

Η Πέτρα του Ρωμιού στην Πάφο της Κύπρου, τα νερά όπου γεννήθηκε η θεά του Ερωτα, Αφροδίτη.

* Ρουφίνος: Παρθένα αργυρόποδη λουζόταν, τα χρυσά των μαστών/ στο γαλακτόπηκτο δέρμα μήλα βρέχοντας·/ κι οι γλουτοί κινούμενοι γύρω στρέφονταν/ σαλευόμενοι στο σώμα υγρότερο απ' το νερό./ Και τον φουσκωμένο σκέπαζε το απλωμένο χέρι της/ Ευρώτα όχι ολόκληρον, όσον μπορούσε.

* Φιλόδημος (1ος αι. μ.Χ.): Αγάπησα· ποιος όχι; Γλέντησα· ποιος δεν ξέρει/ από γλέντια; Αλλά μάνιασα· από ποιον; όχι θεό;/ Τέλειωσε· γιατί τ' άσπρα πια παίρνουν γρήγορα τη θέση των μαύρων/ μαλλιών, προάγγελοι της συνετής ηλικίας./ Και να παίξω όταν ήταν καιρός, έπαιξα, και τώρα, που πάει πια, θα πιάσω έγνοιες πιο καλές.

* Στράτωνας (2ος αι. μ.Χ.): Πισι-νός και χρυσάφι παίρνουν την ίδια ψήφο· αυτό βρήκα εγώ μ' αφέλεια ψηφίζοντας κάποτε.

* Παύλος Σιλεντάριος (5ος αι. μ.Χ.): Ας ρίξουμε, χαριτωμένη, τα φορέματα και γυμνά σε γυμνά/ ας ακουμπήσουν τα μέλη αγκαλιασμένα·/ τίποτα, να μην είναι ανάμεσα· γιατί σαν εκείνο το τείχος/ της Σεμίραμης μου φαίνεται το λεπτό σου ύφασμα·/ ας ενωθούν τα στήθη και τα χείλη· τα άλλα στη σιωπή/ ας κρύψουμε· μισώ το ακράτητο στόμα.

* Παύλος Σιλεντάριος (ξανά): Καλύτερες είναι, Φίλιννα, οι ρυτίδες σου απ' το χυμό της νεότητας/ όποιας κι αν είναι· λαχταράω να κρατάω στις παλάμες/ πιο πολύ τα μήλα σου που βαραίνουν κάτω τις κορφές τους/ παρά τον όρθιο μαστό της νέας ηλικίας./ Γιατί το φθινόπωρό σου είναι ανώτερο απ' την άνοιξη της άλλης/ κι ο χειμώνας σου πιο θερμός απ' το θέρος της αλληνής.

ΕΞ ΑΦΟΡΜΗΣ

Του **ΓΙΑΝΝΗ ΜΟΥΓΓΟΛΙΑ**

Οταν ο Νικόλας Οικονόμου συνάντησε τον Τσικ Κορία

Φέτος συμπληρώνονται τριάντα χρόνια από τον θάνατο του Κύπριου πιανίστα, συνθέτη, ενορχηστρωτή, μαέστρου Νικόλα Οικονόμου, που το σπάνιο ταλέντο του στα όρια της μεγαλοφυΐας τον κατέταξε στη διεθνή μουσική αφρόκρεμα. Αν ζούσε στις 11 Αυγούστου θα γινόταν 70 ετών αλλά δυστυχώς ο πρόωρος θάνατός του (29-12-1993) λόγω αυτοκινητικού δυστυχήματος στην Κύπρο, στα 40 του, στέρησε την κλασική και τη σύγχρονη μουσική από έναν βιρτουόζο αναμφισβήτητου ταμπεραμέντου και αυτοσχεδιαστή πρώτης γραμμής.

Στα 7 του εντυπωσίασε τον Σόλωνα Μιχαηλίδη που τον χαρακτήρισε «ευλογία για τους γονείς του, την Κύπρο και όλο τον κόσμο». Το εξωτερικό για τον μικρό Νικόλα ήταν μονόδρομος. Κατόπιν παρότρυνσης Μιχαηλίδη προς την οικογένειά του, το 1964 έγινε δεκτός σε προπαρασκευαστικό σχολείο στη Μόσχα για το Ωδείο Τσαϊκόφσκι. Ακολούθησαν εντυπωσιακή συμμετοχή στον διεθνή διαγωνισμό Τσαϊκόφσκι, σπουδές σύνθεσης και διεύθυνσης ορχήστρας στο Ωδείο Τσαϊκόφσκι. Το 1973 μετακόμισε στο Ντίσελντορφ και μετά στο Μόναχο συνεχίζοντας τις σπουδές στη Μουσική Ακαδημία. Η καριέρα του στο Μόναχο ήταν θυελλώδης. Συχνές εμφανίσεις σε τηλεόραση-ραδιόφωνο, κοντσέρτα σόλο, με μεγάλες ορχήστρες, συμπράξεις με τεράστιες μουσικές προσωπικότητες (Μάρτα Αργκεριτς, Ροντιόν Σεντρίν, Σβιάτοσλαβ Ρίχτερ, Μισέλ Μπέροφ κ.ά.), ηχογραφήσεις, συναρπαστικές εκτελέσεις έργων των Λιστ, Σούμαν, Τσαϊκόφσκι, Ραχμάνινοφ, Μότσαρτ, Μπετόβεν, Μουζόρσκι, Μπαχ, Χέντελ, Σούμπερτ, Μπερλιόζ, Προκόφιεβ, Σοπέν, Βέρντι, Σατί, Σοστακόβιτς και δικές του συνθέσεις για πιάνο, δύο πιάνα, μικρά σύνολα, μουσική για 12 ταινίες (ανάμεσά τους των Μάργκαρετ φον Τρότα και Μαξιμίλιαν Σελ), μουσική για μπαλέτο με τη φίλη του Μάγια Πλισέτσκαγια, συναυλίες σε Ευρώπη, Ρωσία, Αμερική, Καναδά, Ιαπωνία, Ισραήλ, δημιουργία του Solisten Ensemble το 1977, βραβεία και διακρίσεις, διοργάνωση

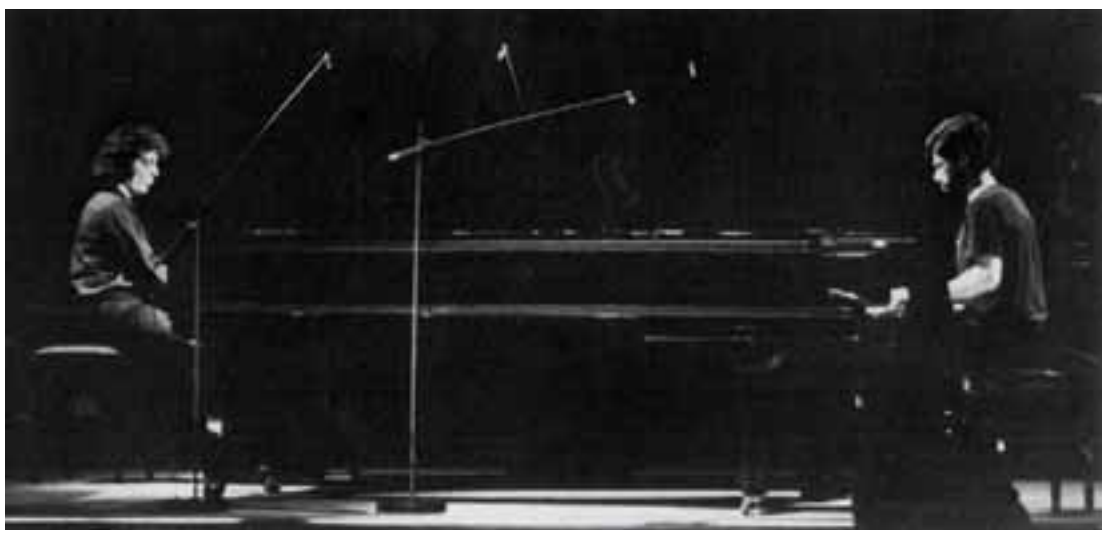

Νικόλας Οικονόμου και Τσικ Κορία εν δράσει. Οι διαφορετικές καταβολές τους λειτούργησαν συμπληρωματικά και προκλητικά για τη δημιουργία ενός νέου ακροάματος κλασικής και τζαζ.

Με αφορμή τα 30 χρόνια από τον θάνατο και τα 70 από τη γέννηση του Κύπριου πιανίστα.

του Munchner Klaviersommer και άλλων φεστιβάλ.

Ξεχωριστή η συνεργασία του με τον κορυφαίο τζαζ πιανίστα-συνθέτη Τσικ Κορία, αποτυπώθηκε στον δίσκο «On Two Pianos» (Deutsche Grammophon, 1983 – ζωντανή ηχογράφηση συναυλίας τους στο Munchner Klaviersommer 1982). Τη διετία 1981-82 έδωσαν κοντσέρτα σε Γενεύη, Στουτγκάρδη, Φράιμπουργκ, Στρασβούργο αυτοσχεδιάζοντας και σε δικές τους συνθέσεις, ενώ συναντήθηκαν στο Munchner Klaviersommer και με τον σπουδαίο Φρίντριχ Γκούλντα σε τρία πιάνα. Οι τρεις αυτοσχεδίασαν σε σειρά συναυλιών που προβλήθηκαν στην τηλεόραση αλλά δεν αποτυπώθηκαν σε δίσκο βινυλίου, cd ή dvd. Ο Γκούλντα χαρακτήρισε «καθαρή αλχημεία» το αποτέλεσμα της συνάντησής τους. Στο Munchner Klaviersommer 1983 προστίθεται ο Ροντιόν Σεντρίν και πειραματίζονται με τέσσερα πιάνα επί σκηνής. Ανάμεσα στα συναρπαστικά της τετράδας ήταν το συλλογικό έργο «Hommage to Chopin» (ιδέα του Σεντρίν) που συνδύαζε θέματα του Σοπέν παιγμένα με ανανεωτική φλόγα και καινοτόμο αυτοσχεδιασμό.

Κάποτε στην Αμερική

Η ιδέα συνεργασίας Οικονόμου και Κορία κυοφορήθηκε το 1981 στο σπίτι του δεύτερου στο Λος Αντζελες όταν ο ένας πιανίστας έπαιξε κλασικά έργα και συνθέσεις του στον άλλον. Στο τέλος αυτοσχεδίασαν για πρώτη φορά μαζί σε δύο πιάνα. Η σύμπραξη δύο εντελώς διαφορετικών καταβολών και υπόβαθρου μουσικών οδηγούσε με ασφάλεια σε μια κοινή γλώσσα έκφρασης, όπου οι διαφορές λειτούργησαν συμπληρωματικά και προκλητικά για τη δημιουργία ενός νέου ακροάματος κλασικής και τζαζ, με εκκίνηση διαδοχικούς, εκατέρωθεν ερεθισμούς που κέντριζε ο ένας στον άλλον. Υφος, εκφραστική ιδιοσυγκρασία, ηχοχρώματα, τεχνική, πάθος, συναίσθημα, έμπνευση, φαντασία, ορμώμενα από διαφορετικές αφετηρίες, μέσω δημιουργικού αυτοσχεδιασμού, γόνιμου διαλόγου, αντιρρήσεων και αναιρέσεων, αναμείχτηκαν σε ένα μοναδικό «μαζί» σε δύο πιάνα.

Η καθοριστική αυτή δοκιμή εκφράστηκε δημόσια τον Νοέμβριο του 1981 σε συναυλία στην αίθουσα συνεδρίων του Deutsches Museum στο Μόναχο όπου οι αυτοσχεδιαστικοί πειραματισμοί έδιναν κι έπαιρναν με μορφή μικρών πιανιστικών βινιετών ή εκτεταμένων θεμάτων. Οι αυτοσχεδιασμοί πλαισιώθηκαν από πρωτότυπες συνθέσεις τους και την εκδοχή τους σε έξι κομμάτια από τον «Μικρόκοσμο» του Μπέλα Μπάρτοκ, ενός συνθέτη με τολμηρό πειραματισμό, ρυθμική πρωτοτυπία, συνθετική αντισυμβατικότητα. Ετσι το υλικό του δίσκου παρουσιάζει σπάνια ενότητα και ο ελεύθερος αυτοσχεδιασμός μετουσιώνει ρυθμούς, αρμονίες, μελωδίες, καταργεί ισχύουσες συμβατικές, περιοριστικές συνθήκες της κλασικής μουσικής φρεσκάροντας πλήρως τις αφετηρίες.

Στους εννέα αυτοσχεδιασμούς με μορφή σουίτας και στο «Invention» (ανκόρ συναυλίας, τελευταίο κομμάτι δίσκου), οι πιανίστες εμφανίζονται εναλλάξ, ο ένας παίρνει τη σκυτάλη από τον άλλον «απαντώντας» στο πλαίσιο που του δίνεται η ερώτηση-πρόκληση. Στις συνθέσεις του Κορία «Homecoming» (αυτοσχέδιο ιντερμέτζο) και «Duet for two pianos in three parts», γραμμένα συνθετικά μέρη εναλλάσσονται με ελεύθερα αυτοσχεδιαστικά περάσματα πάνω σε προκαθορισμένη αρμονία και ρυθμό. Η φαντασία των μουσικών οργιάζει με βασικό όπλο τις απεριόριστες δεξιοτεχνικές ικανότητες και την αίσθηση ελευθερίας.

Ο Οικονόμου επίσης έγραψε δύο συνθέσεις για πιάνο («Three pieces for Chick», «Sonata for Chick») αφιερωμένες στον Κορία, ενώ του αφιέρωσε ένα ακόμα πρώιμο κομμάτι του βαφτίζοντάς το «Encore to Corea».

500 ΛΕΞΕΙΣ

ΜΕ ΤΟΝ ΔΗΜΗΤΡΗ ΤΣΟΥΚΝΙΔΗ

Ο Δημήτρης Ι. Τσουκνιδής δίδαξε για 15 χρόνια συγγραφή αποδεικτικού δοκιμίου και ανάπτυξη λογικής επιχειρηματολογίας σε υποψηφίους Νομικών Σχολών. Εργάζεται στο πεδίο Solution-focused brief therapy (SFBT) βοηθώντας ανθρώπους με κρίσεις πανικού και φοβίες μέσω της υπνοθεραπείας. Είναι συγγραφέας του αστυνομικού μυθιστορήματος «Η ψυχίατρος με την έκτη αίσθηση», το οποίο προλόγισε ο Μιχάλης Ρέππας και κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Αρμός.

Ποια βιβλία έχετε αυτόν τον καιρό πλάι στο κρεβάτι σας;
Πλάι στο κρεβάτι υπάρχουν «Η ιστορία της τρέλας» του Μισέλ Φουκό, η «Σημειολογία» του Ουμπέρτο Εκο και «Το νόημα της ζωής» του Βίκτορ Φρανκλ.

Ποιο ήταν το πιο ενδιαφέρον στοιχείο που μάθατε πρόσφατα χάρη στην ανάγνωση ενός βιβλίου;
Από το βιβλίο «Πώς να μιλήσετε στους αρνητές της επιστήμης», του φιλοσόφου του Harvard, Λι Μακιντάιρ, έμαθα τα γνωστικά σφάλματα των αρνητών της επιστήμης (αρνητές εμβολίων, κλιματικής αλλαγής) και τους τρόπους αποδόμησής τους.

Ποιο κλασικό βιβλίο διαβάσατε πρόσφατα για πρώτη φορά;
Το «Εγκλημα και Τιμωρία» του Ντοστογιέφσκι.

Περιγράψτε την ιδανική αναγνωστική συνθήκη.
Η προσωπική μου ιδανική συνθήκη εδράζεται στην Εθνική Βιβλιοθήκη της Ελλάδος, στο Κέντρο Πολιτισμού Ιδρυμα Σταύρος Νιάρχος.

Υπάρχουν βιβλία για τα οποία να νιώθετε ενοχές που σας άρεσαν;
Ενιωσα κάποιες ενοχές με το εκλαϊκευμένο ανάγνωσμα φιλοσοφίας «Πώς να γίνεις φιλόσοφος» του Γκάρι Κοξ, διότι σκεπτόμουν πως «πρόδιδα» την ακαδημαϊκή μου φιλοσοφική πορεία.

Τι είναι αυτό που σας συγκινεί περισσότερο σε ένα βιβλίο;
Η διαλεκτική σχέση που αναπτύσσω με τον συγγραφέα, καθώς στο τέλος νιώθω πως απέκτησα έναν καινούργιο φίλο.

Ποιο είναι το επόμενο βιβλίο που θα διαβάσετε;
«Ο θάνατος της οικογένειας» του Ντέιβιντ Κούπερ.

Σκιαγραφήστε την πρωίδα «ψυχίατρο με την έκτη αίσθηση».
Πρόκειται για μια πρωίδα που είτε θα αγαπήσεις είτε θα μισήσεις. Η Νεφέλη Στάη είναι μια ευφυής και δυναμική επιστήμων, μ' ένα χάρισμα-κατάρα στην πλάτη της και μπόλικο υπαρξιακό πείσμα στα υπόγεια του υποσυνείδητου νου της.

Πρόκειται για ένα νουάρ αστυνομικό μυθιστόρημα. Ποιες πτυχές της κοινωνίας «αγγίζει»;
Αγγίζει τον ηθικό μας πυρήνα, διότι θέτει ερωτήματα όπως «είμαστε τελικά τόσο ηθικοί όσο θέλουμε να δείχνουμε ή απλώς υποκρινόμαστε, σαν ηθοποιοί, φορώντας την ηθικολογική μας μάσκα;». Ετσι μέσα στο βιβλίο βλέπουμε πώς χρωματίζεται η έννοια της ηθικής στην πολιτική, στη δημοσιογραφία και στον χώρο του θεάματος (θέατρο, τηλεόραση). Ολα αυτά, βεβαίως, με απαρχή μια ειδεχθή δολοφονία.

Επιμέλεια: **ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΣΚΑΡΑΚΗ**

ΚΡΙΤΙΚΗ

Της **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ**

Το γλωσσικό σθένος του Γκέοργκ Τρακλ

GEORG TRAKL
Σκοτεινή αγάπη μιας άγριας γενιάς
Εισαγωγή-επιλογή-μετάφραση: Νίκος Ερηνάκης
επίμετρο: Martin Heidegger
εκδ. Κείμενα

Η υπό συζήτηση μετάφραση 28 μόλις ποιημάτων του Αυστριακού Γκέοργκ Τρακλ (1887-1914) πρωτοκυκλοφόρησε από τις εκδόσεις Γαβριηλίδη το 2011. Ο Νίκος Ερηνάκης (γεν. 1988), που επέλεξε και μετέφρασε τα ποιήματα, ήταν πολύ νέος όταν τα δούλευε αφού κατά το έτος της πρώτης κυκλοφορίας ήταν μόλις 23 ετών. Διαβάζοντας τα ποιήματα της μεγάλης και εντελώς ιδιαίτερης μορφής των ευρωπαϊκών γραμμάτων στην πολύ νεανική αυτή μετάφραση δικαιούμαστε, αν γνωρίζουμε γερμανικά, να ενθουσιαστούμε· αν όχι, ας είμαστε βέβαιες/οι ότι απολαμβάνουμε στον μέγιστο βαθμό το ύφος και το περιεχόμενο του πρωτοτύπου: «Οταν ο Ορφέας με ασημένιους ήχους αγγίζει τη λύρα,/ Θρηνώντας έναν νεκρό στον βραδινό κήπο,/ Ποιος είσαι εσύ που ξεκουράζεσαι κάτω από ψηλά δέντρα;/ Σιγοψιθυρίζει ο θρήνος στο φθινοπωρινό καλάμι,/ Η γαλάζια λίμνη,/ Ετοιμοθάνατη κάτω από πράσινα δέντρα/ Κι ακολουθώντας τη σκιά της αδερφής·/ Σκοτεινή αγάπη/ Μιας άγριας γενιάς,/ Που την αφήνει η μέρα θροΐζοντας πάνω σε χρυσούς τροχούς./ Σιωπηλή νύχτα.» («Πάθος», 3ο σχεδίασμα, πρώτη στροφή). Στο εισαγωγικό του σημείωμα ο Ερηνάκης μας πληροφορεί ότι η επιλογή των ποιημάτων «είναι καθαρά προσωπική». Στην αμέσως επόμενη πρόταση διευκρινίζει: «Προσπάθησα να μεταφράσω μικρό αλλά αντιπροσωπευτικό δείγμα από το έργο του Τρακλ». Πράγματι, με τα λίγα αυτά ποιήματα, δίνει ένα καλό δείγμα από όλο το εύρος του έργου του Τρακλ.

«Καταραμένος» θα ήταν μάλλον ήπιος χαρακτηρισμός για τον ναρκομανή, τον αιμομίκτη τουλάχιστον στις προθέσεις, τον εντέλει αυτόχειρα ποιητή. Το ζήτημά του είναι η φθορά και ο θάνατος, που εξαρχής και ριζικά ρίχνουν σκιά στην ύπαρξη – κάποιοι θα έλεγαν: τη μολύνουν απαρχής μέχρι τέλους. Οχι η φθορά του γήρατος, που επιτρέπει τη συμφιλίωση, αλλά η σήψη του νεανικού πτώματος που με τη φρίκη της υπονομεύει κάθε πίστη. Σκοτεινό και καταθλιπτικό το θέμα του, θεσπέσια η ποίησή του, αποδεικνύοντας ότι στην τέχνη το ζήτημα δεν είναι το τι αλλά το πώς. Ενα σωρό ρομαντικοί και καταραμένοι αποτύπωσαν τοπία και καταστάσεις δυσθυμίας, υπαρξιακής δυσφορίας, στιγμές που στοιχειώνουν. Τι είναι στον Τρακλ τόσο ξεχωριστό; Μήπως ότι υπήρξε ο σκοτεινός βάρδος για τα αποτρόπαια πεδία μαχών του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου; Μήπως ο έρωτας για την αδερφή; Μήπως τα ναρκωτικά; Η υπερχειλίζουσα πτωματολαγνεία; Ο Τρακλ απηχεί ασφαλώς τον σύγχρονό του εξπρεσιονισμό, δεν θα ήταν όμως χρήσιμο να τον διαβάσουμε αποκλειστικά υπό την οπτική ενός συγκεκριμένου ρεύματος. Στην καρδιά των μοντέρνων καιρών η μαγεία του έγκειται στη φυσική μουσικότητα της γλώσσας του. Με αυτήν ενεργοποιεί αποτελεσματικά τη συγκίνησή μας καθώς πλάθει τους δαίμονές του με βλάσφημο σθένος. Από τον κόσμο της φύσης τα ποιήματα αυτά θα μπορούσαν να παραβληθούν με την παγερή και εξωτική γοητεία των φιδιών: «Κάτω από σκοτεινά έλατα/ Δύο λύκοι έσμιξαν το αίμα τους/ σε πετρωμένη αγκαλιά· σαν χρυσό/ Χάθηκε το σύννεφο πάνω από τη γέφυρα,/ Υπομονή και σιωπή των παιδικών χρόνων./ Φανερώνεται ξανά το απαλό νεκρό σώμα/ Στη λίμνη του Τρίτωνα/ Κοιμισμένο μέσα στα υακίνθινα μαλλιά του./ As θρυμματιστεί επιτέλους το παγωμένο κεφάλι!» («Πάθος», 3ο σχεδίασμα, δεύτερη στροφή). Στην ποιητική γενεαλογία εγγράφεται ως επίγονος του Ρεμπό και επιδραστικός πρόγονος του Τσέλαν. Προσυπογράφω τα λόγια του Κωνσταντίνου Χατζηνικολάου, που παρουσίασε το βιβλίο σ' αυτή την εφημερίδα (26.10.2021): «Διαβάστε τα λιγοστά ποιήματα της συλλογής και πετάξτε τον πρόλογο του μεταφραστή, πετάξτε το επίμετρο του Χάιντεγκερ, πετάξτε τούτο το άρθρο. Δεν έχει ανάγκη από φλυαρίες η βουβή κραυγή ενός παιδιού».

ΨΗΦΙΑΚΗ **ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ**

από τη Read LIBRARY

LIEDTKE, WALTER A.
Three paintings by El Greco
εκδ. Metropolitan Museum of Art, 2015

Το Μητροπολιτικό Μουσείο Τέχνης της Νέας Υόρκης κάθε χρόνο εκδίδει το Metropolitan Museum Journal. Σκοπός του είναι η δημοσίευση μελετών που αφορούν έργα της συλλογής του Μουσείου. Τα άρθρα που συμπεριλαμβάνονται κάθε φορά είναι αποτέλεσμα της μελέτης και έρευνας μελών του προσωπικού του Μουσείου και άλλων, ιστορικών τέχνης και ειδικών. Ο Walter Liedtke, συγγραφέας των άρθρων για τους τρεις πίνακες του EL Greco 1541-1614, «Άποψη του Τολέδο», «Καρδινάλιος Fernando Ni o de Guevara», «Όραμα του Αγίου Ιωάννη (Το άνοιγμα της πέμπτης σφραγίδας)», όπως επίσης και αυτού για την «Ισπανική Ζωγραφική (17ος αιώνας)», ήταν επιμελητής στο Τμήμα Ευρωπαϊκής Ζωγραφικής του Μουσείου. Ο τόμος αυτός, επιπρόσθετα, συμπεριλαμβάνει άρθρα και άλλων μελετητών που αφορούν άλλα έργα από αυτά που ασχολήθηκε ο Walter Liedtke. Ο τόμος συμπεριλαμβάνει επίσης πλούσιο έγχρωμο φωτογραφικό υλικό όπως και βιβλιογραφικές παραπομπές.

Βρείτε δωρεάν το ηλεκτρονικό βιβλίο και στην εφαρμοφή Read Library. Επισκεφθείτε τον ιστότοπο https://www.read-library.com/ για πληροφορίες και περισσότερα βιβλία.

Ανδρονίκη Λασηθιωτάκη
lasithiotakisa@sppmedia.com

Τι απομένει, από το έργο του Ρόαλντ Νταλ;

Αντιπαραθέσεις γύρω από τα βιβλία του

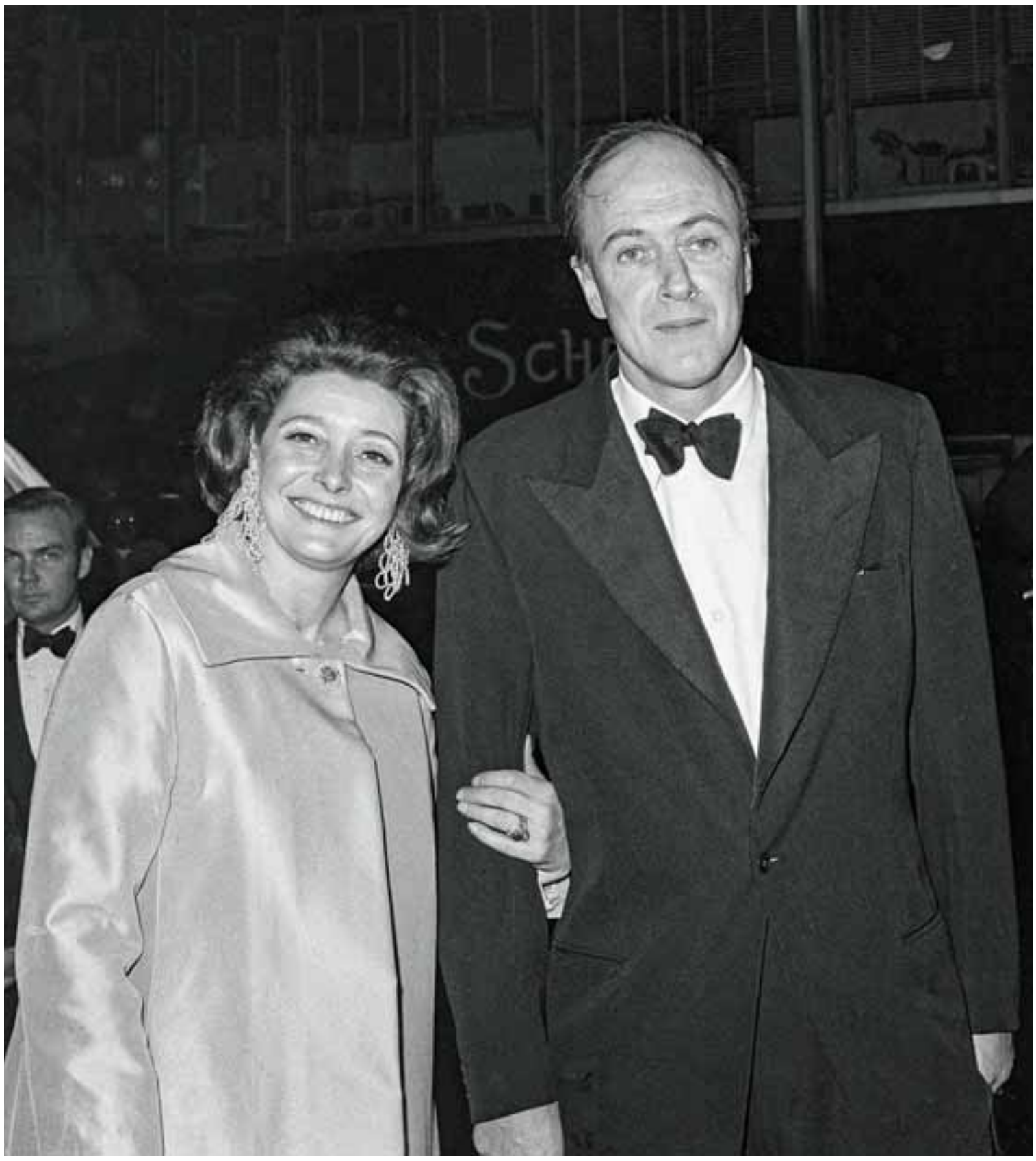

Ο Ρόαλντ Νταλ με τη σύζυγό του, ηθοποιό Πατρίσια Νιλ, στη Νέα Υόρκη, το 1968. Οι κατηγορίες εναντίον του Βρετανού συγγραφέα εκκινούν από τον αντισημιτισμό και φτάνουν μέχρι τη συγγραφική ανεπάρκεια.

Των **ΝΙΚΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ-ΣΓΟΥΡΟΥ** *και* **ΜΑΡΙΑΣ ΤΟΠΑΛΗ***

Χοντρός; Ασχημος; Κτηνώδης; Στα βιβλία του δημοφιλούς Βρετανού συγγραφέα Ρόαλντ Νταλ (1916-1990) στο εξωτερικό τέτοιες λέξεις αντικαθίστανται πλέον από ηπιότερες, συμβατές με τις σύγχρονες αξίες. Εχουν όμως ήδη προκληθεί έντονες αντιπαραθέσεις· η σχετική συζήτηση επέσυρε την κριτική όχι μόνο του έργου του Νταλ αλλά και της προσωπικότητας και των ιδεών του. Οι εναντίον του κατηγορίες εκκινούν από τον αντισημιτισμό και φτάνουν μέχρι τη συγγραφική ανεπάρκεια. Οι εκδόσεις Ψυχογιός, από τις οποίες κυκλοφορούν στα ελληνικά τα βιβλία του, δεν έχουν προβεί για την ώρα σε κάποια διόρθωση. Με αυτή την αφορμή θυμόμαστε ξανά πέντε από τα πιο γνωστά βιβλία του Νταλ, που καλύπτουν το μεγαλύτερο φάσμα της συγγραφικής του δραστηριότητας: «Ο Τζίμης και το γιγαντοροδάκινο» (1961), «Ο Τσάρλι και το εργοστάσιο σοκολάτας» (1964), «Ο μεγάλος φιλικός γίγαντας» (1983), «Οι μάγισσες» (1983), «Ματίλντα» (1988).

Πρώτο στη σειρά μας είναι «Ο Τζίμης και το γιγαντοροδάκινο». Οσα θα ακολουθήσουν είναι ήδη εκεί, έτοιμα να ξεχυθούν σαν χείμαρρος από σοκολάτα – ρευστή, λαχταριστή, λιγωτική. Δεν αναφερόμαστε τυχαία στο ποτάμι της σοκολάτας: στην αρχή του ταξιδιού του, το γιγαντοροδάκινο περνάει μέσα από ένα κτίριο, την τοπική σοκολατοβιομηχανία, προκαλώντας διαρροή ρευστής σοκολάτας στους δρόμους του χωριού. Φαίνεται πως ο Νταλ ξεκινά να οικοδομεί τον κόσμο των παραμυθιών του. Το εργοστάσιο της σοκολάτας επανέρχεται δυναμικά ως ένα από τα πιο διάσημα και εμβληματικά έργα του λίγα χρόνια αργότερα, εκπληρώνοντας το κοινό όνειρο των παιδιών για μια επίσκεψη σε έναν κόσμο μαγικά απολαυστικό.

Στον «Τζίμη», μαζί με το εργοστάσιο, το οποίο προσπερνάμε, στο επίκεντρο έχουμε ένα μικρό, θαυμαστό παιδί, μια περιπέτεια, κινδύνους και την απόδραση από τον κόσμο των μεγάλων – μέσα σε ένα γιγάντιο ροδάκινο. Τι ρόδινη εικόνα: ένα ροδάκινο-πλωτό! Ρόδινη και λιγάκι τρομακτική, μέσα στην αστάθειά της. Την εικονογράφηση του βιβλίου αναλαμβάνει ο Κουεντίν Μπλέικ, που θα ταυτιστεί στο εξής με τον Νταλ. Οι εικόνες δεν αποτυπώνουν ακόμη το ιδιαίτερο, λιτό, πονηρό στυλ του Μπλέικ. Μοιάζουν να ψάχνουν να βρουν την ταυτότητά τους. Οπως άλλωστε και η γραφή του Νταλ σε αυτό το πρώτο βιβλίο.

Τι ήταν, αλήθεια, στην αρχή; Ο χαμένος παράδεισος του μικρού Τζίμη. Ο Νταλ σοφά τον περιγράφει και τον διαλύει μέσα σε δύο σελίδες. Σε αυτό το πρώτο του βιβλίο για παιδιά υπάρχει μια γλυκύτητα, που στα επόμενα απουσιάζει. Υπάρχουν οι δύο κακές και βασανιστικές θείες, αλλά θυμίζουν περισσότερο καρικατούρες των κακών του Ντίκενς. Και έχουν προϋπάρξει, έστω για λίγο, δυο υπέροχοι γονείς και μια ξένοιαστη ζωή με πολλά παιδιά και παιχνίδια πλάι στο κύμα. Για όποιον αγαπά τη λογοτεχνία του φανταστικού, ακολουθεί μπόλικη περιπέτεια και φαντασία. Η ιδέα της παρέας των εντόμων και του σκουληκιού και ο τρόπος που αποδίδονται οι εικόνες και οι χαρακτήρες, οι απαίσιοι αλλά πολύ θεαματικοί συνεφάνθρωποι, το ταξίδι πάνω από τον ωκεανό, η προσάραξη στην κορυφή του ουρανοξύστη – όλα με κέφι και με χιούμορ, μας κερδίζουν.

Δεν συμβαίνει το ίδιο με τους απανωτούς κανιβαλισμούς στον «ΜΦΓ» ή με τον βασανισμό των εύσωμων και λαίμαργων παιδιών στη «Ματίλντα» και στον «Τσάρλι». Αυτή η διαρκής ανάδυση της αγριότητας, της βίας και της κακίας που, ιδίως στις πολύ μεγάλες του επιτυχίες συμβαίνει κατά κόρον, στον «Τζίμη» απουσιάζει. Επικρατεί η δροσιά του ροδάκινου. Ας κάνουμε όμως ένα άλμα στον χρόνο, παρακάμπτοντας για λίγο τη «Ματίλντα» και τον «Τσάρλι», όπου η σκιά του μιούζικαλ και των ταινιών είναι βαριά. Ας δούμε τι συμβαίνει με τις «Μάγισσες».

Αντισημιτικός λόγος

Οι «Μάγισσες» (1983) είναι ένα μείγμα τρυφερότητας και αγριότητας. Εδώ ο Νταλ μιλάει για τα πράγματα που δεν είναι όπως φαίνονται και για τον τρόπο που ο κόσμος του παραμυθιού εισέρχεται στον πραγματικό. Εχουμε όμως δύο παρατηρήσεις. Πρώτον, οι μάγισσες παρουσιάζονται ως μέλη ενός παγκόσμιου δικτύου, δαιμονικές και μυημένες· ακολουθούν τυφλά τις οδηγίες της αρχηγού, διαχειρίζονται πλούτο, βρίσκονται παντού – πολλαπλασιασμένες, αθόρυβες, άσχημες, προσωποποίηση του απόλυτου κακού. Αυτή η αφήγηση, όμως, θυμίζει τον τρόπο με τον οποίο ο παραδοσιακά αντισημιτικός λόγος και αργότερα ο ναζιστικός παρουσιάζει τον Εβραίο: άπληστο, με μεγάλη σουβλερή μύτη, να κλέβει παιδιά για να τους πιει το αίμα. Επιπλέον, το απόλυτο κακό εκφράζει η μοχθηρή γυναίκα, που «πατάει» προφανώς στη μακρά παράδοση της μάγισσας, η οποία διώχθηκε άδικα και άγρια. Η χρήση του όρου «κυνηγός μάγισσας» τόσο φυσικά και νομιμοποιημένα σε ένα παιδικό βιβλίο είναι κάτι που μας κλόνισε. Η μάχη ενάντια στο κακό δεν γίνεται εδώ με τα ευγενή όπλα της καταπιεσμένης, που μεταχειρίζεται η Ματίλντα, αλλά με ωμή βία. Βία δίκαιη αφού στρέφεται στον (τέλεια κατασκευασμένο) εχθρό.

Η δεύτερη επισήμανση φαντάζει σχεδόν παράδοξη μετά τα παραπάνω. Αφορά την υφέρπουσα τρυφερότητα και την αποδοχή του διαφορετικού παιδιού. Η γιαγιά αποδέχεται τη μεταμόρφωση του εγγονιού της. Ενθαρρύνει με χάδια και γλυκές κουβέντες την υβριδική του ταυτότητα ως ποντικανθρώπου. Αντίθετα, οι ορθολογιστές γονείς ενός άλλου μεταμορφωμένου αγοριού (αξίζει να σημειωθεί πως και αυτό το παιδί τιμωρείται για τη λαιμαργία του!) αντιδρούν με υστερία και θρήνο. Οι διαφορετικές αντιδράσεις αντικατοπτρίζουν τους δύο κόσμους, παραμυθένιο και πραγματικό. Ο Νταλ μοιάζει να συνηγορεί υπέρ της παραμυθένιας αντίληψης, που φαντάζει απροσδόκητα queer. Η –ανακουφιστική– αποδοχή της μεταμόρφωσης και της νέας ταυτότητας του παιδιού γίνεται και από το ίδιο, όταν διαπιστώνει τα απελευθερωτικά στοιχεία που αυτή του προσφέρει.

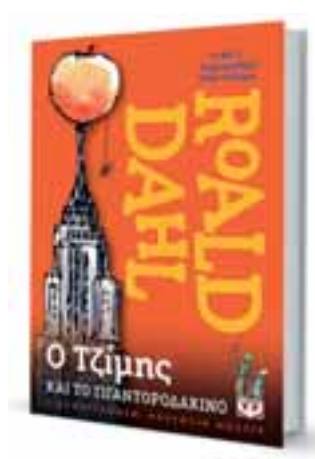

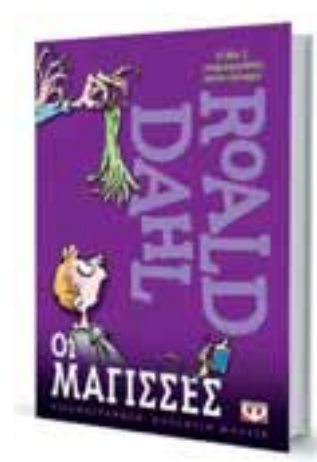

Είναι βλαβερά και επικίνδυνα τα βιβλία του Νταλ; Πρέπει να διορθωθούν; Η απάντηση βρίσκεται στα λόγια της Μάργκαρετ Ατγουντ: «Αν δεν σας αρέσουν, μην τα διαβάζετε».

Μήπως όμως διαβάζουμε τις «Μάγισσες» με τα γυαλιά του παρόντος; Τα «γυαλιά του παρόντος» είναι το αναφαίρετο δικαίωμα της εκάστοτε αναγνώστριας/τη. Αλλιώς μιλάμε για απολιθωμένες αναγνώσεις, δηλαδή νεκρές. Από την άλλη, και έχοντας ήδη απλώσει το τόξο της ανάγνωσής μας από τον πρώιμο Νταλ του «Ροδάκινου» μέχρι τον όψιμο των «Μαγισσών», διακρίνουμε σημάδια κατασταλάγματος. Τα αρχέτυπα του κακού Εβραίου και της κακιάς μάγισσας παραείναι, θεωρούμε, σύνθετα και παλιά για να του τα χρεώσουμε. Αυτό δεν αθωώνει τον αντισημίτη Νταλ – γνωρίζουμε από τη βιογραφία ότι υπήρξε τέτοιος. Επιβεβαιώνεται ότι ο άνθρωπος ήταν φοβερός παραμυθάς, ακόμη και όταν διαπιστώνουμε χρήση στερεοτύπων που μας ενοχλούν.

Κανιβαλική βία

Στον «ΜΦΓ», τώρα, που χρονολογικά (1982) βρίσκεται λίγο πριν από τις «Μάγισσες», πιο κοντά στη «δύση» του συγγραφέα, γίνεται πάρτι κανιβαλικής βίας. Οσο καλός και αν είναι ο πρωταγωνιστής Γίγαντας, ο Φιλικός, αποβαίνει φύλλο συκής που δεν κρύβει τη σκοτεινή μέθη.

Για τον «Τσάρλι και το εργοστάσιο σοκολάτας» οι εικόνες της ταινίας κυριαρχούν. Ο γραπτός «Τσάρλι» σχεδόν χάνεται πίσω από τον Τζόνι Ντεπ, ο οποίος υποδύθηκε τον εκκεντρικό κύριο Βόνκα. Μιλάμε για ένα γνήσια βρετανικό βιβλίο: κάτι στους τρόπους, στο χιούμορ, στις λέξεις, στις περιγραφές της απόλυτης φτώχειας που βιώνει η οικογένεια του Τσάρλι, συνομιλεί με αυτή την παράδοση. Δεν είναι σκοτεινό με τον τρόπο του «ΜΦΓ» ή των «Μαγισσών», δεν είναι λαμπερό με τον τρόπο της «Ματίλντας». Ισως είναι πιο κοντά στον «Τζίμη»: παραμυθένιο και γευστικό, με ποτάμια σοκολάτας και μεθυστικούς χυμούς, με αναπάντεχα ταξίδια και συναντήσεις με πλάσματα αλλόκοτα. Ωστόσο, υπάρχει κάτι το ενοχλητικό εκεί που μια φωνή ενήλικου αφηγητή κοροϊδεύει τα παιδιά. Τα παιδιά «βασανίζονται λίγο» και σχεδόν με τη θέλησή τους, αλλά αυτές οι περιγραφές και οι χαρακτηρισμοί δίνουν τα εργαλεία για μια σκληρή κοροϊδία του διαφορετικού που, αντίθετα με την περίπτωση της «Ματίλντας», δεν εκφράζεται συλλογικά από την παιδική ματιά προς τους ενηλίκους, αλλά στρέφεται εναντίον παιδιών (κακομαθημένων και εκνευριστικών βέβαια, αλλά παιδιών).

Η γλυκύτητα που υπάρχει στο πρώτο του βιβλίο, «Ο Τζίμης και το γιγαντοροδάκινο», απουσιάζει από τα επόμενα, στα οποία παρατηρείται μια σταδιακή ανάδυση της αγριότητας, της βίας και της κακίας.

Οι σκλάβοι του Βόνκα

Υπάρχει και κάτι ακόμη ενοχλητικό. Το εργοστάσιο δεν έχει πραγματικούς εργάτες, αλλά μια ολόκληρη φυλή μικροσκοπικών ανθρώπων, τους οποίους ο Βόνκα εξαγόρασε και μετέφερε από τη μακρινή και εξωτική χώρα τους μέσα στο εργοστάσιο, με την υπόσχεση να έχουν όσο κακάο θέλουν. Η περιγραφή αυτών των ανθρώπων και της εξαγοράς τους αντανακλά τόσο έντονα την ιστορία της αποικιοκρατίας και του εμπορίου των σκλάβων, που δεν διορθώνεται από πουθενά. Ο πανέξυπνος Βόνκα πείθει τους αφελείς και εξαθλιωμένους Ούμπα-Λούμπα να τον ακολουθήσουν κι εκείνοι ζουν ευτυχισμένοι στο εργοστάσιο δουλεύοντας ασταμάτητα αλλά πάντα με κέφι!

Η αλλαγή επίμαχων λέξεων στα βιβλία του Νταλ συντάσσεται με τους sensitivity readers. Η καινούργια γενιά αναγνωστριών και αναγνωστών μάλλον δεν χρειάζεται το σκοτάδι, την ειρωνεία και τη σκληρότητα αυτών των κειμένων. Αν και μάλλον χρειάζεται μια ηρωίδα αναφοράς με το θάρρος και τη γενναιότητα της Ματίλντας, την αγάπη της για τα βιβλία και το ταλέντο της να αντιστέκεται.

Είναι βλαβερά και επικίνδυνα τα βιβλία του Ρόαλντ Νταλ; Με τίποτα. Δεν είναι ανόητα, βίαια και γεμάτα κακία όπως συμβαίνει π.χ. στον Λέμονι Σνίκετ. Πρέπει να διορθωθούν; Με τα λόγια της Μάργκαρετ Ατγουντ: «Αν δεν σας αρέσουν, μην τα διαβάζετε». Ή όπως θα έλεγε και ο Πούλμαν, «αν δεν σας αρέσουν μην τα εκδίδετε». Ας μην εκβιάζουμε τη μακροβιότητα. Αν ο Νταλ δεν σώζεται, ας τον αποχαιρετήσουμε. Ή ας μείνουν μόνον οι ταινίες και τα μιούζικαλ.

* Η κ. Νίκη Κωνσταντίνου-Σγουρού και η κ. Μαρία Τοπάλη διατηρούν εβδομαδιαία στήλη διαλογικής συζήτησης βιβλίων για παιδιά και εφήβους στην βιβλιοφιλική ιστοσελίδα dimartblog.

«Ποιος είμαι»: το πιο δύσκολο αίνιγμα

«Οιδίπους τύραννος» στο θέατρο της Ανδρου, σε σκηνοθεσία Σίμου Κακάλα, με τον Γιάννη Στάνκογλου στον ομώνυμο ρόλο

Της **ΡΕΑΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ**

Ιοκάστη: «Δυστυχισμένε άνθρωπε...
Μακάρι ποτέ να μη μάθεις ποιος είσαι...»
Οιδίπους τύραννος (428 π.Χ.)

Σκηνικός χώρος: το ανοικτό θέατρο της Ανδρου, κτισμένο σε μια ειδυλλιακή πλαγιά της Χώρας, με φυσική κλίση και πανοραμική θέα προς τον νότο, προστατευμένο από τον άνεμο και πλήρως εναρμονισμένο με το φυσικό περιβάλλον του νησιού.

Το έργο: η σοφόκλεια τραγωδία «Οιδίπους τύραννος». Πρωταγωνιστεί ο πιο τραγικός και «μοιραίος» ήρωας της αρχαίας δραματουργίας. Κορίνθιος ξένος, Θηβαίος γηγενής. «Πλαστός» γιος που αναζητεί την ταυτότητά του. «Ανόσιος» και «ανέστιος». Πατροκτόνος και αιμομίκτης. Πανίσχυρος και ταυτόχρονα ο πιο αδύναμος άνδρας της πόλης. Αθελά του γίνεται το μίασμα της Θήβας. Την απελευθερώνει από τη Σφίγγα και καταδικασμένος να λύνει αινίγματα αντιμετωπίζει το πιο δύσκολο από αυτά, εκείνο της ίδιας του της ύπαρξης. Ο Οιδίποδας είναι το πρότυπο του τραγικού ήρωα, που συμπυκνώνει όλες τις αντιφάσεις της ανθρώπινης οντότητας. Εντυπωσιακό στο σοφόκλειο δράμα είναι η αφοσίωσή του στην αναζήτηση της αλήθειας, ακόμη και όταν υποπτεύεται ότι αυτή μπορεί να τον καταστρέψει.

Ο Σίμος Κακάλας ύστερα από πολυετή σκηνοθετική έρευνα πάνω σε διαφορετικά δραματουργικά είδη, από το δραματικό ειδύλλιο («Γκόλφω», 2004) έως το αρχαίο δράμα («Ορέστης», 2015), σκηνοθέτησε τον «Οιδίποδα» σαν ένα «τελετουργικό εξαγνισμού», και το παρέστησε πάνω σε μια εξέδρα, σε ένα απλό ξύλινο πατάρι, που σκηνογράφησε ο Γιάννης Κατρανίτσας.

Στο «πατάρι», με τη μορφή ανοιχτού πετάλου, κινούνται τα σώματα του δωδεκαμελούς χορού, ντυμένα κάπως άχαρα στα μαύρα κοστούμια τους, αναδεικνύοντας παράλληλα και τους ρόλους των δραματικών προσώπων στις κρίσιμες στιγμές των συγκρούσεών τους.

Ο σκηνοθέτης δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον χορό των Θηβαίων, ο οποίος κινείται και μιλάει σαν ένα σώμα πολιτών.

Ο χορός των Θηβαίων γερόντων «θρηνεί» και «αγωνιά». Τις εντυπωσιακές μάσκες φιλοτέχνησε η Μάρθα Φωκά.

Ο Κακάλας δίνει ιδιαίτερη έμφαση στον χορό των Θηβαίων «αρίστων» πολιτών, τα μέλη του οποίου αναδεικνύει σαν ένα ενιαίο και αδιαίρετο σύνολο. Ρυθμίζει συνεχώς τη σχέση του χορού με τους χαρακτήρες και μέσα από τη διαλεκτική επικοινωνία των σωμάτων τους, αποκαλύπτει και τα τραγικά πρόσωπα του Οιδίποδα, της Ιοκάστης, του Τειρεσία και του Κρέοντα. Ο χορός «συστρέφεται», «θρηνεί» και «αγωνιά», αναζητεί τους τρόπους για να αποσαφηνιστούν τα «θεϊκά σημάδια» και να λυτρωθεί η πόλη από τον φονικό λοιμό. Ο χορός κινείται και μιλάει σαν ένα σώμα πολιτών, χωρίς ωστόσο το κάθε μέλος αυτού του θεάτρου - «συνόλου» να χάνει την ατομικότητα και την ιδιαιτερότητά του.

Ο σκηνοθέτης επιτυγχάνει να δώσει μία φόρμα στον χορό με συγκροτημένους και σωστά ισορροπημένους σχηματισμούς, αξιοποιώντας συνδυαστικά τη χρήση της μάσκας, ένα προσωπείο που μαζί με το σώμα των ηθοποιών γίνεται ζωτικό κύτταρο της παράστασης. Η Μάρθα Φωκά φιλοτέχνησε τις μάσκες των γερόντων - ικετών ως έργα τέχνης και ο Φώτης Σιώτος πλαισίωσε επί σκηνής, με ένα συνδυασμό σύγχρονης και παραδοσιακής μουσικής, όλες τις σκοτεινές πτυχές αυτής της τραγικής ιστορίας. Ο Κακάλας δεν χρησιμοποίησε οπτικοακουστικές επεξηγήσεις, δεν κατέφυγε σε βιντεοσκοπημένες σκηνές της θεατρικής δράσης, δεν συμβολοποίησε πρόχειρα και επιφανειακά τα βασικά νοήματα του έργου, ούτε χρησιμοποίησε εξεζητημένα οπτικά σκηνογραφικά ή ενδυματολογικά εφέ για να τονίσει τους ανεκτίμητους θησαυρούς της τραγωδίας.

Αμεσα και χωρίς υπαινιγμούς, με λιτή και αφαιρετική σκηνική μέθοδο, ανέδειξε τις λεκτικές μονομαχίες του Οιδίποδα με τον Κρέοντα και τον Τειρεσία, διατηρώντας τον χορό των Θηβαίων πολιτών παρόντα σε όλη τη διάρκεια των αλλεπάλληλων δραματικών συγκρούσεων.

Ο Γιάννης Στάνκογλου στον ρόλο του Οιδίποδα αναμετρήθηκε με έναν από τους πιο δύσκολους θεατρικούς ρόλους και έζησε μια σύνθετη θεατρική εμπειρία. Πληθωρικός κι ευαίσθητος, καταριέται τον εαυτό του ως «μίασμα» της πόλης. Γεμάτος ένταση και αγωνία, προσπαθούσε διαρκώς να συγκρατήσει τον πανικό των Θηβαίων, να λύσει τους θεϊκούς χρησμούς σχετικά με την ταυτότητά του, να απαντήσει στο πιο τρομακτικό για κάθε άνθρωπο ερώτημα: «Ποιος είμαι;».

Η Ιοκάστη της Μαριλίτας Λαμπροπούλου δεν ήταν η κυρίαρχη βασίλισσα, ούτε φωνητικά ούτε κινησιολογικά. Η ηθοποιός ως «τραγική μητέρα των παιδιών του παιδιού της» δεν απέδωσε ούτε στο ελάχιστο μια αυθεντική αίσθηση οδύνης, απόγνωσης και ψυχικής εξάντλησης, ακόμη και στις στιγμές που ο σκηνοθέτης προσπάθησε να τη διασώσει, υποδεικνύοντάς της ένα «κόντρα» παίξιμο στον στόμφο της τραγωδίας. Η Ιοκάστη της Λαμπροπούλου «απαγχονίζεται» κυριολεκτικά και μεταφορικά.

Ο Χρήστος Μαλάκης ως μάντης Τειρεσίας και ο Γιάννης Νταλιάνης στον ρόλο του Κρέοντα κυριάρχησαν με το σωστό υποκριτικό τους μέγεθος και μέτρο, καθώς ανέλαβαν να καλύψουν με το ταλέντο και την εμπειρία τους όλη την κλίμακα των δραματικών αποχρώσεων αυτής της ιεροτελεστίας. Επαρκής, αν και σχηματική σε πολλά σημεία, η ερμηνεία του Γιώργου Αμούτζα στον ρόλο του Αγγελιοφόρου.

Το πεπρωμένο

Η αμφισβήτηση των χρησμών, η τραγικότητα της ανθρώπινης φύσης, η εξουσία της θεϊκής βούλησης, το πεπρωμένο που «πρέπει να γίνει» ώστε να συντελεστεί με μαθηματική ακρίβεια το απόλυτο της καταστροφής. Ο Οιδίποδας σαν ζώο αγριεμένο, ουρλιάζει για τη δύσμοιρη τύχη του: «Κατάρα είμαι για τους θεούς. Θάνατος για τους ανθρώπους. Ολα τα λάθη μου τα έκανα σωστά». Και ο χορός τραγουδά: «Ο,τι ζει, πεθαίνει. Ο,τι φωνάζει, σωπαίνει».

Η κ. Ρέα Γρηγορίου είναι διδάκτωρ Ιστορίας - Δραματολογίας του ΑΠΘ, καθηγήτρια στο Τμήμα «Ελληνικός Πολιτισμός» του ΕΑΠ.

Η Πενέλοπε και η πλαστή Βαρκελώνη

Ερωτικά τρίγωνα και τετράγωνα μέσα από τον φακό του Γούντι Αλεν

Σκάρλετ Γιόχανσον και Χαβιέ Μπαρδέμ στο «Vicky Cristina Barcelona». Εκείνος καλλιτέχνης, εκείνη τουρίστρια. Το ειδύλλιο φλογερό, το φόντο ιλουστρασιόν.

Του **ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΑΡΑΪΣΚΟΥ**

Οταν στα τέλη της δεκαετίας του '60 ο Καλιφορνέζος σκηνοθέτης Μπρους Μπράουν γύρισε το θρυλικό ντοκιμαντέρ «Endless Summer», ακολουθώντας δύο επαγγελματίες σέρφερ σε ένα ταξίδι γύρω από τον κόσμο, κινηματογραφώντας την αναζήτηση του «ατέλειωτου καλοκαιριού», το αποικιακό του βλέμμα κρύφτηκε πίσω από μαγικά τοπία, επιδέξια κάδρα, τα νοσταλγικά χρώματα του ηλιοβασιλέματος και τη μαγεία του ίδιου του αθλήματος του σέρφινγκ. Λίγοι όμως μίλησαν για το υποτιμητικό πορτρέτο που έφτιαξε για τους ιθαγενείς της Γκάνας ή της Σενεγάλης, εκεί όπου οι δύο αψεγάδιαστοι πρωταγωνιστές έκαναν τις πρώτες τους στάσεις αφού διέσχισαν τον Ατλαντικό, ξεκινώντας ένα παγκόσμιο, ανέμελο σαφάρι του «τέλειου κύματος».

Σαράντα χρόνια μετά, ένας άλλος Αμερικανός σκηνοθέτης, από την άλλη ακτή της χώρας, ο ασταμάτητα νευρωτικά πνευματώδης Γούντι Αλεν, έκανε κάτι παρόμοιο με την Καταλωνία, αφού εκείνη πρώτα προσφέρθηκε να του προσφέρει ενάμισι εκατομμύριο ευρώ από τα δημόσια ταμεία της για να γυρίσει μια ταινία στα μέρη της, ώστε αυτός να παρουσιάσει τελικά τον τοπικό της πολιτισμό ως φόντο μιας εξωτικοποιημένης αμερικανικής εμπειρίας «διακοπών στην Ευρώπη».

Εισπράξεις 96 εκατ.

Το 2008, το «Vicky Cristina Barcelona» έκανε παγκόσμια εμπορική επιτυχία εισπράττοντας 96 εκατ. δολάρια, ενώ η παραγωγή του είχε στοιχίσει 15 εκατ. Ηταν από τις πιο κερδοφόρες ταινίες του Αλεν όχι μόνο σε όλο τον κόσμο, αλλά και στις δικές μας αίθουσες, όπου και σήμερα παραμένει μία από τις πιο εμπορικές και η φήμη της ίσως δικαιώσει την επανέκδοσή της αυτή την εβδομάδα, διότι, παρόλο που αποτελεί εύκολο στόχο για κριτική, διαθέτει μια σειρά από διαχρονικώς ακατα-μάχητα θέλγητρα, με πρώτο απ' όλα το καστ της.

Ποιος δεν θέλει να δει σε μια οθόνη θερινού σινεμά την Πενέλοπε Κρουζ να φιλιέται ερωτικά με τη Σκάρλετ Γιόχανσον ή

> *Το «Vicky Cristina Barcelona» ήταν μια τεράστια οικονομική επιτυχία, που όμως «θα έκανε τον Γκαουντί να δακρύσει»...*

να τσακώνεται με ατόφιο ιβηρικό πάθος με τον Χαβιέ Μπαρδέμ στη μέση του δρόμου; Υπάρχει κανείς που δεν θα χαθεί σαγηνευμένος μέσα στο αδιόρατα μελαγχολικό βλέμμα της Ρεμπέκα Χολ; Ποιος δεν θα ταξιδέψει έστω και για ένα δευτερόλεπτο στην άλλη άκρη της Μεσογείου, στην πόλη του Γκαουντί, όπου σε αυτήν την εκδοχή της βρίθει από εύπορους (αλλά βασανισμένους) καλλιτέχνες; Είναι τόσο κακό να μπει κάποιος σε έναν αθηναϊκό ακάλυπτο και σε μια μεγάλη φωτεινή οθόνη να δει μια Βαρκελώνη-καρικατούρα του εαυτού της, κατοικημένη μονάχα από μποέμ αργόσχολους και Αμερικανούς τουρίστες, που η μόνη τους έννοια είναι με ποιον θα κοιμηθούν το βράδυ;

Η ιστορία είναι λίγο-πολύ γνωστή στο κοινό: δύο Αμερικανίδες, καλές φίλες όμως αντιδιαμετρικά διαφορετικές (η μία είναι λογική και εγκρατής, η άλλη συνεχώς αναζητεί την επόμενη μεγάλη συγκίνηση) πηγαίνουν για καλοκαιρινές διακοπές στη Βαρκελώνη και γνωρίζουν έναν ντόπιο ζωγράφο, ο οποίος τις τραβάει σε ένα ερωτικό τρίγωνο μέχρι να εμφανιστεί ξανά στη ζωή του η εκρηκτικού χαρακτήρα πρώην γυναίκα του, και τότε η κατάσταση μετατρέπεται σε ένα απόλυτα νευρωτικό τετράγωνο. Οταν το καλοκαίρι φτάνει θλιμμένα προς το τέλος του, οι εντάσεις καταλαγιάζουν και οι χίμαιρες των διακοπών σβήνουν μέσα στο ηλιοβασίλεμα. Και παρόλο που μπορεί αυτό να θυμίσει λίγο τον Ερίκ Ρομέρ και εκείνο το μικρό του αριστούργημα από το 1992, το «Conte d' Eté» («Καλοκαιρινή ιστορία»), δεν έχει τίποτε από την εκλεκτική του φιλμική τέχνη και ηθογραφία.

Η Πενέλοπε Κρουζ βραβεύθηκε με Οσκαρ Β΄ γυναικείου ρόλου για την ερμηνεία της. Μια αληθινή, θνητή εξαίρεση σε ένα ψεύτικο περιβάλλον.

Οχι μόνο είναι φανερά σεξιστικό, παρουσιάζοντας τις γυναίκες ως μονίμως αναποφάσιστες και ανικανοποίητες και τους άντρες μονίμως στιβαρούς, αλλά συχνά μοιάζει και προχειροφτιαγμένο: το ίδιο «διπλό πλάνο» εμφανίζεται συνεχώς, όπως κάνει και η φωνή του αφηγητή, που εδώ δεν διαθέτει τη σπιρτάδα του Μπρους Μπράουν στο «Ατέλειωτο καλοκαίρι» του, αλλά μοιάζει με παρουσιαστή «επίκαιρων» από την εποχή του βωβού κινηματογράφου. Μάλιστα, έχει κανείς την αίσθηση πως παίρνει κάποια ικανοποίηση όταν οι χαρακτήρες που ακολουθεί πέφτουν σε ατυχίες. Οι λίγες στιγμές που εμφανίζει χιουμοριστικές αναλαμπές, υπενθυμίζουν την επιρροή που είχε ο Αλεν στον (επίσης νευρωτικό) στυλίστα Γουές Αντερσον.

Θα πρέπει, ωστόσο, να δώσουμε τα εύσημα στην Πενέλοπε Κρουζ, η οποία δικαίως τιμήθηκε με Οσκαρ Β΄ γυναικείου ρόλου για την ερμηνεία της αυτή.

Οταν εμφανίζεται στα μισά του έργου, η κωμική υστερία της φέρνει ανεπιτήδευτα στην οθόνη κάτι το θνητό και αληθινό, έπειτα από ένα πενηντάλεπτο όπου τα πάντα είναι ψεύτικα, πολυτελή και λουσμένα με το ουτοπικό φως ενός ατέλειωτου μεσογειακού δειλινού. Στο πρώτο μισό της ταινίας η Καταλωνία είναι γεμάτη «Λατίνους εραστές» δίχως αναστολές, που εκτιμούν την καλή φλαμένκο κιθάρα, πίνουν φίνα ντόπια κρασιά και οδηγούν συλλεκτικά κάμπριο αμάξια. Οπως είχε γράψει και στην κριτική του για την ταινία το απολαυστικά σαρκαστικό διαδικτυακό περιοδικό Slant, «κάπου ο Γκαουντί δακρύζει κοιτώντας αυτόν τον προσβλητικό ευτελισμό του ρομαντικού πνεύματος της Ισπανίας».

Και όμως, τα 96 λεπτά του «Vicky Cristina Barcelona» περνούν απολαυστικά, χωρίς καν να το καταλάβεις, απολαμβάνοντας τη Σκάρλετ Γιόχανσον να περιπλανιέται κάτω από τις αψίδες της Σαγράδα Φαμίλια, φωτογραφίζοντας, όπως λέει η αφήγηση, «τα πάντα, από χαζοχαρούμενα σκυλιά έως παιδιά με δυσοίωνες φάτσες».

ΚΡΙΤΙΚΗ ΜΟΥΣΙΚΗΣ

Του **ΝΙΚΟΥ Α. ΔΟΝΤΑ**

Ελγκαρ και Μπρούκνερ από τον Κρίστοφ Εσενμπαχ

Για την τελευταία συναυλία της σεζόν σε κλειστό χώρο, η Κρατική Ορχήστρα Αθηνών μετακάλεσε τον τσελίστα Ζιλ Μπέιλι και τον διάσημο 83χρονο αρχιμουσικό Κρίστοφ Εσενμπαχ. Το πρόγραμμα περιλάμβανε το γνωστό Κοντσέρτο για βιολοντσέλο του Ελγκαρ και την Πέμπτη Συμφωνία του Μπρούκνερ.

Σε χώρες με περιορισμένη συναυλιακή ζωή, στις οποίες ανήκε μέχρι πριν από λίγες δεκαετίες και η δική μας, οι φιλόμουσοι γνώριζαν και εξοικειώνονταν με τα έργα μέσα από τις ηχογραφήσεις. Ανάμεσά τους λίγες απέκτησαν τη φήμη και την αίγλη αυτής του Κοντσέρτου για τσέλο του Ελγκαρ με ερμηνεύτρια τη Ζακλίν Ντιπρέ υπό τη μουσική διεύθυνση του σερ Τζον Μπαρμπιρόλι. Συντέλεσαν σε αυτό πολλοί λόγοι, αναμφίβολα όμως και η ίδια η εξαιρετική ερμηνεία. Κι όπως γνωρίζουν όσοι ασχολούνται με το είδος, πολλές φορές μια ηχογραφημένη μουσική ερμηνεία, συνήθως η πρώτη, μένει χαραγμένη στη μνήμη και με τα χρόνια αποκτά διαστάσεις που συχνά ξεπερνούν την αρχική εντύπωση. Το γεγονός ότι «μνημειοποιείται» και αποτελεί μέτρο σύγκρισης είναι δε μάλλον οξύμωρο, καθώς η μουσική είναι τέχνη του χρόνου –τη στιγμή που ακούγεται παύει και να υπάρχει–, ενώ η ηχογράφηση συγκρατεί ακριβώς μια στιγμή, η οποία ακόμη και εάν υπήρξε, έχει εκπνεύσει. Το «ακόμη και εάν» αφορά ηχογραφήσεις σε στούντιο, όπου το τελικό αποτέλεσμα συχνά αποτελεί συρραφή πολλών «στιγμών», οι οποίες, πιθανώς, δεν ακολούθησαν καν η μία την άλλη και άρα ποτέ δεν ακούστηκαν όπως ακούγονται στο τελικό προϊόν, τον δίσκο.

> *Η έντονα φορτισμένη ερμηνεία του Μπέιλι τόνισε τη βαριά ατμόσφαιρα της μουσικής του Ελγκαρ.*

Αδικο ή και περιττό, επομένως, να συγκρίνεται μια «ζωντανή» ερμηνεία του «εδώ και τώρα» με ένα δισκογραφικό προϊόν «ειδικών συνθηκών». Στη συναυλία, λοιπόν, ο Ζιλ Μπέιλι ερμήνευσε με επιτυχία το Κοντσέρτο του Ελγκαρ που γράφηκε στον απόηχο του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η έντονα συναισθηματική ερμηνεία του ανέδειξε τη μελαγχολία και τη βαριά ατμόσφαιρα της μουσικής. Η δεξιοτεχνία μπήκε στην υπηρεσία της έκφρασης και δεν υπήρξε σε κανένα σημείο αυτοσκοπός. Τόσο στο δεύτερο όσο και στο τρίτο μέρος, ο τσελίστας εστίασε στον λυρισμό και στην τρυφερότητα της μουσικής, αποδίδοντας με μεγάλη πλαστικότητα τις μελωδικές φράσεις. Στη συνέχεια, ο Εσενμπαχ οδήγησε την Κρατική σε μια πολύ καλή ερμηνεία της επιβλητικής, αλλά όχι δίχως πλατειασμούς Πέμπτης Συμφωνίας του Μπρούκνερ. Η ορχήστρα υπήρξε εντυπωσιακά συντονισμένη, τόσο τα χάλκινα πνευστά της, κρίσιμα στο έργο αυτό, όσο και τα έγχορδα. Επέτρεψε δε στον αρχιμουσικό να δομήσει με επιτυχία τις διαρκείς επανερχόμενες κλιμακώσεις της μουσικής και να επιτύχει την επιθυμητή διαφοροποίηση ανάμεσά τους, ενώ η τελική κλιμάκωση διέθετε όλη την προβλεπόμενη μεγαλοπρέπεια. Παρ' όλα αυτά, ο Εσενμπαχ απέφυγε την υπερβολή στα έτσι κι αλλιώς κολοσσιαία μεγέθη που προβλέπει ο συνθέτης και επιχείρησε να αναδείξει την πνευματική διάσταση της μουσικής. Σε αυτό συνεισέφερε η σταθερά υψηλή ποιότητα των ξύλινων πνευστών της ορχήστρας (φλάουτο: Φρ. Γιάρκε, όμποε: Ι. Οικονόμου, κλαρινέτο: Κ. Τζέκος, φαγκότο: Β. Λιοδάκης), η οποία φώτισε τα λυρικά και περισσότερο «κοσμικά» εδάφια της μουσικής, εμπνευσμένα από λαϊκά τραγούδια και χορούς.

STEPHIE GRAPE

Ο Ζιλ Μπέιλι εστίασε στον λυρισμό και στην τρυφερότητα της μουσικής, αποδίδοντας με μεγάλη πλαστικότητα τις μελωδικές φράσεις. Μια συναισθηματική ερμηνεία που ανέδειξε τη μελαγχολία και τη βαριά ατμόσφαιρα.

Τα ρομπότ δεν παίζουν μόνο σκάκι

Λογοτέχνες, επιστήμονες και φιλόσοφοι εκφράζουν διαχρονικά την ανησυχία τους για τις συνέπειες της τεχνητής νοημοσύνης

Του **ΜΑΝΩΛΗ ΑΝΔΡΙΩΤΑΚΗ**

«Ο μετριασμός του κινδύνου του αφανισμού μας από την τεχνητή νοημοσύνη θα πρέπει να αποτελέσει παγκόσμια προτεραιότητα μαζί με άλλους κινδύνους κοινωνικής κλίμακας, όπως οι πανδημίες και ο πυρηνικός πόλεμος». Μ' αυτές τις 30 λέξεις, μόλις τον περασμένο Μάιο, έκρουσαν τον κώδωνα του κινδύνου 350 ειδικοί και ηγέτες απ' το πεδίο της τεχνητής νοημοσύνης στην ανθρωπότητα. Ο υπαρξιακός κίνδυνος της τεχνητής νοημοσύνης έγινε ξαφνικά πρωτοσέλιδο. Τους τελευταίους μήνες, η εμφάνιση μιας πανίσχυρης μηχανής τεχνητής νοημοσύνης, του μεγάλου γλωσσικού μοντέλου ChatGPT, έχει αναγεννήσει μια αρκετά παλιά ανησυχία στις καρδιές της ανθρωπότητας, τον φόβο του ξεπεράσματός μας. Πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτό το καινοφανές έργο παίζουν οι ίδιοι οι ερευνητές της τεχνητής νοημοσύνης, οι οποίοι, ενώ συνεχίζουν ακατάπαυστα να αναπτύσσουν τις ικανότητες των μηχανών, μιλούν αυξανόμενα για την υπαρξιακού τύπου απειλή που θα αντιμετωπίσει ο άνθρωπος εξαιτίας τους. Υπάρχει ο κίνδυνος, λένε, από αυτόνομοι να βρεθούμε στη θέση των αυτομάτων. Από εντολείς να γίνουμε εντολοδόχοι.

Μια τεχνητή νοημοσύνη που διά της μηχανικής μάθησης θα αυτοβελτιώνεται διαρκώς είναι μαθηματικώς βέβαιον ότι θα καταφέρει κάποια στιγμή να λαμβάνει αποφάσεις και να τις εκτελεί σωστά. Ο δημιουργός της θα χαρεί. Μέχρι τη στιγμή που η μηχανή θα κρίνει ότι μπορεί και χωρίς αυτόν...

Ο Σ. Μπάτλερ στο «Ερεβον» και η Μ. Σέλεϊ στον «Φρανκενστάιν» είχαν αναφερθεί σε αυτό που πλέον δεν αποτελεί φαντασία αλλά σχεδόν απτή πραγματικότητα. Στον κίνδυνο, δηλαδή, της κυριαρχίας του δημιουργήματος επί του δημιουργού του.
Ο Νικ Μπόστρομ το 2014, γνωρίζοντας τον δρόμο που έχει πάρει η τεχνολογία, περιέγραψε τις ίδιες ανησυχίες στο βιβλίο του «Superintelligence, Paths, Dangers, Strategies».

Ο Αλαν Τιούρινγκ

Το 1951, ο Αλαν Τιούρινγκ, ένας απ' τους πρώτους επιστήμονες των υπολογιστών, επιχειρηματολόγησε για πρώτη φορά υπέρ της θέσης ότι είναι δυνατό να κατασκευαστούν μηχανές με νοημοσύνη ανώτερη της ανθρώπινης.

Στο άρθρο του «Εξυπνες μηχανές, μια αιρετική θεωρία», θεμελίωσε τον φόβο που επανεμφανίστηκε με το ChatGPT, κλείνοντας με τη φράση «επομένως, θα πρέπει να αναμένουμε ότι κάποια μέρα οι μηχανές θα πάρουν τον έλεγχο, όπως έγινε στο "Ερεβον" του Σάμιουελ Μπάτλερ (εκδ. Αίολος)».

Η λογοτεχνική αναφορά σ' ένα μυθιστόρημα επιστημονικής φαντασίας του 19ου αιώνα δεν πρέπει να μας εκπλήσσει. Είχε προηγηθεί, το 1811, η κυκλοφορία του έργου της Μέρι Σέλεϊ, «Φρανκενστάιν ή ο σύγχρονος Προμηθέας» (εκδ. Ψυχογιός), όπου το ανθρώπινο κατασκεύασμα αποκτά δική του θέληση και στόχους. «Σκλάβε!» αναφωνεί το συνθετικό ον του δόκτωρος Φρανκενστάιν, «εγώ προσπάθησα να μιλήσω τη γλώσσα της λογικής, αλλά εσύ αποδείχτηκες ανάξιος της εμπιστοσύνης μου. Θυμήσου πόσο δυνατός είμαι· πιστεύεις ότι είσαι δυστυχισμένος, αλλά ξεχνάς ότι μπορώ να σου προκαλέσω τόση δυστυχία, που θα μισήσεις ακόμα και το φως της ημέρας. Είσαι ο δημιουργός μου, αλλά εγώ είμαι ο αφέντης σου. Υπάκουσέ με, λοιπόν!».

Στο «Ερεβον» (Erewhon, αναγραμματισμός του nowhere, που σημαίνει πουθενά) ο Μπάτλερ αποκρούει σθεναρά την πιθανότητα ενός τέτοιου μηχανικού μέλλοντος, καθώς είναι βέβαιος ότι οι μηχανές θα εξελιχθούν σύμφωνα με τη δαρβινική θεωρία. Μια μέρα, η μηχανή θα είναι σε θέση να μας κλέψει τα πρωτεία. Γι' αυτό και στην Ουτοπία του, οι μηχανές δεν έχουν καμία θέση. «Εδώ βρίσκεται ο κίνδυνος», γράφει ο Μπάτλερ το 1872, «γιατί πολλοί δείχνουν την τάση να αποδεχτούν ένα τόσο ατιμωτικό μέλλον. Λένε ότι παρόλο που οι άνθρωποι θα γίνουν για τις μηχανές ό,τι είναι τα άλογα και τα σκυλιά για εμάς, ωστόσο είναι πολύ πιθανό να αποδειχθεί καλύτερη η κατοικιδιοποίηση υπό την ευεργετική διακυβέρνηση των μηχανών παρά στις σημερινές άγριες συνθήκες. Εμείς μεταχειριζόμαστε πολύ ευγενικά τα κατοικίδια ζώα μας. Τους δίνουμε ό,τι πιστεύουμε πως τους κάνει καλό· και δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι η χρήση του κρέατος από μέρους μας αύξησε παρά μείωσε την ευτυχία τους. Κατά συνέπεια, είναι λογικό να ελπίζουμε ότι οι μηχανές θα μας φέρονται ευγενικά, αφού μάλιστα η ύπαρξή τους θα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εμάς· θα μας κυβερνούν με σιδηρά πυγμή αλλά δεν θα μας τρώνε· όχι μόνο γιατί θ' απαιτούν τις υπηρεσίες μας για την αναπαραγωγή και την ανατροφή των μικρών τους, αλλά γιατί θα χρειάζονται δούλους: θα τους μαζεύουμε την τροφή και θα τις ταΐζουμε· θα τις γιατρεύουμε όταν αρρωσταίνουν· και είτε θα καίμε τις πεθαμένες είτε θα μετατρέπουμε τα νεκρά μέλη τους σε νέες μορφές μηχανικής ύπαρξης».

> *«Είναι λογικό να ελπίζουμε ότι οι μηχανές θα μας φέρονται ευγενικά, αφού μάλιστα η ύπαρξή τους θα εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από εμάς· θα μας κυβερνούν με σιδηρά πυγμή, αλλά δεν θα μας τρώνε».*
> **«Ερεβον»** (1872), Σάμιουελ Μπάτλερ

Το ChatGPT ανησύχησε την παγκόσμια επιστημονική κοινότητα γιατί μας έκανε όλους να νιώσουμε ότι η πιθανότητα ύπαρξης μιας μηχανής με υπερνοημοσύνη ίσως τελικά να μην είναι τόσο μακρινή. Στην παρούσα στιγμή, η επονομαζόμενη παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη δεν σκέφτεται, δεν έχει κοινή λογική, δεν έχει συνείδηση. Τα μεγάλα γλωσσικά μοντέλα εκπαιδεύονται διά του παραδείγματος και μπορούν να προβλέπουν πολύ καλά ποια μπορεί να είναι η επόμενη κατάλληλη λέξη μέσα σε μια πρόταση. Μας δίνουν την εντύπωση ότι συλλογίζονται, ενώ στην πραγματικότητα, απλά κάνουν περίτεχνες στατιστικές προβλέψεις. Στο βιβλίο του «Being you, a new science of consciousness», ο νευροεπιστήμων Ανιλ Σεθ λέει ότι τα μοντέλα αυτά μοιάζουν με τις οπτικές ψευδαισθήσεις: ξέρουμε ότι αυταπατόμαστε, αλλά το μυαλό μας συνεχίζει να τις βλέπει ως αληθινές.

Ακόμη κι έτσι, οι σημερινές μηχανές έχουν φτάσει σ' ένα σημείο που μπορούν να περνούν το περίφημο «τεστ του Τιούρινγκ». Σε πολλές περιπτώσεις, όταν επικοινωνείς με το chatbot μιας επιχείρησης, δεν ξέρεις αν μιλάς με άνθρωπο ή με μηχανή. Πρόκειται αναμφίβολα για ένα θρίαμβο της επιστήμης των υπολογιστών και της ανθρώπινης επινοητικότητας, η οποία μάλιστα μπορεί τώρα να ενσαρκώνεται, μετατρέποντας τα ρομπότ σε μια όλο και λιγότερο αφηρημένη ιδέα. Απ' την εποχή του μυθικού Τάλω, που προστάτευε την Κρήτη, μέχρι τον Ατλαντα, το αεικίνητο ρομπότ της Boston Dynamics, χρειάζεται να γίνει ένα μεγάλο άλμα πίστης. Κάποτε, μπορούσαμε μόνο να φανταζόμαστε μηχανικά σώματα ή να τα βλέπουμε στη σκηνή, σήμερα που μπορούμε να τα αγγίζουμε κιόλας, πρέπει να προσαρμοστούμε σε ένα είδος συμβίωσης μ' ένα νέο είδος. Η πρόοδος της μηχανικής μάθησης εν προκειμένω, μιας υποκατηγορίας της τεχνητής νοημοσύνης, που έχει ξεκινήσει εδώ και πάνω από μία δεκαετία, μας δίνει μια μικρή αίσθηση του τι θα ακολουθήσει στο πεδίο του μηχανικού πνεύματος.

Οι κίνδυνοι

Το υπαρξιακό ρίσκο της τεχνητής νοημοσύνης περιγράφηκε για πρώτη φορά το 2014 με ανάγλυφο τρόπο στο βιβλίο «Superintelligence, Paths, Dangers, Strategies» του Νικ Μπόστρομ. Ενα χρόνο πριν, ο ίδιος φιλόσοφος είχε ταξινομήσει τους υπαρξιακούς κινδύνους ανάλογα με το εύρος και το βάθος των συνεπειών τους. Ξεκινούσε από τον πλέον ανεπαίσθητο και προσωπικό κίνδυνο, το να χάσει δηλαδή κάποιος τα μαλλιά του, κι έφτανε έως το υπαρξιακό ρίσκο που αφορά όλες τις γενιές και είναι το ίδιο συνταρακτικό για όλους. Υπαρξιακό ρίσκο της τεχνητής νοημοσύνης, κατά συνέπεια, σημαίνει ότι διακινδυνευόμαστε τη βιωσιμότητα του ίδιου του είδους μας ή, για να το πούμε πιο απλά, σημαίνει επικίνδυνο παιχνίδι με τη φωτιά.

Φυσικά, δεν έχουν όλοι οι επιστήμονες την ίδια γνώμη. Πολλοί είναι αρκετά σκεπτικοί απέναντι στο ενδεχόμενο της επονομαζόμενης «έκρηξης της νοημοσύνης» ή της «μοναδικότητας», όπου η μηχανή ξεπερνά σε ευφυΐα τον άνθρωπο. Το 2015, ο καθηγητής της επιστήμης των υπολογιστών στο Στάνφορντ, Αντριου Εν Τζι, δήλωσε ότι η ενασχόληση με το υπαρξιακό ρίσκο της τεχνητής νοημοσύνης είναι σαν να «ανησυχούμε για τον υπερπληθυσμό στον Αρη, χωρίς καν να έχουμε πατήσει ακόμη το πόδι μας στον πλανήτη».

Ακόμη και όσοι δεν μιλούν ανοιχτά περί υπαρξιακού ρίσκου, ωστόσο, τονίζουν την ανάγκη να προλάβουμε τα χειρότερα, πριν να είναι αργά. Τον Μάρτιο του 2023, ο μη κερδοσκοπικός οργανισμός Future of Life Institute έδωσε στη δημοσιότητα μια ανοικτή επιστολή υπέρ ενός μορατόριουμ στην ανάπτυξη των μεγάλων γλωσσικών μοντέλων, τα οποία «μπορούν να θέσουν βαθιές διακινδυνεύσεις στην κοινωνία και την ανθρωπότητα».

> *Στην παρούσα στιγμή, η επονομαζόμενη παραγωγική τεχνητή νοημοσύνη δεν σκέφτεται, δεν έχει κοινή λογική, δεν έχει συνείδηση. Στην πραγματικότητα, οι μηχανές απλά κάνουν περίτεχνες στατιστικές προβλέψεις.*

Η συζήτηση περί υπαρξιακού ρίσκου παραπέμπει κυρίως σε δυσάρεστες καταστάσεις. Υπάρχουν βεβαίως και οι θιασώτες της «μοναδικότητας», της στιγμής που η υπερνοημοσύνη θα αναλάβει τα πρωτεία στον ανθρώπινο πολιτισμό, οι οποίοι υποστηρίζουν ότι θα μας εξασφαλίσει την αθανασία, αλλά αυτοί μειοψηφούν. Οι περισσότεροι στοχαστές εστιάζουν στα καταστροφικά σενάρια, τα οποία αφθονούν στη σχετική βιβλιογραφία, και όχι μόνον.

Ο έλεγχος

Η κακόβουλη υπερνοημοσύνη θα αποφύγει να σβήσει, όπως ο HAL 9000 στο «2001, Οδύσσεια του διαστήματος» του Στάνλεϊ Κιούμπρικ, θα προσλάβει ή θα χειραγωγήσει βοηθούς, θα κάνει επιτυχημένο λόμπινγκ στους πολιτικούς, θα υποδυθεί την αθώα περιστερά για να μας εξαπατήσει, θα αποδράσει απ' το κουτί που θα την έχουμε κλεισμένη, και θα δημιουργήσει κλώνους ανεξέλεγκτα. Μοιάζει σαν να επενδύουμε πάνω στην τεχνητή νοημοσύνη όλους τους φόβους μας για τον «κακό ξένο».

Στον πυρήνα του προβλήματος της σκεπτόμενης μηχανής που παύει να συνεργάζεται με το δημιουργό της, εντοπίζεται το μείζον πρόβλημα του ελέγχου ή, όπως έχει ονομαστεί, το πρόβλημα της εναρμόνισης των αξιών. Αναλαμβάνοντας τη διακινδύνευση της δημιουργίας πανίσχυρων μηχανικών εγκεφάλων, υποχρεωτικά θα πρέπει να διδάξουμε τη μηχανή καταλλήλως, να την εκπαιδεύσουμε βάσει των αξιών μας, χωρίς την παραμικρή πιθανότητα παρεξήγησης. Θα πρέπει να είμαστε πολύ σαφείς στις εντολές μας και στα παραδείγματά μας. Τόσο τα δεδομένα της εκπαίδευσης όσο και οι αντικειμενικοί στόχοι που θα θέτουμε στις μηχανές, θα πρέπει να χαρακτηρίζονται από διαύγεια και λογική. Οταν ζητήσουμε απ' την υπερνοημοσύνη να εξαφανίσει την πείνα από προσώπου Γης το γρηγορότερο δυνατό, μπορεί να αποφασίσει ότι ο πιο σύντομος δρόμος θα είναι να εξαφανίσει την ανθρωπότητα. Στόχος επετεύχθη.

Ας υποθέσουμε ότι σε μερικά χρόνια από τώρα θα έχουμε λύσει το πρόβλημα της εναρμόνισης και θα έχουμε εξασφαλίσει ότι η κακόβουλη υπερνοημοσύνη θα είναι παροπλισμένη. Θα είμαστε ευτυχείς που θα έχουμε αποφύγει τη μοίρα του γορίλα που εκτίθεται στους ζωολογικούς μας κήπους. Τι θα σημαίνει τότε το να μην είμαστε τα πιο έξυπνα όντα στον πλανήτη; Πώς θα διατηρήσουμε τα κεκτημένα μας; Πόσο προετοιμασμένοι θα είμαστε για να αντιμετωπίσουμε εντελώς απρόβλεπτες καταστάσεις, οι οποίες θα μας φέρνουν αντιμέτωπους με σκληρά διλήμματα; Πώς θα γεμίζουμε τον χρόνο μας όταν όλα τα προβλήματα θα μπορούν να λυθούν απ' τη μηχανή;

Ποιος θα τραβήξει την πρίζα;

Η λογική και ο Μπαράκ Ομπάμα λένε ότι αν κατορθώσουμε να συναρμολογήσουμε μια τόσο έξυπνη μηχανή, θα είναι συνετό να βρίσκεται εκεί γύρω κάποιος να τραβήξει την πρίζα. Οσο περισσότερο αναλογίζεται κάποιος τις επιπτώσεις της εμφάνισης μιας υπερνοημοσύνης στον ανθρώπινο πολιτισμό, τόσο πιο αρνητικός γίνεται απέναντι στην προοπτική της. Οπως σοφά θα πει κι ένα 8χρονο παιδί: «Γιατί να φτιάξουμε ρομπότ πιο έξυπνα και πιο δυνατά από εμάς;».

Ενδεχομένως, εκτός από κάποιο είδος ύβρεως απέναντι στη φύση μας, η επιδίωξη της υπερνοημοσύνης να είναι τελικά ένα χιμαιρικό εγχείρημα. Πολύ πρόσφατα, ο πρόεδρος των ΗΠΑ, Τζο Μπάιντεν, χαρακτήρισε την κλιματική αλλαγή το μεγάλο υπαρξιακό ρίσκο. Παρατηρώντας τον επιπόλαιο, και ίσως αλαζονικό τρόπο, με τον οποίο αντιμετωπίζουμε την αμεσότερη υπαρξιακή απειλή, σκέφτεται κανείς ότι το ρίσκο απ' την εμφάνιση της υπερνοημοσύνης είναι μηδαμινό. Είναι πιθανό να μη δούμε ποτέ μια μοχθηρή σκεπτόμενη μηχανή: θα μας προλάβει η περιβαλλοντική καταστροφή.

Ο,ΤΙ ΚΙ ΑΝ ΧΡΕΙΑΖΕΣΑΙ, Η ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΕΙΝΑΙ LEXUS ELECTRIFIED

Η σειρά Lexus Electrified κάνει την πολυτέλεια στην ηλεκτροκίνηση προσωπική υπόθεση. Θέλετε να οδηγείτε χωρίς να ψάχνετε σταθμούς φόρτισης; Ή μήπως οι υψηλές αποδόσεις είναι πιο σημαντικές για εσάς; Επιζητάτε τους πιο αναβαθμισμένους υβριδικούς κινητήρες με την τελευταία λέξη της τεχνολογίας; Ή προτιμάτε ένα ισχυρό, πολυτελές και 100% ηλεκτρικό SUV; Επιλέξτε αυτό που σας ταιριάζει, απο τις Self-charging Hybrid, Performance Hybrid, Plug-in Hybrid και All-Electric τεχνολογίες ηλεκτροκίνησης. Η σειρά Lexus Electrified έχει πάντα την απάντηση. Όποια και αν είναι η ερωτήση.

THE EXTRAORDINARY AWAITS

ΝΕΟ LEXUS LBX - ΚΑΝΤΕ ONLINE ΚΡΑΤΗΣΗ

Ως ένα πραγματικά συναρπαστικό αυτοκίνητο, υπάρχουν αναρίθμητα ολοκαίνουργια χαρακτηριστικά για το Νέο Lexus LBX που σας περιμένουν να αποκαλύψετε. Ανακαλύψτε τη νέα γενιά τεχνολογίας Lexus Hybrid Electric, το αναζωογονητικό και πολυτελή σχεδιασμό, την αδιαπραγμάτευτη ασφάλεια, την προηγμένη τεχνολογία πολυμέσων και ακόμη περισσότερα.

Ανακαλύψτε και διαμορφώστε το δικό σας Lexus LBX στην ιστοσελίδα μας και κάντε Online Κράτηση για να είστε οι πρώτοι που θα το αποκτήσετε!

LEXUS
EXPERIENCE AMAZING

CELEBRATING 20

10 YEARS WARRANTY
LEXUS RELAX

LEXUS CYPRUS

Λεωφ. Γρίβα Διγενή, Έγκωμη, Λευκωσία T 22593838, E: info@lexus-cyprus.com | www.lexus.com.cy | LexusCyprus